

ЗМІСТ

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І ПІДПРИЄМНИЦТВА

<i>І.І. Максименко</i>	ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПОДІЛ ПРАЦІ - ОБ'ЄКТИВНИЙ ПРОЦЕС РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ	7
<i>І.М. Пампуха</i>	ДЕРЖАВНА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ	9
<i>А.А. Сліпко</i>	СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ	12
<i>О.О. Ляшкова</i>	МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ	15
<i>В.І. Коваль</i>	СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИКУ ЛІЗИНГУ В УКРАЇНІ	16
<i>Я.М. Вовк</i>	ФОРМУВАННЯ ТА НАСЛІДКИ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ ДЛЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	19
<i>Є.С. Дубчак</i>	РОЗРАХУНКИ В СИСТЕМІ "КЛІЄНТ-БАНК" ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЇХ ЕФЕКТИВНОСТІ	21
<i>О.Е. Терлецький</i>	ОСОБЛИВОСТІ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУ В УКРАЇНІ	24
<i>О.В. Турчина</i>	ОСОБЛИВОСТІ ПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ	26
<i>П.П. Богачик</i>	ПРОБЛЕМИ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ ТА НАПРЯМКИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	29
<i>М.М. Гончар</i>	ХАРАКТЕРИСТИКА КОНКУРЕНЦІЇ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ	32
<i>А.С. Нагірна</i>	ДЕРЖАВНИЙ БОРГ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ	33
<i>О.О. Приблуда</i>	ВАЛЮТНІ РИЗИКИ І МЕТОДИ ЇХ СТРАХУВАННЯ	35
<i>Е.В. Щербакова</i>	ІНОЗЕМНИЙ КАПІТАЛ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	37
<i>А.О. Смілянець</i>	ПРИЧИНИ БАНКІВСЬКОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ	39
<i>О.О. Смілянець</i>	ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ВІДСОТКОВИМ РИЗИКОМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	41
<i>О.С. Білан</i>	ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	43
<i>Н.Г. Дідоренко</i>	ПЛАТІЖНІ КАРТКИ, ЇХ ВИДИ ТА ПОРЯДОК ФУНКЦІОНУВАННЯ	45
<i>К.В. Півторак</i>	ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГУ В УКРАЇНІ	47
<i>Ю.В. Шепета</i>	РОЛЬ КРЕДИТУ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ	49
<i>Ю.П. Нівеська</i>	ПРОБЛЕМИ ПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ	51
<i>Ю.І. Піддубняк</i>	ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ	52

<i>Д. Приходько</i>	СУТНІСТЬ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	54
<i>Ю.П. Нівеська</i>	ПРОБЛЕМИ КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	56
<i>А.Ю. Дубова</i> <i>А.А. Бандура</i>	ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ КОМЕРЦІЙНОГО КРЕДИТУ ЛІЗИНГОВІ ОПЕРАЦІЇ БАНКУ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЇХ В УКРАЇНІ	58 59
<i>О.І. Петровська</i> <i>К.Ю. Задорожна</i>	СТРАХУВАННЯ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ ВЕКСЕЛЯМИ	61 63
<i>Т.О. Гавріленко</i>	МЕТОДИ РЕГУЛЮВАННЯ ГОТІВКОВОЇ ТА БЕЗГОТІВКОВОЇ ЕМІСІЇ НБУ	65
<i>С. Лебідь</i>	ПЕРСПЕКТИВИ ТА СОЦІАЛЬНО - ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ СТАРІННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ	67
<i>Д. Поліщук</i>	ЗАРУБІЖНА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	69
<i>Я.М. Вовк</i>	МІЖНАРОДНА МІГРАЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ	72
<i>Л.О. Говоруцук</i>	ІННОВАЦІЙНА МОДЕРНІЗАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ: СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ТА МЕХАНІЗМ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ	74
<i>М.М. Гончар</i>	ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ КРЕДИТІВ	76
<i>Є.С. Дубчак</i>	ГЛОБАЛІЗАЦІЯ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ: ПОЗИТИВНІ Й НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ	79
<i>Н.І. Івахненко</i>	ХАРАКТЕРИСТИКА ВАЛЮТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ТЕОРІЇ ВАЛЮТНОГО КУРСУ	82
<i>Т.О. Каїбова</i>	ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМСТВА ТА УМОВИ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ В УКРАЇНІ	84
<i>В.І. Коваль</i> <i>С.М. Ковальова</i>	НАСЛІДКИ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА НАСІННЯ СОНЯШНИКУ У СФГ «ФОМЕНКА Є.В» КІРОВОГРАДСЬКОГО РАЙОНУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ	86 89
<i>М.М. Ковальова</i>	ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЗИЧКОВОГО КАПІТАЛУ ЯК СКЛАДОВОЇ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ	91
<i>М.Ю. Кодола</i>	СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ, ТА ЇЇ ХАРАКТЕРИСТИКА	94
<i>Н. Матвійчук</i> <i>О.В. Мельниченко</i>	УКРАЇНА ТА СОТ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ НЕОБХІДНІСТЬ І ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО РИНКУ: ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІР	96 98
<i>А.В. Микитюк</i>	ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВ	100
<i>І.В. Мотуз</i>	СУТНІСТЬ І ФОРМИ МІЖНАРОДНОГО ПОДІЛУ ПРАЦІ	103

<i>А.П. Нишпор</i>	МІЖНАРОДНИЙ ПОДІЛ ПРАЦІ ТА ЙОГО ХАРАКТЕРИСТИКА	105
<i>М.О. Палій</i>	УКРАЇНА В СВІТОВИХ МІГРАЦІЙНИХ ПОТОКАХ	107
<i>О.І. Петровська</i>	ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄС: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	110
<i>К.В. Півторак</i>	УКРАЇНА В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ	112
<i>О.О. Приблуда</i>	ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ СТРАХУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ	114
<i>І.С. Репніцька</i>	МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ	116
<i>А.О. Смілянець</i>	ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	119
<i>О.О. Смілянець</i>	ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОБЛЕМ ТА ШЛЯХИ ВИКОРИСТАННЯ СВІТОВИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ	121
<i>Л.В. Товстоніс</i>	ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОНОМІЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ НАСЛІДКІВ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ	124
<i>О.В. Турчина</i>	ПРОБЛЕМАТИКА ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ДО НАТО	125
<i>О.П. Харахордіна</i>	ЕВОЛЮЦІЯ МІЖНАРОДНОГО РУХУ КАПІТАЛУ	128
<i>Л.І. Циліорик</i>	ЕКСПОРТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ В УКРАЇНІ	130
<i>Е.В. Щербакова</i>	ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР	133

ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ

<i>А.А. Атаманюк</i>	ПРОЕКТ ТУДОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ	136
<i>А.А. Атаманюк</i>	ОРГАНИ З СЕРТИФІКАЦІЇ СИСТЕМ ЯКОСТІ, ВИМОГИ ДО НИХ ТА ПОРЯДОК ЇХ АКРЕДИТАЦІЇ	137
<i>І.П. Василик</i>	СЕРТИФІКАЦІЯ ПРОДУКЦІЇ І СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ	139
<i>Ю.Ю. Гайдамака</i>	ОСОБЛИВОСТІ СЕРТИФІКАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ В ІНОЗЕМНИХ КРАЇНАХ	141
<i>Ю.Ю. Гайдамака</i>	ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ	143
<i>А.С. Гуменна</i>	ВИБІР, ЗАСТОСУВАННЯ, СТРУКТУРА ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ ШТРИХОВИХ КОДІВ	145
<i>О.М. Маценко</i>	ОСНОВИ СЕРТИФІКАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ ТА СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ	147
<i>П.В. Процюк</i>	НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ВІДОМОСТІ ПРО ПОНЯТТЯ СЕРТИФІКАЦІЇ	149
<i>О.С. Саушева</i>	СИСТЕМА СЕРТИФІКАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ УКРСЕПРО	152

<i>М.В. Слюсар</i>	ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО АТЕСТОВАНОГО ВИРОБНИЦТВА ТА ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ ЗА ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ	154
<i>Т.І. Сметанська</i>	ПІДТВЕРДЖЕННЯ ВІДПОВІДНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ВСТАНОВЛЕНИМ ВИМОГАМ	155
<i>І.В. Трутенко</i>	ВИМОГИ ДО ВИПРОБУВАЛЬНИХ ЛАБОРАТОРІЙ ТА ПОРЯДОК ЇХ АКРЕДИТАЦІЇ	156
<i>Є.С. Чорній</i>	СИСТЕМИ СЕРТИФІКАЦІЇ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ (УКРСЕПРО), МІЖДЕРЖАВНОМУ ТА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ	158
<i>А.В. Адаменко</i>	КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ЇЇ ПІДСТАВИ	161
<i>Л.О. Біла</i>	МАТЕРІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ТРУДОВИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ	164
<i>І.В. Власюк</i>	ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ	166
<i>А.Д. Джугостранська</i>	ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗАВДАННЯ АТЕСТАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ	169
<i>А.Д. Джугостранська</i>	РОЗВИТОК ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ НА РИНКУ ЗЕРНА УКРАЇНИ	171
<i>О.В. Касянчук</i>	ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ	173
<i>О.О. Кірган</i>	ОСОБЛИВОСТІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЖЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ	176
<i>А.В. Климчук</i>	ОСОБЛИВОСТІ ОПЛАТИ ПРАЦІ РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ ПРАЦІВНИКІВ	179
<i>А.В. Климчук</i>	ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРЕШКОДИ ПРИ УКЛАДАННІ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ	181
<i>А.В. Климчук</i>	ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ ПІДПРИЄМСТВ АПК	183
<i>С.М. Ковальова</i>	ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ БАТЬКІВ І ДІТЕЙ ЗА СІМЕЙНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	185

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І ПІДПРИЄМНИЦТВА

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПОДІЛ ПРАЦІ - ОБ'ЄКТИВНИЙ ПРОЦЕС РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ

**Максименко І.І., студ. І курсу факультету менеджменту.
Науковий керівник: доцент ФИЦИК Л.А.**

Категорія «територіальний поділ праці» виступає важливою умовою аналізу різних форм організації продуктивних сил в масштабі регіонів, окремих країн і в об'єднаннях держав світу. На основі вивчення територіального поділу праці розкривається дія закономірностей розміщення продуктивних сил, спеціалізації господарства та комплексно-пропорційного розвитку регіонів.

Територіальний поділ праці – це об'єктивний процес розвитку продуктивних сил, при якому відбувається відокремлення різних видів трудової діяльності, спеціалізація окремих виробничих одиниць, обмін між ними продуктами своєї діяльності. Ця просторова форма поділу праці означає закріплення певних видів виробництва за територіями (районами, країнами). Процес територіального поділу праці проходить на основі розвитку спеціалізації господарських регіонів і взаємозв'язків між ними через обмін. Різні економічні регіони стають все більш взаємопов'язаними і взаємозалежними в процесі розвитку їх продуктивних сил, коли усупільнення виробництва досягає такого високого рівня розвитку, що окремі з них виступають як спеціалізовані частини народного господарства країни. Однак господарська спеціалізація і товарний обмін виконують в територіальному поділі праці різні і протилежні функції. Перша диференціює господарство регіонів країни на виробництві певних видів продукції і перетворює їх у взаємозалежні. Друга об'єднує (інтегрує) ці регіони як взаємопов'язані частини єдиного цілого.

Поділ праці між районами країни має винятково важливе значення для розвитку теорії розміщення продуктивних сил, для економічного районування і територіально-виробничого комплексоутворення. Цей об'єктивний процес є основою для встановлення просторових відносин в системі народного господарства країни. Отже, територіальний поділ праці – це категорія, що виступає як основна при аналізі господарських поєднань в масштабі країни, а також в об'єднаннях країн, які мають різний характер господарської діяльності. Вона дає можливість пізнати за допомогою системного аналізу цілісні складні суспільно-територіальні системи в процесі їх розвитку і взаємозв'язку. Чим глибший рівень поділу праці між окремими районами, галузями, містами, тим вищий рівень розвитку продуктивних сил країни.

Які ж найважливіші передумови територіального поділу праці, спеціалізації економічних регіонів, розміщення продуктивних сил? Відомо, що розміщення підприємств і цілих галузей господарства в тих чи інших районах країни завжди пов'язувалось з особливостями навколишнього середовища, територіальною диференціацією природних умов і ресурсів, а також з економічними умовами

розвитку територій. Отже, слід розрізняти природні та економічні передумови розвитку територіального поділу праці.

Об'єктивно існуючими передумовами для виникнення та розвитку територіального поділу праці є природні умови і ресурси. Реалізація їх визначається суспільними умовами виробництва і обміну, оскільки в одних і тих же природних умовах можливий різний територіальний поділ праці та різні напрямки територіальної спеціалізації. В одному районі можна виробляти декілька основних видів продукції, але яким з них треба віддати перевагу – це залежить від економічних факторів, адже одна і та ж продукція в різних районах виробляється з неоднаковими суспільними затратами. Перевагу надають тим районам, в яких затрати на одиницю продукції є найнижчими. Так, наприклад, лісостепові райони України спеціалізуються на вирощуванні цукрових буряків і виробництві цукру, бо тут затрати на одиницю готової продукції найнижчі у порівнянні з поліськими і степовими районами. Однак це не означає, що в інших районах не можна займатись цим виробництвом. Просто там воно буде менш вигідним для суспільства через значно вищі затрати на виробництво продукції. Отже, природа надає об'єктивну можливість для діяльності людини. Однак реалізація цієї потенційної можливості підпорядкована певним суспільним законам. Природа ж виступає завжди як зовнішня умова розвитку матеріальних, соціальних і культурних надбань суспільного життя.

Територіальний поділ праці формується лише за умови розвитку взаємозв'язків місцевостей з різною спеціалізацією господарства на основі розвиненого обміну. Рушійними силами цього процесу є рівень розвитку науково-технічного прогресу, спеціалізація діяльності, людей в певних економічних регіонах, економічний ефект виробництва, який залежить від продуктивності праці в різних регіонах та від транспортних витрат на перевезення товарів.

Головним рушієм розвитку територіального поділу праці в сучасних умовах є економічний ефект. Показником економічної ефективності територіального поділу праці є різниця вартостей продукції на місці її виробництва і на місці збуту. Крім цього, треба враховувати інші вигоди від територіального поділу праці, зокрема компенсацію витрат, пов'язаних з часом обігу товару, збільшення капіталовкладень при освоєнні нових родовищ корисних копалин, фінансування капітального будівництва тощо.

Необхідно зазначити, що розвиток територіального поділу праці і рівномірне розміщення продуктивних сил несумісні, вони навіть суперечать одне одному. Кожен район як господарська система продуктивних сил є одночасно підсистемою в народному господарстві країни. Всі економічні райони функціонують на основі тісних економічних взаємозв'язків, що складаються в залежності від того, як формується система територіального поділу праці. Розміщення продуктивних сил в економічних районах - процес динамічний і неадекватний. В кожному економічному районі ніяк не можна створити всі виробництва і таким чином позбутись ввезення продукції з інших районів, у тому числі з віддалених. Прагнення виробляти в районах буквально всі види продукції не виправдовує себе, оскільки це негативно впливає на всю систему територіального поділу праці і веде до зростання витрат виробництва. Одночасне розміщення продуктивних сил в різних за природними і економічними умовами

районах звужує масштаби територіального поділу праці і практично позбавляє виробництво широкого розвитку його важливих форм - концентрації, спеціалізації, кооперування.

Розміщення продуктивних сил в умовах зростання науково-технічного прогресу і поглиблення територіального поділу праці передбачає створення залізничних, автомобільних, трубопровідних і водних магістралей, сучасних великих морських портів і аеропортів. В результаті посилюється інтеграція районів, що знаходяться на значній відстані, розширюються масштаби територіального поділу праці. У той же час відбувається концентрація продуктивних сил переважно навколо великих центрів виробництва, на головних магістральних шляхах сполучення, в акваторіях великих портів. Концентрація виробництва - це один з ефективних шляхів зниження собівартості товарів, що дозволяє збільшити відстань перевезень промислової і сільськогосподарської продукції. Розширення магістральних шляхів сполучення відкриває широкі можливості для розвитку продуктивних сил і територіального поділу праці. Так, завдяки потужним нафто- і газопроводам, лініям електропередач створюються нові промислові комплекси в районах з нестачею сировини і палива, розвиваються всі інші галузі господарства.

Таким чином, завдяки науковому аналізу територіального поділу праці відкриваються широкі можливості для виявлення конкретних форм територіального зосередження продуктивних сил і вивчення різних об'єктів – галузей господарства, міжгалузевих комплексів, територіально-виробничих комплексів районів.

ДЕРЖАВНА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ

**Пампуха І.М., студ. І курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: доцент ФИЦИК Л. А.**

Україна є однією з великих країн Європи (за територією і населенням), має велике різноманіття природно - кліматичних, ресурсних, демографічних, етнічних, структурних та інших особливостей регіонів. Все це вимагає сильної та дієвої державної регіональної політики, яка повинна бути важливою складовою загальнодержавної політики країни. Певні позитивні зрушення, на жаль, не завжди підкріплювалися системністю процесів регіоналізації та удосконаленням «центр-регіони», міжрегіональними відносинами та міжбюджетними відносинами. Економічні, а особливо політичні новації останніх років потребують нової концепції та моделі регіональної політики.

Аналіз процесів регіонального розвитку України констатує певні негативні тенденції, зокрема: поглиблення міжрегіональних суперечностей, зростання диспропорцій та загострення економічних і соціальних проблем регіонів. Головною причиною цих тенденцій є те, що в Україні не створено цілісної дієвої системи реалізації державної регіональної політики, не сформовано ефективного механізму взаємовідносин центру з регіонами та регіонів між собою.

Несистемним залишається правове поле у сфері регулювання регіонального розвитку. Саме брак власної регіональної політики в недалекому минулому призвів до значних диспропорцій у регіональній структурі економіки держави, нагромадження економічних та соціальних проблем.

Нині в Україні склалися реальні передумови для розробки та реалізації соціально-економічної політики і на загальнодержавному, і на регіональному рівнях.

Під регіональною політикою, як правило, розуміють сферу діяльності з управління економічним, соціальним, екологічним і політичним розвитком країни в регіональному аспекті відповідно до заздалегідь розробленої програми. Об'єктивними передумовами регіональної політики є структурна неоднорідність простору країни в природно-географічному, ресурсному, економічному, соціальному, етнічному і політичному аспектах. Подібна неоднорідність, інтереси і особливості регіонів мають враховуватися під час проведення будь-якого заходу.

Регіональна політика - це сфера діяльності з управління економічним, соціальним, екологічним і політичним розвитком країни в регіональному аспекті відповідно до заздалегідь розробленої програми. Ця політика характеризується певною сукупністю цілей, завдань, механізмів, які в кінцевому підсумку визначають її стратегію і тактику; передбачає врахування широкого спектру національних, політичних, соціальних факторів, що й дозволяє впливати на тенденції регіонального розвитку. Вона охоплює всю систему відносин між державою і регіонами, з одного боку, та між регіонами з іншого. Її метою є створення умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів, поглиблення процесів ринкової трансформації, підвищення рівня життя населення, забезпечення гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина.

Державна регіональна політика є складовою частиною національної стратегії соціально-економічного розвитку України, тісно пов'язаною із здійсненням адміністративної реформи та впорядкуванням адміністративно-територіального устрою і реалізується шляхом здійснення органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування системи заходів для забезпечення ефективного комплексного управління економічним та соціальним розвитком України та її регіонів – Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя.

Об'єктами державної регіональної політики є територія держави, визначені законодавством її регіони, макрорегіони у складі декількох регіонів чи їх частин, а також інші територіальні утворення, які характеризуються специфічністю, цілісністю та спільністю розвитку. Її суб'єктами є Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування. У забезпеченні реалізації державної регіональної політики можуть брати участь асоціації та інші об'єднання органів місцевого самоврядування, організації громадянського суспільства, юридичні та фізичні особи.

Основними завданнями регіональної політики є:

- запровадження більш глибокого вивчення та оцінки внутрішнього

природного, економічного, наукового, трудового потенціалу кожного регіону, розроблення комплексних правових, організаційних, економічних та інших механізмів його ефективного використання;

- широкий розвиток підприємництва як головного фактора соціально-економічного розвитку держави та її регіонів, підвищення зайнятості населення, наповнення місцевих бюджетів;

- досягнення продуктивної зайнятості населення, стабілізації та поліпшення демографічної ситуації в державі;

- максимальне наближення послуг, що надаються органами державної влади та органами місцевого самоврядування, до безпосередніх споживачів;

- стимулювання тісного співробітництва між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у розробленні та реалізації заходів щодо регіонального розвитку.

Державна регіональна політика спрямовується також на забезпечення формування такої фінансової спроможності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, яка б створювала можливості для ефективного розвитку, подолання диспропорцій з урахуванням особливостей регіонів, їх потенціалу щодо адаптації до ринкових умов господарювання.

Найбільш суттєвими викликами, на які держава має реагувати шляхом вироблення та реалізації нової державної регіональної політики, є:

- глобальні світові цивілізаційні процеси, ускладнення умов розвитку Української держави та погіршення використання нею переваг її геополітичного становища;

- зростаюче відставання України від країн-лідерів за показниками якості життя людей, рівнем інвестиційної привабливості, конкурентноздатності та розвиненості інноваційного середовища;

- збільшення асиметрії розвитку регіонів;

- несформованість загальнонаціональних цінностей, нестійкість та негомогенність загальнодержавного політичного, економічного, мовного, культурного, інформаційного простору;

- неспроможність більшості територіальних громад самостійно вирішувати питання, віднесені до їх повноважень.

Основними проблемами регіональної політики, які потребують вирішення найближчим часом, є: по-перше, криза регіонального управління, яка полягає у недостатньому рівні повноважень місцевої влади та частій зміні керівників обласних і районних державних адміністрацій та їх команд; по-друге, негативні тенденції регіонального розвитку та посилення диференціації у рівнях соціально-економічного розвитку регіонів, по-третє, здебільшого штучна міжрегіональна напруженість, яка створює загрозу єдності нації та держави.

Повноцінна демократія неможлива і нездійсненна без інтегрування людини у владні відносини. Тому наступним кроком України має бути зміцнення влади громад - місцевого самоврядування. Будь-які заходи, що плануються в рамках адміністративно-територіальної реформи, спрямовуватимуться виключно на те, щоб кожна людина в місті чи селі мала змогу вчасно, повно і якісно реалізувати свої природні й конституційні права. Тому майбутнє України - в організованій, потужній та дієвій громаді. Державна влада може і повинна співіснувати з владою

громади - на основі чіткого розподілу повноважень, відповідальності та завдяки тісній взаємодії й взаємодоповненню. Жодна з функцій не має дублюватися на будь-якому рівні.

Основою основ сучасної регіональної політики має стати єдність, цілісність та спільність України.

СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ

**Сліпко А.А., студ. II курсу факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник: к.е.н., старший викладач ГВОЗДЕЙ Н.І.**

Розвиваючись, кожна держава набуває певних зобов'язань. Виконання цих зобов'язань забезпечують податки, що поступово стали постійним джерелом доходів держави. Ступінь їх раціональності набуває першочергового значення, оскільки вмiла організація оподаткування нерідко перетворюється на визначальний фактор і в тому числі економічного процесу.

Отже, одним із головних інструментів державної політики є податки. Слід підкреслити, що західні країни також не відразу дійшли цього висновку. Але там досить давно зрозуміли, що податки не повинні мати виключно фіскальний характер. Зменшення податкового тягаря є заходом, спрямованим на розширення податкової бази з метою покращання показників діяльності національного господарства. Але скорочення податків інколи може й завдати збитків економіці та суспільству.

Наші знання у сфері податків є не досить широкими. А вже десятиріччями вважалося, що це архаїчна форма перерозподілу створеного продукту, яка відмирає. Податки з юридичних осіб було замінено на індивідуальні відрахування до бюджету, податки з фізичних осіб стягувались майже виключно через бухгалтерії підприємств і установ при виплаті заробітної плати. Потім всі ми водночас стали платниками податків, і, звичайно, виявилися невідготтовленими до цього. Досить швидкими темпами було напрацьовано податкове законодавство, підготовлено фінансові кадри для підприємств, створено потужну податкову службу країни. Звичайно, це законодавство поки що недосконале і має вади. Але це природно за умови відсутності досвіду. Створення податкової системи вимагало вивчення закордонного досвіду, який довгий час висвітлювався у нас лише з негативної сторони. Поспiшне його копіювання також не дало позитивних результатів.

Таке складне економічне явище, як податки, слід розглядати з історичної точки зору, узагальнюючи досвід інших держав. Тим більше, що під час створення податкової системи постають проблеми, що притаманні економіці будь-якої країни світу. Це - протиріччя між потребами в податкових доходах і можливостями їх отримання. Вирішити цю проблему можна лише за умови вивчення впливу податків на ефективність та обсяги виробництва. Гострота цього питання сьогодні в Україні вимагає його найшвидшого вирішення.

Проблеми оподаткування постійно привертають до себе увагу науковців і практиків, оскільки воно не лише забезпечує державу засобами фінансування

суспільно необхідних витрат, а є водночас одним із найдієвіших важелів державного регулювання економіки, особливо за умов ринку. Питанням становлення та реформування податкової системи України присвячено численні наукові праці вітчизняних фахівців, зокрема М. Азарова, В. Кольги та В. Онищенко, О. Василика, О. Данілова та Н.Фліссак, В. Завгороднього, Ю. Іванова, С. Лондара та інших. Практично всі дослідники зазначають, що стимулююча є однією з найголовніших функцій системи оподаткування. Відзначаються недоліки прогресивної системи оподаткування, досліджуються шляхи вдосконалення пропорційної системи – передусім скороченням нормативу оподаткування, запровадженням в окремих випадках спрощених систем або спеціальних режимів оподаткування та певних податкових пільг. Проте майже нічого не сказано про регресивну систему оподаткування, хоча саме вона може найефективніше виконувати, поряд із фіскальною та регулюючою, й стимулюючу функцію.

Нині податкова система України зазнає нищівної критики як у наукових колах, так і з боку підприємців, політичних діячів, депутатського корпусу. Однак стає дедалі очевиднішим, що ця критика багато в чому базується на емоційних, поверхневих чинниках економічної дійсності. Відсутній глибокий аналіз фінансових зв'язків в економіці, потреб держави у фінансових ресурсах для виконання нею функцій регулювання темпів і пропорцій розвитку економіки, підтримання на належному рівні суспільного добробуту, обороноздатності, систем державного управління.

Отже, нині існує необхідність всебічного дослідження питань, пов'язаних із впливом системи оподаткування на економічні процеси. Українські вчені мають певні здобутки в дослідженні теоретичних і практичних аспектів оподаткування.

Віддаючи належне напрацюванням українських вчених, слід відзначити, що багато проблем оподаткування ще не знайшли однозначного трактування. Залишаються дискусійними питання щодо принципів побудови і напрямів реформування податкової системи з урахуванням особливостей трансформаційного періоду. Значні розбіжності спостерігаються у поглядах вчених-економістів на структуру податкової системи; параметри податкового навантаження на економіку; необхідність диференціації ставок податків; сферу використання податкових пільг, які породжують негативні наслідки в практиці оподаткування. При реформуванні національної податкової системи не в повній мірі враховується досвід реформування податкових систем в розвинутих і постсоціалістичних країнах. У зв'язку з розробкою в деяких постсоціалістичних країнах податкових кодексів центральною проблемою обговорення стали напрями вдосконалення оподаткування, насамперед, кількісні параметри податкових ставок.

В Україні система оподаткування являє собою сукупність, податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів та до державних цільових фондів, що справляються у встановленому законами України порядку.

Закон України «Про систему оподаткування» визначає наступні принципи побудови системи оподаткування:

- стимулювання науково-технічного прогресу, технологічного оновлення виробництва, виходу вітчизняного товаровиробника на світовий ринок високотехнологічної продукції;

- стимулювання підприємницької виробничої діяльності та інвестиційної активності;

- обов'язковість - впровадження норм щодо сплати податків і зборів, визначених на підставі достовірних даних про об'єкти оподаткування за звітний період, та встановлення відповідальності платників податків за порушення податкового законодавства;

- соціальна справедливість - забезпечення соціальної підтримки малозабезпечених верств населення шляхом запровадження економічно обгрунтованого неоподатковуваного мінімуму доходів громадян та застосування диференційованого і прогресивного оподаткування громадян, які отримують високі та надвисокі доходи;

- рівномірність сплати - встановлення строків сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) виходячи з необхідності забезпечення своєчасного надходження коштів до бюджету для фінансування витрат;

- компетенція - встановлення і скасування податків і зборів (обов'язкових платежів), а також пільг їх платникам здійснюються відповідно до законодавства про оподаткування виключно Верховною Радою України, Верховною Радою Автономної Республіки Крим і сільськими, селищними, міськими радами.

Оскільки податки є продуктом еволюції держави і формується під впливом того, як розвивається суспільство, та основні чинники, що відіграють роль у їх формуванні можна поділити на об'єктивні та суб'єктивні. Податкова система формується перш за все під впливом об'єктивних факторів.

Податкова система України будується на поєднанні прямих і непрямих податків. Прямі податки характеризуються тим, що вони встановлюються безпосередньо на дохід чи майно платника податків, непрямі – включаються у вигляді додатку до ціни товару чи тарифу на послуги і сплачуються споживачами цих товарів. При прямому оподаткуванні грошові відносини виникають між державою та самим платником податку, при непрямому – суб'єктом податку стає продавець товару, який виступає посередником між державою та виробником, споживачем товару чи послугами.

Встановлення і скасування податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів та до державних цільових фондів, а також пільг їх платникам здійснюються Верховною Радою України, Верховною Радою Автономної Республіки Крим і сільськими, селищними, міськими радами.

Отже в системі оподаткування повинні бути чітко визначені на законодавчому рівні об'єкти оподаткування, перелік і нормативи загальнодержавних податків, перелік і граничні розміри місцевих податків, а також нормативи розподілу між центральними і місцевими бюджетами, механізм нарахування і сплати податку, права та обов'язки податкових служб і платників податків. Це необхідно для того, щоб здійснювані державними чиновниками підзаконні акти не могли змінити чи довільно трактувати поняття, визначені податковим законодавством.

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ

**ЛЯШКОВА О.О., студ. II курсу факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник: к.е.н., старший викладач ГВОЗДЄЙ Н.І.**

Провідне місце в системі регулювання економіки держави, створення сприятливого фінансового середовища для швидкого розвитку ринкових відносин, забезпечення макроекономічної рівноваги в економіці належить бюджету. Він є невід'ємною частиною ринкових відносин і одночасно важливим інструментом реалізації державної політики. Бюджет як одна з ланок фінансової системи відображає виробничі відносини, відтворює відносини розподілу і перерозподілу, опосередковує рух грошової маси.

Інститут місцевого самоврядування почав формуватись в Україні з проголошенням незалежності держави. Становлення інституту місцевого самоврядування свідчить про обрання курсу на проведення процесу децентралізації фінансових відносин. Здійснення вказаного кроку поклало на державу зобов'язання з розбудови локальних фінансових систем.

Основним питанням, що постає перед територіальними громадами на даний час є фінансове забезпечення виконання програм, віднесених до повноважень органів влади місцевого рівня. Для системи місцевих фінансів України була характерна недостатність доходної бази місцевих бюджетів та наявність суттєвих проблем, які гальмують її нарощування внаслідок недосконалості бюджетного законодавства та недостатньої урегульованості міжбюджетних відносин. В напрямі вирішення вказаних недоліків вже зроблено ряд суттєвих кроків шляхом провадження бюджетної реформи в Україні.

За економічним змістом місцевий бюджет, як невід'ємний елемент бюджету країни, являє собою сукупність економічних відносин між територіальною громадою з однієї сторони, державою, юридичними особами, фізичними особами та іншими бюджетами з другої сторони з приводу утворення та використання фонду грошових коштів, в якому концентрується частина ВВП, що направляється на виконання власних та делегованих повноважень.

Місцеві бюджети за своїм призначенням є найбільш соціальними, тому що на органи місцевої влади лягає левова частка турбот і відповідальності функціонування соціальної сфери. За умов, коли не вистачає бюджетних коштів, першочергове виконання соціальних платежів перешкоджає вирішенню питань з іншими платежами. В більшості випадків кошти місцевих бюджетів витрачаються на утримання закладів охорони здоров'я, освіти, культури та спорту, надання пільг, допомог і субсидій населенню. І якщо видатки місцевих бюджетів на соціальний захист та соціальне забезпечення здійснюються здебільшого за рахунок цільових трансфертів з державного бюджету - відповідних субсидій, то витрати на охорону здоров'я, на освіту, культуру, управління зазвичай більші, ніж делеговані фінансові ресурси. Тому знижуються витрати на ведення комунального господарства і будівництва. Доходів, що не враховуються при встановленні обсягу міжбюджетних трансфертів, не вистачає для фінансування невідкладних видатків.

Одним із можливих шляхів збільшення власних доходів може бути право

більшої диференціації розміру місцевих податків. Диференційований підхід до величини податкової ставки при вищих ставках матиме чисто фіскальну мету, при нижчих буде інструментом, який заохочуватиме до діяльності на даній території, результатом чого будуть вищі доходи в майбутньому.

Органи місцевого самоврядування могли б також використовувати право запровадження необов'язкових платежів із цільовим призначенням на фінансування заходів, на які бракує ресурсів у рамках доходів, що надходять відповідно до обов'язкових норм.

Територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах кошти відповідних бюджетів для виконання власних повноважень. Міські (міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення) ради та районні ради можуть передати видатки на виконання всіх або частини власних повноважень Верховній Раді Автономної Республіки Крим чи обласній раді з передачею відповідних коштів до бюджету Автономної Республіки Крим чи до обласного бюджету у вигляді міжбюджетного трансферту. Сільські, селищні та міські (міст районного значення) ради можуть передавати видатки на виконання всіх або частини власних повноважень районній раді чи раді іншої територіальної громади з передачею коштів до відповідного бюджету у вигляді міжбюджетного трансферту. Передача видатків здійснюється за спільним рішенням відповідних рад на договірних засадах. Всі угоди про передачу видатків укладаються до 1 серпня року, що передуює плановому.

Роблячи висновки, можна впевнено сказати, що формування бюджету - це процес, який повинен налагоджуватися роками. Наприклад, вирішити проблему збалансованості бюджетів можна шляхом знаходження нових джерел доходів та залучення частини коштів від приватизації державного і комунального майна.

Потребує вирішення питання фінансування забезпечення експлуатації та утримання об'єктів комунальної власності, які перебувають у власності членів територіальної громади. Зрозуміло, що вирішення всіх цих питань повинно відбуватися на державному рівні.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЛІЗИНГУ В УКРАЇНІ

**КОВАЛЬ В.І., студ. III курсу факультету економіки та підприємництва
Науковий керівник: к.е.н., доцент МЕЛЬНИК К.М.**

Після здобуття незалежності Україна стала на шлях глибоких перетворень, у яких вагоме місце посідають фінансово-кредитні відносини. Сучасний стан вітчизняної економіки характеризується фінансовою нестабільністю, що ускладнюється рівнем зносу основних засобів, який становить у середньому 50%, а в сільському господарстві, промисловості, будівництві, водному і авіаційному транспорті, соціальній сфері 60 та більше відсотків. Кредитні ресурси вітчизняних банків не в змозі задовольнити такий попит.

Внутрішні ж накопичення переважної більшості діючих підприємств різних форм власності, доведені до глибокого фінансового кризового стану. Довгострокове кредитування виробництва комерційними банками є

високоризиковим і майже припинилося. Тому необхідно використовувати альтернативні методи фінансування витрат на оновлення матеріальної бази і модифікацію виробництва. Однією з таких альтернатив може стати лізинг, під яким розуміють користування обладнанням, транспортними засобами, нерухомістю при умові сплати частинами коштів за нього протягом строку лізингу.

У Законі України “Про лізинг” термін “лізинг” трактується як “підприємницька діяльність, що спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів та полягає у наданні лізингодавцем у виключне користування на певний термін лізингоотримувачу майна, яке є власністю лізингодавця чи придбане їм у власність за дорученням та узгодженням з лізингоотримувачем у відповідного продавця майна, за умовою сплати лізингоотримувачем періодичних лізингових платежів”. У новому проекті Закону “Про лізинг” передбачається більш чітке визначення лізингу «як строкове та платне відповідно до визначених конкретно угодою умов, користування майном (у тому числі спеціально придбаним на замовлення), що передається лізингоотримувачу особою, яка є власником цього майна (лізингодавцем). Тобто лізинг може виступати формою строкового та платного користування майном.

Поряд з іншими фінансово-кредитними інструментами фінансового забезпечення, оновлення та розширення основних фондів підприємств в Україні, тема лізингу сьогодні надзвичайно актуальна. Як дуже вигідний інструмент інвестиційної політики, він має величезне значення для розвитку виробництва в період спаду економіки в країні. У період економічних потрясінь, безробіття, низької платоспроможності українських підприємств цей вид діяльності – через свою особливу економічну природу – здатний зробити вагомий внесок в підйом та розвиток національної економіки, а на міжнародному рівні – створити і закріпити нові зв’язки з іноземними інвесторами.

Активна банківська діяльність у лізинговій сфері стає все більше актуальною в умовах стабілізації економіки. Переважна більшість лізингових компаній створюється за участю комерційних банків, такі лізингові компанії називають універсальними. Крім того, такі лізингові компанії можуть бути спеціалізованими, якщо вони створюються крупними виробниками машин та обладнання, та комбінованими, якщо вони створюються крупними фірмами, що спеціалізуються на постачанні та обслуговуванні техніки. Створення універсальних лізингових компаній має переваги, оскільки відразу вирішується дві проблеми: формування джерел фінансування лізингових операцій та їх страхування. За кордоном за рахунок залучених коштів формується приблизно 75 % всіх ресурсів лізингових компаній.

Кредитні стосунки комерційних банків та лізингодавців складаються по-різному. Існує два основних методи участі банків у лізингових операціях: непрямий, коли банк засновує самостійну лізингову компанію або виступає в ролі кредитора лізингодавця, та прямий, коли банк сам є

В Україні в сучасних умовах як прямий, так і непрямий методи участі банків у лізинговому бізнесі мають переваги та недоліки. При непрямому методі участі банків у лізинговому бізнесі комерційні банки надають гарантовані кредити окремо з кожної операції після дослідження платоспроможності клієнта або

негарантовані кредити, тобто звичайні банківські кредити компанії, як всім іншим позичальникам. У разі кредитування лізингових операцій банк може розглядати їх як звичайні активні операції з надання позик клієнтам, але може бути розроблений спеціальний механізм видачі та погашення кредитів для цього типу позичальників.

Порівняно з непрямим методом участі комерційних банків у лізингових операціях прямий метод має перевагу в тому, що банки вже організаційно сформовані. Для проведення комерційними банками лізингових операцій необхідно лише виділити в їх структурі спеціальний відділ або групу робітників з певним досвідом банківської роботи або знаючих специфіку даних операцій.

Основними джерелами фінансування лізингових операцій в поточному році є банківські кредити (41,82%), власні кошти (35,61%) лізингових компаній, позичкові кошти юридичних осіб (22,15%), причому слід зауважити стрімке зростання їх питомої ваги в порівнянні з аналогічним періодом минулого року.

За даними Державного комітету статистики України, загальний щорічний обсяг експорту-імпорту лізингових операцій становить близько \$35-40 млн. Україна здійснює міжнародні лізингові операції з більше ніж 60 країнами світу, серед них 7 країн колишнього Радянського Союзу. Найбільші обсяги лізингових операцій Україна має з Польшею, Білоруссю, Росією, Мальтою, Ліберією, Німеччиною, Японією, Швейцарією, Великобританією та США. Заданими “Укрлізингу”, зараз діє близько 130 суб'єктів господарювання, які так чи інакше займаються лізингом. Для порівняння, у Росії тільки спеціалізованих лізингових компаній. Найбільші обсяги лізингу в Україні припадають на такі товарні групи: вантажівки, сільськогосподарська техніка, обладнання для харчової промисловості та переробки сільськогосподарської продукції.

Серед договорів лізингу переважають угоди в галузі транспорту, сільськогосподарства, будівництва. Причому, наразі дані галузі вважаються ризикованими для інвестування, що пов'язане з падінням попиту і цін на дану продукцію. Найбільшим попитом серед предметів лізингу користується транспорт (49,4%), сільськогосподарська техніка (11,5%), комп'ютерна техніка та телекомунікаційне обладнання (5,48%).

На сьогодні загальний річний обсяг лізингових угод у світі становить приблизно 512 млрд дол. США. Лізинг посідає важливе місце в економіці багатьох країн і є ознакою їхнього прогресивного розвитку. На багатьох розвинених ринках, таких як Сполучені Штати, лізинг є найбільшим джерелом зовнішнього фінансування, за допомогою якого придбаваються близько 50 % техніки. У країнах Чехії, Естонії, Угорщини оновлення основних фондів підприємства на 30-40 % відбувається за рахунок лізингу. У пошуках фінансових ресурсів для розвитку бізнесу більшість компаній все частіше віддають перевагу лізингу перед кредитом, особливо в сьогоднішній ситуації, коли отримати кредит дуже складно.

З метою активізації розвитку лізингу в Україні доцільно провести комплекс заходів, який передбачатиме створення сприятливої законодавчої бази для суб'єктів лізингової діяльності, розвиток механізму сублізингу, удосконалення системи оподаткування, кредитування, амортизації; розширення структур лізингу, урізноманітнення джерел фінансування лізингу (приватний капітал); зниження

вартості кредитних ресурсів до рівня, який би не перевищував 20% річних, для забезпечення ефективності лізингових операцій; розвиток системи гарантій, щоб уникнути будь-якої застави при лізингу; зниження вартості нотаріальних послуг з оформлення договорів лізингу з метою послаблення фінансового навантаження на учасників лізингової угоди; надання податкових пільг щодо операцій з міжнародного лізингу для ввезення на територію України високотехнологічного устаткування; організацію при обласних лізингових центрах відділів з формування бази даних про попит та пропозицію на обладнання й устаткування; розроблення державної програми підтримки лізингу, яка б передбачала залучення банківського сектору до розвитку лізингових послуг та ін.

ФОРМУВАННЯ ТА НАСЛІДКИ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ ДЛЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

**ВОВК Я.М., студ. III курсу факультету економіки та підприємництва
Науковий керівник: к.е.н., доцент МЕЛЬНИК К.М.**

Кредитні ризики – основні ризики, які виникають у процесі операційної діяльності, поява яких спричинена допущеними помилками при оцінці кредитоспроможності позичальника, несвоєчасним виявленням проблемних кредитів, а також недосконалістю кредитного контролю в банках. Мінімізація кредитного ризику дає змогу не лише запобігти можливим втратам банку від кредитної діяльності, а й не допустити виникнення серйозних проблем із ліквідністю та платоспроможністю.

Тому актуальністю теми є проблема управління кредитними ризиками в сфері банківського бізнесу .

Умови, події, що обумовлюють відхилення в поведженні відкритої ризикової позиції (окрема кредитна угода, стан кредитного портфеля) від очікуваних значень потрібно розуміти таке поняття, як фактор кредитного ризику.

До ризикоутворюючих факторів кредитного ризику належать: значний обсяг кредитів, наданих вузькій групі позичальників або галузей, тобто концентрація кредитної діяльності комерційних банків у якому-небудь сегменті економіки; зростання відношення кредитів і кредитних зобов'язань до регулятивного капіталу і до загальних активів банку; відсутність адекватної або достатньої інформації для аналізу і ро-зуміння параметрів кредитного ризику.

Розрізняють три групи чинників кредитних ризиків банківських установ:

1. Чинники зовнішнього щодо банків та контрагентів середовища
2. Внутрішньобанківські чинники
3. Чинники, притаманні діяльності позичальника

Наведена класифікація чинників кредитних ризиків не є єдиною та вичерпною, однак вона комплексно характеризує дію факторів кредитних ризиків, охоплює увесь спектр їхнього прояву, дозволяє згрупувати причини кредитних ризиків за істотними ознаками, дає змогу різнобічно оцінювати чинники кредитних ризиків як об'єкти регулювання та визначати вагомість їхнього впливу на результати кредитних операцій банківських установ.

Отже, всебічне врахування впливу цих чинників на рівень кредитних ризиків значною мірою сприятиме підвищенню ефективності кредитних операцій, допоможе гідно виходити із кризових ситуацій у банківській діяльності та обумовлюватиме стабільність функціонування банківських установ.

Основні ризики для банківської системи сконцентровані у кредитах, наданих фізичним особам у іноземній валюті, які формують найбільшу частку в загальній структурі банківських кредитів. Крім того, більшу частину (55 %) у загальній структурі наданих кредитів становлять саме довгострокові валютні кредити, що, з урахуванням існуючої диспропорції за термінами залучених банківськими установами депозитів та складної економічної ситуації, свідчить про зростання ризику.

Виявлення факторів ризику дає змогу узагальнити можливі негативні наслідки для банківської системи, зокрема:

1) подальше погіршення якості кредитних портфелів банківських установ через зростання частки прострочених і сумнівних кредитів, втрату об'єктами застави частини вартості тощо;

2) зниження прибутковості діяльності банків, у т. ч. через необхідність нарощення обсягів резервів для відшкодування можливих втрат;

3) виникнення проблем із поверненням зовнішніх запозичень через погіршення фінансових результатів діяльності банківських установ унаслідок низької кредитної активності та їх капіталізації;

4) посилення загрози відтоку капіталу через припинення діяльності в Україні відділеннями банків із іноземним капіталом;

5) подальше обмеження ресурсної бази, а отже й уповільнення темпів кредитування через високий відсоток проблемних кредитів.

6) падіння ринкової вартості акцій банківських установ.

Посилення негативного впливу виявлених факторів ризику на стабільність банківської системи можливе внаслідок погіршення кредитоспроможності й фінансового становища клієнтів: суб'єктів господарювання та фізичних осіб.

Таким чином, негативні результати фінансової діяльності суб'єктів господарювання неодмінно позначаються на стабільності й рівні капіталізації банківської системи. Тому потрібен зважений підхід до реалізації кредитної політики — з урахуванням можливих ризиків та їх наслідків у разі погіршення економічних умов.

У вітчизняній та зарубіжній практиці розроблено багато різносторонніх моделей оцінки кредитного ризику з метою його мінімізації. Проте, з огляду на розбіжності в бухгалтерській та фінансовій звітності, а також порівняно нетривалого функціонування банківського сектору України, не всі зарубіжні моделі можна застосовувати вітчизняним фінансовим установам. Тому потрібно розробляти системи оцінки кредитних ризиків, які б поєднували український та зарубіжний досвід та враховували специфіку нашої економіки.

РОЗРАХУНКИ В СИСТЕМІ “КЛІЄНТ-БАНК” ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЇХ ЕФЕКТИВНОСТІ

**ДУБЧАК Є.С., студ. III курсу факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК К.М.**

Розрахункове обслуговування є однією із сфер, в якій банк надає свої послуги з найдавніших часів. Розрахункове обслуговування клієнтів є однією з трьох базових операцій банків, які класифікують їх як особливі фінансові установи, що називаються банками. Розрахункові операції полягають у забезпеченні руху грошових коштів на рахунках клієнтів банків згідно з їхніми розпорядженнями. Ці операції посідають особливе місце в банківській діяльності та економічній системі в цілому через те, що вони забезпечують успішне та ефективне функціонування економіки та перебіг економічних процесів як на мікро-, так і на макрорівнях.

Особливе місце в розвитку електронних банківських технологій посідає система “клієнт-банк”. Швидко увірвавшись до світової банківської системи, дана технологія з’являється на українському ринку на початку 90-х років і по цей день залишається найпоширенішою системою віддаленого доступу клієнтів до своїх банківських рахунків.

Важлива роль своєчасного здійснення грошових платежів у забезпеченні функціонування економіки кожної країни обумовлює необхідність створення спеціальних платіжних систем, спроможних надати всім економічним агентам (фізичним та юридичним особам) можливість виконати свої платіжні зобов’язання, включаючи можливість оперативно виконувати завдання дотримання платіжної дисципліни.

Важливе місце в розрахункових операціях посідають платіжні інструменти – певні носії інформації, що слугують банкам правовою підставою для здійснення грошових переказів на рахунки (платіжне доручення, платіжна вимога, вексель, платіжні картки тощо).

Система “клієнт-банк” охоплює невеликий сегмент документів, що використовуються при розрахунках – лише платіжні доручення. Однак, статистичні дослідження визнають, що саме платіжні доручення забезпечують більше 90% руху грошових коштів у платіжній системі. Близько 70% цього руху забезпечують системи “клієнт-банк” комерційних банків. Зважаючи на такі цифри можна відмітити велику роль системи “клієнт-банк” у розрахункових операціях банку.

Система “клієнт-банк”, разом з міжбанківськими електронними розрахунками, швидким кроком увійшла до низки автоматизованих банківських процесів. Більше того, таких значних темпів розповсюдження не очікували навіть у самих оптимістичних прогнозах.

Хоча система “клієнт-банк” забезпечує рух лише невеликого кола розрахункових операцій, а саме рух розрахункових документів, вже сьогодні в Україні при використуванні системи лише третиною клієнтів, рух коштів через термінали “клієнт-банку” складає близько 70 % загального обороту коштів через банківську систему.

Система «клієнт-банк» в Україні розглядається як складова програм автоматизації банківської діяльності і, зокрема, як джерело надходження платіжних документів до загальнодержавних систем розрахунків (зокрема СЕП). Тому до систем «клієнт - банк» висувається ряд вимог, визначених Національним банком України, щодо дотримання ними стандартів електронних платіжних документів, сумісних зі СЕП, надання мінімального набору послуг, забезпечення певного рівня захисту інформації тощо.

В Україні вже існують системи «клієнт-банк», які є невід'ємною складовою програмного комплексу автоматизації бухгалтерії клієнта. Це дозволяє не тільки повністю автоматизувати бухгалтерський облік на підприємстві, а й побудувати єдину технологічну лінію для виконання всіх фінансових операцій підприємства.

Система «клієнт-банк» повністю побудована на використанні електронного документообігу. Враховуючи велику долю розрахунків країни, що проходить через дану систему, держава не може залишатись осторонь процесу формування законодавчого закріплення норм електронного документообігу. Визначення ключових моментів законодавчою базою дозволить перевести електронні розрахунки, в тому числі і з використанням системи «клієнт-банк» в абсолютно нове поле довіри – поле гарантії операцій з боку держави на рівні нормативно-правових документів.

Стрімкий розвиток комп'ютерних технологій та їх застосування у бухгалтерському обліку та банківській діяльності зробили послугу системи «клієнт-банк» доступною широкому загалу клієнтів, що можуть тепер обмінюватись інформацією та платіжними документами з банком, не встаючи зі свого робочого місця. Це дозволяє швидко реагувати на потреби компанії, з точки зору фінансових ресурсів, проведення платежів та заощаджень робочого часу.

Система «клієнт-банк» автоматично перевіряє певні реквізити на відповідність, зокрема при введенні МФО банку отримувача коштів автоматично видається на екран його назва за довідником, що постійно обновлюється даними НБУ. Код ЄДРПОУ перевіряється на відповідність зареєстрованому у банку, адже за вимогами НБУ така перевірка покладена на установи комерційних банків.

Проблема, з якою часто зіштовхуються розробники та користувачі системи «клієнт-банк» – це конфлікт програмного забезпечення, що встановлено на комп'ютері клієнта із програмним забезпеченням системи «клієнт-банк». Надії вирішенням постійно працюють спеціалісти відділу автоматизації.

На сучасному етапі розвитку банківських технологій та комп'ютерних програм, практично жодна банківська операція не виконується без застосування технологій комп'ютерного обладнання. Таке широке поле застосування дозволяє в значній мірі автоматизувати складання не лише податкової звітності та файлів звітності для Національного банку України, але й управлінської звітності банку. Зокрема для управління ліквідністю банку повсякденним стало надання першим особам банку звітності за попередній день по змінам позицій балансових рахунків банку.

Важливою проблемою, що постійно постає перед користувачами

електронних систем є недосконалість законодавства цієї області, що не має чітких визначень як електронного документу, так і процедур використання електронного документообігу. Використання системи "клієнт-банк" фактично базується на рівні договірних відносин між банком та компаніями-користувачами послуги. Підтримки чи захисту з боку держави у вигляді нормативних документів практично не існує. Потрібно створити правову структуру, що повністю визначала сферу електронного документообігу, як аналогічну сферу паперового документообігу. Так електронний цифровий підпис повинен визнаватись у судовому порядку як підпис зроблений власноруч уповноваженими особами компаній, а електронний документ не визнавав биходних сумнівів, щодо його справжності. Повинні існувати процедури експертизи електронних документів, на кшталт хімічної чи фізичної експертизи паперового носія. Однак при визначенні справжності електронного підпису виникає проблема визнання цього підпису з боку сторін угоди. Вирішенням цієї проблеми є система єдиного державного реєстру електронних підписів.

Принцип побудови системи є аналогічним єдиному державному реєстру застав рухомого майна. Внесення запису до такого реєстру означає першочергове право на заставу особи, що його внесла. На такому ж принципі повинен бути побудований і єдиний реєстр електронних підписів. При реєстрації підприємства керівництву надається дискети з електронними підписами, одночасно формується база даних з повноваженнями керівників. При підписанні будь-якого електронного документу, керівник компанії підтверджує документ своїм електронним підписом. Сторона контрагент зможе без зайвих зусиль перевірити справжність підпису, вийшовши на корпоративний сайт Єдиного державного реєстру електронних підписів. Одночасно з підтвердженням підпису органи реєстру надають інформацію про повноваження особи, що підписала документ.

Інформація, надана єдиним державним реєстром підкріплюється підписом уповноваженої установи державного органу, що визнається в судовому порядку як безумовний і не підлягає запереченню. Це дозволить перевести розрахунки через електронну систему в зовсім інше русло – абсолютної безпеки операції, з рівнем захисту не меншим, аніж у паперових документах. Також таким шляхом буде вирішено питання укладання угод між контрагентами з різних міст України, адже задля підписання договору необхідно буде лише визначити умови договору, наприклад по телефону. Також значно скоротиться злочинність у картковому бізнесі, яка досягає 1 млрд. дол. США на рік. Створення Україною такої системи дозволить їй контролювати подальший світовий розвиток зможливим продажем розробок за кордон. А укладення міжурядових угод дозволить підписувати контракти з іноземними партнерами так само легко, як і з вітчизняними.

При використанні системи "клієнт-банк" здійснюється звірення файлів початкових і зворотних платежів між банком і АРМ клієнта, підготовка виписки за платіжними операціями клієнта в банку протягом операційного дня та звірення цієї інформації з інформацією із АРМ клієнта наприкінці дня.

Після отримання від банку виписки з рахунку клієнт складає "Реєстр

розрахункових документів, які відправлені в банк каналами зв'язку і прийняті банком до оплати". Такий же реєстр за кожним клієнтом складається в банку після друкування балансу операційного дня. Реєстр електронних платежів з повним переліком реквізитів розрахункових документів підшивається банком в документи дня як первинні документи, що надійшли від клієнта в банк для оплати. Реєстр має обов'язково вміщувати відомості про дату і час подання розрахункових документів власником рахунку до виконання.

"Клієнт-Банк" дає можливість не лише вчасно проводити платежі, а й подеколи заощаджувати. Адже у вітчизняних банків різна цінова політика. Деякі не беруть плату за встановлення програмного забезпечення, інші при переході клієнта на систему "Клієнт-Банк" звільняють його від плати за обслуговування. Немає одностайного підходу і до власне програмного забезпечення. При тому, що все-таки переважна більшість вітчизняних банків купує програмне забезпечення "Клієнт-Банку" в розробників, деякі самі розробляють свої системи. До речі, саме ці банки вже сьогодні намагаються розширити сервіс для клієнтів. Створюється Інтернет-банкінг. Ця послуга дозволить бухгалтерам здійснювати платежі без встановлення окремого каналу зв'язку з банком і без плати за його обслуговування.

ОСОБЛИВОСТІ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУ В УКРАЇНІ

ТЕРЛЕЦЬКИЙ О.Е., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК К.М.

Однією з характерних рис сучасного стану розвитку банківської системи України є інтенсивне опанування банками технологій споживчого кредитування. Споживчий кредит характеризує відносини між кредитором і позичальником з приводу фінансування кінцевого споживання. Призначення споживчого кредиту – задоволення споживчих потреб широких верств населення. Надання споживчого кредиту населенню, з одного боку, збільшує його поточний платоспроможний попит, підвищує життєвий рівень, з іншого – прискорює реалізацію товарних запасів, надання послуг. Сьогодні в Україні більшість населення не може собі дозволити купувати товари тривалого користування за рахунок поточних доходів. Для цих категорій людей, а також пенсіонерів, інвалідів та інших малозабезпечених громадян придбання товарів тривалого користування стає неможливим. У цих умовах актуальність набуває вироблення концепції розвитку споживчого кредитування в Україні в умовах ринкової економіки. Споживчий кредит має багато специфічних рис, пов'язаних із особливостями сфери особистого споживання громадян. По-перше, цей вид позики відображає відносини між кредитором і позичальником, сутність яких полягає у кредитуванні кінцевого споживання, на відміну від позик, які надають суб'єктам господарювання для виробничих цілей або для придбання активів, що породжують рух вартості (наприклад, акцій, облігацій тощо). По-друге, на відміну від інших видів кредиту, якими користуються переважно суб'єкти

господарювання, споживчі кредити одержують, як правило, фізичні. По-третє, споживчий кредит є засобом задоволення споживчих потреб населення, тобто особистих, індивідуальних потреб людей. Така позиція прискорює отримання певних благ (товарів, послуг, робіт), які вони могли б мати (придбати) лише у майбутньому, накопичивши кошти, необхідні для купівлі цих товарно-матеріальних цінностей або послуг і робіт з будівництва тощо. Надання споживчих позик населенню, з одного боку, підвищує їх платоспроможний попит, життєвий рівень у цілому, а з іншого – прискорює реалізацію товарних запасів, послуг, сприяє створенню основних фондів. По-четверте, всі види споживчого кредиту мають соціальний характер, оскільки вони сприяють вирішенню суспільних проблем – підвищенню життєвого рівня населення (передусім із низьким та середніми доходами), утвердженню принципів соціальної справедливості. Саме з цієї причини споживче кредитування здебільшого регулюється державами особливо ретельно. Вивчення системи кредитування фізичних осіб є необхідним, перш за все, стосовно завдань, які стоять перед комерційними банками. Активна робота комерційних банків у галузі обслуговування приватних осіб є необхідною умовою зміцнення ресурсної бази, розширення ринків їх успішної конкурентної боротьби з небанківськими фінансово-кредитними закладами. При цьому мова повинна йти не тільки про вдосконалення техніки кредитування і розширення видів кредитних послуг, але і про вироблення цілого комплексу нових принципів стосунків банків з фізичними особами. Тому особливо актуальним є вивчення закордонного досвіду і його творче використання стосовно умов вітчизняної економіки, що матиме позитивну роль і допоможе уникнути істотних помилок у побудові моделі економічного механізму стосунків партнерів у процесі кредитування. Сьогодні 30-50% всіх покупок в торговельних мережах здійснюються в кредит. Лідером продаж у розстрочку є побутова, а також аудіо- і відеотехніка. Найбільш розповсюджена сума покупки в кредит - \$300-400. Біля 80% всього ринку споживчого кредитування сконцентровано в крупних торгових мережах: «Фокстрот», «Ельдорадо», «АБВ-техніка», «Евросеть», «Биттехніка» т. ін. Сума кредиту дорівнює ціні покупки товару або послуги мінус перший внесок особи, що бере кредит. Його розмір коливається від 0 до 25% в залежності від виду товару (послуги), банку та інших факторів. Сьогодні у більшості банків розмір першого внеску не перебільшує 10-15% суми кредиту. Однією з особливостей споживчого кредиту є його середній термін погашення. Кредит на відпочинок, навчання, лікування, ремонт видають на період від 6 місяців до 1,5 років, покупка побутової техніки – півтора-два роки, квартири, машини – до трьох років, а іноді і довше.

Документи для оформлення кредиту: паспорт або документ, який його замінює; довідка з місця роботи про доходи за останні пів року-рік. Деяким банкам необхідна копія свідоцтва про шлюб, свідоцтва народження дітей. Окрім документів банк може потребувати від клієнта відкрити в нього поточний рахунок, з якого цей клієнт зможе вести розрахунки по кредиту. Основною обов'язковою умовою надання кредиту є його забезпечення заставою майна або цінними паперами та доходами за ними. В залежності від предмету застави передбачаються наступні види застави:

- застава нерухомості (іпотека);

- застава товарів в обороті або у переробці;
- застава індивідуально визначеного майна;
- застава цінних паперів;
- застава майнових прав.

Кредити фізичним особам-резидентам України можуть надаватися під гарантії та забезпечення страхуванням.

У контексті запровадження системи споживчого кредитування необхідним є розвиток інфраструктури банківської системи. Удосконалення системи електронних платежів і форм розрахунків в економіці, розширення мережі банкоматів, уніфікація кредитних карток, їх акцептування у будь-яких терміналах незалежно від банку-емітента, відкриття в регіонах України процесингових центрів банків необхідне для запобігання виникненню помилок при операціях з кредитними картками, розвиток та вдосконалення системи економічної освіти населення.

Отже, недостатня увага українських комерційних банків до роботи з населенням має нині як об'єктивні, так і суб'єктивні причини. Основні з них, безумовно, пов'язані з економічною нестабільністю і законодавчою неврегульованістю. Проте перспективи роботи банків із населенням в Україні великі. Банкам України доцільно вивчати та використовувати досвід зарубіжних країн для здійснення споживчого кредитування.

ОСОБЛИВОСТІ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ

**ТУРЧИНА О.В., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК К.М.**

Протягом трьох останніх десятиріч іпотечне кредитування є невід'ємною складовою світового ринку цінних паперів. За цей час з'явилась велика кількість різноманітних цінних паперів на базі іпотечного кредиту.

Іпотечний кредит — це особлива форма кредиту, пов'язана з наданням позик під заставу нерухомого майна — землі, виробничих або житлових будівель тощо. Іпотечні позики надаються на довгостроковій основі. Іпотечний кредит стає можливим лише за умови приватної власності на землю і нерухомість.

Згідно з політичними нормами, держава повинна створювати умови, при яких кожен громадянин буде мати можливість побудувати житло, купити або взяти його в оренду. Громадянам, що вимагають соціального захисту, держава й органи місцевого самоврядування відповідно з законом надають житло безкоштовно або за доступну для них плату. Тому цілком природно, що урядом України розробляються законопроекти, що стосуються рішення житлових проблем.

В Україні іпотечні цінні папери з'явилися після прийняття і введення в дію цілої низки законодавчих актів. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 №3480-IV виділяє іпотечні цінні папери як групу цінних паперів, зокрема у п. 3 ч. 5 ст. 3 цього Закону міститься визначення: «іпотечні цінні папери — цінні папери, випуск яких забезпечено іпотечним покриттям (іпотечним пулом) та

які посвідчують право власників на отримання від емітента належних їм коштів». До іпотечних цінних паперів належать:

- а) іпотечні облігації;
- б) іпотечні сертифікати;
- в) заставні;
- г) сертифікати ФОН.

Заставна – це борговий цінний папір, який засвідчує безумовне право власника на отримання від боржника виконання за основним зобов'язанням, за умови, що воно підлягає виконанню в грошовій формі, а в разі невиконання основного зобов'язання – право звернутися за стягненням на предмет іпотеки.

Іпотечний сертифікат – особливий вид цінного папера, забезпечений іпотечними активами або іпотеками. Іпотечні сертифікати можуть бути двох видів: іпотечні сертифікати з фіксованою доходністю та іпотечні сертифікати участі. Іпотечний сертифікат засвідчує зобов'язання емітента сплатити у встановлений строк власнику іпотечного сертифіката частину грошових доходів від іпотечного покриття відповідно до умов, зазначених у проспекті емісії.

Сертифікат ФОН – цінний папір, що засвідчує право його власника на отримання доходу від інвестування в операції з нерухомістю

Іпотечна облігація засвідчує внесення грошових коштів її власником і підтверджує зобов'язання емітента відшкодувати йому номінальну вартість цієї облігації та грошового доходу в порядку, встановленому цим Законом та проспектом емісії, а в разі невиконання емітентом зобов'язань за іпотечною облігацією надає її власнику право задовольнити свою вимогу за рахунок іпотечного покриття

Іпотечне кредитування набуває дедалі більшого значення в умовах стрімкого розвитку економіки України. На сьогодні іпотечні кредити використовуються не лише підприємствами (комерційне та аграрне іпотечне кредитування), але ще більшою мірою населенням (житлове іпотечне кредитування). У цьому разі відбувається поєднання соціальної та інвестиційної складових іпотечного кредитування, що позитивно впливає на рівень життя людей.

Складність проблеми іпотечного кредитування полягає у тому, що воно може бути і стимулом розвитку економіки країни, і чинником глибокої кризи, як засвідчує сучасний стан іпотечного кредитування в США, Великобританії, Німеччині та деяких країн Європи. Але в будь-якому разі неможливо заперечувати важливу соціальну складову іпотечного кредитування, що й зумовлює необхідність подальшого поглибленого вивчення цього аспекту.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення іпотечного кредитування в Україні.

Головними проблемами банківського сектору та ринку нерухомості є:

- ліквідність - 2/3 кредитів, з яких 95% (26,6 млрд \$) довгострокові;
- наявність великої кількості збиткових відділень;
- низька платоспроможність населення;
- падіння цін на нерухомість;
- недовіра до банківських установ;
- збільшення розміру фонду гарантування вкладів фізичних осіб, об'єм котрого складає лише 1,29% від загальної кількості.

Попри кризу, іпотека залишається нерозкритим потенціалом. Значної уваги до іпотеки держава почала надавати з 2002 року, за круглим столом управління економічної безпеки апарату РНБО було розглянуто ринок іпотеки як невикористаний потенціал країни, що достатнім чином не регламентований законодавством України, відсутність спеціалізованих іпотечних установ. В 2004 році ухвалено Закон України «Про іпотеку», який є кращим у Європі за своєю сутністю. Також в 2004 році Науковим центром Національного банку України та інститутом економічних досліджень та політичних консультацій було розглянуто іпотечне кредитування в цілому: іпотечний ринок та його моделі, інструментарій іпотечного ринку, іпотечне кредитування в Україні, проблеми та перспективи та ін.

Прийняття постанови Національного банку України №319 від 11 жовтня 2008 року «Про додаткові заходи щодо діяльності банків», Закону України «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України», та ряд інших законопроектів. Це перші, але важливі, кроки до виходу з кризи.

Вирішити деякі проблеми іпотечного кредитування, а саме: вдосконалити механізм залучення банками довгих ресурсів у гривні, можна за допомогою активного застосування ринку іпотечних облігацій, тобто цінних паперів, випуск яких забезпечено портфелем іпотечного кредиту.

Необхідним є введення та вдосконалення інструментів рефінансування в гривні з боку НБУ з метою активного насичення національного іпотечного ринку ліквідними ресурсами. Аналіз дослідження ринку іпотечного кредитування свідчить, що основним напрямом іпотечного ринку в 2010 р. стане: розвиток кредитних програм разом з державною іпотечною установою як одного з найперспективніших і привабливих продуктів, при цьому таких, що не знижують прибутковість банків: активний розвиток кредитування під заставу нерухомості (землі); кредитування котеджів; активний розвиток іпотечних програм у регіонах, де спостерігається розвиток ринку нерухомості (Дніпропетровськ, Донецьк, Харків, Львів). Розвитку іпотечного кредитування сприятиме також формування ринку землі та приміської нерухомості.

Практичне значення результатів дослідження з урахуванням проведеного аналізу ринку іпотечного кредитування в Україні полягає в обґрунтуванні необхідності прийняття рішення стосовно вибору валюти кредитування, а також формування користувачем відносин з банківськими установами залежно від їх кредитної політики щодо практики впровадження «нульового» першого внеску при отриманні кредиту на купівлю житла з наданням додаткової застави.

ПРОБЛЕМИ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ ТА НАПРЯМКИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

БОГАЧИК П.П., студ. III курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: к.е.н., доцент БЕЧКО В.П.

В умовах становлення і розвитку України важливе значення набуває побудова ефективної кредитної системи, оскільки на сьогоднішній день кредит є рушійною силою розвитку виробництва та бізнесу.

Аграрна сфера економіки дедалі більше потребує фінансових вкладень, необхідних для оновлення та технічної модернізації виробництва, зокрема для закупівлі нової сільськогосподарської техніки й будівництва об'єктів комерційного і виробничого призначення.

Значний внесок при проведенні досліджень в даному напрямку зробили:

У. Петті, Ф. Кене, Ж. Тюрго, Д. Рікардо, Ж.Б. Сей, К. Маркс, Туган-Барановський та ін. На сучасному етапі значний внесок зробили такі вчені як П. Саблук, М. Дем'яненко, О.Гудзь та ін.[1]

В сільському господарстві кредити є надзвичайно необхідними для ефективного господарювання та впровадження нових високопродуктивних технологій. Сільськогосподарські підприємства переважно використовують кредити на закупівлю палива й мастильних матеріалів (77%), засобів захисту (48%), придбання посівного матеріалу (36%) та інші цілі пов'язані з поточною діяльністю. Водночас лише 13% підприємств спрямували одержані кошти на технологічне оновлення виробництва, 6%-на його розширення[2].

За даними Міністерства аграрної політики, протягом 2010 року сільське господарство залучило у комерційних банків кредитів на суму понад 2 млрд грн, що на 33% більше, ніж у 2009 році, що свідчить про зростання довіри комерційних банків до сільськогосподарського виробника у вигляді надання йому кредитів та впровадження різноманітних кредитних програм саме для аграрного сектору економіки.

Сільськогосподарські підприємства аграрного сектору України отримали у 2011 р. кредити від комерційних банків на суму 10,6 млрд грн, що в 1,6 рази більше за минулорічний показник. Про це повідомив прем'єр-міністр України Микола Азаров в інтерв'ю газеті "Урядовий кур'єр". За словами Миколи Азарова, у 2011 р. урядом активізовано кредитування підприємств аграрного сектору комерційними банками: понад 2,2 тис. господарств отримали кредити, 552 з яких залучили пільгові кредити на суму 2,9 млрд грн.

Потужним фінансовим фактором успішного врожаю стало те, що вперше весною Аграрний фонд через форвардні контракти авансував селянам 1,5 млрд грн.

Загалом на підтримку АПК в держбюджеті на 2011 було передбачено 13,1 млрд грн, а всього для Мінагрополітики України -17,6 млрд. грн. За словами прем'єр-міністра, ці заходи дали можливість сільськогосподарському товаровиробнику закласти на 1 га посівів зернових близько 3,7 тис. грн, що на 54% вище за рівень минулого року.

Проте, за оцінками вчених, загальний дефіцит оборотних коштів і

капітальних вкладень у сільськогосподарське виробництво на сьогодні становить близько 90 млрд грн, наголосив Микола Азаров.

Статистика свідчить, що у розвинутих країнах 70% оборотних коштів на розвиток аграрного сектору формується за рахунок банківського кредитування, в Україні ж ця частка становить лише 20%. Проблеми кредитного забезпечення аграрної галузі зумовлюють необхідність удосконалення кредитного механізму[5].

Повертаючись до проблеми дефіциту коштів у більшості агроформувань на придбання нових комбайнів, сівалок, мінеральних добрив тощо, пропонуємо розглянути інші пріоритетні напрями отримання доступних пропозицій щодо банківського кредитування сільськогосподарського виробництва. Запобігти дефіциту обігових коштів насправді неважко. Для цього Райффайзен Банк Аваль розробив спеціальну кредитну програму - невідновлювальну кредитну лінію, що підтримує стабільність фінансових активів. Це такий вид кредитної лінії, який передбачає, що за отримання повної суми кредитних коштів подальша їхня видача припиняється залежно від фактичної суми заборгованості за кредитом протягом дії кредитного договору. Базові умови: термін обслуговування в банку - від 3 місяців, термін кредитування - до одного року, валюта кредиту - гривня, ліміт кредитної лінії - від 5 000 до 75 000 євро (еквівалент у гривні). Забезпечення за кредитом: нерухоме майно, машини, наземні транспортні засоби, майнові права за депозитними договорами.

На ринку кредитних послуг сільському господарству свою нішу зайняв і АБ "Київська Русь", який входить до числа лідерів серед українських банків, які надають кредити підприємствам агропромислового комплексу. Кредитування проводиться згідно з "Програмою з рефінансування заходів підтримки системи кредитування у сільській місцевості за рахунок МФО (Міжнародних фінансових організацій)".

Також на кредитному ринку здійснюються операції по наданню іпотечних кредитів. Для позичальника іпотечні кредитні відносини дають можливість розширити платоспроможний попит, одержавши великі розміри кредитів на більший термін під менші відсотки. Як показують дослідження Світового банку, використання іпотеки як способу забезпечення зобов'язань дає змогу позичальникам одержати суми кредитів у 6-9 разів більші, на термін у 7-11 разів триваліший та під значно нижчі відсотки[1].

Питома вага іпотечних кредитів наданих фінансовим корпораціям - цей показник зріс на 6,5% у 2006 році до 18,6% у 2008 році, тоді як внаслідок фінансової кризи зменшився до 16,4% у 2009 році. Подібна кризова тенденція спостерігалась і в динаміці обсягів іпотечного кредитування домашніх господарств: воно зросло за 2006-2008рр. в 7 разів(з 20,5 млрд. грн. до 143,42 млрд. грн.), а в 2009 році зменшилось до 132,76млрд. грн.(на 7,2% порівняно з попереднім роком).

Дослідження засвідчують, що у 2009р. з сільського господарства з позичальниками Черкаської та інших областей найбільш активно працювали ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»(34%),ПАТ КБ «ПриватБанк»(23%).

З 8 березня 2011р. в Україні набув чинності Закон «Про виконавче провадження», яким істотно збільшено можливості щодо отримання боргових зобов'язань. В умовах останньої кризи недосконалість правової бази депозитних

відносин стала очевидною[4].

Тому на нашу думку, ефективність кредитування аграрної сфери в значній мірі залежить від продуманості та обґрунтованості розробленої кредитної політики. Основним інструментом підвищення доступності кредитних ресурсів для аграрної галузі є створення механізму часткового або повного державного гарантування повернення позик.

Для покращення умов кредитування необхідно приділити увагу удосконаленню його інфраструктури. Зокрема з боку держави було б дуже важливо –створити спеціалізовану кредитну установу–Іпотечний державний банк. Досить слушною є пропозиція ряду вчених щодо створення Аграрного банку, який би сприяв розвитку іпотечного кредитування та галузі сільського господарства в цілому. Ця пропозиція є особливо актуальною на даному етапі.

Державне кредитування та створення державної страхової компанії дало б змогу забезпечити виплату кредитів та посилило надійність позичальника.

Також важливим напрямом удосконалення є–удосконалення законодавчої бази, яка б гарантувала повернення кредитів банкам позичальниками.

Підсумовуючи вище сказане щодо проблем кредитування сільськогосподарських товаровиробників, можна відзначити, що найголовнішим причинами що стримують розвиток кредитування є висока ціна кредиту, відсутність гарантій повернення кредиту, недосконалість законодавчих механізмів, високий рівень витрат банків при наданні послуг та відсутність надійного позичальника. Значний ризик неповернення кредитів змушує банки встановлювати високу процентну ставку за цими кредитами[3].

Список використаних джерел:

1. Правдюк Н.Л. Довгострокове іпотечне кредитування в аграрній сфері економіки: можливості та ризики/ Н.Л. Правдюк//Економіка АПК.-2011.-№11.-с.51-55.

2.Непочатенко О.О., Кредитне забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств/ О.О. Непочатенко, Н.В. Бондаренко//Економіка АПК.-2011.-№5.-с.91-97.

3. <http://www.kmu.gov.ua/control/publish/realsektor>.
<http://gufer.net/bankvska-sprava/256-kredituvannya-slskogospodarskih-pdpriyemstv.html>

4.Кириленко О.А., Економічна безпека суб'єктів господарювання в умовах довгострокового кредитування/ О.А. Кириленко, М.В. Коніжай//Фінанси України.-2011.-№6.-с.103-117.

5. Колотуха С.М. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності / С.М. Колотуха, І.П. Борейко // Економіка АПК. - 2009. - № 1. - С. 89-96.

ХАРАКТЕРИСТИКА КОНКУРЕНЦІЇ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

**ГОНЧАР М.М., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК К.М.**

Конкуренція в банківській сфері є динамічним процесом, у ході якого комерційні банки, шляхом використання інструментів маркетингу, намагаються розширити ринкову частку, збільшити обсяги продажів банківських продуктів і послуг, досягти високого прибутку. Сферою банківської конкуренції є ринок банківських продуктів і послуг.

Існує три типи конкуренції в банківській сфері:

- 1) конкуренція між комерційними банками, що традиційно поділяються на універсальні і спеціалізовані;
- 2) конкуренція між великими союзами банківського капіталу;
- 3) конкуренція між комерційними банками, небанківськими фінансово-кредитними інститутами і нефінансовими організаціями.

Солодка О.О. вважає що у банківській сфері вільна конкуренція неминуче викликає концентрацію. Деякі банки поглинаються більш сильними конкурентами, інші, формально зберігаючи самостійність, фактично підпадають під вплив більш сильних конкурентів: відбувається злиття банків. Кількість банків скорочується, але збільшуються їхні розміри, зростає обсяг реалізації банківських продуктів і послуг.

Великі союзи банківського капіталу прагнуть до монополістичної угоди, до об'єднання банків. Масштабні фінансові операції суб'єктів господарської діяльності все частіше потребують зусиль не окремого банку, а декількох провідних банків.

Банківські об'єднання - банки-гіганти, які відіграють пануючу роль у банківському секторі. Існує кілька видів банківських об'єднань.

Банківські картелі - угоди, що обмежують самостійність окремих банків і вільну конкуренцію між ними шляхом узгодження і встановлення однакових процентних ставок, проведення однакової дивідендної політики тощо.

Банківські синдикати, або консорціуми - угоди між декількома банками щодо спільного проведення великих фінансових операцій.

Банківські трести - об'єднання, що виникають шляхом повного злиття декількох банків, причому відбувається об'єднання капіталів цих банків і здійснюється єдине управління ними.

Банківські концерни - об'єднання багатьох банків, які формально зберігають самостійність, але знаходяться під фінансовим контролем одного великого банку, що скупив контрольні пакети їхніх акцій.

Розмір і масштабність діяльності банків впливають на можливості залучення внесків, зниження витрат, зниження ціни банківських продуктів і послуг. Переваги великих банків підсилюються за рахунок широкого використання ІТ-технологій і ІТ-архітектур.

У сучасних умовах комерційним банкам складають конкуренцію небанківські фінансово-кредитні інститути (страхові компанії, фінансові брокери, пенсійні фонди, інвестиційні фонди, компанії з випуску кредитних карток тощо) і

нефінансові організації (пошта, торгові дома, підприємства автомобільної промисловості тощо).

Діяльність комерційних банків відрізняється високою мірою динамізму. Деретулювання світового фінансового ринку сприяло впровадженню нових інформаційних технологій у банківську діяльність. Однак технології обробки і передавання інформації стрімко змінюються і навіть відносно нові методи швидко застарівають.

Лютий І.О. стверджує що насьогодні комерційні банки України можуть виконують безліч операцій за допомогою швидкодіючих комп'ютерів за допомогою супутникового, телефонного і факсимільного зв'язку. У практиці банківської діяльності спостерігається тенденція заміни трудомістких операційних технологій капіталомісткими технологіями автоматизації надання фінансових послуг. Використання автоматизованого обладнання передбачає значні капітальні витрати, покриття яких банки можуть здійснювати за рахунок росту обсягів наданих послуг. Це, своєю чергою, позначається на розмірах банків: для того, щоб зберегти свою ефективність і конкурентоспроможність, банки змушені укрупнюватися. Завдяки технологічним досягненням географічний фактор відіграє все меншу роль у здійсненні банківських операцій, що сприяє розширенню ринку банківських продуктів і послуг. Отже, наявність конкурентів не припускає географічної близькості, що значно збільшує міру конкуренції.

Таким чином, сфера банківської конкуренції вкрай специфічна, різноманітна і багатопланова. Вона відіграє важливу роль в розвитку банківської системи будь-якої держави, зокрема України, роблячи послуги банків доступними та вигідними для клієнтів.

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

**НАГІРНА А.С., студ. II курсу факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник: к.е.н., ст. викладач ГВОЗДЄЙ Н.І.**

В умовах формування та функціонування ринкової економіки важливою складовою державних фінансів є державний борг. Дефіцит державного бюджету, залучення та використання позик для його покриття призводять до формування і значного зростання державного боргу.

Наявність державного боргу, його розміри, розміщення і методи погашення прямо чи опосередковано впливають майже на всі сторони економічного життя держави, такі як: дефіцит державного бюджету, розмір грошової маси в обігу, що визначає темпи інфляції, звуження чи розширення сукупного попиту і пропозиції та інші. Це робить державний борг не просто засобом залучення коштів для фінансування державних потреб, але й важливим інструментом фінансової політики держави, невірне використання якого може призвести до істотних ускладнень, чи навіть до фінансової кризи.

Державний борг є предметом дослідження і дискусій багатьох учених, управління державним боргом розглядається як з точки зору важливості для фінансової політики держави, так і з точки зору перспектив формування та

розвитку національної економіки. Теоретичними і практичними питаннями державного боргу присвячені роботи вітчизняних дослідників: В.А. Андрущенко, О.І. Барановського, З.О. Лютого, О.В. Плотнікова, Н.В. Зражевської, Я.В. Онищук, В.В. Козюка, Ю.К. Алексєєва та інші.

На сьогоднішній день проблема зовнішнього боргу в багатьох країнах стоїть досить гостро. За методологією Міжнародного Валютного Фонду, критичне співвідношення державного боргу до ВВП не повинно перевищувати 60%.

Величина державного боргу України протягом 2005-2010 рр. постійно зростала. За останні три роки в умовах фінансової кризи темпи зростання державного боргу значно збільшились. Така ситуація негативно впливає на стан економічної безпеки України, оскільки зростає навантаження на державний бюджет через збільшення виплат на обслуговування державного боргу.

Подальше зростання державного боргу спричинить погіршення показників бюджетної безпеки, негативно впливатиме на стан платіжного балансу та інвестиційну привабливість України, загрожуватиме стабільності грошово-кредитного та валютного ринків України.

Обслуговування та погашення вказаних боргових зобов'язань у майбутньому може призвести до неспроможності вирішення нагальних соціально-економічних потреб, що загрожуватиме втратою суверенітету і руйнуванням вітчизняної фінансової системи.

Основною причиною стрімкого приросту величини прямого державного боргу України є щорічне зростання дефіциту державного бюджету України. Своєю чергою збільшення державного боргу України через зростання витрат на його обслуговування спричиняє приріст дефіциту державного бюджету. Виникнення такої "боргової спіралі" сприяє збільшенню темпів зростання державного боргу та дефіциту державного бюджету, погіршує економічну ситуацію України та може спричинити виникнення боргової кризи. Відповідно до здійсненого прогнозу відношення державного боргу України до ВВП перетне критичну межу в 2013 р. і у 2015 р. досягне 82,91 %.

Обмеження фінансування дефіциту бюджету за умов недостатності інвестиційних ресурсів зменшує обсяги видатків, що спрямовуються на розвиток економіки та розв'язання соціальних проблем, тому необхідна активна політика щодо збільшення фінансування державного бюджету.

Останнім часом через неправильне проведення по бюджетних рахунках певних операцій фактично здійснювалось заниження розміру дефіциту бюджету, оскільки розмір витрат бюджету на погашення основної суми боргу за іноземними кредиторами, гарантованими урядом, значно перевищував надходження на рахунок відшкодування бюджетних витрат від підприємств-боржників.

В умовах ринкової економіки дефіцит може бути корисним у випадку, коли при спаді виробництва держава витрачає більше грошей, ніж одержує: він забезпечує збільшення попиту, в тому числі купівельної спроможності населення. Споживачі починають більше купувати, підприємці – більше продавати. Внаслідок цього зростають обсяги виробництва і скорочується безробіття.

Крім істотного обмеження бюджетних видатків, Уряд намагається покрити нестачу фінансування перенесенням строків сплати за існуючими борговими

зобов'язаннями держави. Однак реструктуризація боргу держави на умовах перенесення строків сплати за її борговими зобов'язаннями не знімає гостроти проблеми обслуговування державного боргу. Тому що в такий спосіб досягається лише тимчасове полегшення, оскільки при цьому його загальна сума не зменшується, а борговий тягар навіть посилюється.

Боргова політика України потребує значного удосконалення шляхом поліпшення її нормативно-інституційного забезпечення, розширення спектра інструментів та кола завдань і пріоритетів, оскільки нинішній рівень економічної безпеки в Україні, з огляду на триваючу тенденцію до швидкого зростання обсягу зовнішньої і внутрішньої заборгованості, є досить низьким.

Отже, ефективне управління державним боргом передбачає розв'язання проблеми зниження боргового навантаження та ризику невиконання боргових зобов'язань держави з використанням різноманітних методів. Одним із найпоширеніших є рефінансування державного боргу, тобто погашення основної заборгованості і процентів за рахунок засобів, отриманих від розміщення нових позик. Для успішного застосування механізму рефінансування необхідно, щоб держава мала високу репутацію держави-позичальника. Її досягнення та підтримка є важливим фактором для успішного управління державним боргом.

ВАЛЮТНІ РИЗИКИ І МЕТОДИ ЇХ СТРАХУВАННЯ

ПРИБЛУДА О.О., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК К.М.

Операції з іноземною валютою завжди пов'язані з ризиками. Під ризиком у банківській діяльності розуміють можливість втрати ліквідності або отримання фінансових збитків. Одним із основних ризиків під час здійснення валютних операцій є валютний ризик.

Валютний ризик - це ризик втрат у зв'язку з несприятливою зміною вартості іноземної валюти щодо валюти держави, де розміщений банк. Валютний ризик - це передусім імовірність того, що зміна курсів іноземних валют призведе до збитків унаслідок зміни ринкової вартості активів та пасивів банку.

Коцовська Р.Р. вважає що в умовах інтеграції у світовий фінансовий ринок питання правильної оцінки та правильної побудови системи управління валютним ризиком для вітчизняних банків є надзвичайно важливим завданням.

Відповідно до особливостей роботи банківської установи на валютному ринку валютний ризик можна розкласти на зовнішню і внутрішню складові.

Під зовнішньою складовою слід розуміти небезпеку для фінансового стану банку, пов'язану зі зміною зовнішнього ринкового середовища, яка знаходить свій прояв у несприятливій зміні валютних курсів.

Внутрішня складова – це здатність банку протистояти цим несприятливим змінам на валютному ринку. Така здатність залежить від того, наскільки ефективно налагоджена робота з управління ризиками в даному банку.

Валютний ризик є специфічним видом ринкового ризику. Його сутність

полягає в можливості фінансових втрат за балансовими та позабалансовими статтями у зв'язку зі зміною ринкових умов і, відповідно, з рухом ринкових валютних курсів. Ці фінансові втрати можливі в разі: а) переоцінювання відкритих валютних позицій; б) проведення операцій на строковому ринку.

За характером і місцем виникнення валютні ризики поділяють:

- на операційні;
- трансляційні (бухгалтерські);
- економічні.

Операційний ризик пов'язаний із торговельними операціями, а також із грошовими угодами з фінансового інвестування та дивідендних платежів або отримання коштів в іноземній валюті в майбутньому.

Трансляційний (бухгалтерський) ризик пов'язаний із переоцінюванням активів, пасивів та прибутків у національну валюту, а також може виникати під час експорту чи імпорту інвестицій. Він впливає на показники балансу, що відображають звіт про одержані прибутки та збитки після перерахунків сум інвестицій у національну грошову одиницю.

Економічний валютний ризик пов'язаний із можливістю втрати доходів за майбутніми контрактами через зміну загального економічного стану як країн-партнерів, так і країн, де розташована компанія. Насамперед він зумовлений необхідністю здійснення постійних розрахунків за експортними та імпортними операціями, інтенсивність яких, у свою чергу, може залежати від валютних курсів.

Раєвський К.Є. стверджує що уникнути ризику під час проведення комерційної діяльності практично неможливо, і тому головною метою є зменшення ступеня ризику та обмеження його певними рамками.

Суттєвим компонентом у цій діяльності є самострахування через створення резервних фондів під компенсацію потенційних збитків від здійснюваних операцій з іноземною валютою.

Дуже важливою є система диверсифікації ризиків за фінансовими інструментами, кодами валют, географічними регіонами, контрагентами.

Серед основних методів хеджування валютних ризиків треба назвати такі: структурне збалансування активів, пасивів, кредиторської та дебіторської заборгованості, зміна термінів платежів, форвардні угоди, операції своп, опціонні угоди" фінансові ф'ючерси, кредитування та інвестування в іноземній валюті, реструктуризація валютної заборгованості, паралельні позички, лізинг, дисконтування вимог в іноземній валюті, використання валютних коштів, здійснення платежів за допомогою зростаючої валюти.

Отже використання широкого спектра страхування валютних ризиків дає змогу уникнути можливих втрат від валютних спекуляцій та організувати дійову систему менеджменту валютного ризику в конкретній кредитно-фінансовій установі.

ІНОЗЕМНИЙ КАПІТАЛ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

ЩЕРБАКОВА Е.В., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК К.М.

Протягом багатьох років спостерігається активне входження іноземних банків в Україну, що спричинено зацікавленістю інвесторів до економіки України, яка динамічно розвивається і недостатньою насиченістю ринку банківських послуг.

Інвестуючи в Україну, іноземні власники українських банків розраховують у майбутньому отримувати достойні прибутки й повертати собі вкладені кошти в якості дивідендів. Але насправді до цього етапу ще дуже далеко. А зараз кошти іноземних інвесторів відіграють важливу стабілізуючу роль для банківського сектору України і всі ми маємо бути задоволеними, що таке джерело зовнішньої підтримки у багатьох банків є.

Іноземний банківський капітал - це сукупність інститутів, які повністю або частково створені за рахунок іноземного капіталу, здійснюють свою діяльність на території країни і сприяють розвитку банківської системи.

Частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків України на 01.02.2011 року складає 40,5%. Іноземний банківський капітал представлений групою учасників, до якої входять: Raiffeisen International, UniCredit Group, Eurobank EFG Group, АВН Ukraine Limited, Уряд та ЦБ Росії, Erste Group, Volksbank AG, Intesa San Paolo, Calion Group, Societe Generale Group та інші.

Вихід таких банків на вітчизняний ринок банківських послуг приніс Україні ряд відчутних переваг:

- більш швидке та ефективно впровадження передових методів банківської діяльності;
- підвищення якості кредитного аналізу;
- зростання обсягу кредитних ресурсів;
- покращення банківського нагляду і регулювання банківської діяльності;
- зменшення можливості відмивання брудних коштів;
- підвищення кваліфікаційного рівня банківських працівників.

Варто також відзначити ще один стратегічний позитивний момент: прихід потужних іноземних банків в Україну є хорошим сигналом та стимулом для закордонних інвесторів вкладати свої кошти в економіку нашої держави. Але у процесі транс націоналізації банківської системи України, як і в практично будь-якого іншого процесу в нашому житті, є й негативна сторона:

- діяльність філій іноземних банків може створювати додаткові ризики для банківської системи;

- іноземні банки можуть здійснювати лише спекулятивну діяльність не надаючи повного спектра якісних банківських послуг;

- іноземні банки можуть нав'язувати модель деформованого розвитку, коли їхні цілі не збігаються з соціально-економічними пріоритетами країни.

Останнє твердження є особливо актуальним для України, адже в нашій

державі банки з іноземним капіталом не значною мірою виконують стратегічну функцію - постачання фінансового ресурсу до всіх платоспроможних суб'єктів економіки і в першу чергу - господарюючих.

Стратегічна мета банків з західним капіталом ними задекларована - кредитування населення для придбання імпортованих товарів. Тобто стимулювання споживання українським населенням товарів, вироблених чужими економіками, шляхом їх оплати в борг. Така політика ввела в боргову залежність населення, підприємства і бюджет від західного капіталу. А кредитування в валюті поклато на українців і валютні ризики. Їх грошовий вираз - 180 млрд. грн.

За даними національного банку простежується збільшення частки іноземного капіталу в українській банківській системі в грудні 2011 року на 1,0 відсотковий пункт з 40,9% до 41,9%.

Станом на 1 січня 2012 року зі 176 банків, що працюють в Україні, 53 фінустанови - з іноземним капіталом (на 1 січня 2011 року - 55 банків з іноземним капіталом зі 176), у тому числі 22 - зі 100% іноземним капіталом (на 1 січня 2011 року - 20 банків).

Наразі іноземний капітал в Україні представлений 23-ма країнами. Найбільшу частку в загальній сумі становить капітал Росії (9,7%), Кіпру (20,3%), Австрії (20,3%), Франції (12,3%), Нідерландів (8,2%), Польщі (7,9%), Швеції (6,1%). Що ж до наймасштабніших операцій іноземних банків і українських, то можна відмітити: придбання шведським "Swedbank" "ТАСКомерцбанку", німецьким "Комерцбанком" українського банку "Форум", консолідацію австрійського банку "Райфайзен" та українського "Аваль" в єдиний орган банківської системи "Райфайзен банк Аваль".

Наявність банків з іноземним капіталом в Україні благотворно впливає на розвиток фінансової системи, сприяє залученню іноземних інвестицій і розширенню ресурсної бази соціально-економічного розвитку. Однак є досить серйозні фінансові й економічні ризики швидкого зростання долі іноземного банківського капіталу, пов'язані з можливою втратою суверенітету в сфері грошово-кредитної політики, можливим посиленням нестабільності, несподіваними коливаннями ліквідності банків, спекулятивними змінами попиту та пропозиції на грошово-кредитному ринку, можливим відтоком фінансових ресурсів.

Ефективність державного регулювання іноземного банківського капіталу в Україні безпосередньо залежить від правильно визначених цілей і пріоритетів розвитку банківського сектора та економіки. Вирішення питання про форми та масштаби розширення присутності іноземного банківського капіталу на ринку банківських послуг повинно бути підпорядковане стратегічним цілям соціально - економічного розвитку. Тому Україні сьогодні потрібно активніше вживати заходів щодо підвищення рівня концентрації національного банківського капіталу.

ПРИЧИНИ БАНКІВСЬКОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

СМІЛЯНЕЦЬ А.О., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК К.М.

Відповідно до закону «Про банки та банківську діяльність» банківська система – це законодавчо визначена, чітко структурована сукупність фінансових посередників грошового ринку, які займаються банківською діяльністю. Вже із самого законодавчого визначення банківської системи зрозуміло, що вона є тією ланкою, через яку проходять грошові розрахунки та платежі суб'єктів господарювання та населення в цілому. Саме банки виконують важливу функцію мобілізації тимчасово вільних грошових ресурсів і перетворення їх у реальний капітал, здійснюючи різноманітні операції, забезпечуючи, таким чином, потреби економіки в додаткових коштах. На сучасному етапі розвитку української економіки, серед проблем, пов'язаних із втручанням фінансової кризи у діяльність банків, досить актуальним є запровадження нових пропозицій, щодо відновлення банківської системи України та повернення її стану на до кризовий рівень.

За роки незалежності України банківська система стала домінуючою ланкою фінансової системи. Але динамічний розвиток банківської діяльності в Україні відбувався переважно екстенсивним шляхом, тобто за рахунок збільшення кількості банків. Тепер, закономірно, розвиток повинен був відбутися інтенсивним шляхом, тобто за рахунок підвищення якості послуг та операцій, які здійснюють банки. Тільки цьому процесу суттєво перешкоджає сучасна фінансова криза, яка знизилася рівень розвитку банківської системи України до стану на 2000-2002 рр.

Станом на 1 січня 2010 р., обсяг активів банківської системи становив 880,3 млрд. грн., зменшення за рік склало 45,8 млрд. грн. В основному воно відбулося за рахунок скорочення обсягів кредитних операцій, частка яких становить 79,2% усіх активів. У структурі кредитного портфелю значно збільшилась частка проблемних кредитів - у 3,63 рази, що значною мірою вплинуло на фінансовий результат банків. Протягом 2009 року зобов'язання банків зменшилися на 502 млн. грн., та на 01.01.2010 року становили 765100 млн. грн. Власний капітал банківської системи України збільшився на 502 млн. грн. і за станом на 01.01.2010 року становив 119810 млн. грн. Слід зазначити, що збільшення обсягу статутного капіталу банків з початку року склало 367 млн. грн. (на 44,6%). Протягом 2009 року банки отримали збиток у розмірі 27636 млн. грн. (у 2008 році прибуток складав 7,3 млрд. грн.).

Узагальнимо причини банківської кризи в Україні.

Негативними наслідками впливу банківської кризи на фінансову стійкість українських банків є такі:

- зниження якості банківських активів;
- втрата довіри з боку вкладників, істотне падіння курсу національної валюти як наслідок скорочення грошових заощаджень із приватного сектору;
- зниження ліквідності;

- зменшення капіталізації банків;
- скорочення ресурсної бази банків;
- зростання процентних ставок;
- збільшення обсягів неповернутих валютних кредитів.

Щоб розв'язати всі ці проблеми та забезпечити збереження фінансової стійкості вітчизняних банків, на наш погляд, необхідно об'єднати зусилля всіх гілок влади і розробити заходи, які були б спрямовані на вихід України з політичної та економічної кризи. Адже розв'язання проблем банківської системи є функцією, похідною від розв'язання проблем економіки.

Ключовими інструментами у подоланні фінансової кризи є надання центробанками необхідної ліквідності, рекапіталізація здорових фінансових інститутів і звільнення банків від проблемних активів. Тому необхідно в повному обсязі відновити рефінансування комерційних банків, а також переглянути порядок його здійснення, забезпечити прозорі умови надання рефінансування та однаковий доступ для всіх банків. Ще один напрям виходу з банківської кризи - реструктуризація наданих раніше кредитів, погашення яких не здійснюється. При цьому банки повинні шукати джерела покриття збитків, які виникатимуть у процесі здійснення такої реструктуризації. Слід також розробити додаткові вимоги щодо якості регулювання банківської діяльності в системі банківського нагляду. Зокрема значну увагу треба приділити здійсненню поточного моніторингу стійкості банківського сектору з боку НБУ з метою операційного виявлення зростання негативних тенденцій у банківському секторі та вжиття ефективних заходів щодо їх подолання.

На нашу думку, необхідно створити державний фонд чи підприємство, яке викупить у банків проблемні кредити і таким чином знімуть проблему їх неповернення. Створення такої спеціалізованої установи, або "поганого" банку, який викупував би проблемні банківські активи і брав на себе подальшу турботу про них, допомогло б «хорошим» банкам, очистивши свої баланси, поступово повернутися до нормальної повноцінної життєдіяльності.

З метою недопущення втрати вітчизняними банками власного капіталу необхідно внести зміни до Закону України «Про банки і банківську діяльність», визначивши мінімальні вимоги до розміру статутного капіталу на момент реєстрації банку у національній валюті.

Стрімке зростання курсу європейської валюти (протягом 2008 року він зріс на 46,3%), а також відсутність в умовах кризи вільних коштів для нарощування капіталу ставить майже половину банків під загрозу штучного обмеження їх діяльності. Тому, на наш погляд, варто на законодавчому рівні відмінити прив'язку абсолютного розміру статутного капіталу до євро, хоча би в умовах економічної кризи.

Загалом заходи з підвищення стійкості фінансової системи, підтримки ліквідності, відновлення довіри до банківської системи стануть запорукою відновлення дії механізму перерозподілу тимчасово вільних коштів в економіці на користь фінансування інвестиційних проектів, проектів із розширення та активізації виробництва, а також забезпечення процесів детінізації економіки і фінансової стабілізації.

Отже, для виходу банківської системи з кризового становища необхідно

здійснити такі заходи:

- створити спеціалізовану установу, або "поганий" банк, який викупував би проблемні банківські активи і брав на себе подальшу турботу про них;
- визначити мінімальні вимоги до розміру статутного капіталу на момент реєстрації банку у національній валюті;
- відновити довір до банківської системи шляхом удосконалення нормативно-правової бази з урахуванням іноземного досвіду.

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ВІДСОТКОВИМ РИЗИКОМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

СМІЛЯНЕЦЬ О.О., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК К.М.

Одним з основних джерел ризику для будь-якого фінансового інструменту є ризик зміни ринкових процентних ставок, або **процентний ризик** — імовірність фінансових втрат у зв'язку зі зміною ставок процента на ринку протягом певного часу. Оскільки динаміку процентних ставок складно прогнозувати і їм властива мінливість, процентний ризик значно зростає і перетворюється на головне джерело банківського ризику взагалі. Ризик — невід'ємна складова людського життя. Він породжується невизначеністю, відсутністю достатньо повної інформації про подію чи явище та неможливістю прогнозувати розвиток подій. Ризик виникає тоді, коли рішення вибирається з кількох можливих варіантів і немає впевненості, що воно найефективніше[2].

Серед ризиків, з якими стикаються банки у своїй діяльності, останніми роками найбільшу увагу приділяють ризику процентних ставок унаслідок їх мінливості та непередбачуваності руху. Масштаб впливу ризику процентних ставок на фінансовий стан банку спонукає розробляти складні засоби його оцінки та контролю. Спроможність менеджменту "осідлати" цей вид ризику - вагома перевага у конкурентній боротьбі. Якщо ризик надмірний або недостатньо контролюється та вистежується, це може призвести до серйозної загрози прибутковості банку внаслідок коливання:

чистої процентної маржі при невідповідності обсягів активів і пасивів, чутливих до змін процентних ставок;

вартості банківських активів, зобов'язань, позабалансових інструментів, оскільки теперішня вартість майбутніх грошових потоків змінюється зі зміною процентних ставок[2].

Проблеми ризику мають розглядатися й ураховуватися як при розробленні банківської стратегії, так і в процесі виконання оперативних завдань. У кожній ситуації, що пов'язана з ризиком, потрібно вирішити питання: що означає доцільний ризик і де та межа, яка відокремлює доцільний ризик від нерозумного.

Головним завданням науково обґрунтованого управління процентним ризиком банку є визначення ступеня припустимості та виправданості ризику і прийняття практичного рішення, спрямованого або на використання ризикованих

ситуацій, або на вироблення системи заходів, що зменшують небезпеку виникнення збитків банку від проведення тієї чи іншої операції[2].

Зміна процентних ставок призводить до урону прибутковості банку, підвищення його витрат, зменшення надходжень по активам, скорочення вартості інвестицій акціонерів, банкрутства банків. Ризик зміни відсоткових ставок визначається ймовірністю того, що середня ставка за залученими коштами банку протягом періоду дії може перевищити середню відсоткову ставку за активами, що в багатьох випадках веде до збитків банку[6].

Управління своїм процентним ризиком банк може здійснювати, змінюючи строки розміщення та залучення своїх активів та пасивів, рівень доходності за відсоткочутливими активами, діапазон коливання відсоткових ставок. Керівництво банку може проводити або агресивну, або захисну, або помірливу політику в області управління відсотковим ризиком.

При управлінні ризиком процентних ставок менеджмент банку має вирішити такі завдання:

досягти цільового рівня чистої процентної маржі, спреду, стабілізації чистого процентного доходу;

передбачити рух процентних ставок, визначити тенденції ринку;

встановити процентні ставки за залученими та наданими коштами, визначити динамічну структуру активів і пасивів на підставі геп-аналізу та дюрації;

використовувати засоби хеджування.

Джерелом валютного ризику є позиції балансового звіту банку, чутливі до зміни валютного курсу. Валютний ризик - це ймовірність того, що рівень прибутковості та капіталу зменшиться внаслідок зміни курсу валюти. Ступінь цього ризику залежить від обсягів активів та пасивів, деномінованих в інших валютах, та курсових змін. Банк, керівництво якого схиляється до безпечного рівня ризику, прагне підтримувати закриту валютну позицію. Очікування спекулятивних прибутків спонукають поглиблювати відкриту валютну позицію у тому чи іншому напрямі[3].

Отже, банки наражаються на відсотковий ризик. Це зумовлює потребу безперервно контролювати рівень допустимого ризику та свідомо керувати цим процесом[1].

Процес побудови системи управління відсотковим ризиком для банку починається з вироблення стратегії щодо відношення відсоткового ризику і прийомів її реалізації. Кожна з цих стратегій може бути віднесена до одного з двох типів.

1. Мінімізація відсоткового ризику. Дана стратегія реалізується такими прийомами:

- запобігання ризику;
- повна передача ризику.

2. Максимізація прибутку при обмеженні відсоткового ризику. Прийоми реалізації цієї стратегії:

- передача зайвого ризику;
- обмеження ризику.

Оскільки ризик — невід'ємна частина будь-якого бізнесу і його повне усунення викликає, як мінімум, значне зниження конкурентоспроможності банку,

то в даний час серед фінансистів переважають прихильники другого підходу[4].

Основними параметрами управління відсотковим ризиком за допомогою балансування структури активів і зобов'язань є строки та суми [2].

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

**БІЛАН О.С., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник: к.е.н., ст. викладач БЕРЖАНІР І.А.**

Фондовий ринок, або іншими словами – ринок цінних паперів є багатоаспектною соціально-економічною системою, на основі якої функціонує ринкова економіка в цілому. Він сприяє акумулюванню капіталу для інвестицій у виробничу і соціальну сфери, структурній перебудові економіки, позитивній динаміці соціальної структури суспільства, підвищенню достатку кожної людини шляхом володіння і вільного розпорядження цінними паперами, психологічній готовності населення до ринкових відносин.

Фондовий ринок – це сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо розміщення, обігу та обліку цінних паперів.

Фондовий ринок є абстрактним поняттям, що служить для позначення сукупності дій і механізмів, що роблять можливими торгівлю цінними паперами.

Важливу роль на фондовому ринку відіграє «спокій» – це правило ринку, яке підкреслює, що ринок не може бути «бурхливим», бо інакше дрібні інвестори, що є його опорою, залишають ринок.

Професійними учасниками фондового ринку є юридичні особи, які на підставі ліцензій, виданої Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, проводять на фондовому ринку, професійну діяльність, види якої визначені законом України.

Основними завданнями сучасного фондового ринку України є:

- мобілізація тимчасово вільних фінансових ресурсів для здійснення конкретних інвестицій;
- формування ринкової інфраструктури, яка відповідає міжнародним стандартам;
- розвиток вторинного ринку;
- активізація маркетингових досліджень;
- трансформація відносин власності;
- удосконалення ринкового механізму і системи управління;
- забезпечення контролю над капіталом на основі державного регулювання;
- зменшення інвестиційного ризику;
- формування портфельних стратегій;
- розвиток ціноутворення.

Сучасний світовий фондовий ринок розвивається за такими напрямками:

- подальша автоматизація фондових операцій, об'єднання окремих комп'ютерних систем у Всесвітню мережу електронної комунікації;
- створення нових видів і модифікацій цінних паперів;

- розширення інтернаціоналізації фондової діяльності.

Умови функціонування фондового ринку:

1) учасники ринку є вільними у своїх діях щодо купівлі-продажу фінансових активів;

2) продавців і покупців має бути достатньо для того, щоб кожен з учасників ринку міг вільно вибрати торгового партнера з метою підтримки конкурентного середовища;

3) сформована законодавча база, яка сприяє його розвитку.

Ринок умовно можна поділити на три головних сектори:

- ринок товарів, а також робіт і послуг, які виконують підприємства чи організації;

- ринок праці, який має односторонній рух від приватного господарства до підприємства;

- ринок фінансових ресурсів або фондовий ринок.

Роль фондового ринку в системі економічного механізму держави визначають функції, які виконує фондовий ринок. Їх поділяють на дві групи:

Загальноринкові – це:

- отримання прибутку від операцій на даному ринку;

- цінова, що забезпечує формування ринкових цін;

- інформаційна – забезпечує збір інформації суб'єктів і об'єктів ринку і доведення їх до учасників;

- регулююча – ринок встановлює правила торгівлі, порядок вирішення спірних питань між учасниками, встановлює пріоритети, органи контролю, управління та ін.

Специфічні – це:

- функція перерозподілу;

- функція страхування цінних і фінансових ризиків (стала можливою завдяки появі ф'ючерсних і опціонних контрактів);

- перерозподіл коштів між галузями і сферами ринкової діяльності;

- перерахунок заощаджень з невиробничої у виробничу форму;

- фінансування дефіциту державного бюджету на не інфляційній основі, тобто без випуску в обіг додаткових коштів.

Отже, фондовому ринку властиві специфічні риси поєднання інтересів продавців і покупців капіталу у вигляді грошей, цінних паперів і фондів.

До основних чинників, які гальмують розвиток фондового ринку, належать слабка законодавча база, низький рівень ліквідності фінансових інструментів, слабка інформованість усіх верств населення про роль фондового ринку в економіці країни, а також впровадження урядової програми комплексного розвитку фондового ринку.

ПЛАТІЖНІ КАРТКИ, ЇХ ВИДИ ТА ПОРЯДОК ФУНКЦІОНУВАННЯ

ДІДОРЕНКО Н.Г., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник: к.е.н., ст. викладач БЕРЖАНІР І.А.

Розрахунки з участю фізичних осіб, на відміну від міжгосподарських розрахунків, які переважно виконуються в безготівковій формі, до останнього часу здійснюються в Україні переважно готівкою. Традиційні інструменти безготівкових розрахунків (чеки, платіжні доручення) у цій сфері майже не застосовуються, що можна пояснити малими обсягами трансакцій окремих платників та низьким рівнем розвитку банківських послуг у країні.

Національний банк та уряд України прийняли рішення запровадити безготівкові розрахунки у сферу масових платежів із застосуванням пластикових карток, не вдаючись до використання паперових інструментів. Якщо цей задум буде реалізовано, то і в організації масових платежів Україна зможе вийти на рівень світових досягнень.

На противагу системі електронних платежів (СЕП), яка обслуговує розрахунки юридичних осіб, забезпечення безготівкових розрахунків з участю фізичних осіб на електронній основі одержала назву системи масових електронних платежів (СМЕП).

Одним із функціональних призначень банківських пластикових карток є здійснення за їх допомогою платежів, завдяки чому всі їх можна назвати платіжними. Проте деякі з них мають ще й інше призначення — забезпечувати кредитування власника картки. Тому цю групу карток прийнято називати кредитними, а всі інші — дебетовими.

Кредитними називаються картки, видача яких супроводжується відкриттям їх власником кредитних ліній, за рахунок і в межах яких здійснюються платежі чи видача готівки за допомогою цих карток. При видачі кредитних карток банкі-емітенти уважно вивчають кредитоспроможність своїх клієнтів і тільки після цього визначають, чи можливо реалізувати кредитну картку конкретному клієнту і якого розміру ліміт кредитної лінії йому встановити. Тому такі картки реалізуються звичайно найбільш надійним клієнтам, які мають високу кредитоспроможність.

Дебетними називаються пластикові картки, за допомогою яких платежі здійснюються списанням коштів безпосередньо з поточного рахунку власника картки, а не за рахунок наданого кредиту.

Тому за своїм призначенням це суто платіжні картки. Проте й вони не виключають користування власником у деяких випадках кредитом, а саме:

— якщо він має поточний рахунок з овердрафтом, то в межах ліміту овердрафту клієнт користується для платежів за картою банківською позичкою;

— між моментом оформлення за картою купівлі товару чи послуги в торговельній структурі і списанням коштів з поточного рахунку власника може проходити певний період часу, протягом якого покупець користується придбаним товаром, отже, одержує кредит.

Дебетні картки теж бувають кількох видів. Залежно від спрямованості

операцій, що здійснюються такою карткою, виділяють:

- картки для операцій з готівкою, за допомогою яких власники можуть отримати готівку зі своїх рахунків безпосередньо в банку, або через автоматичні пристрої (банкомата), мережа яких може охоплювати всю країну та інші держави;
- картки для оплати товарів (послуг) через термінали в торговельних залах. Наявність терміналу та мережі електронного зв'язку дає можливість продавцеві товару швидко ідентифікувати платника, а останньому — негайно переказати гроші з його рахунку на рахунок торговельної організації;
- чекові гарантійні картки, що використовуються для ідентифікації чекодавця і гарантування платежу за чеком.

За технологією використання виділяються два види карток:

- картки з магнітною лінією;
- картки з мікросхемою (смарт-картки).

Картки з магнітною смугою характеризуються тим, що інформація, необхідна для використання її в банкоматах та в електронних платіжних терміналах, записана на магнітній смужці, розміщеній на звороті картки. Важливим елементом цієї інформації є персональний ідентифікаційний номер (PIN).

Смарт-картка характеризується тим, що замість магнітної смуги в неї вмонтована мікросхема, яка, власне, є мікропроцесором, здатним самостійно обробляти і запам'ятовувати зміну інформації, зокрема визначати вільний залишок коштів на поточному рахунку чи залишок ліміту кредитної лінії на позичковому рахунку платника. Поява смарт-картки відкрила можливість для створення «електронного гаманця», за допомогою якого платник може автономно здійснювати всі свої платежі в безготівковій формі, не звертаючись кожного разу до банку-емітента картки за підтвердженням його платоспроможності.

Для банківської системи в цілому широке застосування пластикових карток у сфері масових платежів має такі вигоди:

- зросте залучення грошових коштів у внутрішньобанківський оборот, посиляться керованість грошового обороту в цілому, підвищиться роль банківської системи в розвитку економіки;
- знизиться частка готівки в грошовій масі, скоротяться витрати на її друкування і забезпечення обігу (касові витрати);
- з'явиться додатковий стимул для переведення банківської справи на сучасні електронні технології, що сприятиме зростанню попиту на новітню комп'ютерну, техніку, програмне забезпечення, системи зв'язку, висококваліфіковані кадри і дасть тим самим поштовх до розвитку вітчизняного виробництва та зайнятості.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГУ В УКРАЇНІ

ПВТОРАК К.В., студ. III курсу факультету економіки та підприємництва
Науковий керівник –доцент МЕЛЬНИК К.М.

В сучасному світі постійного та швидкого розвитку комп'ютерних та Інтернет-технологій купівля-продаж банківських послуг у розвинених країнах усе частіше здійснюється завдяки системам електронної комерції. Проте, в Україні Інтернет-банкінг популярний лише серед 2% усіх користувачів банківських послуг. Тож перед українською банківською системою постає гостра проблема розвитку та популяризації національного онлайн-банкінгу.

Інтернет-банкінг – один із видів дистанційного банківського обслуговування (без візиту клієнта до банку), засобами якого доступ до рахунків та операцій за рахунками забезпечується в будь-який час та з будь-якого комп'ютера через Інтернет. Інтернет-банкінг є банківською технологією, що забезпечує віддалений доступ до банківських послуг. Розвиваючи такі технології, банки мають змогу зберегти і розширити свою частку на ринку послуг; скоротити операційні витрати; отримати нові джерела доходів.

Окрім високої економічної ефективності (економії часу клієнта та зниження витрат на рекламу та обслуговування), Інтернет-банкінг має ще такі основні переваги :

- можливість постійного контролю та нагляду за своїми рахунками з будь-якої точки планети (за наявності електронного пристрою, що підтримує браузер, та доступу до мережі Інтернет);
- можливість об'єднати усі свої рахунки та оптимізувати сімейний бюджет;
- захищеність та надійність операцій (завдяки трьом видам захисту: за допомогою електронно-цифрового підпису; за допомогою генерації разових паролів; за допомогою SMS-підтверджень);
- постійне безперервне еволюціонування (збільшення кількості банків, що надають цю послугу, а також розширення можливостей послуги);
- низька ціна підключення, проведення транзакцій (у порівнянні з проведенням операції в касі банку).

Проте Інтернет-банкінг має і декілька недоліків , серед яких:

- неповноцінне надання послуг банками (лише декілька банків дають змогу не лише перевірити стан свого рахунку та його динаміку (це можна зробити і у банкоматі, і за допомогою мобільного телефону), але і виконувати повний спектр платежів, що є ключовою властивістю Інтернет-банкінгу);
- вартість послуги мінімальна, але не завжди (деякі банки можуть стягувати регулярну абонентську плату, що за рік може досягати 100-500 гривень, що є зовсім не вигідним, особливо для тих користувачів, які неактивно користуються Інтернет-банкінгом);
- деякі з функцій іноді потребують спеціальних знань комп'ютеру;
- для послуг Інтернет-банкінгу теж існує поняття «операційного дня» (теоретично платіж можна провести і вночі, але фактично він буде проведений

протягом банківського дня);

- можливе шахрайство (але ризик малий, тому що сучасні системи Інтернет-банкінгу надзвичайно надійні);

- Інтернет-банкінг все ще не замінює багатьох послуг, що надаються відділенням банку (через касу): ані оформлення депозитів чи кредитів (віртуально можна відправити лише заяву, але договір має підписуватись в офісі), ані отримання документального підтвердження транзакцій.

Нажаль, населення України звикло до користування послугами безпосередньо через відділення банків. Розвинені країни в цьому аспекті вже знаходяться далеко попереду України: маючи доступ до свого рахунку через Інтернет, клієнт може провести будь-яку операцію (від платежу в іншу точку планети до замовлення білетів або бронювання номеру у готелі). Окрім того, національне законодавство не дозволяє довести український банківський сервіс до європейського аналогу (наприклад, врегулювати навіть просте відкриття рахунку дистанційно, без присутності клієнта).

Разом з тим, найбільшою проблемою інтернет-банкінгу залишається проблема забезпечення безпеки здійснення операцій. За даними досліджень, незважаючи на всі заходи щодо захисту, кожна п'ята операція, що виконується клієнтами в онлайн-режимі, як і раніше, залишається уразливою для шахраїв.

Отже, банки постійно модернізують технології захисту, застосовуючи нетрадиційні інноваційні рішення. Взагалі система безпеки віддаленого способу роботи з клієнтом складається з кількох напрямків. По-перше, це аутентифікація і авторизація особи, тобто підтвердження того, що користувач системи дійсно є тим, за кого себе видає, і перевірка його прав на здійснення певних операцій. По-друге, шифрування даних, що передаються. По-третє, використання цифрового електронного підпису або іншого аналогу власноручного підпису. І нарешті, реєстрація всіх транзакцій у спеціальних реєстрах банку і проведення аудиту. Не так давно більшість фінансових інститутів почала практикувати багатофакторну аутентифікацію користувачів інтернет-банкінгу, тобто підтвердження їх особистості за допомогою більш ніж одного методу. Крім введення паролю, двофакторна ідентифікація передбачає відповідь на певні запитання або використання спеціального електронного ключа доступу. Багато кредитних установ вводять системи одноразових SMS-паролів, які передбачають для погодження операції, що здійснюється, додаткове набирання клієнтом коду, присланому йому на мобільний телефон.

На закінчення, слід зазначити ще одну складність, з якою може зіткнутися будь-який банк, що забезпечує онлайнове обслуговування значної кількості клієнтів – неспроможність банківського сайту опрацювати великий обсяг клієнтських запитів одночасно.

Розробляючи свої інформаційні стратегії, фінансові інститути повинні враховувати, що клієнти швидко звикають до зручностей онлайн і тому дуже негативно реагують на будь-які перебої у роботі системи, тому процес обслуговування у мережі повинен бути організований бездоганно.

РОЛЬ КРЕДИТУ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

**ШЕПЕТА Ю.В., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник: к.е.н., викладач БЕРЖАНІР І.А.**

Однією з важливих категорій ринкової економіки, що відображає реальні зв'язки і відносини економічного життя суспільства є кредит. Кредит завжди був і залишається важливим важелем у стимулюванні розвитку виробництва. У ринковій економіці основною формою кредиту є банківський кредит. Саме нормальне функціонування кредитних відносин в економічно обґрунтованих межах передбачає збереження рівноваги між наявними в суспільстві тимчасово вільними коштами та обсягами ресурсів, які перерозподіляються за допомогою кредиту. Це актуально в умовах глобалізації, яка призводить до зростання конкуренції в усіх галузях економіки.

У ситуації повільного темпу зростання амортизація отриманих кредитів буде вищою, ніж темп зростання нових позик. У результаті, процентний дохід буде знижуватися. Тому аналітики бачать два шляхи для того, щоб банки могли компенсувати зниження процентного доходу і підтримувати прибутковість.

По-перше, зростання залежності від комісійного доходу, що вимагатиме концентрації на програмах, орієнтованих на клієнта, а не тільки на програмах лояльності. Як показує міжнародний досвід, глибока орієнтація на клієнта є єдиною життєво важливою стратегією для успіху фінансової установи.

По-друге, банки і надалі будуть зменшувати витрати шляхом поглиблення рівня автоматизації процесів та просування дистанційних банківських каналів. Деякі банки можуть залишити роздрібний сектор через високий коефіцієнт співвідношення витрат та доходів, що виникає в цьому сегменті.

Експерти обережно розглядають банківський сектор України, хоча він і має чіткий позитивний потенціал. У найкращому випадку, що означає впровадження структурних реформ, припинення корупції та детінізацію економіки, рівень фінансового посередництва в економіці може значно зрости на постійній основі.

Після повільного зростання кредитування і відчутного відновлення депозитної бази у 2010 році банки були готові до динамічного розвитку у 2011 році. Ці очікування справдилися у перших трьох кварталах 2011 року на тлі збільшення притоку депозитів і відновлення кредитування у корпоративному і роздрібному секторах.

Однак різке погіршення індексу економічних настроїв населення і більш жорстка монетарна політика через намагання Нацбанку утримати валютний курс сповільнили зростання кредитування та притоку депозитів у четвертому кварталі.

Коли банки зіткнулися з проблемою жорсткого скорочення ліквідності, вони підняли ставки за позиками і встановили обмеження на нові обсяги кредитування. Відтак, у четвертому кварталі кредитний портфель банківської системи знаходився у стагнації після зростання на 2,9 % та 3,7 % у другому і третьому кварталах відповідно.

Загальний кредитний портфель у 2011 році збільшився на 9,6 % порівняно з 2010 роком, що набагато краще, ніж за попередні два роки, але все ще нижче від номінального зростання ВВП. У 2009 році кредитування зросло на 2,2%, у 2010

році - на 0,8%.

У всіх сегментах у 2011 році найбільше зростало гривневе кредитування фізичних осіб – 34 % підвищення порівняно з 2010 роком, тому що банки масово вливалися у високоприбутковий бізнес споживчого кредитування. Іпотечне кредитування все ще заморожене з огляду на високі відсоткові ставки і недосяжні ціни на житло.

Позики юридичних осіб за рік зросли на 15 %, на що вплинуло збільшення обсягу гривневих кредитів на 19 %. Валютне кредитування зупинилося, крім кредитування експортерів. Відповідно, частка позик в іноземній валюті у загальному обсязі кредитів у 2011 році впала з 46,6% до 40,7 %, повернувшись до рівня початку 2006 року.

Темп зростання депозитів становив 17,6 % у 2011 році, сповільнившись з 26,3 % у 2010 році. На відміну від 2010 року, депозити юридичних осіб зростали швидше, ніж депозити фізичних осіб. Зростання депозитів юридичних осіб прискорилося з 22 % у 2010 році до 26,3 % у 2011 році, а темп зростання депозитів фізичних осіб впав з 28,5 % до 13 %.

Експерти пояснюють це стабільним відновленням доходів юридичних осіб за останній рік. Крім того, велике зростання депозитів фізичних осіб у 2010 році частково завдячує поверненню депозитів, що спокусилися на привабливі відсоткові ставки, які було вилучено з системи під час кризи 2008-2009 років.

Таким чином, зупинка зростання депозитів фізичних осіб у 2011 році виглядала природно. Валютна складова депозитів фізичних осіб не змінилася: до серпня гривневі депозити зростали швидше завдяки високим ставкам, тоді як подальше відродження очікувань девальвації зробило валютні депозити більш привабливими.

У 2011 році якість кредитного портфеля поліпшилася. В кінці 2011 року частка проблемних позик впала до 9,6 % порівняно з 11,2 % в кінці 2010 року. Частково це результат відновлення кредитування, тобто ефект знаменника.

Однак головною причиною поліпшення була активізація вирішення питання проблемних позик, особливо їх списання. Приблизно половина щорічного списання проблемних кредитів відбулася в листопаді-грудні після того, як податкова адміністрація погодилася не обкладати податком списання проблемних позик.

Більше того, банки продавали проблемні кредити та права власності на кредитне забезпечення, а також проводили реструктуризацію проблемних позик.

Більшість проданих проблемних кредитів були незабезпеченими, тоді як банки все ще утримували кредити із забезпеченням, сподіваючись отримати з них кращий коефіцієнт стягнення. Позики, що видавалися після кризи, мають набагато кращу якість, бо тепер банки дотримуються обережної політики.

ПРОБЛЕМИ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

НІВЕСЬКА Ю.П., студ. III курсу

Науковий керівник: к.е.н., старший викладач БЕРЖАНІР І.А.

Однією з важливих заporук стабільного розвитку економіки будь-якої країни є рівень розвитку ринку іпотеки. Розвитку економіки України сприятиме вирішення низки існуючих проблем ринку іпотечного кредитування, котрі стримують його інтенсивний розвиток. Зокрема, залишаються невирішеними такі важливі питання, як залучення довгострокових ресурсів для іпотечного кредитування, удосконалення оцінки об'єктів іпотечного кредитування та формування ціни іпотеки.

Основними проблемами іпотечного кредитування в Україні є:

- відсутність в держави централізованої і доступної громадської системи реєстрації прав власності та обтяжень на нерухоме майно і на землю;
- малоефективна непередбачувана довготривала і витратна для кредитора процедура звернення стягнення на предмет іпотеки за рішенням суду чи виконавчого напису нотаріусу;
- відсутність законодавчого положення щодо функціонування вторинного іпотечного ринку іпотечних цінних паперів.
- нерозвиненість інфраструктури ринку житла і житлового будівництва;
- недосконалість правової бази;
- низька ефективність ринку житлового будівництва;
- відсутність дієвого механізму кредитування під заставу земель сільськогосподарського призначення.

3 січня 2010 року по січень 2011 загальний обсяг іпотечних кредитів збільшився на 5,8 млрд. грн., тобто більш ніж у п'ять разів, що свідчить про зростання загального обсягу іпотечних кредитів, яке позитивно впливає на розвиток промисловості. Таким чином, іпотечні кредити, що надаються українськими банками, за своїми параметрами все більше наближаються до світових вимог.

На кінець 2011 року в Україні налічується 163 банки, однак на ринку іпотечного кредитування працює менше 50 з них, які мають достатній розмір довгострокових ресурсів та рівень капіталізації. Протягом останніх чотирьох років можна виділити декілька найактивніших банків, які займають серйозні частки ринку іпотечного кредитування в Україні, а саме: ВАТ «Ощадбанк», ВАТ «Укресімбанк», АКБ «Надра», АКБ «Аркада», АКБ «Правекс-банк», АППБ «Аваль», АКБ «Промінвестбанк», ЗАТ КБ «Приватбанк», АКБ «Укрсоцбанк», КБ «Фінанси та Кредит». З нашої точки зору, розвитку ринку іпотечного кредитування в Україні перешкоджають такі негативні фактори як: нестабільні темпи загальноекономічного зростання; недостатній рівень розвитку банківського сектору економіки; відсутність належного законодавчого регулювання іпотеки.

Загалом, слід зазначити, що вирішення найболючіших проблем іпотечного кредитування в Україні тісно пов'язане з вдосконаленням законодавчої бази. Побудова надійного законодавчого підґрунтя для розвитку іпотеки в Україні має стати та й буде основою формування сучасних підходів до вирішення

перелічених проблем іпотечного кредитування.

Разом з тим, винятково актуальним стає питання практичної реалізації можливостей, що з'явилися в рамках уже прийнятого законодавчого поля. Крім того, в Україні варто також використовувати той зарубіжний досвід іпотечного кредитування, який значною мірою підходить для умов нашої держави, виходячи з рівня її соціально-економічного розвитку, та відповідає особливостям національної економіки взагалі. Завдяки становленню іпотечного кредитування можна розв'язати окремі соціально-економічні проблеми суспільства, пов'язані з розвитком довгострокового житлового іпотечного кредитування та вирішенням питань надання кредитних ресурсів для підприємств агропромислового комплексу. Це забезпечить якісні зрушення в економіці нашої держави.

Отже, перспективи розвитку іпотеки в Україні значно залежать від економічного зростання, стабільності цін та обмінного курсу національної валюти, удосконалення фінансово-кредитної системи та ринку нерухомості. Іпотечне кредитування - це надійний і вивірений спосіб залучення приватних інвестицій іноземних та вітчизняних інвесторів. Лише надійні гарантії, зокрема застава нерухомості та емісія на її основі іпотечних цінних паперів, дозволять мобілізувати в значних масштабах заощадження населення і спрямовувати їх на інвестування перспективних секторів економіки. Лише в такому разі в Україні можлива поява зарубіжних портфельних інвесторів, які, через придбання іпотечних цінних паперів, здійснюватимуть інвестування української економіки.

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

ПІДДУБНЯК Ю.І., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник: к.е.н., ст. викладач БЕРЖАНІР І.А.

На сучасному етапі ринкових перетворень в Україні операції банків з цінними паперами порівняно із світовою практикою здійснюються на недостатньому рівні. До того ж, переважно відбувається автоматичне перенесення західних методик щодо формування портфелів цінних паперів фінансовими інститутами на фондовому ринку без достатнього врахування українських реалій, що не завжди приводить до бажаного результату. Це ставить перед українською фінансовою наукою завдання, з одного боку, розроблення власної методологічної бази для активізації операцій банків із цінними паперами, а з іншого – необхідність критичного переосмислення рекомендацій і висновків західних класичних концепцій інвестування та сучасних банківських технологій, які відіграють провідну роль операцій з цінними паперами в діяльності фінансово-кредитних установ країн із ринковою економікою.

Враховуючи значний світовий прогрес у розробці новітніх методів інвестування коштів, низку питань, пов'язаних із діяльністю українських банків на ринку цінних паперів, недостатньо вивчили вітчизняні фахівці і тому вони потребують подальшого наукового дослідження. Зокрема, це стосується чіткого

визначення ролі банківських установ у розбудові фондового ринку, запровадження сучасних методів управління портфелем цінних паперів, використання похідних фінансових інструментів для зменшення банківських ризиків, побудови національної депозитарної системи відповідно до міжнародної практики. Здійснення досліджень з цих питань є важливою умовою покращення діяльності банків на ринку цінних паперів.

Залежно від цільової спрямованості випуску та змісту операцій, що проводяться з використанням цінних паперів, всі вони поділяються на декілька видів. Кожен із видів цінних паперів має певне призначення та використовується з метою забезпечення визначених операцій. До основних видів цінних паперів, що наявні в Україні сьогодні, належать: пайові, боргові, іпотечні, похідні, товаророзпорядчі, приватизаційні.

Пайові цінні папери є свідченням пайової участі інвестора у власному капіталі емітента. На основі таких вкладів суб'єкти інвестування одержують права, передбачені установчими документами підприємства. До пайових цінних паперів належать акції та інвестиційні сертифікати. Акція – це цінний папір, що є свідченням вкладів інвестора до статутного капіталу акціонерного товариства, на основі чого він одержує права, передбачені установчими документами. Боргові цінні папери використовуються з метою забезпечення залучення капіталу на умовах позики. Умовами їх емісії є чітко визначення термінів обігу, обов'язковість погашення та платність за користування залученими активами. В Україні до боргових цінних паперів належать: облігації (державні, місцевих позик, підприємств); казначейські зобов'язання України; ощадні (депозитні) сертифікати; векселі. Облігація – це цінний папір, що засвідчує внесення інвестором коштів емітенту на визначений термін на умовах повернення та платності. За складом ціни розміщення облігації можуть бути відсотковими, цільовими, дисконтними. Казначейські зобов'язання України виникають внаслідок внесення інвесторами коштів до Державного бюджету на умовах позики. Вексель – це цінний папір, за яким боржник має безумовне грошове зобов'язання (векселедавця або платника) сплатити у певний період зазначену суму грошей власникові векселя. Іпотечними є цінні папери, випуск яких забезпечується іпотечним покриттям (іпотечним пулом). В Україні використовують такі види іпотечних цінних паперів: іпотечні облігації, іпотечні сертифікати, заставні, сертифікати ФОН (Фонд операцій з нерухомості). Приватизаційні папери засвідчують права власників на безоплатне одержання у процесі приватизації частки майна державних підприємств, державного житлового та земельного фондів. Похідні цінні папери використовуються для проведення операцій з придбання (продажу) емісійних цінних паперів. До похідних цінних паперів в Україні зараховують: варанти, опціони, ф'ючерси. Держатель облігації має статус кредитора, але не має права власника. Власник акції є одним із власників підприємства-емітента цінних паперів. Відсотки власнику облігації виплачуються незалежно від прибутку і фінансового стану емітента до виплати дивідендів з акцій. Відсотки з акцій виплачуються залежно від прибутку і фінансового стану банку. Держателі облігацій мають пріоритетне право на розподілюваний прибуток і активи емітента при його ліквідації. Відсотки з облігацій виплачуються у визначені строки, які обумовлені умовами позики. Сучасний стан та тенденції ринку цінних паперів в

Україні невпинно зростають, але потребують практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності функціонування вітчизняного ринку та виходу на світову арену. Не менш важливим для українського ринку цінних паперів є досягнення рівня світових фінансових ринків. Саме цьому повинна сприяти концепція держави, що має знайти шляхи для подальшого його розвитку. Отже, для розвитку українського фондового ринку необхідно вжити таких заходів:

- захист державних інтересів на ринку шляхом обмеження доступу нерезидентів;
- централізація та організація фондового ринку;
- підвищення рівня компетентності фахівців на ринку цінних паперів;
- підвищення рівня компетентності населення з питань функціонування фондового ринку;
- визначення концептуальних засад політики ринку цінних паперів в Україні та реалізація державних інтересів на ньому.

СУТНІСТЬ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

ПРИХОДЬКО Д., студ. III курсу, факультету економіки та підприємництва

Науковий керівник: асистент БОНДАРЕНКО Н. В.

З метою залучення ресурсів для своєї діяльності комерційним банкам важливо розробити стратегію депозитної політики, виходячи з цілей і завдань комерційного банку, закріплених у статуті, отримання максимального прибутку і необхідності збереження банківської ліквідності. Депозитна політика повинна перш за все відповідати наступним вимогам: економічній доцільності, конкурентоспроможності; внутрішній несуперечливості.

Під економічною доцільністю розуміється рентабельність використання залучених ресурсів населення. Це питання, зрозуміло, повинен розглядатися в загальному контексті активно-пасивного управління. При розрахунку відносної ефективності залучення депозитних ресурсів приватних осіб необхідно приймати до уваги як пов'язані з ними витрати, у тому числі – резервні відрахування, а також невизначену ступінь їх ліквідності, так і явні вигоди.

Можна розглядати внутрішню несуперечливість депозитної політики в декількох аспектах. Це і тимчасова структура депозитних ставок, і їх диференціація за сумами, видами вкладів у порівнянні з іншими порівнянними інструментами того ж банку (сертифікатами, векселями та ін), а також по різних категоріях клієнтури (наприклад, для фізичних та юридичних осіб). Система ставок закладами повинна бути орієнтована на ринкову кон'юнктуру при неодмінному обліку складається ієрархії надійності порівнянних інструментів. Так, банк, що утримує ставки на більш низькому рівні, ніж близькі йому за ступенем надійності конкуренти, ризикує втратити частину своєї клієнтури.

Розглядаючи сутність депозитної політики комерційних банків, необхідно порушити такі питання, як: суб'єкти і об'єкти депозитної політики, принципи її формування, а також межі депозитної політики. До складу суб'єктів депозитної

політики комерційного банку включені клієнти банку, комерційні банки та державні установи. До об'єктів депозитної політики віднесено залучені кошти банку і додаткові послуги банку (комплексне обслуговування).

Під терміном депозит ми розуміємо – кошти, що надаються фізичними чи юридичними особами в управління резиденту, визначеному фінансовою організацією згідно з законодавством України, або нерезиденту на строк та під відсоток. Залучення депозитів може здійснюватися у формі випуску (емісії) ощадних (депозитних) сертифікатів. Правила здійснення депозитних операцій встановлюються: для банківських депозитів – НБУ відповідно до законодавства; для депозитів до інших фінансових установ – КМУ. Депозит є найменш ризикованим способом зберігання фінансів, але, зазвичай, відсотки, які нараховуються за депозитом, повною мірою не компенсують втрати від інфляції.

Залежно від терміну, депозити поділяються на дві категорії: перша з них включає в себе депозити «до запитання», а другий – строкові депозити. Депозитом «до запитання» називаються ті кошти, які вкладник у будь-який момент може забрати з банку – перевівши їх іншій особі або організації, або перетворивши на готівку через касу або банкомат. Саме до цієї категорії належать кошти на ваших поточних рахунках. Серед термінових депозитів, у свою чергу, існують три різновиди: короткострокові, середньострокові і довгострокові. До першого традиційно належать вклади на термін від 1 до 3 місяців, другий - на термін від 3 до 9 місяців, третій - на більший термін. Вклади цієї категорії можна отримати назад тільки після закінчення зазначеного терміну.

Депозитні рахунки в банку відкриваються як для юридичних, так і фізичних осіб. Для отримання максимального прибутку потрібно дотримуватись таких правил: вибрати той банк, який готовий виплатити максимальний відсоток по вкладу; підібрати тип депозиту, що залежить від мети відкриваючи депозит; обрати валюту вкладу, відкрити депозити в декількох валютах; ознайомитись з договором вкладу який визначає усі відносини з банком щодо коштів на депозиті (процентна ставка, можливість вкладення, зняття коштів, санкції за дострокове розірвання договору та інше); з'ясуйте наявність комісій.

Важливим аспектом є визначення механізму депозитної політики банку як комплексу форм, інструментів, організаційно-економічних методів управління процесом формування депозитної бази банків, за допомогою яких реалізується депозитна політика, що виходить із загальних напрямів діяльності банків.

Можна виділити такі ланки механізму депозитної політики: взаємовідносини між банками та вкладниками; організація депозитної діяльності банку; формування депозитних ресурсів банку; методи управління процесом залучення депозитів; моніторинг і контроль.

Визначення основних складових депозитної політики може слугувати основою для формування методологічних засад її розроблення в кожному банку, оскільки ці компоненти відображають усі головні аспекти організації депозитної діяльності, які мають бути врахованими при здійсненні відповідних операцій.

Отже, під депозитною операцією слід розуміти залучення до банківської установи тимчасово вільних коштів фізичних та юридичних осіб для подальшого розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик. Депозитні операції відносяться до пасивних операцій, тобто мають

напрявленість на формування фінансових ресурсів банківської установ та забезпечення її поточної та стратегічної ліквідності.

ПРОБЛЕМИ КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

НІВЕСЬКА Ю.П., студ. III курсу, факультету економіки та підприємництва

Науковий керівник: асистент БОНДАРЕНКО Н. В.

В умовах дестабілізації економіки і обмеження фінансових ресурсів саме суб'єкти підприємництва, які не потребують великих стартових інвестицій, спроможні за певної підтримки найшвидше і найефективніше розв'язувати проблеми кризової економіки України, стимулювати розвиток конкуренції та сприяти економічному зростанню.

Значення малого та середнього бізнесу в економіці дуже велике. Без цієї сфери ринкова економіка функціонувати та розвиватися не буде. Становлення та розвиток цієї сфери є одною з головних проблем економічної політики в умовах переходу від адміністративно-командної економіки до нормально функціонуючої ринкової. Отже сфера малого та середнього бізнесу в ринковій економіці є ведучим сектором, який визначає темпи економічного росту, структуру та якість валового національного продукту.

Саме малий бізнес створює 65-80 % валового національного продукту, забезпечує ринкову конкуренцію, наслідком якої є висока якість товарів і найповніше задоволення потреб споживачів. В малому бізнесі зайнято близько 70% робочих місць. Проте порівняно з іншими країнами Україна має набагато гірші не тільки якісні, а й кількісні показники розвитку малого бізнесу.

Для розвитку малого та середнього бізнесу необхідні вільні грошові кошти, які повинні бути спрямовані в найбільш привабливі сфери бізнесу. Але за сучасних умов не легко відшукати такі ресурси підприємствам будь-якої галузі.

На сьогодні спостерігаються такі фактори, що стримують розвиток малого бізнесу: недосконала дозвільна система; великий рівень бюрократизації та корупції; завелика кількість контрольно-наглядових органів та несистематизованість перевірок; низький рівень інформованості; недосконалість та часті зміни законодавства.

Все ж кредитування малого бізнесу в Україні зростає досить швидкими темпами. Переважна більшість комерційних банків України, мають в своєму складі підрозділи або програми, що спеціалізуються на мікrokредитуванні. Проте, як показує динаміка росту підприємництва в Україні, цього замало. Підприємці потребують нижчих кредитних ставок, довших термінів кредитування, більш гнучких вимог щодо забезпечення кредитів. І в цьому банкам потрібна підтримка держави.

Підвищений ризик також пов'язаний в високим ступенем тінізації цього сектора економіки, залежністю бізнесу від однієї людини, високою вразливістю до змін зовнішнього економічного середовища. З огляду на це, ставки для малого та

великого бізнесу, що відрізняються лише на 1-2 пункти, є на межі ринкових та пояснюються не економічним зиском, а скоріше «роботою на перспективу». Для подальшого поліпшення умов кредитування необхідні додаткові зовнішні чинники.

Для реалізації підтримки малого та середнього бізнесу потрібно використовувати досвід зарубіжних країн. Основними напрямками є:

- субсидування процентної ставки за комерційними кредитами для малих і середніх підприємств (МСП) та домогосподарств;
- тимчасове зниження ставки корпоративного податку для МСП;
- звільнення підприємств від сплати певної частки відрахувань до бюджету при прийнятті на роботу нових працівників та поступове збільшення таких відрахувань в наступні періоди;
- створення спеціальних фондів, які надаватимуть кредити МСП, що мають потенціал для зростання і створення додаткових робочих місць;
- надання спеціалізованими кредитними установами позик підприємствам на покриття короткострокових фінансових потреб МСП, які потерпають від нестачі оборотного капіталу;
- розширення кредитних ліній, що надаються державними фінансовими установами;
- збільшення мінімального ліміту кредитів, що надаються для малих підприємств та фізичних осіб;
- спрощення процедури отримання кредитів для МСП, відкриття власної справи, надання на ці цілі податкових пільг, фінансування консалтингових послуг;
- розміщення коштів державних суверенних фондів у банках другого рівня на програми фінансування малого й середнього бізнесу.

Отже, з метою вирішення проблем, які пов'язані з наданням банківською установою кредитних ресурсів малому підприємництву, необхідно: запровадити систему страхування ризиків, які забезпечуватимуть банківським установам відшкодування їхніх втрат, пов'язаних з неповерненням кредитів позичальниками; створити систему державної кредитної підтримки малого підприємництва, тобто систему, яка б дозволила реалізацію державного гарантійного забезпечення повернення кредитів, за рахунок створення розгалуженої мережі державних гарантійних фондів; створити товариства взаємного кредитування і взаємних гарантій; вдосконалити процедури надання кредитів (прозорі та чіткі умови щодо отримання кредитів. Можливе створення єдиних вимог, встановлених НБУ для всіх банківських установ щодо надання кредитів (вимоги щодо документів, застави, алгоритм кредитного циклу) задля створення прозорого процесу формування процентних ставок та вимог процесу кредитування); зменшити відсоткові ставки за кредитами та збільшити терміни кредитування; вдосконалити умови надання лізингу обладнання для малого бізнесу; забезпечити становлення та налагодження системи start up кредитування (кредити "з нуля") для малого підприємництва.

ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ КОМЕРЦІЙНОГО КРЕДИТУ

**ДУБОВА А.Ю., студ. III курсу, факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник: асистент БОНДАРЕНКО Н. В.**

Комерційний кредит відіграє важливу роль у розвитку економіки. Його поширеність у народному господарстві України є в сучасних умовах вкрай несприятливим чинником, який гальмує становлення цивілізованих ринкових відносин і перехід до економічного зростання.

Комерційне кредитування здійснюється та оформлюється з використання векселів. Також даний вид кредитних відносин може здійснюватись за допомогою заключення договорів. У цьому випадку надання і погашення кредиту здійснюється на умовах, передбачених договором між кредитором і позичальником. Комерційний кредит передбачає взаємозв'язок торговельної і кредитної угод. Він поєднує акт реалізації товарів (послуг, робіт) з відстрочкою платежу. Умови відстрочки платежу є важливою частиною торговельного контракту.

До переваг комерційного кредиту можна віднести його оперативність, технічну простоту оформлення. Він активізує механізм мобілізації фінансових активів, зменшує обсяги прямого банківського кредитування і відповідно, масу безготівкових грошей. Підвищується взаємоконтроль і взаємозалежність між суб'єктами комерційного кредиту. Доцільність використання комерційного кредиту аргументується ще і тим, що кредиторська та дебіторська заборгованості між суб'єктами виносяться в рамки договірних відносин і оформляється офіційним юридичним документом.

На основі переваг також виділяють і недоліки комерційного кредиту: обмеженість умов, обсягів і строків порівняно з банківським кредитом; надмірний ризик для продавця (постачальника); насичення грошового обігу так званими квазігрошима, що ускладнює регулювання грошової маси з боку Національного банку тощо.

Економічні межі комерційного кредиту обумовлені, насамперед, фінансовим станом його суб'єктів: постачальник (кредитор) повинен мати відповідні фінансові можливості для того, щоб продавати свій товар з відстрочкою платежу, а платник (позичальник), отримавши товар, розраховує через певний строк нагромадити відповідні кошти, щоб повністю розплатитися з кредитором. Комерційний кредит обмежений строками і сумами, його обсяги залежать від розмірів фінансових ресурсів учасників торговельних угод.

Цивільним кодексом України врегульовано порядок надання позики одним підприємством іншому. Йдеться про специфічну різновидність комерційного кредиту, коли одна сторона (позикодавець) передає іншій стороні (позичальникові) в оперативне управління або навіть у власність гроші або речі. Позичальник зобов'язується повернути позикодавцеві ту ж суму чи рівну кількість речей того ж роду та якості. За користування такою позикою плата може не встановлюватися, тобто відсотки не нараховуватися. Необхідним й обов'язковим є лише її повернення. Таку позичку можна вважати фінансовою допомогою на умовах повернення без нарахування відсотків, її не слід плутати з безповоротною

фінансовою допомогою чи з безкоштовно одержаними цінностями. Нажаль на даний час вексельна форма розрахунків майже не використовується. Останнім часом підприємства для забезпечення своєї діяльності використовують такий різновид комерційного кредиту як форвардні та ф'ючерсні контракти.

Форвардними є контракти, згідно з якими сторони засвідчують зобов'язання реалізувати (з боку продавця) та придбати (з боку покупця) товари на визначених умовах у майбутньому, з фіксацією цін такого продажу під час його укладання. Ф'ючерсний контракт, на відміну від попереднього, ґрунтується на визначених у майбутньому умовах, а фіксація цін відбувається у момент виконання зобов'язань сторонами контракту. Таким чином, недоліком першого є заниження ціни на сільськогосподарську продукцію, а другого – зобов'язання сільськогосподарського підприємства реалізувати власну продукцію одразу після її збору, тобто в період найнижчої ціни.

Хоча ф'ючерсні та форвардні контракти схожі за економічною сутністю, вони мають і певні відмінності. Найголовніша полягає у тому, що за обставин, коли курс валюти-товару зростає, грошові платежі можуть постійно надходити на фінансовий рахунок власника ф'ючерсу (які можна одразу відкладати на депозит і отримувати додаткові прибутки). Збитки від падіння валютного курсу власник ф'ючерсу також повинен компенсувати грошима у той самий день. За форвардних умов цього не відбувається до дати виконання. Форвардні контракти є угодою між приватними особами, вони відрізняються між собою величиною та строками поставки, їх неможливо продати до закінчення строку угоди, тому вторинного ринку для них практично немає на відміну від ф'ючерсних контрактів. Завдяки цьому останні набули значного поширення.

Та не всі постачальники зацікавлені і мають можливість надавати відстрочку платежу, оскільки за такої форми кредитування вигоду має лише позичальник, а у кредитора кошти вилучаються з обороту. Вважаємо, що комерційний кредит варто застосовувати на термін 10 – 20 днів. Довші ж кредити необхідно оформляти у спеціалізованих кредитних установах.

Отже, комерційний кредит відіграє важливу роль у розвитку економіки. Його поширеність в народному господарстві України є в сучасних умовах вкрай несприятливим чинником, який гальмує становлення цивілізованих ринкових відносин і перехід до економічного зростання. Розвиток комерційного кредиту повинен стати важливим чинником відновлення фінансової стабільності вітчизняних товаровиробників.

ЛІЗИНГОВІ ОПЕРАЦІЇ БАНКУ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЇХ В УКРАЇНІ

**БАНДУРА А.А., студ. III курсу, факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник: к.е.н., ст. викладач БЕРЖАНІР І.А.**

Лізинг є складним і багатогранним економічним явищем, в якому поєднуються операції купівлі-продажу, оренди, кредитування, інвестування, підприємницька і фінансова діяльність.

Лізингові операції досить давно стали невід'ємною частиною економіки розвинутих країн, де близько 30 % інвестицій припадає саме на операції лізингового характеру. Розвиток лізингу обумовлений високими темпами зростання промисловості та розвитком науково-технічного прогресу. В Україні лізинг є вигідним як для суб'єктів, що надають лізингові послуги, так і для користувачів таких послуг. Для економіки України в цілому лізинг корисний тим, що сприяє прискоренню темпів оновлення та модернізації основних засобів, забезпеченню взаємної вигоди партнерів, підвищенню ефективності економіки країни.

Лізинг розглядають як один із способів розвитку виробництва, маючи на увазі при цьому виробничу ефективність орендаря. Лізинговий механізм зумовлює зниження лізингової вартості основних засобів, які передаються в оренду з метою виконання критерію ефективності оренди. Збільшення суми фінансування за лізингової форми капіталовкладень має безпосереднє відношення до виробничої ефективності орендаря. З погляду держави, важливим при використанні лізингу є те, що лізингова форма капіталовкладень сприяє переорієнтації кредитної діяльності на потреби виробництва. Він знижує окремі чинники інвестиційних ризиків порівняно з іншими формами фінансування і відкриває доступ до одержання податкових пільг.

Лізинг як форма інвестицій сприяє розвитку ринкової інфраструктури. Основній ланці ринкової економіки – малому і середньому бізнесу – надається додаткова можливість одержання інвестицій.

До переваг лізингу порівняно з кредитуванням належить відсутність першого внеску, що є досить суттєвим для малих і середніх підприємств, а також у зв'язку з економічною ситуацією, що склалася в країні.

Проте, незважаючи на досить великий потенційний попит на лізингові операції в Україні, він поки що розвинений досить слабо і не дає повною мірою використати всі свої переваги. Експерти вважають, що проблема розвитку лізингу в Україні лежить в трьох площинах: удосконалення законодавчої бази, здешевлення та покращення умов користування кредитними ресурсами, зменшення податкового тиску на лізингові компанії. Саме тому необхідно здійснити заходи щодо створення сприятливого економічного середовища для активізації лізингової діяльності, що передбачає належне фінансування, кредитування, оподаткування, регулювання та ефективну державну підтримку цього фінансового інструменту.

Особливістю лізингу є те, що це доволі дорога форма майнового кредиту, оскільки лізингоодержувач має сплачувати лізингодавцеві сумарні платежі, що значно перевищують вартість об'єкта лізингу, до того ж передбачено авансовий платіж у розмірі 2-42% вартості об'єкта лізингу.

Із запровадженням лізингових операцій в Україні у банків з'являється можливість здійснювати нові прогресивні форми обслуговування, що відрізняються від традиційного довгострокового кредитування наданням додаткових послуг у сфері маркетингу та організації виробництва. Взаємопов'язані комерційні фінансові переваги лізингу сприяють залученню банків до фінансування науково-технічного прогресу в усіх галузях економіки.

Разом з тим слід зазначити, що здійснення лізингових операцій на сучасному етапі пов'язане з певними труднощами. Передусім спеціалісти, що займаються лізинговими операціями в банку, повинні мати глибокі знання в сфері комерції та організації кредитування, визначення попиту і пропозиції нового та вже використовуваного обладнання, технології виробництва і технічного обслуговування обладнання, бухгалтерського обліку, аудиту, а також у сфері законодавства, оцінки ризиків, страхування майна.

Більшість банків надають перевагу опосередкованим формам участі в лізингових угодах, а саме:

- створення власної дочірньої лізингової компанії;
- створення разом з іншими банками, кредитними установами, іншими суб'єктами господарювання спільних лізингових компаній;
- кредитне обслуговування лізингових компаній, включаючи факторингове.

Вказані форми в цілому забезпечують вищу ефективність, ніж безпосередня участь банків у лізинговому бізнесі. Пояснюється це перевагами спеціалізації лізингових компаній, тобто тим, що тут вивчення ринку, організаційна структура, глибше вивчення специфіки лізингу, реклама – все підпорядковане розв'язанню одного завдання – забезпеченню успішної лізингової діяльності.

Розрахунки на активізацію участі комерційних банків у інвестиційному процесі, в тому числі через лізингові операції, можуть реалізуватися лише в результаті ініціативних та ефективних дій держави, яка повинна на довготривалій і постійній основі закріпити за інвестиціями статус важливого господарського пріоритету і об'єкта найбільшого сприяння. Примусити банки вкладати кошти в інвестиційну сферу, не порушуючи ринкових принципів, тепер уже не можна: вони підуть туди тільки самі, і тільки тоді, коли вкладення будуть надійними і безпечними, коли вони забезпечать достатній прибуток на вкладений капітал і коли будуть гарантії, що кошти повернуться вчасно і в повному обсязі.

Отже, лізинг можна розглядати як особливий вид інвестиційної діяльності. І як показує практика його запровадження в західних країнах, він одержав широке застосування завдяки державній підтримці. Тому важливою умовою розвитку лізингових відносин є створення сучасного економічного законодавства, що стимулюватиме ділову активність усіх учасників лізингових угод: лізингових фірм, банків, підприємств виробничої та сервісної сфери, потенційних лізингоодержувачів.

СТРАХУВАННЯ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ

ПЕТРОВСЬКА О.І., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК К.М.

Різноманітність видів кредитних операцій зумовлює особливості та причини виникнення кредитного ризику, який виникає, зазвичай, через недобросовісність

позичальника кредиту; погіршення його фінансового стану; несприятливу економічну кон'юнктуру; некомпетентність керівництва фірми тощо.

З найдавніших часів кредитні операції проводилися в умовах ризику неповернення кредиту. В сфері кредитних відносин існують матеріальна та юридична форми забезпечення кредитів. Ризик кредитної операції матеріально проявляється в неповерненні, несплаті заборгованості, а юридично — у невиконанні зобов'язань. З одного боку, використання цих форм є трудомістким у кредитних операціях, а з іншого — позичальник не завжди має достатню можливість матеріального або юридичного забезпечення кредиту. Тому особливою формою захисту виступає страхування.

Отже, з метою захисту кредитно-фінансової сфери діяльності юридичних осіб проводиться страхування кредитних ризиків — ризику неплатежу, ризику настання відповідальності позичальника — юридичної особи за неповернення кредиту, а також ризику непогашення кредиту.

Кредитне страхування — відносно новий вид страхування, який почав розвиватися з розвитком споживчого кредиту в країнах з ринковою економікою, де населення купує будинки, автомобілі, товари тривалого користування з розстрочкою платежу.

Об'єктом страхування кредитного ризику виступають майнові інтереси, пов'язані з матеріальними збитками, що можуть бути завдані страхувальнику внаслідок невиконання або неналежного виконання позичальником своїх зобов'язань, передбачених кредитним договором (договором позики) між позичальником і страхувальником (позикодавцем, кредитором).

Історичний прообраз страхування кредитів полягає у комісійній операції, за умовами здійснення якої укладалася додаткова угода, названа делькредере.

Страховим випадком вважають збитки страхувальника внаслідок невиконання або неналежного виконання позичальником своїх обов'язків, передбачених кредитним договором (договором позики). Сюди відносять: неповернення або часткове повернення позичальником кредиту (позики) у встановлені кредитним договором строки, невиконання ним відсотків у повному обсязі та в установлені кредитним договором строки, невиконання інших обов'язків, передбачених кредитним договором.

Страховий платіж залежить від характеру кредиту, діяльності позичальника, мети використання кредиту, наявності товарно-матеріальних цінностей або іншого майна у власності позичальника, що можуть стати забезпеченням прав регресних вимог страховика при настанні страхового випадку, і визначається з урахуванням кредитоспроможності позичальника, цільового призначення кредиту та інших умов, передбачених кредитним договором.

Страхова сума вираховується з суми кредиту та відсотків за користування ним. Ці дані містяться у кредитному договорі, укладеному між страхувальником і позичальником.

Зазвичай межа відповідальності страховика становить від 50 до 90 % суми непогашеного кредиту та відсотків, передбачених договором кредитування.

Загальна сума страхових виплат за страховими випадками не може перевищувати страхової суми за договором страхування.

Існують випадки, коли кредитний договір пролонгований страхувальником.

Тоді укладається додаткова угода до чинного договору страхування. Тільки після цього настає відповідальність страховика на строк пролонгації. При цьому страховий платіж вираховується так само, як при укладанні чинного договору.

Працедавець може укласти договір страхування кредиту довіри, обравши для страхового захисту ризику вогню, стихійних лих та неправомірних дій третіх осіб. У такому договорі страхувальником буде виступати кредитор (працедавець), що дає змогу віднести страхування кредитів довіри до делькредерного страхування. З іншого боку, таке страхування набирає форми страхової гарантії, оскільки страховий поліс становить предмет застави. Саме тому немає підстав страхування довіри одночасно віднести до делькредерної чи заставної групи.

Отже, на підставі цих теоретичних обґрунтувань можна зробити висновок, що кредитне страхування - це комплекс страхових послуг, які забезпечують страховий захист майнових інтересів кредиторів, пов'язаних з існуванням ризику неповернення кредиту внаслідок неплатоспроможності позичальника.

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ ВЕКСЕЛЯМИ

ЗАДОРЖНА К.Ю., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник: к.е.н., старший викладач БЕРЖАНІР І.А.

Ефективність процесу накопичення та перерозподілу капіталу в економіці України забезпечується механізмами функціонування фінансового ринку, що дозволяє долати кризові явища та запобігати їх негативному впливу на діяльність суб'єктів господарювання.

Важливі функції на фінансовому ринку виконує ринок векселів як його особливий сегмент. Активізація вексельних розрахунків призводить до суттєвого скорочення готівки у господарському обігу та прискорення руху вільних коштів між підприємствами різних видів економічної діяльності.

Активними учасниками вексельного ринку є банківські установи. Здійснення широкого кола операцій з вексями забезпечує зростання обсягу їх власного капіталу та підвищення прибутковості банківської діяльності. Водночас вексельні операції є досить ризиковими, що певною мірою стримує їх поширення. Важливо вчасно виявити ступінь ризику вексельних операцій та його вплив на фінансову стійкість банківської установи. Для виконання функції захисту та примноження власного капіталу банкам необхідно здійснювати виважену політику на вексельному ринку та працювати над удосконаленням обліково-контрольного інструментарію вексельного обігу.

Проте низка питань теорії та практики обліку і контролю вексельних операцій потребує додаткового дослідження та удосконалення. Насамперед, це стосується питань оцінки та визнання зменшення корисності вексельних операцій, методики їх обліку та контролю з урахуванням положень міжнародних стандартів фінансової звітності, оцінки ризиковості їх здійснення.

Банки традиційно здійснюють з вексями такі види операцій: активні, пасивні, розрахункові, комісійні та довірчі. Для усіх видів операцій притаманні

певні фінансові ризики: операційні, курсові, регулятивні тощо. Активні операції потребують відволікання коштів, тому супроводжуються також кредитними ризиками, що пов'язані з можливістю неповернення коштів клієнтами. Під такі операції на вимогу Національного банку України комерційні банки мають створювати резерви на випадок можливих втрат коштів, що також потребує відволікання з обігу вільних коштів для резервування.

До активних операцій банків з вексями відносяться:

- врахування та переврахування векселів;
- акцептування векселів;
- авалювання векселів;
- видача гарантій під забезпечення векся;
- видача кредитів під заставу векселів;
- купівля векселів у портфель банку;
- операції РЕПО, суть яких полягає у купівлі банком векся у клієнта з

обов'язковим наступним зворотним викупом векся клієнтом.

До пасивних операцій банків з вексями належить залучення грошових коштів.

За обсягами фондовий ринок практично зрівнявся з банківським довгостроковим кредитуванням, а операції з вексями на цьому ринку складають більше 20 %. Між іншим, серед торговців цінними паперами, які обслуговують торгові операції з вексями на фондовому ринку, банки складають 46 %. Отже, самі банкіри мають допомогти і собі, і своїм клієнтам в організації розрахунків за допомогою векселів та у розробці і реалізації вексельних програм в період кризи банківського кредитування. Оформлення прострочених депозитів вексями банків може суттєво зняти напругу у зв'язку з судовими позовами вкладників, надати банкам можливість реструктуризувати заборгованість. Натомість вкладники отримують замість дебіторської заборгованості платіжний інструмент для здійснення поточної діяльності, що дозволить юридичним особам поповнити обігові кошти.

Українські комерційні банки здійснюють операції з вексями відповідно до Законів України „Про цінні папери і фондову біржу”, „Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні”, „Про банки і банківську діяльність”, „Про Національний банк України”, „Про платіжні системи та переказ грошей в Україні”, „Про обіг векселів в Україні”.

У загальному значенні вексель - це цінний папір, у якому зазначено безумовне грошове зобов'язання однієї особи щодо сплати іншій особі визначеної суми коштів у визначений строк. Елементами, що в сукупності становлять вексельне зобов'язання та перетворюють його з простого цивільного боргового зобов'язання в зобов'язання, що регулюється нормами вексельного законодавства, виступають вексельні реквізити, основними серед яких є:

- валюта і сума векся;
- дата платежу;
- безумовне зобов'язання (наказ) сплатити вексельну суму;
- найменування та адреса векседавця;
- місце платежу.

За нормативами Національного банку, за відсутністю ринкової вартості векселів їх оціночна розрахункова вартість наближається до нуля, тому векселі вважаються 100-відсотково ризиковими цінними паперами у порівнянні з іншими, наприклад, акціями та облігаціями.

Отже, регулювання вексельного обігу за допомогою операцій комерційних банків набуває суворо визначеного і впорядкованого характеру. При цьому включення в обіг векселів комерційних банків здатне поживити вексельний ринок і створити нову ситуацію як у самому випуску векселів, так і в покращенні оперативності управління їх обігом.

МЕТОДИ РЕГУЛЮВАННЯ ГОТІВКОВОЇ ТА БЕЗГОТІВКОВОЇ ЕМІСІЇ НБУ

ГАВРІЛЕНКО Т.О., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник: к.е.н., ст. викладач БЕРЖАНІР І.А.

Проблема емісійних операцій і забезпечення найефективнішого їх впливу на розвиток національної економіки є однією з центральних у діяльності НБУ. Національному банку України згідно з чинним законодавством належить виключне право здійснення емісійних операцій – випуску грошей в обіг та їх вилучення з обігу відповідно до функцій резервної системи.

Емісійна діяльність НБУ – це операції, що пов'язані з випуском і вилученням грошей з обігу. Відповідно центральні банки – це головні органи грошово-кредитного регулювання та реалізації грошово-кредитної політики, основним завданням їхньої діяльності є забезпечення стабільності національної грошової одиниці.

Задача емісії – погасити державні витрати та наростити грошову масу для економіки. Різниця між номінальною вартістю емітованих паперових грошей і витрат емісії (затрати на спеціальний папір, типографічні затрати) формують емісійний дохід (сеньйораж), який представляє собою емісійний дохід держави.

Емісія викликає ріст грошової маси, а вилучення – її зменшення. Обидва процеси йдуть майже паралельно, як два різнонаправлених потоки різної інтенсивності. Як правило, емісія грошей перевищує їх вилучення, хоча в деякі, особливо невеликі інтервали часу, буває і навпаки.

Під готівковою емісією розуміють випуск готівки в обіг, тобто надання центральним банком в економіку певної маси грошей. Під безготівковою визначають випуск безготівкових грошей у формі кредитних та депозитних. Обсяг чистої безготівкової емісії (випуск коштів в обіг, крім їх вилучення з обігу) за 6 місяців 2011 р. склав 11,4 млрд. грн, збільшившись з початку року на 5,1%. Безготівкова емісія складає особливу проблему. ЦБ не має в своєму розпорядженні ні формальної, ні фактичної монополії на таку емісію, і вона не рівнозначна коштам на рахунках комерційних банків в ЦБ. Банки тримають в ЦБ головним чином обов'язкові резерви, які від них вимагають власті в порядку грошово-кредитного регулювання, а у меншій мірі - засоби для клірингових

розрахунків. Сума таких депозитів зазвичай не перевищує 30 - 50% балансу, а частіше має ще більш незначну вагу. Безготівкова емісія не здійснюється виключно центральним банком. Комерційні та інші банки можуть створювати грошову масу тими ж методами, що і центральний банк. Різниця лише в тому, що комерційні банки роблять це для розвитку своїх операцій, а центральний банк - при браку коштів для регулювання ліквідності банківської системи. Аналіз балансів центрального банку показує, що об'єм їх безготівкової емісії незначний в порівнянні з діяльністю інших банків. Одним з видів безготівкової емісії є кредитна емісія. Кредитна емісія — збільшення банком грошової маси країни за рахунок створення нових депозитів для тих клієнтів, які отримали від нього позики.

Готівку, як усі розуміють, просто друкують на відповідному обладнанні. В економіку вона потрапляє у той момент, коли уряд розплачується свіжонадрукованими купюрами або кому-небудь їх дарує. Якщо ж їх не запускають в обіг, а просто зберігають у сховищах Центрального банку, це рівнозначно тому, що цих грошей ніхто не друкував. Для здійснення емісійних операцій, тобто забезпечення грошового обороту білетами і монетою різних номіналів, створюються і використовуються резервні фонди грошових білетів і монет у грошових сховищах установ НБУ. Емісійна система відповідно розглядається як законодавчо встановлений порядок випуску в обіг грошових знаків і є складовою частиною грошової системи.

Регулювання емісійної системи забезпечується операціями на відкритому ринку, змінами норм обов'язкових резервів, процентних ставок та іншими інструментами грошово-кредитної політики. Національний банк затверджує дизайн національних грошей, встановлює їх номінали і платіжні ознаки, визначає перелік елементів захисту грошей від підробки, регулює структуру готівки в обігу за номіналами, забезпечує потреби економіки в готівці, розробляє вимоги щодо якості готівки, контролює стан готівки, вилучає з обігу зношені, пошкоджені банкноти і дефектні монети, займається їх утилізацією.

Оптимізація грошової емісії – вибір найкращого варіанту випуску готівкових та безготівкових грошей в оборот, що відповідає росту виробленої товарної маси чи рівню інфляції.

Отже, підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що питання емісії та управління емісійним процесом є надзвичайно важливим для центральних банків як країн із розвинутою економікою, що мають високий рівень розвитку сучасних платіжних технологій, так і для України, де частка готівки в грошовій масі залишається значною. Але існує ряд проблем, які потрібно вирішити перш ніж перейти на функціональну та ефективну форму безготівкових розрахунків. Серед них і довіра клієнтів до банківської системи та електронних розрахунків, безпека здійснення розрахунків. Багато переваг безготівкових розрахунків та зокрема електронних грошей перекреслюються та недооцінюються нашим користувачем через велику кількість проблем, які існують у цій сфері.

ПЕРСПЕКТИВИ ТА СОЦІАЛЬНО - ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ СТАРІННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

**ЛЕБІДЬ С., студ. II курсу факультету економіки та підприємництва
Науковий керівник: доцент ФИЦИК Л.А.**

Старіння населення є однією з глобальних проблем сучасного світу. Відповідно до класифікації Всесвітньої організації охорони здоров'я до літнього віку відноситься населення у віці від 60 до 74, до старого - від 75 до 89 років, а до довгожителів - 90 років і більше. Соціологи називають ці періоди людського життя «третім віком», а демографи вводять поняття «третього» (60-75 років) і «четвертого» (понад 75р.) віків.

Цей процес має довготривалий і незворотний характер, адже він спричинений кардинальними змінами у відтворенні населення, які тісно пов'язані із загальноцивілізаційним прогресом та його наслідками – збільшенням тривалості життя, зниженням народжуваності. З одного боку, старіння є свідченням загального поліпшення здоров'я людей, проте водночас збільшення такої частки населення, як особи похилого віку, висуває нові вимоги до служб охорони здоров'я та системи соціального захисту.

Однією з ознак демографічної кризи в Україні є зтяжна депопуляція, «підживлювана» високим рівнем постаріння населення. Особливості перебігу процесу старіння населення в Україні визначаються специфікою співвідношення між динамікою народжуваності й смертності в період її незалежності: тривале падіння народжуваності у 1990 - ті роки поєднувалось із підвищенням смертності і тому саме відповідні зміни у народжуваності визначають поглиблення старіння й на перспективу. Порівняно низька тривалість життя обумовлює ту обставину, що частка осіб віком понад 65 років у населенні України залишається допоки дещо нижчою, ніж у низці найбільш розвинутих європейських країн. До речі, значущий фактор прискорення постаріння населення, яким для розвинутих європейських країн було збільшення тривалості життя, в Україні досі такої ролі не відігравав, насамперед через значні масштаби передчасної смертності.

Слід зазначити, що вплив демографічної хвилі невдовзі (в міру того, як поріг старості перетнуть численні покоління народжених вже наприкінці першої – на початку другої половини ХХ сторіччя), зумовлюватиме посилення старіння населення. Нині більшість літніх людей у нас представлена «молодими стариками» - віком від 60 до 74 років) – вони становлять понад 70% всіх осіб, старших за 60 років. Та у перспективі слід очікувати підвищення частки старших вікових груп у складі самого літнього населення. Україну очікує поглиблення процесу старіння населення на середньо - і довгострокову перспективу – саме поточне сторіччя буде періодом триваючого старіння її населення. За версією комплексного демографічного прогнозу України на період до 2050 р., найвищі темпи зростання частки літніх контингентів населення очікуються в 2015 – 2020 та у першій половині 2040 – х років, а найвищі рівні старіння будуть досягнуті у 2050 – х роках.

Демографічне старіння в Україні прямо чи опосередковано зачіпатиме більшість сфер соціально-економічного життя країни, принаймні протягом

найближчих 50 років. Істотна перебудова співвідношення вікових груп населення невідворотно призведе до потреби перерозподілу ресурсів у суспільстві. Це об'єктивний процес, і перед країною постане завдання знайти можливості безболісно із урахуванням інтересів усіх соціально - демографічних груп будувати нову модель економічного та соціально-демографічного розвитку. Як показує досвід, прогресуюче старіння нації завжди тягне за собою низку соціальних та економічних проблем і протиріч, пов'язаних з перерозподілом фінансових потоків та ресурсів у національній економіці. Разом зі зростанням частки літніх осіб зростатимуть і витрати на підтримання здоров'я громадян похилого віку у зв'язку зі збільшенням не лише їхньої частки, а й абсолютної чисельності населення України. З такою перспективою вже нині потрібно реформувати систему охорони здоров'я, щоб відповідним чином враховувати потреби постарілого населення. Отже, збільшення у складі населення частки старих людей (і особливо так званих «старих» – 75-84 років та «дуже старих» - старших за 85 років) формує специфічну структуру споживчого попиту, зокрема, стимулює створення індустрії товарів та персональних послуг для людей похилого віку, розвиток спеціальних медичних технологій, орієнтованих на літніх споживачів.

Слід вказати на два основні шляхи розв'язання цієї проблеми, які не виключають один одного і можуть бути задіяні в комплексі. Так, зменшення чисельності робочої сили можна компенсувати її якістю (більш високим освітньо-кваліфікаційним рівнем). З іншого боку, в Україні є резерви підвищення економічної активності населення як віком 25-50 років, так і старшого.

За нинішніх рівнів смертності та економічної активності населення країн Північної Європи Україна змогла б не лише не зменшити свій трудовий потенціал, а навіть його збільшити на тлі подальшого скорочення загальної чисельності населення. Крім того, питання має вирішуватися в площині структурно-технологічної перебудови і, як наслідок, за рахунок скорочення трудомісткості виробництва та зменшення потреб у робочій силі (насамперед низькокваліфікованій).

Подолання депопуляційних тенденцій в Україні принаймні на середньострокову перспективу диктують необхідність зосередження зусиль на вирішенні проблем пристосування соціальної системи й економічного розвитку до потреб старіючого населення та пошуку шляхів поліпшення якісних параметрів населення й сукупної робочої сили. У контексті поліпшення якості робочої сили як пріоритетного напрямку вирішення трудових ресурсної проблеми в Україні на перспективу варто наголосити, що для нашої країни першочергове значення має не тільки підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня працівників, а й формування освітньо-професійної гнучкості населення, включаючи здатність до засвоєння нових знань, сприйнятливості до інновацій, схильності до професійної мобільності, легкості «звільнення» від застарілих знань та навичок, що особливо актуально в умовах старіння населення та з огляду на необхідність переходу до інноваційної моделі соціально-економічного розвитку. Населення України зменшується й старіє, а тому не можна зволікати з пенсійною реформою.

Показники старіння населення України на період до 2050 р.

Роки (за станом на початок року)	Частка осіб віком 60 років і старше у загальній чисельності населення, %	Частка осіб віком 65 років і старше у загальній чисельності населення, %
2010	20,7	15,6
2015	21,4	15,2
2020	22,7	16,0
2025	24,2	17,4
2030	24,9	18,9
2040	27,6	20,6
2050	32,1	23,8

Список використаних джерел:

1. Россет Э. Процесс старения населения. – М., 1968. – 510 с.
2. Пирожков С.И. Демографические процессы и возрастная структура населения // Вибрані наукові праці: У 2 т. Т.1. Демографічний і трудовий потенціал. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – С. 8 – 122.
3. Стешенко В., Піскунов С., Піскунов В. Старіння населення України: стан, етнічні особливості, перспективи // Демографічні дослідження: Вип. 20. – К.: Вид. Ін-ту економіки НАН України, 1998. – С. 125 –146.
4. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р. (колектив авторів) / За ред. Е.М. Лібанової. – К.: Український центр соціальних реформ, 2006. – С. 107 – 113.
5. Безруков В.В., Вороненко Ю.В. Шляхи вдосконалення медико-соціальної допомоги людям літнього віку в Україні // Проблеми старения и долголетия. — 2004. — 13, № 3. — С. 221 – 224.
6. Курило І. Перспективи та соціально економічні наслідки старіння населення в Україні// Праця і зарплата 2011.-№12(736).-С4-5

ЗАРУБІЖНА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**ПОЛЩУК Д., студ. II курсу факультету економіки та підприємництва
Науковий керівник: доцент ФИЦИК Л. А.**

Сьогодні Україна має широкі зовнішньоекономічні зв'язки з різними країнами світу. З розвитком цих зв'язків розвивалися і міграції, зокрема трудова. Більшість населення України формує зовнішню трудову міграцію, що пов'язана з пошуком місця роботи, яке задовольняло б певні потреби окремої людини до роботи, наприклад, рівень заробітної плати, умови праці та ін.

Трудова міграція – це міграція осіб, що внаслідок погіршення економічної ситуації переїжджають на певний час для того, щоб найнятись на роботу та висилати гроші сім'ї або робити заощадження для матеріального забезпечення свого існування після повернення додому. Основними причинами виникнення зовнішньої трудової міграції є:

- заробіток задля поліпшення житлових умов (купівля квартири чи побудова будинку), придбання машини або інших дорогих товарів тривалого вжитку;

- заробіток задля задоволення поточних життєвих потреб – харчування, придбання необхідних товарів повсякденного вжитку (одягу тощо);
- накопичення коштів для оплати навчання дітей у вищих навчальних закладах;
- накопичення стартового капіталу для створення власного бізнесу або розвитку своєї справи;
- мотиви нематеріального характеру (побачити світ, здобути певні трудові навички, поліпшити знання мови тощо).

Найбільше трудових мігрантів з України серед чоловіків зайнято в будівництві інших країн, а серед жінок – у домашніх господарствах. В будівництві зайнято більше мігрантів з сільських місцевостей України, а з міських поселень – в гуртовій та роздрібній торгівлі, діяльності транспорту, готелів, ресторанів та ін. Це пов'язане з тим, що більшість сільського населення України не має вищої освіти і тому не в змозі займатися економічною та іншою діяльністю, яка потребує відповідної кваліфікації.

Майже однаковим є співвідношення зайнятих у сільському господарстві мігрантів серед чоловіків і жінок. Це пов'язане з тим, що праця у сільському господарстві не потребує особливої підготовки і, відповідно, її може здійснювати будь-яка категорія населення країни.

Існують як негативні, так і позитивні наслідки трудової міграції. Її основними негативними наслідками є:

- 1) виїзд частини трудового потенціалу, в тому числі висококваліфікованих працівників, які згодом втрачають свої професійні навички, оскільки за кордоном виконувана ними робота часто носить примітивний та непрестижний характер;
- 2) розпад сімей, часто залишаються бездоглядними діти та люди похилого віку. Працюючи на чужині, заробітчани мають погані умови праці та проживання, внаслідок чого погіршується їхнє здоров'я;
- 3) зниження народжуваності у молодих сім'ях;
- 4) зростання цін на товари і послуги на внутрішньому ринку, зокрема на житло, при існуючій низькій купівельній спроможності основної маси населення;
- 5) загальна зневіра, втрата національної самосвідомості, набуття чужих звичаїв та невластивого менталітету.

Щодо позитивних наслідків трудової міграції, можна перерахувати такі:

- 1) зменшення соціальної напруги та навантаження на ринок праці, зокрема зниження рівня безробіття;
- 2) значний грошовий (валютний) приплив (заробітчанські гроші). Не складно підрахувати, що в середньому щорічно в область надходить більш як 2 млн. дол. США таких коштів, що дає широкі можливості для збільшення власного добробуту населення;
- 3) можливість матеріального утримання на батьківщині сімей, зокрема дітей, фінансування їхнього навчання, покращення житлових умов, купівлі товарів довготривалого використання, оздоровлення родичів тощо;
- 4) розвиток малого бізнесу за рахунок залучених коштів від "човникової" торгівлі.

З метою зменшення еміграції робочої сили необхідне впровадження системи заходів, які повинні мати внутрішнє і зовнішнє спрямування. До числа перших

належать заходи макроекономічної стабілізації та оздоровлення економіки – створення робочих місць (цілеспрямовано створювати в таких галузях, як сільське господарство, легка, текстильна і хімічна промисловість, тобто там, де сьогодні використовується праця мігрантів в Європі), розширення іноземного інвестування, вирішення питання підвищення рівня оплати праці (слід радикально переглянути механізм оплати праці усередині країни) тощо. Зовнішні заходи мають забезпечити цивілізовані форми виїзду працівників за кордон та можливість їх вільного повернення додому, ввезення валюти, а також гарантії нашим співвітчизникам захисту їхніх трудових прав за кордоном.

Дані щодо зарубіжної трудової міграції населення України наведені у таблиці 1.

1. Трудові мігранти за видами економічної діяльності, статтю та місцем проживання до виїзду за кордон, 2009-2010 рр. [4]

	Всього	Жінки	Чоловіки	Міські поселення	Сільська місцевість
Кількість трудових мігрантів, всього, тис. осіб	1264,3	424,0	840,3	681,5	582,8
У тому числі за видами економічної діяльності, %					
Сільське господарство	8,5	8,5	8,4	7,9	9,1
промисловість	5,4	5,1	5,7	5,4	5,6
будівництво	51,6	19,8	67,6	44,6	59,8
Оптова та роздрібна торгівля	8,1	14,6	4,8	12,3	3,2
Діяльність готелів та ресторанів	2,9	6,8	0,9	4,0	1,5
Діяльність транспорту	2,9	0,9	3,9	3,8	1,8
Інші види економічної діяльності	4,3	8,2	2,3	6,0	2,2
Діяльність домашніх господарств	16,3	36,1	6,4	16,0	16,8

Список використаних джерел

1. Соломко І. Где украинцу жить хорошо? Наши в Бельгии / И. Соломко // Сегодня. 12 февраля 2008 г.
2. Гнибіденко І. Проблеми трудової міграції в Україні та їх вирішення / І. Гнибіденко // Економіка України. – 2001. – № 4. – С. 19.
3. Позняк О. Трудові міграції в Україні: сучасний стан, проблеми, перспективи / О. Позняк // Економічний часопис. – 2004. – № 2. – С. 34 - 48.
4. www.ukrstat.gov.ua

МІЖНАРОДНА МІГРАЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

**ВОВК Я.М., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК В.В.**

Міжнародна міграція робочої сили – це постійне або тимчасове переміщення працездатного населення з одних країн до інших, що викликається як економічними так і неекономічними причинами.

Історично явище міграції – необхідний та природний атрибут міжнародних відносин, спільного існування різних народів, етнічних і соціальних груп, країн. Тому витoki міграції навіть неможливо визначити. Вільне або примусове переміщення великих мас людей відбувалось завжди – настільки, наскільки „вистачає” історичної пам'яті людства.

Натомість можна вести мову про те, як і коли завдяки міжнародній міграції сформувалися окремі нації та держави. Адже такі сучасні країни, як США, Австралія, взагалі є країнами, населення яких, крім індіанців та аборигенних племен, сформовано завдяки принципу мігрантів, і переважна більшість людей є або нащадками мігрантів, або є самими мігрантами. До речі, чимала частина цих людей є вихідцями з України, типова доля яких була, як відомо, описана вітчизняним письменником В.Короленком [1].

Міжнародна міграція, подібно до монети, має два боки, які не існують окремо один від одного, а є аспектами єдиного міграційного процесу. Це – еміграція та імміграція.

Еміграція – це виїзд працездатного населення з території країни за її межі.

Імміграція – це в'їзд працездатного населення на територію країни з-за її меж.

Отже, одна й та сама людина є емігрантом стосовно країни виїзду та іммігрантом стосовно країни в'їзду.

З погляду економічної науки та економічного аналізу, причини та фактори міжнародної міграції можна поділити на такі, що описуються властивими їм інструментарієм та логікою, та такі, що зумовлені чимось іншим, тобто – ендогенні та екзогенні за природою. Відтак класифікація таких факторів має поділяти їх на економічні та неекономічні [2].

Економічні фактори пов'язані з відмінностями, що існують між країнами щодо рівнів життя, заробітної плати, можливості знайти роботу (зокрема за певним фахом). Звичайно, „суто економічних” мотивів виїзду з країни або в'їзду до неї не існує: всі вони так або інакше орієнтуються на соціальну, психологічні системи цінностей людей. Разом з тим їх об'єднує те, що економічні підходи принаймні можуть досить повно їх зрозуміти та описати.

Неекономічні фактори пов'язані з подіями, які сприймаються економістами як певна даність, природа якої не описується суто професійними методиками. Такими факторами можуть бути стихійні лиха, війни, примусове висилання людей

За деякими з таких елементів криються специфічні явища, які інколи розглядаються як самостійні економічні явища, наприклад вплив умів. Так, країни в'їзду, зважаючи на значно більшу привабливість для себе в'їзду висококваліфікованих кадрів. Навпаки, країни від'їзду кваліфікованих працівників

можуть намагатися обмежувати цей процес, зокрема застосовувати податок на відплив умів, а також за допомогою прямих заборон, як це було, наприклад, в СРСР.

У загальносвітовому масштабі міжнародна міграція робочої сили зумовлює оптимізацію розміщення продуктивних сил. Цю оптимізацію можна розглядати в контексті загальної тенденції до уніфікації та зближення умов життя внаслідок міжнародного співробітництва. Справді, в багатьох випадках міграція робочої сили сприяє розв'язанню проблеми зайнятості, коли безробітні люди з однієї країни переїзять до іншої, де вони можуть знайти роботу. Але зазначену тенденцію не слід сплутувати з практичною уніфікацією, на заваді якій стоять глобальна конкуренція, інші тенденції розміщення продуктивних сил.

Міграція впливає на обсяг ВВП. Для країни в'їзду вона, як правило, означає можливість збільшення сукупного продукту. Навіть у найгіршому випадку, якщо іммігранти стають безробітними, воно відіграють певну роль відносно загальної зайнятості, здійснюючи понижувальний тиск на зарплату. Іммігранти виконують суспільно корисну роботу, сплачують податки до державного бюджету країни перебування [3].

У сучасному світі міграційні процеси дедалі активніше виявляють себе у сфері наукомісткого виробництва, впливаючи на неї. У даному разі вигазі та програзі для країн є більш очевидними, оскільки йдеться про виїзд та в'їзд людей, праця яких є, як правило, високо затребуваною та використовується на важливих, інколи стратегічних ділянках економіки. Від такої еміграції сильно потерпає Україна, інші пострадянські країни, ряд держав, що розвиваються.

Тимчасові (сезонні) роботи за кордоном також є статтею міжнародної міграції. Для України актуальні приклади цьому – робота водіїв у московських автопарках, виїзди шахтарів на заробітки до російських шахт. Італійські, мексиканські, турецькі будівельники традиційно виїзять на заробітки у найбільш багаті європейські країни.

Нині Україна на міжнародних ринках переважно виступає як держава — експортер робочої сили, хоча відмічається тенденція до зростання кількості іноземних громадян, які працюють в Україні. Статистичні дані свідчать, що кількість останніх приблизно в 10 разів менша, ніж кількість українців, які працюють за кордоном. При цьому йдеться лише про офіційну статистику, яка не враховує нелегальних мігрантів та біженців.

З метою зменшення еміграції робочої сили з України (особливо нелегальної) необхідне провадження системи заходів, які на думку фахівців повинні мати чітке внутрішнє і зовнішнє спрямування. До числа перших належать заходи макроекономічної стабілізації та оздоровлення економіки — створення робочих місць, розширення іноземного інвестування тощо. Зовнішні заходи мають забезпечити цивілізовані форми виїзду працівників за кордон та можливість їх вільного повернення з-за кордону, ввезення валюти, а також гарантії нашим співвітчизникам захисту їхніх трудових прав за кордоном. В цілому можна говорити про те, що розвиток в Україні міжнародної міграції робочої сили, яка призводить до значного відпливу трудових ресурсів, несприятливо впливає на розвиток трудових ресурсів нашої країни [4].

Отже, міжнародна міграція робочої сили — це процес організованого або

стихійного переміщення працездатного населення з країни до країни, викликаний причинами економічного характеру.

Конкретне з'ясування сутності процесу міжнародної міграції робочої сили передбачає розгляд основних понять, які його характеризують. Ці поняття розкриваються перш за все у структурі населення за ознакою їх відношення до трудової діяльності.

У свою чергу зовнішня міграція поділяється на міжконтинентальну і внутрішньоконтинентальну.

Інтеграція України у світовий ринок праці передбачає всебічне врахування тенденцій розвитку сучасної міжнародної трудової міграції, її форм та особливостей, механізму її державного регулювання.

Таким чином, хоча пріоритети міграційної політики в Україні визначені, її практичне здійснення утруднене, насамперед, через хронічну недостачу бюджетних засобів. Першочерговими задачами є скорочення масштабів еміграції, перетворення безповоротної еміграції в поворотну, забезпечення гідних умов прийому іммігрантів і політичних біженців, усунення причин, що штовхають людей до нелегальної міграції.

Список використаних джерел:

1. Внешнеэкономическая деятельность предприятия: Учебник/ Под ред. Л.Е. Стровского. – М.: ЮНИТИ, 1999. – 823 с.
2. Зовнішньоекономічна діяльність. – Донецьк: КП „Region”, 1998. – 292 с.
3. Международные экономические отношения: Учеб. пособие/Под ред. С.Ф. Сутырина,. – СПб.: Изд-во С.-Петербурга. Ун-та, 1996. – 248 с.
4. Новицький В.С. Міжнародна економічна діяльність України: Підручник. – К.: КНЕУ, 2003. – 948 с.

ІННОВАЦІЙНА МОДЕРНІЗАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ: СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ТА МЕХАНІЗМ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

ГОВОРУЩАК Л.О., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК В.В.

Світовий досвід розвитку передових країн переконує, що динамічне зростання витрат на інноваційні технології забезпечує нарощування й утримування ними конкурентоспроможного потенціалу[1].

Відновлення економічного зростання, про яке так бідкаються у владних структурах та безпосередньо у виробничих колах, нині неможливі без активного опанування інноваційного шляху розвитку. Відверто кажучи, забезпечення переходу до власне інноваційного типу розвитку є неодмінною умовою збереження економічного й політичного суверенітету нашої країни. Оскільки загально визнано, що економіка, яка характеризується неймовірно високим рівнем ресурсо- та енергозатрат своєї продукції, що властиво для України, навіть без впливу інших зовнішніх факторів, приречена на поступове вичерпання резервів екстенсивного зростання та на подальше збільшення загроз економічної депресії.

Тому реалізація синергетичного ефекту інноваційного розвитку стає для України єдиною можливим способом зменшення технологічного й економічного відставання від розвинених країн[2].

Практикована десятки років в Україні, - як у радянський період, так і за інерцією в часи набуття незалежності, - модель розвитку, що базувалась на економічному зростанні за рахунок невідновлюваних сировинних ресурсів та своєчасно не модернізованій ресурсозатратній, застаріваючій виробничо-технологічній базі, призвела до того, що економіка за рівнем конкурентоспроможності опинилася на передостанніх місцях, - на рівні країн третього світу[3].

Посилення вимог, особливо на внутрішньому ринку, та підняття офіційних регуляторних бар'єрів щодо технічних, економічних, ресурсозберігаючих властивостей продукції вітчизняних галузей обумовлює зацікавленість підприємств у здійсненні інновацій. Але через застарілість основних фондів та дефіцит фінансових ресурсів така технологічна перебудова зволікається. В умовах, що характеризують нинішній економічний стан розривом виробничого та фінансового капіталів й гострим дефіцитом інвестиційних ресурсів, механізм ринкового стимулювання інновацій не спрацьовує, а інновації не стають належним важелем та засобом підвищення конкурентоспроможності. Відтак, основним завданням інноваційної політики держави повинно стати забезпечення збалансованої взаємодії наукового, технічного й виробничого потенціалів, опрацювання й упровадження механізмів активізації інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва і поширення інновацій у всіх сферах національної економіки[4]. Однак в умовах несприятливого інвестиційного клімату, який властивий нинішньому стану вітчизняної економіки, існують серйозні загрози нецільового використання передбачених коштів і пільг, поширення фіктивних інновацій, відкачування оборотних коштів суб'єктів господарювання до псевдоінноваційних підприємств та їх використання для прискореного відпливу за кордон інтелектуального продукту, який так і не доходить до стадії впровадження в Україні[5].

Слід також зазначити і застерегти, що орієнтація проведення інновацій в економіці лише за рахунок зростання частки імпорту технологій нерідко супроводжується виникненням негативних макроекономічних наслідків. Оскільки імпорт технологій супроводжується, а то й зазвичай просто підміняється імпортом обладнання, запчастин, матеріалів, нівелюючи фактично таким чином потребу використання технологій.

Безперечно, проблема реструктуризації та інновації вітчизняної економіки не нова. Ще десяток років тому Верховна Рада ухвалила Концепцію науково-технічного й інноваційного розвитку України. 2004 року Уряд прийняв Державну програму інноваційного розвитку. І який результат? Виявляється, ми не тільки не пішли вперед, чи хоча би утримали досягнуте, а навпаки, відкотилися назад. Інноваційна складова вітчизняної економіки з року в рік зменшувалася і нині не перевищує 6%, тоді як у ЄС цей показник становить 60%, в Південній Кореї та Японії - 65-66%, а в США - 78%.

Досить влучно оцінив Президент України В.Ф. Янукович у своєму інаугураційному виступі, сказавши буквально наступне: «багато наших проблем

виникли через те, що замість того, щоб рухатися до постіндустріального суспільства, ми пішли шляхом первинного накопичення капіталу, тобто до так званого "дикого капіталізму". Адже світовий досвід господарювання переконує, що поблажлива економічна система не спонукає суб'єктів господарювання займатися модернізацією підприємств, інноваційним техніко-технологічним оновленням, шукати вихід на нові ринки збуту.

Слід визнати, що певні напрацювання для інноваційних зрушень зроблено. Так, Законом «Про інвестиційну діяльність», який набув чинності 2002 року було визначено правові, економічні та організаційні заходи державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлено форми стимулювання інноваційних процесів і спрямування на підтримку інноваційної моделі розвитку вітчизняної економіки інноваційним шляхом.

Провідним напрямком переходу України до інноваційного розвитку повинно стати кардинальне поліпшення інвестиційного клімату і всебічного заохочення національного капіталовкладення та інвестиційно-інноваційних процесів. Адже сучасна «нова економіка» домінує в розвинутих країнах світу і розвиток її повинен стати одним із ключових завдань інноваційного розвитку України.

Список використаних джерел:

1. Мировое хозяйство и экономика стран мира / Воронин В. П., Кандакова Г.В., Подмолодина И.М. [под ред. В.П.Воронина]. - М. : Финансы и статистика, 2008. - 240 с.
2. Державно-регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : Монографія / за ред. З.С. Варналія. - К. : НІСД, 2007. - 768 с.
3. Інноваційна стратегія українських реформ / Гальчинський А.С., Геєць В.М., Кінах А.К., Семиноженко В.П. - К. : Знання України, 2002. - 336 с.
4. Амоша О. А., Вишневський В., Збаражська Л. Промислова політика України: концептуальні орієнтири на середньострокову перспективу // Економіка України. - №12. - 2009. - С. 7-12.
5. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України / за ред. акад. НАНУ В.М. Гейця, акад. НАНУ В.П. Семиноженка, чл.-кор. НАНУ В.Є. Кваснюка. - К. : Фенікс, 2007. - Т.2. - 564 с.

ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ КРЕДИТІВ

**ГОНЧАР М.М., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК В.В.**

Міжнародний ринок позичкового капіталу грає важливу роль в світовій економіці. Насамперед міжнародний кредит сприяє прискоренню розвитку виробництва як країн-кредиторів так і країн-позичальників. Для них він став важливим інструментом, який забезпечує вихід національного виробництва за рамки платоспроможного попиту населення і підприємств своєї країни. В країнах-імпортерах за рахунок кредиту розширюються існуючі підприємства і будуються нові промислові, транспортні та інші об'єкти. В наш час, дякуючи

функціонуванню світового ринку позичкових капіталів, можливо спорудити нові підприємства в будь-яких віддалених куточках планети.

Формою руху позичкового капіталу в сфері міжнародних економічних відносин є міжнародний кредит. Ця фінансова операція пов'язана з наданням позичальнику валютних ресурсів на умовах повернення, терміновості та сплати процентів.

Міжнародний кредит виступає в різних видах. Його можна класифікувати за декількома головними ознаками, що характеризують його окремі сторони.

За термінами міжнародні кредити поділяються на:

- короткострокові – до 1 року;
- середньострокові – до 5 років;
- довгострокові – більше 5-7 років.

Міжнародний короткостроковий кредит до одного року, як правило, застосовується при кредитуванні зовнішньої торгівлі переважно сировинними товарами чи при міжнародному обміні послугами. За допомогою міжнародного кредиту від одного року до п'яти традиційно фінансується експорт машин і обладнання. А довгостроковий кредит використовується для фінансування великомасштабних проектів на компенсаційній основі або при спорудженні інших об'єктів промисловості чи інфраструктури.

Залежно від суб'єктів кредити поділяються на:

- приватні, які надаються фірмами і банками;
- урядові;
- кредити міжнародних валютно-фінансових організацій.

Міжнародний кредит став потужним чинником розширення світової торгівлі. Особливо велике його значення при реалізації товарів, які мають тривалий цикл виготовлення, споживання і високу вартість. Це стосується, насамперед, машин і обладнання. Експортери цих товарів дуже часто пов'язують надання міжнародних кредитів з вимогою використовувати їх на закупівлю товарів в країн-кредиторів. Існування світового ринку позичкових капіталів породжує додатковий попит на машини і обладнання з боку країн-позичальників. Не маючи в даний момент достатньої кількості власних ресурсів, вони за рахунок міжнародного кредиту можуть придбати необхідні їм машини та обладнання.

Позитивне значення міжнародного кредиту полягає в тому, що він створює сприятливі передумови для притоку прямих капіталовкладень до країни-боржника, оскільки його надання нерідко обумовлене вимогою з боку кредиторів забезпечити їм пільгові умови для інвестування капіталів в цій країні. Одночасно розвиток системи міжнародного кредиту дозволяє країнам-позичальникам купувати не тільки машини та обладнання, але й ліцензії, нові технології та інші передові досягнення науки і техніки[1].

Відомо також, що міжнародний кредит забезпечує безперебійність міжнародних валютних і розрахункових операцій, які обслуговують зовнішньоекономічні зв'язки. Тим самим він допомагає підтримувати в рівноважному стані платіжні баланси країн за рахунок надходження іноземних капіталів при дефіциті власних коштів. Накінець, суттєве позитивне значення міжнародного кредиту полягає в тому, що, шляхом сприяння розвитку міжнародного виробництва і обміну, він прискорює процес інтернаціоналізації

виробництва й обміну. Дякуючи міжнародному кредиту, укріплюються зовнішньоекономічні зв'язки більшості країн світу.

Разом з позитивними підсумками, розвиток міжнародного кредиту супроводжується і деякими негативними наслідками. По-перше, кредит поглиблює диспропорції, які вже є в економіці країн, куди він спрямовується. Кредит здатний сприяти нерівномірному розширенню виробництва в найбільш прибуткових галузях і поглиблювати прірву між ними та тими галузями, в які він не залучається. По-друге, міжнародний кредит служить економічною основою для викачування коштів із країн-позичальників. Ці країни втрачають значну частину доходів від перекачування процентів і дивідендів за кордон. Щорічні платежі по поверненню позик з процентами негативно впливають на зростання нагромаджень країн-імпортерів і погіршують їхній економічний стан, зокрема поглиблюється неврівноваженість платіжних балансів. Ще більше погіршується економічний стан країн-позичальників у тих випадках, коли отриманий ними кредит використовується неефективно чи взагалі використовується не за призначенням.

Промислово розвинуті країни дуже часто використовують міжнародний кредит з метою створення вигідної для себе економічної й політичної ситуації в країнах-імпортерах. Якщо останні стають на невикладний для них шлях, то кредитори проводять їхню кредитну дискримінацію чи блокаду. Ці дії виражаються в тому, що по відношенню до непокірних клієнтів промислово розвинуті країни встановлюють в порівнянні з іншими позичальниками гірші умови отримання, використання чи погашення міжнародного кредиту. Серед методів кредитної дискримінації застосовуються такі:

- обмеження розмірів кредиту;
- скорочення всього терміну чи пільгового періоду;
- підвищення процентних ставок, комісійних премій і зборів;
- вимоги додаткового забезпечення;
- раптове призупинення використання кредиту чи скорочення його суми;
- пред'явлення вимог економічного чи політичного характеру[3].

Треба відмітити, що зростання світового ринку позичкових капіталів суттєво впливає на всю систему міжнародних економічних відносин і на стан їхніх багаточисленних суб'єктів. Так, у випадку розвитку кризових явищ в економіці великих учасників світогосподарських зв'язків, світова кредитна система сама зазнає серйозних випробувань, і це поглиблює кризові явища у світовій економіці[2].

Таким чином, проаналізувавши окремі моменти функціонування світового ринку позичкового капіталу, можна констатувати, що в умовах ринкової економіки він фактично виконує подвійну роль. З одного боку, міжнародний кредит сприяє рухові капіталів між країнами, зростанню міжнародного виробництва і обміну, трансформації грошових заощаджень одних країн в інвестиції в інших країнах, реалізації досягнень науково-технічного прогресу в світовій економіці, розвитку взаємовигідного співробітництва різних держав світу. З другого боку міжнародний кредит сприяє створенню і посиленню в країнах-боржниках вигідного для іноземних корпорацій та фірм економічного і політичного режимів і вивезенні звідти великих доходів у вигляді процентів і дивідендів.

Подальша доля сучасного світового ринку позичкових капіталів нерозривно пов'язана з появою інтеграційних груп, між якими прискорюється рух позичкового капіталу, з інтернаціоналізацією виробництва в глобальних масштабах, з діяльністю транснаціональних корпорацій і транснаціональних банків, які панують на національних і міжнародних ринках позичкових капіталів.

Список використаних джерел:

1. Міжнародна макроекономіка. Навч. посіб. Видання 3-тє перероб. та доп. - К.: Центр учбової літератури, 2012. - 400 с.
2. Міжнародна економіка. Підручник./ За ред. А. О. Задоя, В. М. Тарасевича - К.: Центр учбової літератури, 2012. - 416 с.
3. Мировая экономика: глобальный финансовый кризис / И. В. Бураковский, А. В. Плотников; худож.-оформитель О. Н. Артёменко. - Харьков: Фолио, 2010. - 415 с.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ: ПОЗИТИВНІ Й НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ

**ДУБЧАК Є.С., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК В. В.**

Протягом другої половини ХХ століття відбувалося постійне підвищення рівня взаємозалежності та інтеграції країн, їх регіоналізації для вирішення спільних завдань. Головне на сьогодні для світового співтовариства – збереження миру, соціально-економічного добробуту, забезпечення міжнародного економічного порядку, який базується на лібералізації, відкритості економіки, вільній торгівлі та співпраці між державами. Тому дуже важливим на сьогодні є визначення того, яким же чином впливає глобалізація на світові економічні процеси та на процеси, що відбуваються всередині кожної країни.

Глобалізацією вважають процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації. Основними наслідками цього процесу є міжнародний поділ праці, міграція в масштабах усієї планети капіталу, людських та виробничих ресурсів, стандартизація законодавства, економічних та технічних процесів, а також зближення культур різних країн. Це об'єктивний процес, який носить системний характер, тобто охоплює всі сфери життя суспільства. В результаті глобалізації світ стає більш зв'язаним і залежним від усіх його суб'єктів. Відбувається збільшення як кількості спільних для груп держав проблем, так і кількості та типів інтегрованих суб'єктів [1].

Через свою суперечливість глобалізація дуже важко піддається визначенню. Зокрема, Дж. Тобін характеризує її як суто технологічний процес, пов'язаний із широким поширенням високих технологій в електроніці, обчислювальній техніці і комунікаціях. Спеціалісти з МВФ розглядають глобалізацію як економічний процес, пов'язаний зі збільшенням обсягів міжнародних трансакцій товарів, послуг і фінансів, а також інтернаціоналізацією капіталів. На думку П. Бурдьє, глобалізація є продуктом не економіки чи технології, а політики, яка формується СОТ і ТНК.

Для з'ясування цього процесу плідною є думка Б. Баді (Паризький університет) про те, що глобалізація являє собою своєрідну "гомогенізацію світу", прояв єдиних принципів та прихильність єдиним нормам поведінки [2].

Незважаючи на те, що спеціалісти не мають спільної думки щодо визначення глобалізації, цей процес стосується усіх сфер суспільного життя, включаючи економіку, політику, соціальну сферу, культуру, екологію, безпеку та ін.

Глобалізація вимагає відповідного мислення, підходу до світу як єдиного цілого, що вкрай необхідно для управління загальними проблемами, і постійного політичного діалогу з життєво важливих питань спільної безпеки і співпраці. Відсутність бажання до співпраці, зростання глобальної загрози, розвиток внутрішньої і зовнішньої напруженості і конфліктних ситуацій можуть підірвати і навіть звернути назад весь глобалізаційний процес. Ось чому "пошуки безпеки", що розуміється багатоаспектно і всебічно, стають головним завданням. Під багатоаспектністю мається на увазі безпеку окремих осіб, країн, регіонів і всього міжнародного співтовариства в ряді важливих галузей, зокрема здатність попереджати конфлікти і керувати ними в разі потреби, збереження стабільності екосистеми, гарантоване постачання продовольством, паливом і сировиною, доступ до нової технології, інституціональна надійність міжнародного співробітництва в самих різних умовах. Важливим компонентом безпеки повинна вважатися також боротьба з насильством і злочинністю в міжнародному масштабі [3].

Вважається, що на сучасному етапі глобалізації як сформованого явища - не існує. Між країнами світу залишаються різні бар'єри і обмеження, немає загальних правил регулювання економік країн з перехідною економікою, що розвиваються і розвинених країн. Але вступ до ХХІ століття знаменується новою епохою глобалізації економіки, яка має як позитивний вплив на всі сфери розвитку країн, так і негативні характеристики.

Негативні ефекти.

Прискорення темпів глобалізації призвело до виникнення у світі опозиційного до неї політичного руху антиглобалізму. Антиглобалісти звинувачують глобалізацію в тому, що вона збільшила нерівність і деградацію навколишнього середовища. Невдоволення глобалізацією характерне як у країнах, що розвиваються, так і в країнах із розвинутою економікою. Перенесення виробництва із розвинутих країн у країни з дешевшою робочою силою приводить до ліквідації робочих місць і безробіття в першому світі. Наприклад, на Середньому Заході США глобалізація зруйнувала конкурентоспроможність промисловості та сільського господарства, знижуючи цим якість життя.

Дехто також вбачає зростаючу проблему у впливі глобалізації на культуру. Паралельно з глобалізацією економік та торгівлі, культура імпортується та експортується також. Проблема в тому що міцніші, більші країни такі як США, можуть заповнити культури інших, менших країн, призводячи до того, що їх традиції і цінності зникнуть.

Позитивні ефекти.

Глобалізація, зумовлена доцентровими тенденціями світових інтеграційних процесів, покликана консолідувати планетарне співтовариство на ґрунті єдиного в глобальному масштабі економічного простору. В геометричній прогресії

всеохоплююча економічна інтеграція в наш час формує єдину транснаціональну систему господарства — глобальний економічний моноліт. Процес інтернаціоналізації виробництва настільки втягує народи, країни, регіони у єдиний світовий мегасоціум, що це само собою, треба сподіватись, нівелює в майбутньому суть і обрис національно-державних утворень. Державні структури з часом почнуть розчинятися, їх військово-політичні потенції — сомоанулюватися, міждержавні кордони — руйнуватися. Загальна економічна інтеграція, усуваючи міжнаціональні бар'єри, руйнуючи міждержавні кордони, розчиняючи власне самі національно-державні утворення, об'єктивно покликана трансформувати ці утворення в єдину, цілісну, неподільну міжнаціональну спільність — глобальний соціомоноліт — з єдиним наднаціональним центром координації, управління, контролю...

Перспектива формування цілісного, неподільного світу в процесі глобальної економічної інтеграції — об'єктивна неминучість, зумовлена природною ходою суспільної еволюції. Отже, — вона виправдана. Насамперед тому, що в міру формування соціально-економічного в глобальному вимірі моноліту зникнуть будь-які підстави для міжнаціонального суперництва, ворожнечі і конфліктів. Досить оптимістична перспектива. Цілісний, неподільний світ на ґрунті єдиного економічного простору тим хороший, що він виключить з життя людського можливість зіткнення у вигляді руйнівних війн. Відтак доцентрова тенденція глобалізаційних процесів об'єктивно покликана забезпечити самовиживання людської цивілізації і її прогрес [4].

Враховуючи усі плюси і мінуси слід зазначити те, що якщо світ сповнений конфліктами, то глобалізація буде мати, мабуть, абсолютно негативні наслідки. І навпаки, якщо світ прагне до співпраці, глобалізація принесе виключно позитивні результати.

Тому в умовах посилення глобалізаційних процесів необхідно створити таку світову систему, яка б дозволила дістати від глобалізації максимально позитивний ефект, знизивши до мінімуму втрати. Основою такої системи може стати співробітництво між країнами та динамічні інновації у цій сфері, включаючи формування міжнародних інститутів. Отже, все більш потрібною стає праця економістів-аналітиків, здатних приймати правильні рішення у процесі глобалізації.

Список використаних джерел:

1. Білорус О.Г. Глобалізація і безпека розвитку, Київ, 2009
2. Симонія Н. А. Глобализация: экономические и политические аспекты-2008
3. Уткин А. И. Глобализация: процесс и осмысление. - М.: Логос, 2002.
4. Фединин В К. Глобализация - это система грабежа-2005.

ХАРАКТЕРИСТИКА ВАЛЮТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ТЕОРІЇ ВАЛЮТНОГО КУРСУ

ІВАХНЕНКО Н.І., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник: в.о. доцента СЛАТВІНСЬКИЙ М.А.

Кожна країна вибирає і здійснює певну валютну політику: управління курсом своєї валюти, операціями з іншими країнами. Знання основних можливостей регулювання валютних проблем особливо необхідне фінансовим менеджерам при проведенні валютних операцій в тій чи іншій ситуації. Однією з найважливіших проблем становлення економіки України є формування валютної політики та валютного курсу. Під валютою розуміють будь-який товар, здатний виконувати функцію засобу обміну в міжнародних розрахунках.

Національна валюта – це встановлений законом платіжний засіб даної країни [1, с. 231-232].

Валютна політика – сукупність заходів що здійснюються у сфері міжнародних валютних відносин та інших економічних відносин відповідно до поточних і стратегічних цілей країни.

Можна виділити п'ять основних варіантів валютної політики:

- фінансування загального платіжного дефіциту без зміни валютного курсу.
- жорсткий валютний контроль
- плаваючі валютні курси
- постійно фіксовані валютні курси
- компроміс валютних курсів.

Кожний варіант являє собою спосіб вирішення валютних проблем як реакцію на дефіцит платіжного балансу і падіння курсу національної валюти.

Отже, можливі три варіанта валютної політики:

- в країні може діяти механізм постійно фіксованих валютних курсів ;
- можна допустити вільне плавання валютних курсів, без втручання держави;
- можна прийняти компромісне рішення.

Валютна політика на сьогоднішній день – це одна з найважливіших і найактуальніших сукупних заходів що здійснюються у сфері міжнародних валютних відносин та інших економічних відносин відповідно до поточних і стратегічних цілей країни [2, с. 176-177].

Валютне котирування – це визначення валютного курсу на основі певних ринкових механізмів.

Розрізняють наступні методи валютного котирування:

- пряме котирування – це вираження валютного курсу одиниці національної валюти в одиницях іноземної валюти.
- непряме котирування – це вираження валютного курсу одиниці іноземної валюти в одиницях національної валюти.

А насамперед валютна політика – це політика валютного курсу. Валютний курс – це одиниця національної валюти, виражена в одиницях іноземної валюти. Валютний курс може встановлюватися законодавчо або в процесі взаємного котирування валют [3, с. 225-226].

Курси валют поділяються на реальний, номінальний ефективний та реальний ефективний. Реальний валютний курс – це співвідношення споживчого кошика за кордоном, переведеного з іноземної валюти в національну за допомогою номінального валютного курсу та ціни споживчого кошика тих самих товарів у своїй країні. Номінальний ефективний валютний курс – це індекс валютного курсу, що встановлюється як співвідношення національної валюти до валют інших країн, котирування яких визначено відповідно до частки цих країн валютних операцій певної країни. Реальний ефективний валютний курс – це номінальний ефективний валютний курс з поправкою на зміни співвідношення внутрішніх цін до цін країн, до валют яких встановлюється котирування національної валюти [4, с.206-207].

Курси національної валюти залежить від трьох основних чинників :

- співвідношення рівнів внутрішніх і зовнішніх цін;
- характеру та інтенсивності торговельних потоків;
- інтенсивності перетікання капіталів.

Система валютних курсів має свої як позитивні так і негативні якості. Але достоїнства і недоліки не можна напрямки прив'язати до будь-яких умов і будь-якої країни. Не можна назвати валютну політику , яка була б найкращою одночасно для всіх часів. Відтак проблема вибору оптимального варіанту валютної політики може розглядатися лише в контексті історичної практики в галузі валютних відносин, яка розкриває залежність змін валютної політики від конкретного стану світової економіки і соціально-економічної ситуації в даній країні [3, с.180-181] .

Отже, історичний досвід розкриває конкретні умови і передумови проведення тієї чи іншої валютної політики. Такий підхід дозволяє зрозуміти сучасні проблеми валютних відносин, конкретно-історично оцінити позитивні і негативні якості ,доцільність і можливість тієї чи іншої валютної політики в даній країні і в конкретній ситуації.

Список використаних джерел:

1.Козак Ю. Г Міжнародна економіка: Навчальний посібник / Козак Ю.Г., Лук'яненко Д.Г., Макогон Ю.В.– Вид.2-ге,перероб. та доп. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 672 с.

2.Одягайло Б.М.Міжнародна економіка: Навч. посіб./ Б. М. Одягайло. – К.: Центр навчальної літератури, Видавництво "Артек", 2002. – 436с.

3.Козак Ю. Г. Міжнародна економіка: Навч.посіб. – 2-ге. вид. ,випр. і доп. / Козак Ю.Г., Лук'яненко Д.Г., Макогон Ю.В. – К.:Знання , 2006. – 407 с.

4. Міжнародна економіка: Підручник / [А. П. Румянцева, Г.Н. Климко., В.В.Рокоча та ін.], За ред. А.П.Румянцева. – К.: Знання, 2006. – 479с.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМСТВА ТА УМОВИ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ В УКРАЇНІ

**КАІБОВА Т.О., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК В.В.**

Перехід на початку 90-х років ХХ століття до нової моделі господарювання, становлення та розвиток підприємництва на основі самостійної ініціативи та трансформації державної власності в інші форми, визначення конституційних основ незалежної Української держави суттєво позначилися на всіх напрямках розвитку нашого суспільства: політичному, економічному, культурному, освітньому.

Підприємство – самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування (або іншими суб'єктами) для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності. Під господарською діяльністю слід розуміти діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямовану на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

У практиці господарювання кожне підприємство представляє собою складну економічну систему, що здійснює багато видів діяльності[3].

Основним завданням діяльності підприємства є забезпечення потреб суспільства товарами (послугами) відповідного асортименту та належної якості. Виконання основного завдання підприємства вимагає вирішення таких окремих завдань:

- постійне підвищення ефективності виробництва;
- своєчасне і термінове впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво;
- постійне зростання культурно-технічного та професійно-кваліфікаційного рівня працівників підприємства і залучення їх до творчої діяльності (винахідництво, раціоналізаторство, новаторство).

Основною виробничо-господарською ланкою національної економіки є підприємство. Визначення поняття підприємства та правові засади його функціонування сформульовано у главі 7 Господарського кодексу України (далі - ГКУ) №436-IV від 16.01.2003 р., чинного з 01.01.2004 р. ГКУ встановлює відповідно до Конституції України правові основи господарської діяльності (господарювання), яка базується на різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності.

Його метою є забезпечення зростання ділової активності суб'єктів господарювання, розвитку підприємництва і на цій основі підвищення ефективності суспільного виробництва, його соціальної спрямованості відповідно до вимог Конституції України, утвердження суспільного господарського порядку в економічній системі України, сприяння гармонізації її з іншими економічними системами.

Відповідно до Закону України «Про підприємства» підприємство - це

самостійний господарюючий, уставний суб'єкт, який володіє правами юридичної особи та здійснює виробничу, науково-дослідну та комерційну діяльність з метою одержання відповідного прибутку (доходу)[2].

Значний внесок у дослідженні цієї проблеми зробили такі вчені-економісти, як І.А. Бланк, Л.С. Бляхман, В.О. Василенко, Є.Ю. Великая, Ю.Є. Голубева, Л.А. Лігоненко, А.Д. Чернявський та інші.

Характеристика підприємства:

1. Підприємство є самостійним суб'єктом права. Самостійність підприємства, як і будь-якого іншого суб'єкта підприємницької діяльності, означає його комерційну свободу, зміст якої розкривається в ст. ст. 43—44 ГК України. Згідно з ч. 2 ст. 67 ГК України підприємства вільні у виборі предмета договору, визначенні зобов'язань, інших умов господарських взаємовідносин, що не суперечать законодавству України. Вони мають право реалізовувати самостійно всю продукцію, яка не увійшла в державне замовлення або державне завдання, на території України і за її межами, якщо інше не передбачено законом. Також підприємства самостійно здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, яка є частиною зовнішньоекономічної діяльності України і регулюється законами України, іншими прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами (ст.68 ГК України).

2. Підприємство є суб'єктом господарювання, тобто, за змістом ч. 1 ст. 55 ГК України — учасником господарських відносин, який здійснює господарську (підприємницьку) діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), має відокремлене майно і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством.

Однією з найважливіших ознак підприємства є самостійність відповідальності за своїми зобов'язаннями усім належним йому майном (частини 1, 2 ст. 96 ЦК України; ч. 2 ст. 219 ГК України). Учасник (засновник) підприємства не відповідає за зобов'язаннями підприємства, а підприємство не відповідає за зобов'язаннями його учасника (засновника), крім випадків, встановлених установчими документами (наприклад, щодо товариств з додатковою відповідальністю, а також повних та командитних товариств) та законом (наприклад, щодо казенних підприємств — ст. 77 ГК України).

3. Підприємство створюється компетентним органом державної влади, органом місцевого самоврядування або іншими суб'єктами. ГК України підкреслює, що, зважаючи на існування в Україні трьох форм власності — державної, комунальної й приватної, підприємства створюються відповідними органами, особами, уповноваженими управляти такою власністю. Цим обумовлюється і наступна класифікація підприємств, про що йдеться далі.

4. Метою створення підприємства є задоволення суспільних та особистих потреб. У вузькому розумінні метою створення кожного підприємства є задоволення особистих потреб його засновників та найманих ними працівників. Це стає можливим у разі досягнення прибутковості в роботі, що, в свою чергу, обумовлюється урахуванням попиту та пропозиції — однієї із засад успішного розвитку економіки. Розмір прибутку залежить і від інших факторів, а саме від кваліфікації працюючих, організаційних здібностей керівників підприємства,

технічного оснащення виробництва, збуту продукції, умов праці та інших.

Реагуючи на зміни економічної кон'юнктури, малий бізнес України швидко пристосовується до нових умов, він здатний оперативно перебудовувати виробничий процес, налагоджувати виробництво нової продукції, заповнюючи існуючі прогалини на ринку. Це сприятиме вирішенню не тільки соціально-економічних проблем (розширює можливості працевлаштування населення, його зайнятість у суспільному виробництві та кращого задоволення потреб споживачів), але і є ефективним способом розробки та впровадження інновацій, що призведе до покращення економічної ситуації в країні та забезпечить поступовий вихід її з кризи. Таке динамічне і складне явище, як підприємництво, в цілому, потребує нових підходів та вимог до всіх суб'єктів господарювання.[1]

Список використаних джерел:

1. Бондар Н. Економіка підприємства : Навчальний посібник/ Н. Бондар. -К.: А.С.К., 2004. -399 с.
2. Закон України «Про підприємства в Україні»
3. Бойчик І. Економіка підприємств : Навчальний посібник/ І.М. Бойчик, -К.: Атіка, 2002,2004. -478 с

НАСЛІДКИ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

**КОВАЛЬ В.І., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК В.В.**

Все більшого поширення і значення набуває переміщення людських ресурсів, зумовлене соціально-економічними, військовими, етнічними та релігійними чинниками. Істотне зростання масштабів міжнародної міграції, залучення до неї значних обсягів трудових ресурсів актуалізує дослідження міжнародної міграції робочої сили як однієї з форм світових господарських зв'язків та її впливу на світове господарство.

Важливість дослідження міграційних процесів зумовлена також стрімким зростанням їх обсягів, нарощуванням інтенсивності, поширенням на всю територію нашої країни, вагомим впливом на її економічний та соціальний розвиток. Особливе місце міграції робочої сили в сучасних умовах визначається насамперед її динамізмом, швидким реагуванням на зміни у суспільстві та економіці.

Міжнародна трудова міграція – один з найбільш складних елементів в міжнародних економічних відносинах, оскільки на відміну від руху товарів і капіталів, цей процес залучає живих істот [5]. Таким чином, міграція робочої сили - переселення працездатного населення з одних держав в інші терміном більш ніж на рік, викликане причинами економічного й іншого характеру.

Причини міжнародної міграції робочої сили:

- економічні (національні різниці в оплаті праці, безробіття, діяльність МК, які сприяють поєднанню робочої сили з капіталом, здійснюючи або рух робочої сили до капіталу, або рух капіталу до трудонадлишкових районів);
- позаекономічні (політичні, національні, релігійні, расові, сімейні) [4].

Міжнародна міграція робочої сили спричинена насамперед економічними факторами:

- по-перше, дією законів капіталістичного нагромадження, народонаселення, нерівномірності економічного розвитку тощо, які зумовлюють відносне перенаселення в одних країнах та нестачу робочої сили в інших;

- по-друге, істотною різницею в умовах праці, рівні заробітної плати, рівні життя, умовах підприємницької діяльності тощо;

- по-третє, циклічним характером економічного розвитку, зокрема асинхронністю економічного циклу в різних країнах;

- по-четверте, нерівномірним розгортанням НТР, структурних криз і структурних реформ;

- по-п'яте, демографічними факторами, різницею у природному прирості населення. Так, якщо у ХХ ст. темпи щорічного приросту населення у слаборозвинутих країнах становили приблизно 2,5%, то в розвинутих вони не перевищували 1%;

- по-шосте, політичними, військовими, національно-етнічними та іншими неекономічними чинниками [1].

На даний час в Україні гострою проблемою є міграція робочої сили. Звичайно ж вона викликана економічним становищем держави, незадовільним життєвим рівнем широких прошарків населення, високим рівнем безробіття і характерна майже для всіх постсоціалістичних країн. Тимчасова еміграція в низці випадків перетворюється в постійну та негативно впливає на інтелектуальний і виробничий потенціал нашої держави.

Економічні ефекти міграції мають позитивні й негативні наслідки. З одного боку, це проявляється в скороченні кількості робочих місць і зростанні безробіття в країні-реципієнті, з іншого – велика частка іммігрантів передає населенню новий досвід і знання, що сприяє розвитку національної економіки.

Результати дослідження, проведеного Державним комітетом статистики України, показують, що загальна кількість українських громадян, які працювали за кордоном в 2010 р. становила близько 100 тис. осіб [3].

Аналіз напрямків міграційних потоків України показав, що серед прибулих в Україну 77,5% становили іммігранти з країн СНД і 22,5% – з інших країн. Серед вибулих з України 65,9% виїхали до країн СНД і 34,1% – до інших країн. Найбільшими центрами офіційного працевлаштування українців в Західній Європі є Німеччина, Франція, Великобританія та Греція, які за оцінками Держкомстату приймають до 30% всіх легальних емігрантів [2]. Крім того, за останні роки збільшився потік емігрантів до сусідньої нам Росії.

Серед основних причин еміграції населення України слід відмітити політичну та соціально-економічну нестабільність, низький рівень охорони здоров'я, реформування освіти, культури та спорту, географічні особливості прикордонних територій. Наслідком цього є високий рівень безробіття за окремими регіонами держави, незбалансована структура спеціальностей на вітчизняному ринку праці та зростання маятникової міграції.

На початок 2010 року за кордоном перебувало понад 7 млн. українців. Основна їх кількість працює у країнах Європи та Америки: в Аргентині – 100 тис.,

Бразилії – 150, Великій Британії – 70, Греції – 200, Ізраїлі – 150, Іспанії – 400, Італія – понад 500, Канаді – 150, Молдові – 50, Росії – 3 млн., Словаччині – 50, США – 500, Туреччині – 30, Чехії – 400 тис. чоловік. З усіх громадян, які мешкають за кордоном, владою країн перебування легалізовано близько 500 тис.

Основною причиною міграції є соціально-економічна, а саме різниця в рівні доходів в країні, з якої відбувається міграція, та в країні куди мігрують. Саме можливість заробити більше, аніж у власній країні, є однією з причин, яка спонукає сотні тисяч мігрантів щороку залишати рідні місця в пошуках кращої долі за кордоном [3].

Довготривала криза економіки, її структурна перебудова, конверсія оборонного комплексу, реструктуризація вугільної галузі, банкрутство та ліквідація багатьох підприємств добувної та переробної галузей промисловості, реформування Збройних Сил України тощо призвели до масового вивільнення різноманітної в регіонально-галузевому та кількісно-професійному розрізі робочої сили. У той же час дефіцит державного та регіональних бюджетів, незначна частка приватних інвестицій в економіку України та обмежені кредити міжнародних фінансових організацій не дозволяли за короткий термін і без зростання соціальної напруги в суспільстві перепідготувати та працевлаштувати великі обсяги робочої сили. При обмежених можливостях працевлаштування та низькій продуктивній зайнятості значна частка працездатного населення України мігрує за кордон з метою пошуку роботи з достойним заробітком.

Оцінити масштаби трудової міграції українців за кордон досить проблематично, що зумовлено відсутністю однозначної інформації щодо кількості та регіональних особливостей їх міграції. Дані вітчизняної офіційної статистики навіть приблизно не відображають дійсні масштаби трудової міграції громадян України. За різними експертними оцінками, масштаби міграційних поїздок українських громадян за кордон коливаються в межах від 4 до 7 млн. осіб, або становлять від 8,6% до 15,1% чисельності усього населення України (станом на 01.01.2010 р.), та від 19,5 до 34,1% економічно активного населення України працездатного віку. Таким чином, з України мігрує за кордон від п'ятої частини до третини економічно активного населення працездатного віку [2].

Неповнота та відсутність системного підходу в зборі статистичної інформації щодо трудової міграції суттєво ускладнюють здійснення ефективної державної політики у цій сфері.

Таким чином, можна зробити висновок, що до теперішнього часу держава не приділяла достатньої уваги еміграції свого населення, в той час, як питома вага участі українців на світових ринках праці є далеко не останньою. Ситуація, що склалася в Україні, потребує від уряду зважених законотворчих, організаційних і господарських заходів в сфері демографічної політики, спрямованих на створення нових робочих місць з належною заробітною платою та відповідною соціальною захищеністю, вдосконалення існуючої системи освіти, підвищення рівня охорони здоров'я та зростання народжуваності, пропаганди здорового способу життя тощо.

Список використаних джерел:

1. Гайдуцький А.П. Масштаби доходів українських трудових мігрантів / А.П. Гайдуцький // Економіка та держава. – 2009. – №2. – С.96-99.
2. Гайдуцький А.П. Характерні риси української трудової міграції за кордон /

А.П. Гайдуцький // Економіка та держава. – 2010. – №9. – С.88-92.

3. Зовнішня трудова міграція в Україні як демографічна проблема // режим доступу [<http://dialogs.org.ua/ua/project>.]

4. Лапшина І. А. Особливості міжнародної міграції робочої сили в умовах формування економіки України / І. А.Лапшина // Формування ринкової економіки в Україні. - 2010.- С. 41-48.

5. Ростова Л. Трудовій міграції – цивілізоване обличчя / Л.Ростова // Профспілки України. –2010. –№5. – С.10-11.

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА НАСІННЯ СОНЯШНИКУ У СФГ «ФОМЕНКА Є.В» КІРОВОГРАДСЬКОГО РАЙОНУ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ

КОВАЛЬОВА С.М., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник: к. е. н. ТЕРНАВСЬКА І.Б.

Основною олійною культурою, що вирощується в Україні є соняшник. У складі всіх олійних культур він займає 70% посівної площі. Соняшник – одна з найприбутковіших технічних культур України з найвищим рівнем рентабельності серед сільськогосподарських культур.

Серед світових виробників Україна посідає друге-третє місце за валовим збором насіння соняшнику, який є традиційною олійною культурою країни. За даними Держкомстату останніми роками в Україні виробляється 5,3-6,5 млн. тонн насіння соняшнику. Цінність соняшника визначається олійністю насіння. Воно містить 50-56% олії (від сухої маси насіння) та 16,5 % протеїну. Олія має високі смакові якості, за засвоюваністю та калорійністю значно краща від інших жирів. Побічні продукти вирощування та переробки насіння соняшнику використовуються на корм для сільськогосподарських тварин.

Дослідженням теоретичних і практичних аспектів підвищення ефективності виробництва соняшнику займаються багато науковців, зокрема відомі вітчизняні вчені-економісти: В.Г. Андрійчук, В.І. Бойко, О.В. Воронянська, П.І. Гайдуцький, М.В. Гладій, О.Д. Гудзинський, Л.Я. Євчук, О.В. Крисальний, І.І. Лукінов, П.М. Макаренко, П.Т. Саблук, В.С. Уланчук, М.Й. Хорунжий, Л.Г. Чернюк, О.М. Шпичак та інші.

Метою статті є визначення тенденцій і закономірностей розвитку виробництва насіння соняшника та підвищення його ефективності в СФГ «Фоменка Є.В.» Кіровоградського району Кіровоградської області.

У роботі використано такі методи дослідження, як: описовий, монографічний, абстрактно-логічний; розрахунково-конструктивний, а також методи табличного подання і порівняння.

Джерелами даних для дослідження слугували зведені річні звіти СФГ «Фоменка Є.В.» Кіровоградського району за 2009-2011 рр.

Для аналізу ефективності виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції, в тому числі олійних культур, необхідна система показників.

Показники, що обираються повинні, з одного боку, відбивати ступінь економічної ефективності виробництва, а з іншого – давати можливість здійснювати порівняльну її оцінку в динаміці і в територіальному аспекті. З огляду на це, Андрійчук В.Г. вказує, що в систему показників економічної ефективності не можна включати такі, які є умовою або факторами її підвищення [1].

Ефективність виробництва соняшнику можна розраховувати як співвідношення вартості реалізованої продукції (послуг) до реальних витрат на її виробництво. В економічній літературі виділяють основні й додаткові показники для оцінки економічної ефективності виробництва соняшнику.

Основними показниками є: урожайність з 1 га посіву; собівартість та ціна реалізації 1 ц соняшнику, грн; прибуток від реалізації 1 ц соняшнику, грн; прибуток у розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь; рівень рентабельності, %.

До додаткових слід віднести: виробництво валової продукції на 1 га сільгоспугідь; на одного середньорічного працівника, зайнятого в галузі; на 1 людино-годину; на 1 грн виробничих витрат; на 100 грн основних виробничих засобів і оборотних запасів, які використовуються в галузі в натуральному та вартісному виразі.

Розглянемо основні показники, що характеризують економічну ефективність виробництва насіння соняшнику в СФГ «Фоменка Є.В.» Кіровоградського району Кіровоградській області (табл. 1) [2].

Таблиця 1. Економічна ефективність виробництва насіння соняшнику у СФГ «Фоменка Є.В.» у Кіровоградському районі за 2009-2011рр.

Показник	2009	2010	2011
Урожайність, ц/га	15,6	12,0	14,6
Рівень товарності, %	93,4	122,3	36,6
Виробнича собівартість 1 ц, грн	108,9	129,1	112,6
Повна собівартість 1 ц реалізованої продукції, грн	113,5	129,3	109,7
Середня ціна реалізації 1 ц, грн	174,0	296,1	304,4
Прибуток, грн			
– на 1 ц реалізованої продукції	60,5	167,0	194,7
– на 1 га площі	876,53	2455,13	1040,81
Рівень рентабельності, %	53,3	129,1	177,5

За досліджуваний період всі показники економічної ефективності виробництва насіння соняшнику мають стабільну тенденцію до зростання. Найбільш ефективним виробництво соняшнику було у 2011 році: прибуток від реалізації 1 ц соняшнику – 194,7 ц/га, прибуток на 1 га площі посіву – 1040,81, рівень рентабельності – 177,5 %. Така ситуація пов'язана, перш за все, із зростанням попиту на дану продукцію, внаслідок чого підвищення цін випереджає темпи зростання собівартості.

Для підвищення ефективності вирощування соняшнику необхідним є врахування товаровиробниками наступних факторів: удосконалення регіонального розміщення посівів цієї культури, виходячи з її ботанічних і

біологічних особливостей, вимог до умов технологій вирощування, підбору сортів, застосування відповідних засобів захисту; неухильне додержання вимог чергування посівів соняшнику в полях сівозміни; застосування інтенсивних технологій вирощування і збирання з метою зниження витрат на одиницю продукції, впровадження високоврожайних гібридів з високим вмістом олії; залучення необхідних для розвитку галузі коштів та матеріальних ресурсів (техніки, добрив, насіння, гербіцидів) шляхом пошуку потенційних інвесторів і кредиторів, зваженого відбору пропозицій з урахуванням різновигідності учасників інвестиційних угод; інтегрування в агропромислові та кооперовані формування з метою вирішення проблем виробництва і раціонального використання урожаю [3].

Одночасно слід зазначити, що підвищення ефективності виробництва насіння соняшнику найрезультативнішим буде при системному поєднанні всіх чинників. Таким чином, основними шляхами оптимізації виробництва соняшнику в сільськогосподарських підприємствах нашої країни є підвищення урожайності та економія перевитрат за рахунок застосування ресурсозберігаючих технологій, нових високопродуктивних гібридів та раціональної організації виробництва на основі інтенсифікації галузі.

Список використаних джерел:

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрного підприємства: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2000. – 356 с.
2. Зведені річні звіти СФГ «Фоменка Є.В.» Кіровоградського району Кіровоградській області за 2009-2011 рр.
3. Потишняк О.М. Економічна ефективність виробництва соняшнику в сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області / О.М. Потишняк // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – Випуск 228: В 4 т. – Т.І. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. – с. 38 – 42.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЗИЧКОВОГО КАПІТАЛУ ЯК СКЛАДОВОЇ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

КОВАЛЬОВА М.М., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник: в. о. доцента СЛАТВИНСЬКИЙ М.А.

Міжнародний кредит виступає опорою сучасної світової економіки, невід'ємним елементом економічного розвитку суспільства.

Міжнародний кредит – рух позичкового капіталу у сфері міжнародних економічних відносин, пов'язана з наданням валютних і товарних ресурсів на умовах повернення, терміновості і сплати відсотків.

Об'єктивною основою розвитку міжнародного кредиту є вихід виробництва за національні межі, посилення інтернаціоналізації господарських зв'язків. Як елемент дії закону вартості міжнародний кредит знижує індивідуальну вартість товарів в порівнянні з їхньою суспільною вартістю, наприклад, на основі впровадження імпортного устаткування, купленого в кредит. Міжнародний

кредит бере участь у кругообігу капіталі на всіх його стадіях: при перетворенні грошового капіталу у виробничий, у результаті експорту устаткування, сировини, палива; у процесі виробництва у формі кредитування під незавершене виробництво; при реалізації товарів на світових ринках.

Міжнародний кредит відрізняється від внутрішнього міждержавною міграцією й укрупненням цих традиційних джерел за рахунок їх залучення з ряду країн. Хоча міжнародний кредит опосередковує рух товарів, послуг і капіталів в зовнішньому обігу, рух позичкового капіталу за національним кордоном є відносно самостійним стосовно товарів, вироблених за рахунок позичкових коштів. Це зумовлено погашенням кредиту за рахунок прибутку від експлуатації введеного в дію за допомогою позичкових коштів підприємства, а також використанням кредиту в некомерційних цілях [1].

Зв'язок міжнародного кредиту з відтворенням виявляється в його принципах:

- Повернення: якщо отримані кошти не повертаються, то має місце безповоротне передання грошового капіталу, тобто фінансування;

- Терміновість: забезпечує повернення кредиту в установлені кредитною угодою терміну;

- Платність: відображає дію закону вартості та спосіб здійснення диференційованих умов кредиту;

- Безпеченість: виявляється в гарантіях його погашення;

- Цільовий характер: передбачає визначення конкретних об'єктів позики та її застосування насамперед для стимулювання експорту країни – кредитора.

Принципи міжнародного кредиту виражають його зв'язок з економічними законами ринку і використовуються для досягнення поточних стратегічних завдань суб'єктів ринку і держави [2].

Міжнародний кредит виконує певні функції, які відображають специфіку руху позичкового капіталу у сфері міжнародних економічних відносин:

1. Перерозподіл позичкового капіталу між країнами для забезпечення потреб розширеного відтворення. Через механізм міжнародного кредиту позичковий капітал потрапляє в ті сфери, яким віддають перевагу економічні агенти з метою отримання прибутків.

2. Економія витрат обігу у сфері міжнародних розрахунків через заміну справжніх грошей кредитними, а також шляхом розвитку і прискорення безготівкових платежів, заміни готівкового валютного обігу міжнародними кредитними операціями. На основі міжнародного кредиту виникли кредитні кошти міжнародних розрахунків – векселі, чеки, а також банківські перекази, депозитні сертифікати та ін.

3. Прискорення концентрації та централізації капіталу. Завдяки залученню іноземних кредитів прискорюється процес капіталізації додаткової вартості, розсуваються межі індивідуального нагромадження, капітали підприємців однієї країни збільшуються за рахунок приєднання до них коштів інших країн.

Із функцій міжнародного кредиту впливає його важлива роль у розвитку світового господарства, яка має двоякі наслідки як позитивні так і негативні. Позитивним є те, що міжнародний кредит:

- сприяє прискоренню розвитку продуктивних сил, інтернаціоналізації виробництва та обміну;

- використовується як тимчасове джерело фінансування зовнішньої торгівлі, викликаючи додатковий попит на ринку з боку позичальників;
- створює сприятливі передумови для залучення прямих іноземних інвестицій в країну-боржника;
- впливає на структурну перебудову економіки, на формування важливих макроекономічних пропорцій в економічній системі: співвідношення між фондами споживання і нагромадження;
- сприяє зміцненню міжнародних економічних зв'язків, кооперації та інтеграції національних економік у світову економічну систему;
- посилює конкуренцію між країнами, оскільки використовується як знаряддя конкурентної боротьби за ринки збуту [3].

Проте надмірне залучення міжнародних запозичень призводить до зростання зовнішнього боргу країни-позичальника перед іноземними кредиторами та погіршення показників, що характеризують його обслуговування.

Міжнародний кредит сприяє прискоренню процесу відтворення за наступними напрямками.

По-перше, кредит стимулює зовнішню торгівлю, утворюючи додатковий попит на ринку. Зовнішня торгівля в кредит стала міжнародною нормою, особливо для товарів, які мають тривалий цикл виготовлення, попит та високу вартість. В умовах зростання цін продукції та збільшення частки машин та обладнання в світовій торгівлі імпортери та експортери зацікавлені у використанні зовнішньоторгових кредитів. Будівництво підприємств за кордоном також здійснюється за рахунок кредиту, що використовується для сплати імпортного обладнання, особливо технологічного та енергетичного.

По-друге, міжнародний кредит створює сприятливі умови для іноземних приватних інвестицій, так як пов'язаний з потребою надання пільг фірмам країни-кредитора; використовується для створення інфраструктури, необхідної для функціонування підприємств, в тому числі іноземних та змішаних.

По-третє, міжнародний кредит використовується для вилучення прибутку з країн-позичальників, посилюючи позиції фінансового капіталу. В той же час щорічні платежі по поверненню позик з відсотками, перевищуючи певний розмір чистого прибутку суспільства, за рахунок якого формуються накопичення, які забезпечують зростання виробництва, негативно впливають на джерело формування цих накопичень в країнах-боржниках [4].

У разі неефективного використання кредитів загострюється проблема зовнішнього боргу, який представляє собою фінансові зобов'язання держави стосовно іноземних кредиторів, міжнародних валютно-фінансових організацій. Зростання зовнішнього боргу спонукає державу до оголошення дефолту, тобто непогашення в строк зовнішніх зобов'язань, а також запровадження умов обміну державних цінних паперів, що є менш сприятливим для іноземних інвесторів, ніж попередні.

Отже, коли не вистачає власних коштів для нормального функціонування, тоді постає питання про додаткові джерела фінансування. Міжнародний кредит у цьому випадку може мати вирішальне значення. Він використовується для налагодження функціонування держави в цілому. Поглиблення міжнародного поділу праці обумовили збільшення обсягів, подовження і диференціацію термінів

міжнародного кредиту. Тому за будь-яких умов міжнародний кредит отримав великий розвиток та набуває все нових аспектів, стаючи невід'ємною частиною світового господарства [5].

Список використаних джерел:

1. Козик В. В., Панкова Л. А., Даниленко Н. Б. Міжнародні економічні відносини: Навч. посіб. — 3-тє вид., перероб. і доп. — К.: Знання-Прес, 2004. — 406 с.
2. Рум'янцев А. П., Рум'янцева Н. С. Зовнішньоекономічна діяльність: Навчальний посібник. — К.: Цент навчальної літератури, 2006. — 377 с.
3. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: Навч. посібник: 2-ге вид., випр. і доп. / За заг. ред. А. І. Кредісова. — К., 2004. — 552 с.
4. Економічні аспекти регулювання боргів різних країн світу. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vsnau/2010_2/6Pasko.pdf
5. Колосова В.П. Особливості кредитування Світовим банком країн із перехідною економікою// Фінанси України.-№8.-2002.-С.48-53.

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ, ТА ЇЇ ХАРАКТЕРИСТИКА

**КОДОЛА М.Ю., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК В.В.**

Соціальна політика держави викликає підвищений інтерес у суспільства, перебуваючи в епіцентрі парламентських дискусій. Це є цілком виправданим. Труднощі формування і реалізації соціальної політики, її недоліки приховують реальну небезпеку для стабільності соціальних відносин, загрозу граничної майнової поляризації громадян, поширення бідності. Якщо не запобігти цим негативним процесам, спостерігатимемо посилення таких явищ як розпад сімей, депопуляція населення, що зрештою створить непереборну перешкоду економічним реформам і соціальному процесу.

Актуальність дослідження теми пояснюється тим, що соціальна політика держави покликана забезпечити громадянам гарантовані Конституцією України права: на життя, безпечні умови праці, винагороду за працю, захист сім'ї, відпочинок, освіту, житло, охорону здоров'я та медичну допомогу, соціальне забезпечення та сприятливе навколишнє середовище. Відтак очевидно, що визначальним пріоритетом державної економічної (зокрема соціальної) політики має стати забезпечення прав і свобод людини і громадянина, передбачених розділом II Конституції України. Серед таких положень, зокрема: кожен громадянин має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовку і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб. Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом. Використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах забороняється.

Громадянам гарантується захист від незаконного звільнення. Право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом(стаття 43).

Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створення мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними. Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом(стаття 48).

Кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло.(стаття 48).

Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності. Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя(стаття 49).

На основі визначеної Президентом України соціальної стратегії урядом ухвалено Програму 2010, яка містить головні параметри соціального розвитку країни. Державна політика в соціальній сфері спрямовується на підвищення рівня населення, створення умов і реальних можливостей для забезпечення власного добробуту. [1. с.102]

Активна соціальна політика, що проводиться державними органами та установами, має охоплювати всі аспекти соціального життя, всі сектори соціальної сфери. Ця обставина зумовлює і головні завдання у сфері державного регулювання та контролювання соціальної політики: надання пріоритетного значення соціальній орієнтації економіки, регулювання всієї системи соціальних та етнонаціональних відносин на основі оптимального взаємозв'язку особистих, групових і загальнодержавних інтересів; своєчасне виявлення й розв'язання соціальних суперечностей та конфліктів; сприяння формуванню таких суспільних умов, які б позитивно впливали на розвиток соціальної структури суспільства з урахуванням потреб виробництва, науково-технічного, соціального й духовного прогресу, здійснення необхідних заходів для оздоровлення соціально-морального клімату в країні; створення дійових соціальних стимулів для високопродуктивної і якісної праці дотримання в суспільстві (з урахуванням його об'єктивних можливостей) принципу соціальної справедливості. Вирішення цих проблем і має визначати основний зміст соціальної політики в Україні.

Отже, з розвитком економіки, стабілізацією грошової, кредитно, фіскальної, валютної сфери в Україні відбувається становлення і розвиток соціальної політики

держави. Разом з трансформацією економіки відбувається створення системи соціального захисту населення з метою компенсації негативних проявів ринкової економіки. За роки незалежності розроблено і впроваджено в дію політику соціального захисту, страхування та забезпечення населення. Створено необхідні умови для нормального її функціонування, для постійного доповнення і вдосконалення.

Але разом з цим в соціальній сфері виявляються риси її недосконалості та невідповідності сучасним потребам людей (це стосується співвідношення між мінімальною заробітною платою, розміром пенсій, стипендій та прожитковим мінімумом).

В Україні хоча і зроблено чимало у вирішенні проблеми побудови ефективної системи соціального захисту населення, залишається ще багато невирішених питань. І головною проблемою на сьогодні є відсутність зважених дій щодо реалізації намічених вітчизняними законами заходів. Крім того, все це ускладнюється недостатністю фінансових ресурсів, існуючою непрозорістю та надмірною складністю програм соціального захисту.

Головним критерієм ефективного господарювання є рівень суспільного добробуту та соціально забезпечення значної частини громадян, яких держава взяла під свою опіку – це ветерани, пенсіонери, інваліди, діти-сироти. Насамперед, ці люди очікують від активізації соціальної політики не лише збереження досягнутого рівня соціальних виплат, але й значного їх підвищення.

Турботу держави мають відчувати й бездомні громадяни та особи, яких звільнено з місць позбавлення волі. Про це йдеться в указі Президента України, яким він уніс зміни до положення про Міністерство праці та соціальної політики. Відповідно до них, Мінпраці має зайнятися соціальною адаптацією викинутих на узбіччя життя людей, працевлаштувати їх, а також створювати для них тимчасові притулки, де буде забезпечено належне медичне обслуговування.

Сподівання ж працездатного населення пов'язані зі збільшенням кількості робочих місць, своєчасним отриманням гідного заробітку, зростанням трудових доходів. І всі ми, без винятку, прагнемо жити в мирі та спокої.

Список використаних джерел:

1.Кір'ян Т. Шаповал М. Наступні проблеми соціальної політики та шляхи її вирішення // Україна : аспекти праці – 2006 №6 ст.12.

УКРАЇНА ТА СОТ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ

**МАТВІЙЧУК Н., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник: к.е.н., доцент КОТВИЦЬКА Н.М.**

Актуальність теми дослідження обумовлена вагомим значенням Світової організації торгівлі для подальшого розвитку національної економіки України та її міжнародних відносин.

Світова організація торгівлі (СОТ) – це провідна міжнародна економічна організація, членами якої вже є 156 країн, на долю яких припадає більше 96% обсягів світової торгівлі; її функціями є встановлення правил міжнародної

системи торгівлі і вирішення спірних питань між країнами-членами, що підписані під близько 30-ма угодами організації. Після приєднання ряду країн, які зараз є кандидатами на вступ, у рамках СОТ здійснюватиметься майже весь світовий торговельний оборот товарів та послуг.

За останні роки значно розширилася сфера діяльності СОТ, яка на сьогодні далеко виходить за рамки власне торговельних стосунків. Дана організація є потужною і впливовою міжнародною структурою, здатною виконувати функції міжнародного економічного регулювання. Членство у ній стало на сьогодні практично обов'язковою умовою для будь-якої країни, що прагне інтегруватися у світове господарство.

СОТ усе ще базується на принципі двосторонніх переговорів між членами з метою взаємного відкриття їх ринків. Члени СОТ, формулюючи вимоги до країн-претендентів стосовно доступу до їх ринків, відстоюють інтереси власних підприємств, захищаючи таким чином власне виробництво та робочі місця.

5 лютого 2008 р. на засіданні Генеральної Ради Світової організації торгівлі прийнято рішення про приєднання України до Марракеської угоди про заснування СОТ. Того ж дня Президент України та керівники СОТ підписали угоду про вступ України до організації.

Вступ сприяє інтенсифікації зовнішньоекономічних зв'язків України з переважною більшістю країн світу і створює реальне підґрунтя для створення зони вільної торгівлі з ЄС. Приєднання до СОТ не суперечить домовленостям, що існують в рамках СНД. Гармонізація цих відносин з загальносвітовими принципами і нормами зумовить поглиблення співробітництва України з державами співдружності.

Приєднання України до СОТ створює низку нових можливостей. Українські споживачі мають виграти від розширення внаслідок більш ефективної конкуренції на ринку асортименту та якості товарів і послуг, зниження їх ціни. Зниження цін стосуватиметься не лише готових імпортованих товарів та послуг, а й вітчизняних, у виробництві яких використовуються імпортовані компоненти. Водночас відбудуться відповідні зміни в обсягах і структурі споживання, яке наблизатиметься до стандартів розвинених країн. Підвищення платоспроможного попиту позитивно позначатиметься на зростанні виробництва, свідчитиме про покращення соціально-економічного становища населення.

Для виробників вигоди пов'язані з отриманням спрощеного доступу до світових ринків товарів, послуг, капіталів, міжнародно-визнаних прав для захисту національних економічних інтересів на цих ринках. Відбувається зниження комерційних ризиків - внаслідок встановлення більш стабільного режиму торгівлі, а також зменшення транспортних витрат - внаслідок гарантування свободи транзиту товарів територією країн - членів СОТ. Усе це загалом сприяє зниженню собівартості української продукції і, відповідно, підвищенню конкурентоспроможності українських компаній.

До основних позитивних наслідків приєднання України до СОТ можна віднести підвищення обсягів експорту та поживлення виробництва в певних галузях економіки - це підвищення є наслідком зменшення тарифних і нетарифних обмежень для українських товарів на світових ринках, зменшення витрат на транспортування товарів національного походження, враховуючи

свободу транзиту товарів територією країн-членів СОТ.

Поряд із позитивними чинниками вступу України до СОТ необхідно звернути увагу на суттєві перешкоди щодо реалізації позитивних сторін вступу. Так:

1) існують проблеми неузгодженості українських національних стандартів якості продукції міжнародним нормам;

2) українським товаровиробникам необхідно реально оцінити свій виробничий та науково – технічний потенціал;

3) зниження рівня тарифного захисту внаслідок зв'язування тарифних ставок;

4) економічна сфера відчуває ряд негативних впливів від вступу до СОТ, зокрема, внаслідок загострення конкуренції, ліквідації пільг, субсидій та інших винятків.

Зважаючи на наведені аргументи можна з впевненістю сказати, що при вступі до СОТ Україна отримала набагато більше позитивних наслідків ніж негативних. Але деякі негативні наслідки можуть призвести до занепаду вітчизняного виробництва, чого не можна допустити. Тому необхідно, щоб держава проаналізувала наслідки по кожному сектору економіки окремо і прийняла усі можливі міри для захисту національних виробників. Аналізуючи усі «за» та «проти» можемо зробити висновок, що вступ України до СОТ, в цілому, є стимулюючим чинником для економіки та суспільства, є певною гарантією прозорості економічних і політичних механізмів.

НЕОБХІДНІСТЬ І ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО РИНКУ: ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІР

МЕЛЬНИЧЕНКО О.В., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник: в.о. доцента СЛАТВІНСЬКИЙ М.А.

Стрімкий розвиток індустрії інформації – феномену, що пронизує всі сфери та різновиди людської діяльності, формує інформаційний ринок, вплив на національні господарства якого неможливо переоцінити. На сьогодні це цивілізаційний чинник, суспільна роль і вага якого постійно посилюється. Світова практика свідчить, що якісні зрушення в розвитку продуктивних сил сучасного суспільства можуть найбільш успішно реалізовуватися, головним чином, за умови формування та розвитку інформаційного ринку продуктів і послуг (інформаційного ринку)[1].

Активне дослідження проблеми формування інформаційного суспільства, інформаційного ринку, економіки знань отримали в останнє десятиліття. Насамперед це праці таких дослідників, як А.С. Гальчинський, М.М. Єрмошенко, М.З. Згуровський, М. Кастельс, О.І. Неклеса, П.Р. Сміт, О.Ю. Чубукова та інші. Саме дослідження цих авторів сформували наукові підходи до теоретичного розв'язання комплексної проблеми, яка має не лише світоглядне значення, але й (і це головне) планетарне практичне застосування[2].

Глобалізований світ – це арена жорсткої конкуренції і все більш нерівномірного доступу до цивілізаційних шансів та розподілу життєвих благ. Необхідно визнати, що в XXI ст. міждержавна спільнота зіткнулася зовні з більш м'якою (аніж в XIX – на початку XX століть), але реально експлуаторською за своєю суттю, формою неоколонізації. Тобто сьогодні технічно слабко озброєні й технологічно незабезпечені країни стикаються з таким явищем, яке умовно можна назвати «інформаційно-інноваційним імперіалізмом». Сучасна інформаційна епоха зумовлює формування у ринково розвинутих країнах нового типу соціально-економічної організації. Отже, для нашої країни вкрай важливо покінчити з надмірною політизацією суспільних відносин, перманентною боротьбою за владу. Необхідно якнайшвидше залучати талановитих співвітчизників до вирішення проблем, пов'язаних з включенням країни до технологічної системи інформаційної епохи. Для цього, безумовно, необхідно якщо не розвивати виробництва, то хоча б застосовувати високотехнологічне обладнання, використовувати передові інформаційні й комунікаційні здобутки в національному господарстві[3].

Глобалізація та інноваційна інформатизація не відмінюють існування національної держави, але водночас радикально змінюють її цивілізаційні перспективи. Можливість одночасного включення і виключення за межі глобальної економіки не лише людей та певних видів діяльності, але й територій і держав, великою мірою зумовлюється тим, наскільки в сучасну епоху все більш системно глобалізуються знання і творчість, висококваліфікована праця та інноваційна підприємливість, а також інші процеси, породжені інформаційною епохою.

У сучасних умовах та чи інша форма державності все більшою мірою має базуватися на глобалізаційних максимах і принципах. Тут важливі не лише закони економіки, але й глобальні потоки капіталу та інформації. Насправді діє так звана «вибіркова» глобалізація, тобто об'єктивні процеси одночасного включення чи виключення людей, певних видів діяльності, територій, що за своєю сутністю демонструють планетарну психологію, здатність адекватно відповідати глобальним запитам, націленість функціонувати в глобальній системі координат, демонструють інформаційно-комунікаційну озброєність найвищого рівня, в основі якої знаходиться інформаційний ринок, тобто перманентне відтворення інформаційно-інноваційних продуктів і послуг. Саме такою є домінуюча аура інформаційної епохи[4].

Інформаційний ринок найбільш адекватно демонструє сучасний рівень оснащення продуктивних сил і завдяки цьому досить ефективно працює на реалізацію об'єктивної потреби – утвердження суспільства, заснованого на знаннях та інноваційних технологіях. На даний час в економіці країни відсутня розвинута інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура, спостерігається значна невідповідність інформаційного середовища країни базовим міжнародним індикаторам, практично відсутня дієва інноваційна політика держави, на стадії становлення знаходяться відповідні організаційно-управлінські механізми[5].

Переорієнтація стратегічного потенціалу інформаційного ринку з вузько-технічної, побутової спрямованості на інноваційну, інфраструктурну, еколого-безпекову та соціолюдську сфери (зокрема, економіку знань) є важливою ознакою

цивілізаційного прогресу, найважливішим чинником утвердження країни у світовому глобальному співтоваристві.

Список використаних джерел:

1. Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні: Указ Президента України від 31.07.2000 №928/2000

2. Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України: Постанова Верховної Рада України від 13.07.1999 №916-XIV

3. Гальчинський А.С., Львовчкін С.В., Семиноженко В.П. Економіка знань: виклики глобалізації та Україна. - К.: НІСД, 2004. - 262 с.

4. Глушков В.М. Кибернетика, вычислительная техника, информатика. - К.: Наука, 1990. - 342 с.

5. Єрмошенко М.М. Нова парадигма економічної науки в контексті розвитку в умовах України інформаційної економіки // Актуальні проблеми економіки.- 2009.- №1. - С. 14-20.

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВ

МИКИТЮК А.В., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК В. В

На сучасному перехідному періоді при різноманітті складних кризових економічних процесів і взаємовідносин між підприємствами, фінансовими інститутами, державами на внутрішньому і зовнішньому ринках гострою проблемою є ефективне інвестування капіталу з метою його збільшення.

Економічна природа інвестицій обумовлена закономірностями процесу розширеного відтворення і полягає у використанні частини додаткового суспільного продукту для збільшення кількості і якості всіх елементів системи продуктивних сил суспільства. Джерело інвестицій – фонд накопичення, або зберігаємо частина національного доходу, що спрямовується на збільшення і розвиток засобів виробництва, і фонд відшкодування, що використовується для відновлення зношених засобів виробництва у вигляді амортизаційних відрахувань.

Інвестиції в широкому розумінні можна визначити як витрати ресурсів, що здійснюються з метою одержання в майбутньому користі або прибутку. У такому розрізі рішення про вкладання інвестицій відрізняються від рішень, спрямованих на споживання, для яких характерним є те, що витрати ресурсів спрямовані на одержання тільки негайної користі.

Інвестиційні проекти є специфічними видами інвестицій, що здійснюються окремими особами і фірмами в приватному секторі, а також у обох секторах керівники стикаються з необхідністю приймати рішення про прийняття або відхилення запропонованого інвестиційного проекту, або про вибір певної кількості варіантів проектів з набору запропонованих альтернативних

інвестиційних проектів[1].

Аналіз корисності і витрат – це визначення цілого комплексу методів оцінки і підходів, що можуть бути застосовані та використані керівниками державного сектора в оцінці державних інвестиційних проектів, або в прийнятті політичних рішень щодо того, мають або не мають суттєву економічну вагомість субсидії, у визначенні інвестиційних проектів приватного сектора.

Добре відомо, що істотна відмінність між цілями приватного і державного секторів дійсно існують. У приватному секторі, особливо при умовах конкуренції, всі цілі підприємства зрештою пов'язані з одержанням прибутків. Інвестиційна діяльність підприємства – це об'єктивний процес, що має свою логіку, і розвивається відповідно до властивих йому закономірностей і відіграє важливу роль в господарській діяльності підприємства, оскільки по своїй економічній природі інвестиції являють собою відмову від сьогочасного споживання заради одержання прибутків у майбутньому.

І якщо на перший погляд може здаватися, що здійснення інвестицій є справою самого підприємства, керівництво якого може самостійно приймати рішення щодо інвестування, то необхідно насамперед навчитися оцінювати наслідки таких рішень, оскільки нездійснення інвестицій – це теж свого роду стратегія[2].

Під інвестиційною стратегією слід розуміти весь комплекс довгострокових цілей і вибір найбільш ефективних шляхів їх досягнення. Інвестиційна стратегія підприємства повинна бути орієнтована на довгострокові цілі і реалізуватися в процесі поточної господарської діяльності за допомогою вибору відповідних інвестиційних проектів і програм. Формування інвестиційної стратегії підприємства являє собою складний творчий процес, що ґрунтується на прогнозуванні окремих умов здійснення інвестиційної діяльності і кон'юнктури інвестиційного ринку як у цілому, так і в розрізі окремих його сегментів. Ця стратегія завжди формується в рамках загальної стратегії економічного розвитку, погоджується з нею по цілям, етапам, строкам реалізації. У якості довгострокових конкретизованих цілей підприємства на різних етапах можуть бути: досягнення визначених норми і маси прибутку, зростання масштабів шляхом збільшення торгового обороту і частки контрольованого ринку, виробництво нової продукції, зміна зношеного і застарілого обладнання для зниження витрат виробництва, захист навколишнього середовища й ін. Обраною або в ряді випадків змушеною стратегією може бути і нездійснення інвестицій. Прийняття підприємством рішень щодо інвестиційної діяльності спирається на проблему вибору альтернативних варіантів розвитку в конкурентному середовищі, властивому тій або іншій галузі під впливом різноманітного роду економічних, правових і інших чинників. Основою інвестиційної політики організація і процедур вибору та реалізації пріоритетів повинна бути їх орієнтація на кінцеві соціально – економічні результати. У зв'язку з цим її несучою конструкцією повинна бути система цілей, критеріїв їх досягнення і правил прийняття рішень, яка пронизує всі рівні організаційної системи, етапи процедур і механізмів[3].

Проект, як об'єкт оцінки, характеризується набором показників, що відображають його економічні, соціальні, технічні, екологічні і інші аспекти. Деякі з показників не є вимірними, дані часто носять характер прогнозу. Крім того,

система критеріїв, як правило, являє собою складну ієрархічну структуру. Вказані обставини зумовлюють необхідність використання експертних методів для оцінки проектів. Розробка ефективної процедури експертного оцінювання передбачає реалізацію загальних принципів організації експертиз, з урахуванням специфіки об'єктів, що оцінюються і задачі прийняття управлінських рішень. Насамперед – це вимоги, пов'язані з переходом до прийнятих у всьому світі принципи і технології управління за результатами. Затвердження "правил гри"(підбором орієнтованих на кінцеві результати критеріїв, правил прийняття рішень, механізмів), що максимізують об'єктивність оцінок, планування розподілу фінансових результатів між підрозділами, відділами, цехами. Відмітимо, що не плани є головним результатом планування, а саме визначення цілей розвитку підприємства, перспективи його розвитку, шляхів їх досягнення і дій, необхідна лінія поведінки, етапи досягнення цілей, методи, які потрібно використати. При інвестиційній бездіяльності прибутковість вкладених засобів з часом знижується внаслідок морального і фізичного старіння виробничого апарату, погіршення організації виробництва, що остаточно підсумку ставить під сумнів майбутньому ті ж наслідки. Пасивне інвестування, передбачає підтримку незмінного рівня розвитку підприємства, призводить до відставання від середнього по галузі рівня і буде мати в майбутньому ті ж наслідки[4].

Активна інвестиційна стратегія, що забезпечує зростання прибутковості до середнього галузевого рівня вкладень, припускає добір і реалізацію різного роду інноваційних проектів, активну поведінку на ринку. Ефективна, або випереджаюча, стратегія пов'язана вже з інвестиціями, що реалізують принципово нові технологічні рішення, які відрізняються і значним ступенем ризику таких вкладень.

Отже, формування інвестиційної стратегії підприємства здійснюється в просторі перетинання взаємних інтересів, як самого підприємства, так і його потенційного стратегічного інвестора. Інвестиція являє собою особливий товар. Що обертається на ринку. Тому можливість її одержання в тому або іншому вигляді часто залежить від розуміння й урахування взаємних інтересів партнерів, від уміння бачити об'єкт інвестування з позицій стратегічного інвестора й оцінювати його інвестиційну привабливість.

Список використаних джерел:

1. Микитюк П. Інноваційний менеджмент/ Петро Микитюк; М-во освіти і науки України. - К.: Центр навчальної літератури, 2009. - 399 с.
2. Стадник В. Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник/ Валентина Стадник, Микола Йохна,. - К.: Академвидав, 2009. - 463 с.
3. Тюльпа І. Інноваційна стратегія: Навчальний посібник для студентів вузів/ Ірина Тюльпа, Олександр Сумець,. - Харків: Студцентр, 2010. - 208 с.
4. Харів П. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів: монографія/ Петро Харів,; Тернопільська акад. народного госп.. - Тернопіль: Економічна думка. - 200 с.

СУТНІСТЬ І ФОРМИ МІЖНАРОДНОГО ПОДІЛУ ПРАЦІ

МОТУЗ І.В., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК В.В.

Суспільний поділ праці – це відокремлення видів трудової діяльності, що стало причиною й умовою виникнення товарного виробництва.

Суспільний поділ праці буває трьох функціональних видів:

- 1) загальний – поділ праці між великими сферами матеріального і нематеріального виробництва (промисловість, сільське господарство та ін.);
- 2) частковий – поділ праці усередині великих сфер за галузями і підгалузями (важка і легка промисловість, скотарство, землеробство та ін.);
- 3) одиничний – поділ праці усередині одного підприємства, що розглядається як цикл створення закінченого товару.

Виділяється також два види територіального поділу праці:

- 1) міжрегіональний – поділ праці між регіонами однієї і тієї ж країни;
- 2) міжнародний – поділ праці між різними країнами.

Причиною й умовою виникнення і розвитку міжнародної економіки став міжнародний поділ праці (МПП) у всіх трьох його функціональних формах.

Міжнародний поділ праці – вища ступінь розвитку суспільного територіального поділу праці між країнами, що передбачає стійку концентрацію виробництва визначеної продукції в окремих країнах.

Головним напрямком розвитку МПП стало розширення міжнародної спеціалізації і кооперування виробництва, що є формами МПП і виражають його сутність.

Міжнародна спеціалізація - це спеціалізація підприємств різних країн на виготовленні часткових продуктів, пов'язана з науково-технічною революцією. Розвивається вона за двома напрямками:

1. Виробничий напрямок включає спеціалізацію:

- міжгалузеву;
- внутрішньогалузеву;
- окремих підприємств.

2. Територіальний напрямок включає спеціалізацію окремих країн, групи країн або регіонів на виробництві визначених товарів і їхніх частин для світового ринку.

Основні види міжнародної спеціалізації виробництваб

- предметна (виробництво продуктів);
- подетальна (виробництво компонентів продуктів);
- технологічна або стадійна (здійснення окремих технологічних процесів).

Об'єктивною основою міжнародного кооперування виробництва є зростаючий рівень розвитку продуктивних сил і процес стійких виробничих зв'язків між самостійними підприємствами як у середині країн, так і на світовому рівні [1].

Міжнародне кооперування як визначена система відносин характеризується сферою, областю діяльності і методом співробітництва.

Міжнародне кооперування охоплює наступні сфери співробітництва:

1. Виробничо-технологічне співробітництво, що включає:

- передачу ліцензій і прав власності;
- розробку й узгодження проектно-конструкторської документації, технологічних процесів, технічного рівня і якості продукції, будівельних і монтажних робіт, модернізацію підприємств, що кооперуються;
- удосконалення керування виробництвом, стандартизацію, уніфікацію, сертифікацію, розподіл виробничих програм.

2. Торгово-економічні процеси, пов'язані з реалізацією кооперованої продукції.

3. Післяпродажне обслуговування техніки [3].

При налагодженні коопераційних зв'язків використовуються наступні методи:

1. Здійснення спільних програм, що реалізується в двох формах:

- підрядне виробниче кооперування – виконання певної роботи виконавцем з доручення замовника, що обумовлюється термінами, обсягами, якістю виконання і т. д.;

- спільне виробництво.

2. Спеціалізація в договірному порядку – це розмежування виробничих програм між учасниками виробничого кооперування, що дозволяє усунути або зменшити дублювання виробництва і пряму конкуренцію між собою на ринку.

3. Створення спільних підприємств – об'єднання капіталу декількох учасників для реалізації окремих, взаємно погоджених цілей [1].

Разом з цим існує сукупність факторів, що впливають на розвиток МПП, ступінь і масштаби участі в ньому тих або інших країн.

1. Національні фактори МПП: природно-географічні розходження (природно-кліматичні умови, природні ресурси, величина території, чисельність населення, економіко-географічне положення); соціально-економічні умови (досягнутий рівень економічного і науково-технічного розвитку, історичні традиції розвитку окремих видів виробництв, механізм організації зовнішньоекономічних зв'язків).

2. Міжнародні фактори МПП: рівень НТП у світі: чим він вище, тим більше наукомісткими стають галузі (продукти) спеціалізації країн; попит на світовому ринку; система міжнародних розрахунків; екологічні проблеми, що по-новому порушують питання про вартість природних ресурсів і якість товарів [2].

Умовами, що визначають участь країни в МПП, є елементи продуктивних сил – засоби праці, предмети праці, робоча сила. З усіх факторів, що визначають участь країни в МПП, вирішальну роль відіграють засоби праці. Від наявності цього фактора, у кінцевому підсумку, залежить те місце, що країна займає в системі МПП. Якщо засоби праці в країні досить розвинуті, то вона може бути постачальником на світовий ринок переважно готових виробів і мати такий народногосподарський комплекс, що забезпечує національне функціонування всіх галузей національної економіки.

У МПП вступають спочатку підприємці різних країн. Вони прагнуть продати свою продукцію за кордоном дорожче, купити там товари подешевше і перепродати їх у своїй країні з прибутком. Прагнення одержати більш значну вигоду від експортно-імпортних операцій у порівнянні з купівлею-продажем на

внутрішньому ринку і є основним мотивом участі підприємців різних країн у МПП [1].

Причиною, що спонукає країни вступати в МПП, є протиріччя між зростанням суспільних потреб і недостатнім рівнем існуючих ресурсів для їхнього задоволення. Коли це протиріччя виникає, постає питання про ощадливе використання наявних ресурсів, тому що інакше задовольнити виниклі потреби неможливо. Найважливішим шляхом здійснення такої економії є участь країни в МПП. Так, закон зростаючих потреб обумовлює чинність закону економії праці, який і примушує країну до вступу в МПП.

Список використаних джерел:

1. Іголкін А.А. Міжнародний розподіл праці. – М.: ИНФРПА., М, 2005. – 446с.
2. Світова економіка: Підручник/ А.С. Філіпченко, О.І. Рогач, О.І. Шкирков та ін. – К.: Либідь, 2007
3. Киреев А. П. Международная экономика: Учеб. пособие для вузов.: М.: Международные отношения, 2008

МІЖНАРОДНИЙ ПОДІЛ ПРАЦІ ТА ЙОГО ХАРАКТЕРИСТИКА

**НИШПОРА А.П., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК В.В.**

Одним з основних історичних здобутків людського суспільства є така організація суспільної праці, за якої окремі особи (колективи, країни) спеціалізуються на виробництві певних товарів та послуг, а потім обмінюються здобутками своєї праці, користуючись механізмом ринкових відносин.

Суспільний поділ праці у спрощеному розумінні полягає в спеціалізації діяльності окремих виробників товарів чи послуг і товарному обміні між ними продуктами цієї діяльності. Протягом історії людства суспільний поділ праці був основним джерелом економічного зростання, а від його глибини залежав рівень розвитку виробництва і господарства в цілому.

Найпростішою формою поділу праці на зорі розвитку суспільства був природний поділ праці між чоловіком і жінкою. З розвитком знань і вдосконаленням знарядь праці етапами розвитку поділу праці стали: відокремлення скотарства від землеробства; відокремлення ремесла від землеробства; виникнення торгової діяльності.

У результаті цього були створені умови для регулярного обміну між людьми, товарами та послугами, а відтак і умови для формування ринку. В суспільних процесах це спричинило виникнення приватної власності, відокремлення міста від села, формування істотних відмінностей в організації фізичної та розумової праці. З часом і виробнича, і обслуговуюча діяльність ставали дедалі більш диференційованими, самостійного значення набула наука.

В наш час подальша диференціація поділу праці супроводжується і зустрічним процесом - інтеграцією, в тому числі міжгалузеву, формуванням складних міжгалузевих систем і комплексів.

Важливою формою суспільного поділу праці є географічний, або

територіальний, поділ праці. Він полягає в спеціалізації окремих територій на виробництві певних товарів і послуг й виникненні товарного обміну між ними такими товарами та послугами, які в районах спеціалізації продукуються з порівняно меншими витратами. Міжнародна спеціалізація – це спеціалізація підприємства різних країн на виготовленні часткових продуктів. Розвивається вона за двома напрямками:

1. Виробничий-вимагає спеціалізацію-міжгалузеву, внутрішньогалузеву і окремих підприємств.

2. Територіальний-включає спеціалізацію окремих країн, групи країн або регіонів на виробництві визначених товарів для світового ринку.

Об'єктивною основою міжнародного кооперування виробництва є зростаючий рівень розвитку продуктивних сил і процес стійких виробничих зв'язків між самостійними підприємствами як у середині країн, так і на світовому рівні. Міжнародне кооперування економіки визначена система відносин характеризується сферою області діяльності і методом співробітництва. Воно має такі сфери співробітництва:

1. Виробничо-технологічне співробітництво:

- передачу ліцензій і прав власності;
- розробку й узгодження проектно-конструкторської документації, технологічних процесів, технологічного рівня і якості продукції;
- удосконалення керування виробництвом, стандартизацію, уніфікацію, сертифікацію, розподіл виробничих програм;

2. Торгово-економічні процеси пов'язані з реалізацією кооперованої продукції.

3. Післяпродажне обслуговування техніки.

При цьому, формування спеціалізації території може бути зумовлений як природно - ресурсними чинниками (можливість вирощування певних сільськогосподарських культур, наявність тієї чи іншої мінеральної сировини тощо), так і економічними та соціальними передумовами (наявність кваліфікованих трудових ресурсів, капіталу та ін.), історичними та національними особливостями. Звичайно, чим більший вибір взаємодіючих чинників і передумов може використати та чи інша територія або країна, тим більш її можливості участі в географічному поділі праці. У тому й особливість географічного поділу праці, що він дає змогу нівелювати або й зовсім зняти проблеми, викликані, наприклад, нестачею ресурсів в будь - якому районі країни. Географічний поділ праці виникає між територіями незалежно від того, мають вони державний суверенітет, чи ні.

Найвища форма суспільного поділу праці – міжнародний поділ праці .Він полягає в спеціалізації окремих країн на виробництві певних товарів та послуг і товарному обміні цими продуктами на світових ринках. Міжнародний поділ праці виникає між країнами,що захищені своїм державним суверенітетом.

Міжнародний поділ праці,порівняно з територіальним поділом праці,має деякі принципи відмінності. Формування спеціалізації господарства країни в такому разі,безумовно,підкоряється дії закону порівняльних переваг,за цим законом,який є одним з фундаментальних законів економічної теорії,кожна країна має порівняльну перевагу у виробництві якого-небудь товару чи послуги і може дістати вигоду, Торгуючи ними або обмінюючи їх на інші товари чи послуги.

Грандіозні економічні, політичні та соціальні процеси останніх десятиліть суттєво вплинули на МПП. Головним напрямком його розвитку стало розширення міжнародної спеціалізації і кооперування виробництва. Вони є формами МПП і виражають їх суть. Розвиток МПП обумовлює необхідність підвищення продуктивності праці і зниження витрат виробництва. Реалізація переваг МПП забезпечує країні в процесі обміну отримання різниці між міжнародною і внутрішньою ціною експортованих товарів та послуг, а також економію внутрішніх витрат від скорочення національного виробництва в наслідок використання дешевого імпорту. Важливою передумовою розвитку МПП є міжнародний інших факторів виробництва-землі, капіталу, технології. Будь-яка країна виробляє той чи інший товар, якщо вона має такі фактори виробництва, які дають їй змогу виробляти цей товар з більшою ефективністю ніж інші. Земля, праця, капітал, технологія є однаково важливими факторами для виробництва будь-якого товару. [1, ст.11-12]

Список використаних джерел:

1. Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Основи економічних знань: Навч. Посіб.- К.: Вища школа, 2002.-544с.
2. Економічна і соціальна географія світу: Проб. Підруч./ Б.П.Яценко, В.М.Юрківський, О.О. Любіцева, О.К. Кузьминська, О.О. Бейдик// За ред. Б.П. Яценка.- К.: АртЕк, 2005-288с.
3. Основи економічної теорії: Підручник: У2кн. Кн.2: Підприємство, маркетинг, менеджмент. Відтворення в національному та світовому господарстві/ Ю.В. Ніколенко, М.М. Діденко, А.В. Шегда та ін.- К.: Либідь, 2001.-272с.
4. Паламарчук М.М. Економічна і соціальна географія України: З основами теорії: Посібник для викладачів екон. та географ. ф-тів ВУЗів.-К.: Знання, 2001.-416с.

УКРАЇНА В СВІТОВИХ МІГРАЦІЙНИХ ПОТОКАХ

ПАЛІЙ М.О., студентка III курсу факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК В. В.

Найпомітнішим наслідком глобалізації в Україні сьогодні є долучення її до світових міграційних процесів. Україна стала країною прийому емігрантів і водночас країною, що зумовлює імміграцію, одним з основних суб'єктів євразійських міграційних процесів.

Завданням міграційних потоків є переміщення працездатного населення у межах світового господарства в пошуках роботи, кращих умов життя відповідно до економічних законів.

Європейські країни зіткнулися з проблемою міграції в контексті розширення ЄС на Схід ще на початку ХХІ ст. Науковий світ Європи одразу відреагував на цю проблему низкою досліджень в яких описано механізми стримування потоків нелегальних емігрантів до країн ЄС.

Трудова міграція – глобальне світове явище, вона позначається і на країнах-

донорах, і на країнах-реципієнтах. Демографічна ситуація в Україні як у країні-донорі значно гірша, ніж в інших.

По-перше, частка трудових мігрантів з України у відсотковому відношенні до кількості населення – найвища серед інших країн.

По-друге, в Україні відбувається сталий процес неухильного зменшення населення через різке скорочення народжуваності та зростання смертності. Тому утворений у нашому суспільстві демографічний вакуум неминуче заповнюють іммігранти з третіх країн зі стабільним природним приростом населення, які є традиційними постачальниками робочої сили у світі. Але вони – носії інших звичаїв і культурних традицій, іншого менталітету, й через засилля іммігрантів можуть відбуватися незворотні процеси в нашій культурі, у світогляді, в усьому суспільному бутті. Це сприяє формуванню соціально неповного суспільства, і може мати незворотній ефект для держави.

Характер участі України в міграційних процесах обумовлений низкою чинників, серед яких варто назвати її географічне, політико-соціальне становище, історичні традиції тощо [1].

Основні причини посилення міграційних процесів в Україні: структурна перебудова економіки; нерівномірність в розміщенні продуктивних сил; розширення зовнішньоекономічних зв'язків України; погіршення екологічної ситуації в окремих регіонах; інтенсифікація інтеграційних процесів на національному ґрунті; лібералізація процедур еміграції та імміграції; економічні мотивації; криміналізація суспільства. Україна за географічним становищем є своєрідним буфером між державами СНД і східноєвропейськими країнами, що в свою чергу мають границі з державами ЄС. Тому через Україну проходять шляхи міграції робочої сили з східних країн СНД і країн Азії до центральної Європи.

Частина мігрантів залишається в Україні, поповнюючи кількість безробітних. З іншого боку, існує значний досвід міграції українського населення до західноєвропейських країн, США, Канади і Австралії. Перша хвиля міграції до цих країн почалась на початку нашого століття в західній Україні. Причинами цієї міграції були бідність і безробіття, а також війни.

На сьогоднішній день реципієнтами української робочої сили є Німеччина, США, деякі інші європейські країни. Слід зауважити, що в межах цього процесу існують два потоки працівників – потік низькокваліфікованої робочої сили і потік висококваліфікованих працівників, що отримав назву “відтік умів”. Останній найбільш шкодить науковому потенціалу України, оскільки в рамках цього потоку Україну залишають найперспективніші вчені і спеціалісти.

Варто підкреслити, що місце України в міжнародній міграції робочої сили визначається рівнем її економічного розвитку, що є нижчим порівняно з країнами Західної та Центральної Європи, Росією, але вищим порівняно з деякими країнами Східної Європи та Азії (Таджикистан, В'єтнам та ін.). Це обумовлює наявність в Україні трудової імміграції. Прагнення підвищення життєвого рівня, отримання більш високої заробітної плати є фактором активізації еміграції. Основними країнами в'їзду для українських емігрантів стали Білорусь, Ізраїль, Німеччина, Росія, США, Чехія.

Певна кількість емігрантів виїхала до Австралії, Вірменії, Казахстану, Канади, Польщі, Туреччини. Основу емігрантських потоків складають два

діаметрально протилежні сегменти ринку праці: з одного боку, висококваліфікована робоча сила, зацікавлена у більш повній реалізації та вищій оплаті; з іншого боку, низькокваліфікована робоча сила, для якої еміграція є альтернативою безробіттю.

Залучення українських працівників до роботи за кордоном може мати і специфічні причини, наприклад, пов'язані з розривом традиційних господарських зв'язків на території СНД. Так, протягом тривалого часу кадри для підприємств нафтогазової промисловості північної Росії комплектувалися за рахунок залучення працівників з України. Необхідність збереження колективів підприємств, що вже сформувалися, стала фактором еміграції в Росію частини цих працівників.

З точки зору стратегічних національних інтересів України інтелектуальна еміграція з України має негативні наслідки, але можливість самореалізації висококваліфікованих фахівців навіть за кордоном певною мірою підтримує престиж української науки у світі. Повернення інтелектуальних емігрантів за певних умов в Україну має надати поштовх вітчизняним дослідженням теоретичного і практичного характеру [2].

В умовах світової економічної кризи 2007-2010 років посилилися процеси трудової рееміграції, пов'язані із заходами державної міграційної політики щодо обмеження можливостей працевлаштування іноземних громадян і навіть прямої їх депортації.

Регулювання міграційних процесів в Україні свідчать про недостатність ефективного законодавства у цій сфері, самостійної міграційної служби, а також ресурсів для вирішення існуючих міграційних проблем. Механізм регулювання міграційних процесів в Україні доречно розглядати як єдність таких трьох складових: державне регулювання, ринкове саморегулювання і громадянське регулювання.

Певною мірою таке переміщення зумовлене неекономічними факторами. З погляду речового змісту міграція малокваліфікованої та некваліфікованої, достатньо досвідченої робочої сили відбувається з азіатських та африканських країн у розвинуті країни західної Європи та латиноамериканських країн – до США. Цей вид міграції наймасовіший.

Також має місце міграція висококваліфікованої та досвідченої робочої сили із західноєвропейських країн до США, частково із слаборозвинутих країн.

З погляду соціально – економічної форми міжнародна міграція робочої сили означає процес формування її інтернаціональної вартості, а також певну сукупність відносин економічної власності між різними суб'єктами з приводу привласнення створеного нею необхідного і додаткового продукту [3].

Отже, світові міграційні потоки є одним з найважливіших сфер державного регулювання міжнародних економічних відносин. Також міграція робочої сили виникає та розвивається зі становленням і еволюцією міжнародної міграції капіталу, міжнародної торгівлі.

Список використаних джерел:

- 1) Яворська Г. Про перспективи «статусу сусідства» у відносинах України з ЄС // Дзеркало тижня. – 2007. – 25 січня.
- 2) Дайнеко А., Забавский Г., Дмитракович Ф. Расширение Европейского

Союза. Экономические и правовые аспекты. – М.: Изд-во деловой и учеб. литературы, 2006. – С. 47.

3) Меднікова Г. Фактор глобалізації в культурному діалозі цивілізацій в умовах глобалізації // Діалог цивілізацій: протиріччя глобалізації: Матер. Другої Всесвіт. конфер. Київ, 23 травня 2010. – К.: МАУП, 2003. – С. 285.

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄС: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ПЕТРОВСЬКА О.І., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК В. В.

Європейська інтеграція - це магістральний напрям розвитку континенту, який визначить як ситуацію в самій Європі в третьому тисячолітті, так і її місце у світі. Європейська інтеграція і членство в Європейському Союзі є стратегічною метою України, тому, що це є найкращим способом реалізації національних інтересів, побудови економічно розвинутої і демократичної держави, зміцнення позицій у світовій системі міжнародних відносин. Для України європейська інтеграція - це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентної спроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС. Основними політичними вигодами послідовної європейської інтеграції є зміцнення стабільності демократичної політичної системи та її інститутів, модернізація правового поля і забезпечення прозорості національного законодавства, поглиблення культури демократії і повага до прав людини.[1]

Розвиток інтеграційних процесів в Європі є звичайним явищем, що визначає теперішній та майбутній її розвиток, що ж до інтеграційного руху України до Європейського Союзу, то тут, на жаль, ситуація не втішна. Головним здобутком України є лише визнання всіма учасниками та владними органами євроінтеграції як основного напрямку розвитку держави та тісне співробітництво з деякими країнами - учасницями Євросоюзу.

Україна заявила про Європейський вибір відразу після того, як стала незалежною. Основною проблемою зовнішньоекономічної інтеграції є те, що за 18 років незалежності Україною були зроблені перші, здавалося б успішні кроки в напрямку євроінтеграції, але вже в 2004 році стало зрозуміло, що інтеграційний процес не буде таким простим і передбачуваним, яким він до цього представлявся ряду українських політиків. З огляду на це, предметом серйозного дослідження мають стати інтереси країн, що є членами ЄС, та України, усвідомлені та неусвідомлені перешкоди на шляху до інтеграції.[2]

На даному етапі розвитку міжнародних економічних відносин для українських вчених є досить актуальна тема інтеграції, яка всебічно висвітлюється в усіх періодичних виданнях.

Незважаючи на численні економічні та політичні проблеми, які підсилені економічною кризою держави, Україна все ж таки намагається втілити в життя

власну зовнішньоекономічну стратегію, основою якої є європейський вибір, перспективна мета входження до ЄС, а також розвиток двосторонніх економічних відносин із Францією, Італією, Німеччиною.

Зовнішньоекономічна стратегія України на найближчу перспективу визначена «Концептуальними основами стратегії економічного і соціального розвитку України на 2002-2011 роки. Європейський вибір». Виконання цих стратегічних умов дасть можливість стати повноправним членом ЄС.[3]

Залишаючись за межами Європейського Союзу, Україна успішно асоціюється з процесом здійснення спільної європейської політики безпеки та оборони (ЄПБО). Наша держава бере участь у Поліцейських місіях ЄС в Боснії та Герцеговині та Республіці Македонія. Україна активно взаємодіє з ЄС у сфері боротьби з нелегальною міграцією та організаційною злочинністю.[4]

Але головними невирішеними проблемами залишаються:

1. Обмеженість надійного джерела та потенціалу розвитку експортних можливостей - стійкого платоспроможного внутрішнього ринку;

2. Слабкі позиції України у сфері високих технологій, низький рівень розвитку НТП;

3. Недостатній рівень розвитку сучасної інфраструктури, особливо інформаційної і транспортної, та видів діяльності, що підтримують присутність українських виробників на міжнародних ринках;

4. Невисокий рівень конкурентоспроможності вітчизняних виробників, їх товарів і послуг та економіки країни в цілому;

5. Відсутність масштабних інвестицій в економіку України з боку провідних європейських ТНК, що унеможливує входження українських виробників до їх міжнародних розподільчих систем;

6. Складнощі створення й удосконалення фондового ринку;

7. Недостатня готовність інституційної структури в Україні, брак кваліфікованих кадрів, ресурсної бази для виконання відповідних заходів. [5]

Отже, Україні час зробити ревізію своїх суперечливих досягнень останнього періоду і знайти кращий шлях підвищення власного конкурентного потенціалу і здатності бути повноцінним суб'єктом міжнародних відносин. Основою успішності євроінтеграційних зусиль може стати не квапливість, а виваженість, не прагнення до формального результату, а врахування всієї сукупності реальних обставин і тенденцій. Зрештою, саме така політика відповідає справжнім європейським традиціям. Проте рано чи пізно ми інтегруємось до світових економічних систем. Звичайно, це потребуватиме нелегкої праці усіх без винятку громадян нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Глобалізація і безпека розвитку: Монографія / О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко та ін. - К.: КНЕУ, 2001. - С. 733.

2. Багач С.М. Становлення інвестиційної моделі економічного зростання // Урядовий кур'єр. - 2008. - №25. - с.5-6.

3. Шпек Р. Україна - ЄС: крок до членства // Політика і час. - 2009. - №5. - С. 8.

4. Чебаненко О. Основні результати і проблеми виконання плану дій Україна - ЄС // Політика і час - 2007. - №3. - С. 24.

УКРАЇНА В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

**ПВТОРАК К.В., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник: в. о. доцента СЛАТВІНСЬКИЙ М.А.**

Основні цілі, напрямки і пріоритети зовнішньої політики України сформульовані в Акті незалежності України 24 серпня 1991 р. і в Зверненні Верховної Ради України «До парламентів і народів світу», який був прийнятий 5 грудня 1991 р., в якому вказується: що Україна буде демократичну, правову державу, першочерговою задачею є забезпечення прав і свобод людини. Україна буде неухильно додержуватись норм міжнародного права, керуючись Загальною Декларацією прав людини, Міжнародними пактами про права людини, які Україна ратифікувала, та іншими відповідними міжнародними документами. Україна, як одна з держав-засновників Організації Об'єднаних Націй, у повній відповідності з метою і принципами Статуту ООН буде спрямовувати свою зовнішню політику на зміцнення світу і безпеки у світі, на активізацію міжнародної співпраці у вирішенні екологічних, енергетичних, продовольчих та інших глобальних проблем. Зовнішня політика України буде базуватись на принципах міжнародного права /Див. Відомості Верховної Ради України, 1992, № 8. С.199-200/.

Минуле десятиріччя показало, що проголошені у початку придбання незалежності принципи зовнішньої політики послідовно реалізовувались у практичній діяльності: Україна стала важливим суб'єктом світової політики, на якого не можуть не зважати навіть сучасні великі держави. Один з відомих американських політологів Бжезинський, розглядаючи «геостратегічні діючі особи і геополітичні центри» наступним чином оцінює місце України в сучасному світі: «Україна, новий і важливий простір на європейській шаховій дошці, є геополітичним центром, тому що саме її існування як незалежної держави допомагає трансформувати Росію. Без України Росія все ще може боротися за імперський статус, але тоді б вона стала в основному азійською імперською державою і була в залучена в виснажувальні конфлікти з Середньою Азією...» (З.Бжезинський. Велика шахова дошка. М., "Міжнародні відносини", 1998, С.61). Очевидно, З.Бжезинський відкрито і сумлінно вказував на дійсну причину особливих, бажаних відносин США до України. Але це не знижує дійсно важливу роль, яку грає Україна на міжнародній арені.

Сьогодні можливо констатувати, що, не зважаючи на надзвичайну складність внутрішнього становища, багатьох прогалин у сфері зовнішньої політики, Україна досягла певних результатів на міжнародній арені. Як незалежну державу Україну визнали більш 150 країн, з них 141 установили дипломатичні відносини. У Києві відкрито 42 іноземних посольств, діють декілька консульських установ. Україна є членом багатьох міждержавних, міжнародних недержавних, регіональних та інших організацій. Вона приймає участь у роботі ООН, ЮНЕСКО, Раді Європи,

Парламентській Асамблеї ОБСЄ, Міжнародній організації праці, Міжнародного валютного фонду, Міжнародній організації інтелектуальної власності та ін.

У Конституції України відзначається, що «Зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом мирної і взаємовигідної співпраці з членами міжнародного суспільства на підставі загально визнаних принципів і норм міжнародного права». (Конституція України, Ст.18, С.).

Крім цього, Україна в своїй зовнішньополітичній діяльності вирішує наступні основні задачі:

- підтримка і затвердження суверенітету, державної незалежності, самостійності України;
- збереження територіальної цілісності і непорушності кордонів;
- забезпечення економічної та інформаційної безпеки України;
- налагодження і розвиток всебічної взаємовигідної співпраці з усіма країнами світу;
- активна участь у різних міжнародних організаціях, виходячи зі своїх національних інтересів і для вирішення складних міжнародних проблем;
- пріоритетний розвиток взаємовигідної співпраці з країнами-сусідами і, насамперед, з Росією;
- захист прав і інтересів громадян і юридичних осіб за кордоном;
- створення вигідних умов для підтримки контактів з українською діаспорою за кордоном, керуючись при цьому міжнародним правом;
- діяльність на міжнародній арені, як надійний і передбачений партнер.

Тобто, складною і невід'ємною частиною політичної діяльності будь-якої держави є зовнішня політика, яка спрямована регулювати взаємовідносини між державами на міжнародній арені. Зміст і спрямованість зовнішньої політики будь-якої держави обумовлена природою її суспільного строю та існуючим політичним режимом. Інтернаціоналізація сучасних міжнародних відносин потребує збереження і зміцнення миру, безпеки і справедливості заради життя теперішнього і наступного поколінь. Головними цілями зовнішньої політики України є: забезпечення найбільш сприятливих умов для подальшої трансформації суспільства, його соціально-політичного, економічного і духовного розвитку, а також досягнення загальної безпеки, розвитку дружніх відносин і всебічної співпраці з іншими країнами світу, сприяння зміцненню і прогресу світового суспільства.

Між зовнішньою та внутрішньою політикою будь-якої держави, враховуючи і Україну, існує тісний зв'язок, взаємообумовленість і взаємозалежність. З одного боку, зовнішня політика, її напрямок і ефективність, визначається у значній мірі внутрішнім станом і внутрішньою політикою держави: її економічним і військовим потенціалом, масштабами території, кількістю населення, а також політичним режимом, державною ідеологією та інше. З іншого – внутрішня політика і внутрішнє становище держави в значній мірі залежить від її місця і ролі у системі міжнародних відносин, участі у міжнародному розподілі праці, ступені участі у вирішенні складних міжнародних проблем та інше.

Особливе значення зв'язку зовнішньої і внутрішньої політики набуває держава, яка знаходиться в умовах глибокої соціально-економічної кризи. Для

вирішення багатьох внутрішніх економічних проблем в Україні надзвичайно важлива зовнішньополітична діяльність з такими напрямками, як експорт та імпорт товарів, послуг, іноземних інвестицій, валютної політики, науково-технічних відносин, міжнародної промислової кооперації, міжнародної трудової міграції та ін.

Отже, Україна, як одна з великих країн, яка розташована у центрі європейського континенту, може і повинна грати роль важливого фактора миру і стабільності в Європі. У цьому напрямку Україна досягла значних успіхів: вона є членом ОБСЄ, Ради Європи, приймає активну участь у роботі Парламентської асамблеї Ради Європи та інших організацій. Але для того, щоб дійсно стати повноправним учасником інтеграційних процесів в Європі, Україні необхідно досягти стабільності і соціально-економічного процвітання.

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ СТРАХУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

ПРИБЛУДА О.О., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК В.В.

На сучасному етапі розвитку світової економіки все більшого значення набувають міжнародні інвестиції. Оскільки багато розвинених країн світу та міжнародні фінансові організації мають велику кількість вільних активів, а багатьом країнам потрібні фінансові вливання в економіку, створюються взаємовигідні умови інвестування. Але не кожна інвестиція може бути вдалою, саме для цього створена Міжнародне агентство з гарантування інвестицій.

Послуги по страхуванню іноземних інвестицій надає Міжнародне агентство з гарантування інвестицій (МАГІ), яке є членом групи Світового банку і було засновано 12 квітня 1988 року.

Завданням МАГІ є стимулювання іноземних інвестицій в країнах, що розвиваються шляхом:

- надання гарантій інвесторам проти ризиків, пов'язаних з переказом валюти, експропріацією, війною, громадянськими заворушеннями та порушенням умов контракту урядом країни, в яку був вкладений капітал;

- надання консультаційних послуг країнам, що розвиваються – членам агентства, по проведенню заходів, які б могли зробити ці країни більш привабливими для вкладання іноземного капіталу.

Страхування ризиків, пов'язаних з переказом валюти, захищає інвестора від збитків, пов'язаних з його неспроможністю конвертувати грошові кошти в місцевій валюті для їх вивезення з країни. Інвестор отримує страхування на випадок затримок з отриманням конвертованої валюти у зв'язку з викликаншою це дією чи бездіяльністю уряду країни, що розвивається, у зв'язку з несприятливою зміною законів з обміну валют чи з погіршенням умов, які впливають на обмін і можливість вивезення іноземної валюти. Цей вид страхування не покриває девальвацію місцевої валюти[2].

Після отримання запланованих коштів у місцевій валюті МАГІ виплатить інвестору компенсацію в обумовленій гарантією валюти.

Страховання ризиків, пов'язаних з експропріацією, захищає інвестора від часткової чи повної втрати застрахованого капіталу в результаті дій уряду, від яких інвестор може втратити частину чи всі права на застраховані інвестиції. Страхівка також покриває націоналізацію, конфіскацію і “приховану” експропріацію – серію послідовних актів уряду, які в підсумку стають еквівалентом експропріації.

Страховання можливе в обмеженому розмірі на випадок часткової експропріації, наприклад, конфіскації грошових коштів чи частини основних фондів[1].

При повній експропріації капіталу МАГІ виплачує номінальну вартість застрахованих інвестицій. При неповній експропріації грошових коштів чи основних фондів Міжнародна асоціація страхових досліджень (МАСД) виплачує застраховану частину грошових коштів чи номінальну вартість експропрійованих фондів. По позиках і гарантіях позик МАГІ надає страховку на суму позики і процент як на день компенсації, так і такий, що має бути виплачений в майбутньому.

Компенсація буде виплачена після того, як інвестор передасть МАГІ своє право на повну чи часткову власність в експропрійованих інвестиціях.

Страховання ризиків, пов'язаних з війною і громадськими заворушеннями, захищає інвестора від ушкодження, руйнування чи зникнення основних фондів в результаті війни чи громадських заворушень в країні, що розвивається. Страховання поширюється на випадок революції, повстання, військового перевороту, саботажу чи терористичних актів. При страхуванні інвестицій в основний капітал підприємства, МАГІ виплатить потерпілій стороні суму меншу номінальної вартості інвестицій і вартості заміни основних фондів. По ушкоджених основних фондах виплачується вартість їх ремонту. При страхуванні позик і гарантій по позиках МАГІ виплатить потерпілій стороні суму позики і несплачений процент, якщо несплачені стали прямим наслідком збитків, нанесених основним фондам війною чи громадянськими заворушеннями.

Цей вид страхування покриває на термін до одного року випадки, які можуть перервати роботу над проектом і потягти за собою неможливість продовження роботи над цим проектом з фінансових міркувань. Виплата буде проведена тільки у випадку, якщо проект стане повністю збитковим і буде в розмірі номінальної вартості застрахованих інвестицій. При страхуванні позик та гарантій по позиках МАГІ виплатить потерпілій стороні суму позики і несплачений процент, якщо несплачені стали прямим наслідком призупинення роботи над проектом.

Страховання ризиків, пов'язаних з порушенням умов контракту, захищає інвестора від втрат, які виникли в результаті порушення умов чи розриву контракту з боку уряду країни, в яку був вкладений капітал. В цих випадках потерпіла сторона повинна спочатку отримати присудження збитків в Арбітражі. Якщо після відведеного в рішенні Арбітражу часу збитки не будуть відшкодовані, то МАГІ виплатить компенсацію[2].

МАГІ проводить страхування будь-яких нових інвестицій будь-якого члена МАГІ в будь-яку країну, що розвивається, яка є членом МАСД, додаткових

інвестицій, направлених на розширення, модернізацію чи зміну капіталізації проекту або на придбання державних підприємств, які приватизуються.

Капітал, який інвестується, може бути в формі основного капіталу, позик, які надають власники акцій, чи гарантій позик, виданих власниками основного капіталу, якщо ці позики надаються в середньому на термін до трьох років. Позики для клієнтів, котрі не пов'язані з даним проектом, також можуть бути застраховані при умові одночасного страхування основного капіталу в цьому проекті. Страхування покриває і інші форми інвестування, включаючи технічну допомогу, контракти з надання послуг з менеджменту, угоди про ліцензування і про відкриття мережі підприємств при умові, що вони будуть укладені на термін не менший трьох років і оплата послуг буде безпосередньо залежати від доходності проекту.

Застрахувати свої інвестиції може будь-який інвестор будь-якої країни – члена МАГІ, крім тієї країни, в яку вкладаються кошти. Корпорація може отримати страховку, якщо вона була зареєстрована чи проводить основну частину операцій в країні, яка є членом МАГІ, або якщо більшість власників цієї корпорації – юридичні особи країн, які є членами МАГІ. Державні підприємства можуть отримати страховку, якщо вони зайняті комерційною діяльністю.

Гарантії звичайно надаються на 15 років, але можуть бути продовжені до 20 років, якщо МАГІ визнає це необхідним[3].

Отже можна сказати що кінцевою метою діяльності МАГІ є забезпечення стабільного економічного зростання та розвитку, то проекти, які страхуються, повинні відповідати жорстким фінансовим економічним і екологічним вимогам. Вони також повинні допомагати країні, що розвивається, в створенні робочих місць, в технічному оснащенні виробництва і в розвитку експорту.

Список використаних джерел:

1. Мировая экономика: глобальный финансовый кризис / И. В. Бураковский, А. В. Плотников; худож.-оформитель О. Н. Артёменко. - Харьков: Фолио, 2010. - 415 с.

2. Козик В.В., Пайкова Л.А., Карп'як Я.С., та ін., Зовнішньоекономічні операції і контракти: Навч. посіб. - 2-ге вид., перероб. і доп. -К.: Центр навчальної літератури, 2004. - 608 с.

3. Міжнародна економіка: Навч. посібник. Видання 2-ге перероб. та доп. - К.: Центр учбової літератури, 2008. - 118 с.

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ

**РЕПНІЦЬКА І.С., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва
Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК В.В.**

В сучасному економічному просторі одним із найважливіших чинників розвитку людської цивілізації, безумовно, виявилася інтеграція. Одним із видів інтеграції є економічна інтеграція.

Економічна інтеграція – це процес економічної взаємодії країн, що приводить до зближення господарських механізмів, який приймає форму міждержавних угод

і узгоджено регульований міждержавними органами.

Головною метою проводиться певне дослідження всіх принципів світової економічної інтеграції, та вивчення міжнародного досвіду інтеграційних об'єднань, з метою навчитись використовувати цей зарубіжний досвід для інтеграції України у світове господарство, та визначення основних векторів економічної інтеграції України.

Завданням економічної інтеграції було вивчення сутності, форм та цілей економічної інтеграції; ознайомитися із наслідками вступу країн до торгово-економічних інтеграційних об'єднань; дізнатися про зовнішні чинники та внутрішні передумови економічної інтеграції України; зрозуміти які саме вектори інтеграції необхідно обрати Україні.

Економічна інтеграція характеризується деякими істотними ознаками, що у сукупності відрізняють її від інших форм економічної взаємодії країн: взаємопроникненням і переплетенням національних виробничих процесів; широким розвитком міжнародної спеціалізації і кооперації у виробництві, науці і техніці на основі найбільш прогресивних і глибоких їхніх форм; глибокими структурними змінами в економіці країн-учасниць; необхідністю цілеспрямованого регулювання інтеграційного процесу, розробки скоординованої економічної стратегії і політики; регіональністю просторових масштабів інтеграції, тому що необхідні передумови першорядно складаються між країнами, де установилися тісні господарські зв'язки.

За змістом інтеграція являє собою переплетення, взаємопроникнення і зрощування відтворювальних процесів країн регіону. З 1947 р. у світі було створено більш 60 інтеграційних угруповань, що визначалося цілим рядом передумов. Об'єктивний зміст інтеграції складає переплетення, взаємопроникнення і зрощування відтворювальних процесів, що забезпечує більш ефективну взаємодію між країнами [1].

Отже, у результаті інтеграції окремі групи країн створюють між собою більш сприятливі умови для торгівлі і для міжрегіонального пересування факторів виробництва, ніж для всіх інших країн.

Як правило, певні конкретні угоди передбачають створення зони вільної торгівлі промисловими товарами протягом обумовленого терміну тобто декількох років, шляхом поступового зменшення та скасування мита та інших нетарифних обмежень.

Відмінність митного союзу від зони вільної торгівлі полягає в тому, що його учасники не тільки скасовують тарифи і квоти в торгівлі між своїми країнами, а й проводять узгоджену зовнішньоторговельну політику.

Відзначимо, що митний союз – більш досконала, порівняно з зоною вільної торгівлі, інтеграційна структура. У межах митного союзу відбуваються істотні зміни в структурі виробництва і споживання країн-учасниць. По-перше, єдиний зовнішній митний тариф регулює товарні потоки. По-друге, спричиняє переорієнтацію ресурсів, зміни в структурі виробництва і споживання.

Використання єдиного зовнішнього митного тарифу може призвести до наступних наслідків :

1) якщо зовнішній тариф на певний продукт встановлюється вище середнього тарифу, що існував до виникнення інтеграційної структури, то країнам-членам

митного союзу потрібно відмовитись від дешевшого зовнішнього товару на користь внутрішньосоюзних ресурсів;

2) якщо зовнішній тариф встановлюється нижче існуючого, то відбувається переорієнтація зовнішньої торгівлі країн-членів об'єднання на ринки третіх країн.

Одним із основних досвідів показує, що регулювання зовнішнього тарифу в цілому сприяє розвитку ринку товарів та послуг. Відбувається зниження або уповільнення зростання цін, посилюється конкуренція між товаровиробниками і постачальниками імпортованих товарів. Маніпулювання із зовнішнім митним тарифом дозволяє створити сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій. Важливе значення для ефективного функціонування митного союзу має наявність в його складі однієї-двох крупних держав [2].

Варто підкреслити: якщо зона вільної торгівлі, митний союз чи спільний ринок здебільшого виникають внаслідок ліквідації обмежень, то створення економічного союзу та економічного валютного союзу потребує згоди всіх країн – членів на передачу економічного суверенітету до нових над національних установ. В ідеалі поглиблення інтеграції призводить до повної економічної інтеграції з єдиною економічною політикою і як наслідок, уніфікацією законодавчої бази. Умови повної економічної інтеграції відображають загальну податкову систему, наявність єдиних стандартів, а також єдине трудове законодавство.

До цілей та значень міжнародної економічної інтеграції відносять певні досягнення найбільш високої ефективності виробництва, можливість регулювання соціально – економічних процесів на регіональному рівні, насичення ринку товарами та забезпечення економічної і політичної консолідації та міжнародної воєнної безпеки .

Найбільші масштаби, глибина та динаміка притаманні інтеграції західноєвропейських країн у межах Європейського Союзу. Його створення було обумовлене перш за все тим, що саме у Західній Європі після другої світової війни з найбільшою силою проявилась суперечність між інтернаціональним характером сучасного виробництва та вузькими національно-державними кордонами його функціонування.

У своїй еволюції ЄС пройшов усі основні форми інтеграції: зону вільної торгівлі, митний союз, економічний союз, політичний союз.

Сьогодні членами ЄС є 15 країн з населенням близько 370 млн чоловік, які прагнуть до економічної та політичної єдності, частково відмовляючись від своїх національних суверенітетів. З метою мають бути введені єдині: громадянський паспорт, система комунікацій і транспорту, спільна митна система, податки.

Основними наслідками розвитку західноєвропейської інтеграції є економія на масштабах виробництва, зниження витрат виробництва, підвищення якості продукції, розширення її асортименту. Інтеграція допомогла західноєвропейському капіталу на рівні протистояти своїм основним конкурентам, перш за все США і Японії [3].

Щодо глобальної (світової) економічної інтеграції – можна зробити висновки про її бурхливий розвиток за останні декілька десятиліть, які дають підстави стверджувати, що позитивні наслідки економічної інтеграції в світовому масштабі явно переважають деякі негативні прояви цього процесу. На теперішній час існують глобальні та стратегічні передумови, що впливають на суттєві

передумови для подальшого поглиблення світової економічної інтеграції. Можна сподіватися на те, що вона, як складова загальносвітових інтеграційних тенденцій політичних, культурних буде сприяти подальшому суспільному розвитку та вирішенню глобальних світових проблем.

Звичайно умовою економічної інтеграції є забезпечення національних інтересів та національної безпеки. Але головними перешкодами на сучасному етапі залишаються деякі питання визначення пріоритетного напрямку та міри економічної інтеграції. Це дуже важливі проблеми намагаються вирішити органи державної влади, організації та науковці. Але при розгляді цих питань необхідно зрозуміти, що процеси економічної інтеграції дуже тривалі та не можуть мати вигляд остаточного «рецепту» в якому надруковані частини складових компонентів. Трансформуються економічні відносини в нашій державі, змінюються самі структури світового господарства, тому потрібно чітко зрозуміти чинники, що впливають на розвиток економічної інтеграції та визначити стратегію державної інтеграційної політики на різні терміни з урахуванням політичних, економічних, правових, соціальних, моральних та інших передумов, як в країні, так і в потенційному інтеграційному середовищі.

Список використаних джерел:

- 1) Управління зовнішньоекономічною діяльністю: Навч. посібник: 2-ге вид., випр. і доп. / За заг. ред. А. І. Кредісова. - К.: ВІРА-Р, 2002. - 552 с.
- 2) Ожйівська Ю. Еміграція – проблема сьогодення // Львівська газета. – 2005. – 24 березня.
- 3) Румянцев А.П., Румянцева Н.С. Зовнішньоекономічна діяльність: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 377 с.

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

СМІЛЯНЕЦЬ А.О., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник: доцент СЛАТВІНСЬКИЙ М.А.

Важливою особливістю сучасності є зростання взаємозалежності економік різних країн, розвиток інтеграційних процесів, інтенсивний підхід цивілізованих країн від замкнутих національних господарств до економіки відкритого типу.

Виділяють три основні етапи розвитку інтернаціоналізації господарського життя.

Перший етап (кінець XVIII – кінець XIX ст.) – інтернаціоналізація виробництва ґрунтується переважно на взаємодії національних господарств завдяки простій кооперації. Головним каналом взаємного "обміну речовин" були найпростіші форми міжнародних економічних зв'язків і передусім зовнішня торгівля. Інтернаціоналізація виробництва стала однією з найголовніших передумов формування світового господарства.

Другий етап (кінець XIX – середина XX ст.) інтернаціоналізація виробництва переходить в іншу стадію, яка пов'язана з розвитком складової

кооперації. Характерною ознакою складової кооперації є її базування на міжнародному поділі праці. МПП стає визначальним фактором поглиблення інтернаціоналізації господарського життя та формування світового господарства.

Третій етап (розпочався із середини ХХ ст.) характеризується комплексністю інтернаціоналізації виробництва (охоплює усі підсистеми господарства, поширюючись практично на всі країни світу, всі галузі виробничої та невиробничої сфери). Саме завдяки інтернаціоналізації виконуються головні умови збалансованого економічного розвитку: реалізація у матеріально-речовій та вартісній формах валового національного продукту (ВНП), піднесення якості людського розвитку тощо.

Головною формою інтернаціоналізації життя тривалий час була міжнародна торгівля (точніше, торгівля між метрополіями і колоніями у вигляді обміну готових виробів на колоніальні аграрно-сировинні товари). У подальшому основною формою стає інтернаціоналізація не обміну, а виробництва, інституційною формою якої виступають міжнародні фірми (компанії, корпорації, альянси).

Транснаціоналізація є ключовою тенденцією сучасної інтернаціоналізації, яка виявляє себе у зростанні кількості міжнародних форм і у розширенні масштабів їх діяльності, а якісно – у формуванні внутрішньокорпоративних міжнародних ринків, які охоплюють переважну частину світових потоків товарів, послуг, капіталу і робочої сили. Тому транснаціоналізація може розглядатися як друга домінуюча світового економічного розвитку.

На сьогоднішньому етапі набуває подальшого зростання рівень інтернаціоналізації, який вимірюється співвідношенням обсягу експорту товарів до матеріального виробництва. Цей процес привів до того, що в рамках всієї світової капіталістичної системи сформувались окремі світові ринки як сировини і палива, так і з промислових виробів (наприклад, машини, сталі, текстильних товарів і т. д.). Центр ваги процесу інтернаціоналізації при цьому усе більше переміщується зі сфери традиційної зовнішньої торгівлі в сферу інших економічних відносин між міжнародними фірмами. Це приводить до того, що процес інтернаціоналізації зі сфери обігу переміщується у виробничу сферу.

У результаті інтернаціоналізації світової економіки посилюється боротьба за привласнення і використання досягнень науково-технічного прогресу, що посилює тенденцію до вирівнювання умов розвитку продуктивних сил у промислово розвинутих країнах.

Глобалізація – це новий, вищий ступінь інтернаціоналізації, на який вона почала підніматися з кінця ХІХ століття. Це категорія, яка відображає процес обміну товарами, послугами, капіталом та робочою силою, що виходить за межі державного кордону.

Передумовами процесу глобалізації у теперішній час виступають: міжнародна спеціалізація виробництва і торгівля товарами та послугами; об'єднання сукупностей технологічно сполучених виробництв за допомогою однотипних технологічних ланцюгів; конкурентна боротьба за ринки збуту в умовах надвиробництва в розвинутих країнах; виснаження природних

ресурсів планети і загострення боротьби за їх використання; збільшення ризику загальноєкологічної катастрофи; інтернаціоналізація капіталу; інформаційна революція, що забезпечує технічну базу для створення глобальних інформаційних мереж.

Розгортання прогресу глобалізації вирізняється суперечливим впливом на національні економіки та на все сучасне світове господарство. З одного боку, глобалізація небачено розширює можливості окремих країн щодо використання та оптимальної комбінації різноманітних ресурсів їхньої більш глибокої і всебічної участі в системі міжнародного поділу праці, з іншого – глобальні процеси значно загострюють конкурентну боротьбу, спричиняють маніпулювання величезними фінансовими і інвестиційними ресурсами, що становить реальну загрозу для країн з низьким і середніми доходами. Посилюється нерівномірність розвитку країн, що обумовлено поділом світу на багаті і бідні країни; домінування національних утворень, що характеризуються встановленням ТНК контролю над стратегічно важливими сферами, фінансами, постачаннями сировини та комплектуючих, збутом; загострення конфлікту між економікою й екологією, зумовлене появою проблем пов'язаних зі збільшенням обсягу відходів виробництва і витрат на їхню ліквідацію тощо.

Важливим елементом аналізу процесу глобалізації є розгляд її як багаторівневої ієрархічної системи.

Світовий ринок глобалізації визначається зростаючою економічною взаємозалежністю країн і регіонів. Глобалізація на рівні окремої країни характеризується такими показниками, як відкритість економіки, частка зовнішньо-торгівельного обороту чи експорту у валовому внутрішньому продукті (ВВП), обсяг зарубіжних інвестиційних проектів, міжнародних платежів та ін. Галузевий зріз глобалізації характеризується співвідношенням обсягів зустрічної внутрішньогалузевої торгівлі до світового виробництва галузі, а також коефіцієнтами спеціалізації галузі, розрахованими на основі співвідношення національних і міжнародних експортних квот галузі.

Отже, особливо гостро ці проблеми постають сьогодні перед країнами, що розвиваються, та країнами з перехідною економікою, які відчують надзвичайні труднощі на шляху соціально-економічного прогресу.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОБЛЕМ ТА ШЛЯХИ ВИКОРИСТАННЯ СВІТОВИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ

**СМІЛЯНЕЦЬ О.О., студ. III курсу факультет економіки і підприємства
Науковий керівник: доцент СЛАТВИНСЬКИЙ М.А.**

Найчастіше природно-сировинні ресурси ототожнюються з мінеральними ресурсами (такими корисними копалинами як вугілля, нафта, природний газ, металеві руди, неметалічна сировина – фосфати, калійні солі, азбест тощо). Нерідко через особливу значущість палива використовують сполучення «мінеральна сировина і паливо». Забезпечення економічних систем сучасної

цивілізації мінеральною сировиною і паливом – первинними субстанціями матеріального виробництва – є однією з глобальних проблем, рішення якої вимагає комплексного підходу і скоординованих дій усього світового співтовариства[3].

У світовій економіці контроль за станом і розвитком світової енергетики, а також регулювання світової торгівлі енергоресурсами здійснює Міжнародне енергетичне агентство (МЕА).

Основна мета МЕА:

- співробітництво з метою розвитку різноманітних джерел енергії (включаючи альтернативні), підвищення ефективності використання енергії;
- надання сприяння координації енергетичної й екологічної політики країн-членів;
- удосконалення системи, спрямованої на подолання порушень у постачанні енергією;
- забезпечення інформацією про стан світового нафтового ринку;
- здійснення співробітництва з країнами – не членами МЕА і міжнародними організаціями з метою розв'язання глобальних питань розвитку енергетики[1].

Ще однією з найбільших організацій, що контролює поведінку нафти на світовому ринку є Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК).

На частку ОПЕК зараз припадає видобуток 29 млн. барелів нафти або близько 40 відсотків її світового виробництва. За оцінками Генсекретаря ОПЕК, ця частка до 2010 року зросте до 45 відсотків і досягне понад 50 відсотків до 2020 року[3].

Основною метою ОПЕК є:

- координація й уніфікація нафтової політики держав-членів;
- визначення найбільш ефективних індивідуальних і колективних засобів захисту інтересів держав-учасниць;
- вишукування способів, що забезпечують стабільність цін на світових нафтових ринках і відсутність їхніх коливань, що можуть мати пагубні наслідки;
- забезпечення стійких доходів країн – виробників нафти, ефективного, рентабельного і регулярного постачання нафтою країн-споживачів, справедливого розподілу доходів від інвестицій у нафтову промисловість;
- охорона навколишнього середовища[4].

Серед паливно-енергетичних ресурсів найбільші у світі за паси вугілля. Серед загальних ресурсів викопного органічного палива на вугілля припадає (залежно від оцінки) 65-90 %. У цілому світові ресурси вугілля значні, і забезпеченість ними значно більша, ніж іншими видами палива. Якщо зіставити цифру світових запасів зі світовим видобутком вугілля, то виявиться, що його вистачить більше ніж на 1000 років - розвіданих і на 3300 – геологічних[1].

За загальними запасами лідирує Північна Америка (24% світових запасів), за кам'яним вугіллям – Азія (25 %), за бурим – Північна Америка (27 %).

Вугілля може добуватися підводним способом, нині він використовується в Китаї, Канаді, Японії, Великобританії та інших державах.

На сучасну кон'юнктуру світового вугілля істотно впливають його світові запаси[2].

Найбільше зростає потреба в енергоносіях у країнах, що розвиваються, насамперед в Азії, де очікуються найвищі темпи економічного росту. За оцінками

Організації Економічного Співробітництва і Розвитку світовий видобуток вугілля буде зростати до 2010 р., у середньому на 3,5 % на рік. У 2003 р. обсяг світового видобутку вугілля досяг майже 4,2 млрд. т, у 2010 р. передбачається 5,3 млрд. т. В Європі видобуток вугілля падає в середньому на 3% на рік через збільшення собівартості видобутку. У країнах Європи, а також у багатьох вугільних басейнах України верхні шари покладів уже розроблені, а витягати вугілля з глибини понад 1000 м нерентабельно за нинішньої техніки і технології. Вигідною залишається лише розробка вугільних родовищ відкритим способом (у Західному басейні США, Східному Сибіру, ПАР, Австралії)[4].

Структура сировинного балансу електроенергетики, за даними Міністерства енергетики США, у 2002 р. була така (у відсотках): вугілля – 52 % (прогноз на 2020 р. – 49 %), природний газ – 13 % (33), ядерне паливо – 20 % (8), відновлені джерела енергії – 13 % (9), рідке паливо – 2 %.

Американські фахівці Міністерства енергетики передбачають, що до 2015 р. світові потреби в ПЕР зростуть на 54 % порівняно з рівнем 1995 р. Майже половина приросту споживання ПЕР (45 %) буде визначатися зростанням енергетичних потреб «азіатських драконів». Таке зростання обумовлюється тим, що розвиток промислового сектора є основною ланкою їх швидкого економічного зростання (зокрема, Китаю, Індії). Споживання енергії в цих країнах до 2005 р. буде на 9 % більше, ніж у США, а до 2015 р. — на 44 %.

Спостерігається поступове зростання споживання вугілля в Албанії, Данії, Фінляндії, Ізраїлі – державах, де запаси вугілля вкрай малі.

Отже, споживання електроенергії у 2015 р. у світі зросте до 20 трлн. квт/рік, що на 75 % більше, ніж у 1995 р. (11,4 трлн. квт/рік). Необхідно буде побудувати 5000 нових 300-мегаватних електростанцій. Те, яким чином електроенергія транспортуватиметься, вплине на здатність країн задовольняти свої енергетичні потреби і вирішувати екологічні проблеми[2].

Список використаних джерел:

1. Горбач Л. Міжнародні економічні відносини : Підручник/ Людмила Горбач, Олексій Плотніков. - К.: Кондор, 2005. -263 с.

2. Дахно І. Міжнародна економіка : Навч. посіб./ Іван Дахно, Юлія Бовтрук; Міжнар. акад. управл. персонал. - К. : МАУП, 2002. -214 с.

3. Економічна теорія : Підручник/ В. М. Тарасевич, В. В. Білоцерківець, С. П. Горобець, О. В. Давидов та ін.; За ред. В. М. Тарасевича; М-во освіти і науки України, Нац. металургійна акад. України . - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 779 с.

4. Козик В. Міжнародні економічні відносини: Навчальний посібник / Василь Козик, Людмила Панкова, Наталія Даниленко. - 4-те вид., стереотипне. - К.: Знання-Прес, 2003. - 405 с.

ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОНОМІЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ НАСЛІДКІВ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

ТОВСТОНІС Л.В., студ. III курсу факультету економіки і підприємства
Науковий керівник: в. о. доцента СЛАТВІНСЬКИЙ М.А.

Перехід нашої економіки на ринкові відносини різко підвищив значення грошей. Проблеми грошової системи економіки стають основними і в практичних заходах по реконструкції народного господарства, і в теоретичних дослідженнях.

Як показує досвід нашої, а також інших країн, перехід на ринкові відносини супроводжується швидким зростанням цін, підсиленням дії інфляційних чинників. Дуже важливо правильно оцінити, чи є саме перехід на ринкові відносини причиною заглиблення інфляції чи при цих відносинах накопичений раніше інфляційний потенціал одержує свій реальний вислів.

Очевидно, що в умовах ринкових відносин можливості штучного стримування інфляції різко скорочуються. Разом з тим непослідовність в прийнятті рішень до переходу до ринку, непродуманість деяких кроків усугубляють існуючі труднощі, підсилюють інфляційні процеси.

Механізм економічного життя такий, що інфляція має тенденцію розповсюджуватись хвилеподібно. При цьому одна із властивостей інфляційного процесу – важко досягнути перших 25 відсотків, шлях до них здається довгим. Набрати інші 25 відсотків набагато легше, інша половина шляху стає коротшою. Достатньо будь-яких психологічних чинників, зміни настрою покупця, виробників, фінансистів, щоб прискорити інфляційний рух.

На спалах інфляції, зростання споживчих цін великий вплив справили чисто психологічні фактори. Вони є наслідками політичних подій в країні. Так що з повною підставою можна сказати, що гіперінфляція – це явище передусім поведінкове. Можна не досягнути критичних 50 відсотків, зупинитися на 30, а гіперінфляція вже наочно помітна. Можна дійти і до 60 відсотків, а стан не можна назвати гіперінфляційним. Власне, гіперінфляція настає насправді, коли спостерігається характерна для неї поведінка. Якщо навіть скажені ціни не перестають відлякувати покупця, тоді гіперінфляція почалась.

Два найважливіших джерела інфляції, зумовленої зростанням – це збільшення номінальної зарплати і цін на сировину і енергію.

В реальному світі ситуація значно складніша, ніж просте розділення інфляції на два типи – інфляцію, викликану збільшенням попиту та інфляцію, зумовлену зростанням витрат. На практиці важко розрізнити ці два типи.

Більшість економістів вважають, що інфляція, зумовлена зростанням витрат та інфляція попиту відрізняються одна від одної ще в одному важливому відношенні. Інфляція попиту триває до тих пір, поки існують надмірні загальні видатки. Інфляція, зумовлена зростанням витрат автоматично сама себе обмежує, тобто або поступово зникає, або ж само виліковується. Інфляція, зумовлена зростанням витрат породжує спад. Тоді спад у свою чергу стримує додаткове збільшення витрат.

Інфляція карає людей, що одержують відносно фіксований номінальний прибуток. Інакше кажучи вона перерозподіляє прибуток, зменшуючи його у

одержувачів фіксованого прибутку і збільшуючи його у інших груп населення.

Люди, що проживають на нефіксований прибуток, спмагаються виграти від інфляції. Виграш також можуть одержати керуючі фірми, інші одержувачі прибутку.

Розчарувати інфляція може власників заощаджень. Зі зростанням цін реальна вартість чи купівельна спроможність заощаджень, відкладених на чорний день, зменшується. Під час інфляції зменшується реальна вартість термінових вкладів в банку страхових полісів, щорічної ренти інших паперових активів з фіксованою вартістю, яких колись вистачало, щоб упоратись з важкими непередбаченими обставинами чи забезпечити спокійний вихід на пенсію.

Отже, можна зробити висновок, що закінчені невдачею спроби фінансового оздоровлення народного господарства як першого кроку в здійсненні переходу до ринкової економіки тільки посилили тяжкість фінансового положення країни. Ідея, закладена в основу більшості «оздоровчих» програм, укладалася в приводженні матеріально-речових й цінових пропозицій у відносно рівноважне становище та здійснення на цій основі лібералізації цін. Припускалося, що вдасться уникнути їх широкого зростання.

Джерела інфляційних явищ коріняться в складених і постійно відтворюваних макроекономічних диспропорціях; у створеній в адміністративній економіці форми управління, що зумовлює модель ціноутворення, засіб прийняття інфляційних та зовнішньоекономічних рішень; в специфічній моделі бюджетно-фінансової та кредитно-грошової політики. Інфляцій та економічних криз не уникнула жодна країна. Навіть найважчі кризи закінчувалися, як правило, оновленням економіки і її підйомом. Тому більшість дослідників розглядають кризи як переломний момент в науково-технічному, соціальному, політичному і економічному розвитку. Історичні ситуації не повторюються однозначно, і тому навіть власний досвід потребує переосмислення в умовах сьогодення.

ПРОБЛЕМАТИКА ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ДО НАТО

ТУРЧИНА О.В., студ. III курсу факультету економіки та підприємництва

Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК В.В.

Організація Північноатлантичного договору, НАТО, або Північноатлантичний Альянс – це міжнародна політично-військова організація, створена 4 квітня 1949р. У наш час налічує 28 держав. Головним принципом організації є система колективної оборони, тобто спільних організованих дій всіх її членів у відповідь на атаку з боку зовнішньої сторони. Україна посідає ключове місце на перетині Східної та Західної Європи. Навколо неї відбуваються масштабні інтеграційні процеси. Україна має спільний кордон з чотирма країнами НАТО – Угорщиною, Польщею, Румунією та Словаччиною. Поглиблення й розширення стосунків із НАТО є для України запорукою її успішного наближення до Європейського Союзу.

Вступ України до НАТО є проблемою не тільки теоретичною, формальною, а

й проблемою практичних взаємовідносин у євроатлантичному регіоні. Ця проблема зумовлена тим, що до України Альянс не може ставитися так само, як до Чехії, Словаччини, Латвії чи, навіть, Польщі. Тому не випадково, що свої відносини з Україною і Російською Федерацією Альянс визначає як особливе партнерство не тільки за формою, а й за змістом. З іншого боку, внутрішня ситуація в Україні якісно відрізняється від ситуації в інших країнах Східної Європи, які вже стали повноправними членами Альянсу. Виходячи з цього, проблемність набуття Україною повноправного членства в НАТО лежить в декількох площинах [1].

По-перше, Україна за своїм геополітичним положенням, традиціями і ментальністю народу є представником західноєвропейської і східноєвропейської культури. І вона однозначно не може віддавати перевагу ні одній з них. Тому євроатлантичний і євразійський курси України розглядаються не як альтернативні напрями її зовнішньої політики, а як двоєдиний процес, в основі якого лежать власні національні інтереси.

По-друге, проблемною є і відповідність стандартів українського внутрішнього життя стандартам євроатлантичного співтовариства. Йдеться про те, щоб успіхи в реалізації курсу України на євроатлантичну інтеграцію на зовнішній арені супроводжувалися реальними позитивними змінами у внутрішньому житті українського суспільства. Якщо вже найближчим часом не буде досягнуто реальних успіхів на шляху підвищення стандартів життя українського суспільства, то і після юридичного набуття членства Україна виявиться в становищі "меншого брата", якого потрібно опікати й повчати. Така роль принижуватиме національну гідність України як держави і самопочуття всіх і кожного її громадянина.

По-третє, не можна не враховувати й той факт, що вступ України до НАТО буде негативно сприйнятий політичною елітою Російської Федерації і викличе з її боку відповідну реакцію, яка, без сумніву, не буде орієнтована на зміцнення національної безпеки України. Не слід нехтувати наявністю на території України російського військового Чорноморського флоту [2].

У процесі реалізації курсу України на вступ до НАТО необхідно враховувати і реальні можливості розширення Альянсу. Він утворився як воєнно-політична структура для захисту цінностей західноєвропейської культури та спільної спадщини країн. За п'ятдесят шість років після підписання цього документа світ якісно змінився. Змінилися параметри і геополітичний простір діяльності Альянсу, залишається непорушною лише мета: "захищати свободу, спільну спадщину своїх народів і їхню цивілізацію". Без сумніву, цивілізаційні здобутки Західної Європи є вагомими у всьому світі. Таким чином, на даний існує така ситуація, якій властиві чотири основні змістовні характеристики:

1) нестримне бажання української політичної еліти не стільки інтегруватися в європейські та євроатлантичні структури, скільки набути офіційного членства;

2) наявність деякої відповідності внутрішньої ситуації в Україні вимогам євроатлантичних стандартів;

3) реальна можливість дестабілізації і загострення соціально-політичної ситуації в Україні у випадку непідготовленого форсування процесу набуття членства в НАТО;

4) обережність Північноатлантичного Альянсу щодо забезпечення

практичного набуття Україною членства в НАТО; [3]

Основними недоліками вступу в НАТО можна вважати:

1. Вступивши в НАТО, Україна повинна буде нести свою частку відповідальності за загальну безпеку. Теоретично, можна уявити собі ситуацію, коли Україна виявиться втягнутою в рішення далеких для власної безпеки проблем. Ця загроза тим більше, чим не прозорішою ставатиме межа між колективною обороною і війною з тероризмом.

2. Теперішній момент накладає свою специфіку. Якщо йдеться про вступ протягом найближчих років, це неминуче зажадає "ломки" суспільної свідомості, яким би еластичним воно не було

3. Можна також відзначити, що членство в НАТО, ймовірно, зажадає змін в Конституції України в частині, що стосується іноземного військового базування на території України і умов застосування Україною військової сили. На тлі ще не завершеного процесу конституційних змін у зв'язку з реформою влади, це є чинником, що перешкоджає політичній консолідації.

4. Нарешті, є ще такий аспект. Членство в НАТО припускає приєднання до колективного ядерного планування в рамках так званої розширеної ядерної заборони НАТО. Члени Альянсу, як це записано в Параграфах 62 і 63 його Стратегічної концепції, повинні визнавати фундаментальну роль ядерної зброї в забезпеченні загальної безпеки і брати участь в розподілі ядерних ролей.

Позитивними чинниками входу в Альянс є:

1. У разі збройного нападу на Україну учасник НАТО будуть зобов'язані надати військову підтримку.

2. Ймовірне збільшення витрат на оборону України, підняття рівня ВВП з 1.4 до мінімум 1.7-2.0.

3. Членство в НАТО підвищить шанси вступу України до ЄС.

4. Вступ до НАТО пов'язаний з покращення клімату для здійснення підприємницької діяльності в Україні, зокрема й з покращення міжнародного інвестиційного іміджу [4].

Узагальнюючи всі "за" і "проти", можна констатувати, що стратегічний курс на європейську інтеграцію і вступ до НАТО є правильним та повною мірою відповідає національним інтересам України. Враховуючи реальну міжнародну і внутрішню ситуацію, необхідно чітко визначити тактичні завдання щодо етапів реалізації євроатлантичної інтеграції України, основних напрямів поширення й поглиблення співпраці з Альянсом та необхідних засобів для досягнення визначених стратегічних цілей.

Важливою умовою залишається продовження економічних, політичних та соціальних реформ з метою досягнення європейських стандартів внутрішнього життя. Тобто необхідно зосередити увагу на реальному втіленні в життя інтеграційних процесів, а не на формалізації взаємовідносин між Україною і НАТО.

Загальновідомо, що до НАТО вступають не лише Збройні Сили, які, до речі, найбільш підготовлені до такого кроку, а все суспільство загалом. Відповідно стратегія євроатлантичної інтеграції України передбачає проведення комплексу реформ у всіх сферах суспільного життя: політичній, соціальній, економічній, інформаційній, управлінській тощо [5].

Тому, виходячи із вищезазначеного, можна вважати, що важливе місце на шляху пошуку найефективніших методів формування позитивного ставлення громадян України до Північноатлантичного Альянсу мають зайняти як Збройні Сили, так і Національна академія оборони України. Саме військові, в першу чергу, повинні демонструвати впевненість у правильності цивілізаційного вибору нашої держави. Ми маємо ще багато зробити для того, щоб ці ідеї трансформувалися через організацію оперативної та бойової підготовки, навчальний та виховний процес і сприяли формуванню стійкого позитивного образу НАТО серед населення України.

Список використаних джерел:

1. Економічний часопис – XXI. – 2009. – № 1-2. – С. 34.
2. Борохвостов В.К. Україна-НАТО: проблемні питання українського оборонно-промислового комплексу // Стратегічна панорама. – 2008. № 2. – С. 131.
3. Палій Олександр Українська євроатлантична перспектива в нових геополітичних умовах // Політичний менеджмент. – 2009 – № 2. С. 96.
4. Українська правда-2011. №6.-с.23
5. Леонов В.В., Маркелов В.М. "Воєнна доктрина України" та "Біла книга України" – програмні документи реформування Збройних Сил // Стратегічна панорама. – 2008. № 4. – С. 97.

ЕВОЛЮЦІЯ МІЖНАРОДНОГО РУХУ КАПІТАЛУ

ХАРАХОРДІНА О.П., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК В.В.

Зародження міжнародного руху капіталу як першооснови економічного розвитку країн припадає на кінець XVII – початок XVIII ст. до кінця XIX ст. Основними причинами міжнародного руху капіталу являється перехід від феодального до індустріального суспільства та характеризується періодом великих морських відкриттів.

Основні потоки руху капіталу на той час йшли з Англії в колонії, на початок XIII ст. уже яких становило 13 колоній. Даний період часу характеризується періодом завершення становлення національних ринків, їх розширення та зміцнення. Розвиток торгівлі зумовив зростання ролі банківської справи та зародженням бірж, які в подальшому стануть головними суб'єктами міжнародного руху капіталу. Ключовим елементом міжнародного руху капіталу на XIII – XIX ст.. являється розвиток промисловості та потребою у будівництві промислових підприємств для переробки природних ресурсів колонії [1].

В середині XIX століття бурхливо почало розвиватися біржова діяльність. Кінець першій хвилі вивозу капіталу поклала економічна криза, яка розпочалася в Англії 1825 року. Початок другої хвилі експорту капіталу припадає на 60-ті роки XIX ст. Після світової економічної кризи, повторилася приблизно така сама картина, що й до кризи. В 80-90 роках XIX ст. основним напрямком руху капіталу Англії та США становили країни Латинської Америки. Вони успішно

користувалися залежністю цих країн і вивозили туди капітали переважно у формі державних позик. Сполучені Штати Америки протягом першого десятиліття ХХ ст. збільшили ввіз капіталу з 500 млн. дол. до 2,5 млрд. дол. в 1913 р. У 1910 р. вона мала 72 банки з 5,5 тис. відділень у колоніях. Сферами розміщення капіталів були залізниці та автомобільні дороги (61,4%), торгівля (19,9%), банки та страхова справа (2,5 %), видобуток сировини, плантації чаю та кави (9,2 %)[2].

Франція розпочала свою роль світового кредитора з шестипроцентної позики саксонському королю в 1811 р. До 70-х років ХІХ ст. капітали спрямовувалися в облігації, акції промислових підприємств. З початку ХХ ст, Франція вивозила капітал переважно у позиковій формі, тобто надавала його у вигляді державних позик і цінних паперів.

Підсумовуючи розвиток та еволюцію міжнародного капіталу в період ХІХ на початку ХХ століття можна стверджувати, що даний період являється ключовим в зародженні сучасної структури міжнародно-фінансових відносин та складних процесів міжнародного руху капіталу і перетоку капіталу з однієї країни в іншу. Піднесення та розвиток світової економіки та глобалізації міжнародного руху капіталу в 20-ті роки ХХ століття змінилося на “світову економічну кризу” 1933 року та “другу світову війну”, які на протязі 20 років впливали на економічний розвиток світу. Цей період характеризується незначним рухом капіталу. Значним етапом в розбудові світової економіки та руху капіталу стало затвердження у квітні 1948р. Конгресом США плану Маршалла – план економічної допомоги країнам Європи. До кінця 1950-х років міжнародний рух капіталів залишався досить обмеженим[3].

Наприкінці 50-х і в 60-х роках спостерігалася четверта хвиля експорту капіталу. Вона характеризувалася зростанням обсягів міжнародного руху приватного капіталу. Досягнувши максимуму наприкінці 70-х – на початку 80-х років ця хвиля обірвалася з початком боргової кризи 1982 року.

Останні роки ХХ та початок ХХІ ст. характеризувалася стрімким нарощуванням потоків міжнародного руху капіталу. Соціально-економічні і політичні зміни в Європі, значні темпи розвитку ринків Південно-Східної і Східної Азії, руйнування соціалістичного табору призвели до появи двох десятків нових фінансових ринків, змінили економічне обличчя Європи, викликавши істотні зміни в процесах міжнародного руху капіталу. Об’єктивною причиною високої динамічності фінансових ринків стала також активна глобалізація сучасної світової економіки.

На кінець 80-х початок 90-х років відбулось стрімке збільшення ролі портфельних інвестицій серед інших форм міжнародного руху капіталу. Якщо в 1987 році доля портфельних інвестицій складала близько 36 %, то в 1993 році – 66 %. Як у експорті, так і в імпорті підприємницького капіталу провідні позиції традиційно займають індустріально розвинені країни, на частку яких на сьогодні припадає більше 90 % загальносвітового обсягу як прямих, так і портфельних зарубіжних капіталовкладень. Серед них особливо виділяються три центри світового господарства: США, Західна Європа, Японія.

Важливим фактором в розвитку та глобалізації міжнародного руху капіталу став розвал Радянського Союзу та утворення нових незалежних держав з великим потенціалом, що до залучення міжнародного капіталу. Ці процеси не минули

стороною і Україну.

Аналіз динаміки іноземних інвестицій в Україну свідчить про те, що до 2003 р., порівняно з країнами Східної Європи, Україна залишалася менш привабливою для іноземних інвесторів. Так, чистий приплив іноземних інвестицій в Україну був нижчим, ніж до Польщі у 7 разів, Чехії – у 6 разів, Угорщини – у 3 рази. Покращення інвестиційного клімату в Україні, зокрема активізації процесів приватизації із залученням іноземних інвесторів, забезпечило значний приріст прямих іноземних інвестицій у 2003 – 2009 рр.

На сьогодні Україна стає цікавішою для іноземних інвесторів, оскільки віддача від інвестицій достатньо висока. В деяких галузях економіки рівень прибутку від інвестицій значно перевищує рівень прибутку у відповідних галузях країн Західної Європи. Україна увійшла до списку 20 країн світу, які в 2008-2012 роках стануть найбільшими реципієнтами прямих іноземних інвестицій[4].

Отже, міжнародний рух капіталу являється одним з ключових факторів розвитку будь-якої держави. Ключовим фактором зародження та еволюції руху міжнародного капіталу стало завоювання нових територій в XVII-XVIII ст.. Основними експортерами капіталу стали економічно розвинені на той час країни як, Англія, Іспанія, Франція. Саме на основі міжнародного руху капіталу стало можливий перехід цих країн від феодального устрою до індустріального суспільства. На протязі двох століть саме міжнародний рух капіталу забезпечував зміни в соціально-економічному устрої окремих держав так і всього світового господарства.

Список використаних джерел:

1. Історія економічних учень: Навчальний посібник / Юхименко П. І., Леоненко П.М. – К.: Знання-Прес, 2005.- 583 с.
2. Юхименко П.І., Леоненко П.М., Ільєнко А.А. Економічна історія: Навч. посіб. — Біла Церква, 2002
3. Історія економічних учень: Підручник / Л. Я. Корнійчук, Н. О. Татаренко, А. М. Поручник та ін.; За ред. Л. Я. Корнійчук, Н. О. Татаренко. — К.: КНЕУ, 1999. — 564 с.
4. Лановик Б. Д., Матисякевич З. М., Матейко Р. М. Економічна історія України і світу: Підручник/ За ред. Б. Д. Лановика. — К.: Вікар, 1999. — 737 с. — (Вища освіта XXI століття).

ЕКСПОРТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ В УКРАЇНІ

ЦИЛЮРИК Л.І., студентка III курсу, факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК В.В.

Україна порівняно з іншими країнами має досить вагомі конкурентні переваги щодо розвитку експорту сільськогосподарської продукції. До цих особливостей відносяться:

–сприятливі кліматичні умови;

- багаті сільськогосподарські ресурси;
- наявність у великій кількості водних ресурсів і інші.

Незважаючи на це поряд з перевагами існує і ряд недоліків, які згубно впливають на конкурентоздатність сільськогосподарської продукції, та перешкоджають виходу України на зовнішні ринки сільськогосподарської продукції:

- Низька продуктивність та ефективність землі та робочої сили;
- Недостатні обсяги довгострокових як українських так і іноземних інвестицій у сільському господарстві, що в свою чергу призведе до того, що не будуть вирішені проблеми що стосуються розвитку ринкової інфраструктури;
- Невідповідність стандартів якості продукції в Україні з міжнародними стандартами, підтвердження цих стандартів забезпечило б зростання експортного потенціалу ринку.
- Нерозвинена інформаційна система та система збуту сільськогосподарської продукції для потреб переробної галузі та експортерів і багато інших недоліків які притаманні Україні

Дослідження проблем здійснення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів національної економіки, шляхів та методів їх вирішення та їх ролі у формуванні конкурентоспроможності аграрних підприємств знайшли відповідне відображення в наукових працях відомих учених-економістів - П.Т. Саблука, В.Г. Андрійчука, М.Й. Маліка, В.В. Юрчишина, Т.Ю. Богомолової, В.І. Бойка, В.П. Галушки, В.І. Губенка, А.М. Кандиби, Лукінова, Ю.П. Макогона, О.М. Онищенко, Б.Й. Пасхавера, А.П. Румянцева, Ю.І. Скирка, О.В. Шубравської, А.Є. Юзефовича, та інших вчених[1].

Виробництво продукції на експорт залишається важкодосяжною метою для більшості виробників сільськогосподарської продукції. На сьогоднішній день головними експортерами виробленої дрібними та середніми виробниками України сільськогосподарської продукції є країни Балтії, Росія та Білорусь. Україною було оголошено про стратегію євроінтеграції, незважаючи на це істотний доступ українських високоцінних продуктів на західні ринки, принаймні на найближче майбутнє, є майже неможливим. Як і сьогодні цьому будуть заважати вхідні бар'єри на сільськогосподарських ринках ЄС, а саме: високі митні тарифи, політика протекціонізму, субсидії, контроль за якістю продукції.

Проблема експортної спроможності агропромислового комплексу та загалом лібералізація зовнішньоекономічної діяльності для України набула досить актуального значення після набуття членства країни у СОТ. Налагодження співпраці з СОТ має достатньо велике значення для розвитку економіки держави, особливо агропромислового комплексу, оскільки останній має величезний експортний потенціал.

В свою чергу процес лібералізації національної економіки потрібно здійснювати згідно з результатами структурної перебудови, поетапно і зважено, з урахуванням особливостей України. Даний процес повинен відповідати конкурентоспроможності національної економіки, тому що під тиском сильних зарубіжних конкурентів вітчизняні виробники будуть витіснені не лише із зовнішнього але і внутрішнього ринку [2].

Зовнішньоекономічна діяльність України на ринку продовольства досить

активно покращує свої показники. Микола Присяжнюк, Міністр аграрної політики і продовольства України, повідомив що за 2011 рік обсяги експорту сільськогосподарської продукції зросли на 28,5% порівняно з минулим роком і склали 12 млрд. дол.

«Позитивне сальдо становить 5 млрд. дол.. Звичайно, вагомий чинник позитивного сальдо відіграла соняшникова олія – плюс 25%, зернові культури – плюс 27%, насіння олійних культур – плюс 10%, а також молокопродукти – плюс 5%», – поінформував очільник Мінагрополітики.»

Минулий рік видався вдалим ще й тому що досить активно здійснювались пошуки нових ринків збуту сільськогосподарської продукції вітчизняних виробників. «Дуже приємно і важливо для України те, що ми розширюємо географію постачання сільськогосподарської продукції. В цьому році ми відкрили для себе ринок Бангладеша, активно працюємо з країнами Близького і Далекого Сходу. Крім того, Мінагрополітики знайшло порозуміння нарівні Уряду щодо постачання до Саудівської Аравії ячменю», – повідомив Микола Присяжнюк.

За даними голови Митної служби України Ігора Калетника експорт сільськогосподарської продукції перевищив імпорт в 7 разів. Крім того, за словами Калетника, на 40% зменшився імпорт м'ясопродукції, і відповідно, на 60% збільшився її експорт. «Це яскравий приклад того, що в Україні ця галузь вже вийшла з кризи і вийшла на надзвичайно високу динаміку збільшення своїх потужностей», — запевнив глава Митної служби. Також він зазначив, що в 2011 році в Україні експортовано 13 млн. тонн зернових, і в 2 рази більше кукурудзи по відношенню до 2010 року[3].

Отже, можна зробити висновок, що за останні роки обсяги експортованої сільськогосподарської продукції збільшився і в свою чергу перевищив імпорт в 7 разів. Незважаючи на це Україні потрібно ще дуже і дуже багато працювати в даному руслі, налагоджувати взаємозв'язки з потрібними країнами, здійснювати пошук нових ринків збуту сільськогосподарської продукції вітчизняних виробників, залучати вітчизняні та іноземні інвестиції, тобто раціонально та ефективно використовувати дані природою ресурси.

Список використаних джерел:

1.Паска І.М., Губенко В.І. Тенденції розвитку експорту сільськогосподарської продукції / Паска І.М., Губенко В.І. // Вісн. Білоцерків. держ. аграр. ун-ту.-Біла Церква.- Вип. 1., 2006. - С. 153-155;

2.Фоміна К. Конкурентоспроможність АПК в контексті євроінтеграційних процесів України / Фоміна К. // Правовий тиждень. -№22(95). - 27 травня 2008 р.

3.Інформаційна агенція ГОЛОС UA, Анастасія Береза,режим доступу: <http://www.golosua.com>

ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР

ЩЕРБАКОВА Е.В., студ. III курсу факультету економіки і підприємництва

Науковий керівник: доцент МЕЛЬНИК В.В.

Однією з основних складових фінансової стратегії України є поглиблення її інтеграції в міжнародний фінансовий простір. Необхідність цього визначається двома чинниками. По-перше, об'єктивними потребами в ресурсах. По-друге, об'єктивними закономірностями розвитку сучасної економіки. В умовах її глобалізації подальший розвиток фінансової системи України можливий тільки на основі інтеграційних процесів.

Інтеграція України в міжнародний фінансовий простір безпосередньо пов'язана з реструктуризацією її національної фінансової системи у цілому і державного фінансового господарства зокрема.

Проблема інтеграції України у світовий фінансовий простір є багатоплановою і передбачає вирішення кількох завдань. Це трансформація національної фінансової системи, всі складові якої мають реально функціонувати на ринкових засадах. І фінанси підприємств, і податкова та бюджетна системи, і банки та небанківські фінансові інституції мають бути у цілому уніфікованими з міжнародними вимогами. Звісно, певні національні особливості, а вони є в кожній країні, можуть зберігатись. Але ці особливості не повинні суперечити функціонуванню міжнародної фінансової системи і не стримувати інтеграційних процесів. Одним із ключових завдань у цьому напрямі є оптимізація податкової системи як за складом податків та співвідношенням між їх окремими групами і видами, так і за механізмами оподаткування.

Процес інтеграції у світовий фінансовий простір передбачав вирішення хоча і технічного, але базового завдання — забезпечення міжнародних грошових потоків через систему міжнародних розрахунків. Адже яким би гармонізованим не було законодавство, як би не було розвинене інституційне забезпечення, без відпрацьованого механізму міжнародних розрахунків, його надійності і відповідних гарантій міжнародне економічне та фінансове співробітництво неможливе.

Вкрай необхідним є організаційне забезпечення, яке полягає у відповідній взаємодії з міжнародними фінансовими інституціями, що є головними ідеологами функціонування міжнародної фінансової системи. Членство в цих інституціях і співпраця з ними — це важливий чинник визнання тієї чи іншої країни міжнародною фінансовою спільнотою. Тільки за таких умов можлива повноцінна фінансова інтеграція.

З 1992 р. Україна стала членом головних міжнародних фінансових організацій — Міжнародного валютного фонду (МВФ) і Міжнародного банку реконструкції і розвитку (МБРР), а також Європейського банку реконструкції і розвитку (ЄБРР).

Ключовим напрямом інтеграції України в міжнародну фінансову систему є розвиток її відносин із головними міжнародними фінансовими інституціями —

МВФ і Світовим банком. Вони відіграють дедалі зростаючу роль у світі, сприяючи економічному розвитку окремих країн, забезпечуючи надходження в національній економіці значної частки кредитних та інвестиційних ресурсів [1].

Характер взаємовідносин України, як і будь-якої іншої країни, з міжнародними фінансовими організаціями залежить від двох принципово важливих моментів. По-перше, існує дилема фінансової залежності від їхніх кредитів у середньостроковій, а тим більше довгостроковій перспективі розвитку. Вона полягає в двох протилежних, але однаково можливих наслідках: зовнішні запозичення можуть стати як чинником економічного зростання, так і перетворитися в загрозу національної економічної безпеки. По-друге, стратегія міжнародних фінансових організацій визначається багатьма чинниками політичного, економічного і гуманітарного характеру, що не завжди збігаються з національними інтересами конкретної країни. Тому в основі взаємовідносин із ними має бути узгодженість цілей і завдань, пріоритетів і напрямів розвитку.

Серед основних чинників успішної інтеграції України до світової економіки можна відзначити:

- зростання міжнародного товарообігу із випереджаючим зростанням обсягів експорту;
- зростання обсягів іноземних інвестицій в Україну;
- зростання обсягів операцій із гривнею на світовому валютному ринку;
- мінімізація рівня кореляції між негативними тенденціями розвитку світової економіки та економіки національної [2].

Аналіз зазначених чинників дозволяє зробити висновок про досить високий рівень торгівельної відкритості України, але в той же час надзвичайно низькі темпи інтеграції до світового фінансового ринку.

Так, зовнішньоторговельний оборот України за січень-червень 2010 року склав 56,0 мільярдів доларів і збільшився на 28,2% у порівнянні з аналогічним періодом 2009 року. Зростання обсягів експорту за той же період склало 30,6%, імпорту - 25,8% ці дані свідчать про в цілому позитивні наслідки відкритості національної економіки для розвитку зовнішньої торгівлі держави [3].

Тим не менше, є всі підстави говорити про неповне використання переваг від такої відкритості, про що свідчить обсяг іноземних інвестицій в Україну - у 2010 році спостерігається зростання обсягів притоку прямих іноземних інвестицій. Так, за попередніми даними, за перші 9 місяців валовий притік прямих іноземних інвестицій в Україну становив 4.3 млрд. дол. США, що на 25% більше ніж у відповідному періоді 2009 року. Одночасно збільшились вкладення нерезидентів в акціонерний капітал - на 11%, та скоротилось вибуття інвестицій - на 16% порівняно з січнем та вереснем 2009 року. У той же час зросли і капітальні вкладення резидентів України за кордон - до 681 млн. дол. США за січень-вересень 2010 року, тоді як у відповідному періоді 2009 року вони становили лише 101 млн. дол. США. Однак, дані цифри не є свідченням відтоку капіталу з України, а демонструють намагання українського бізнесу розширити межі своєї діяльності, диверсифікувати географічні ризики та підвищити ефективність процесу управління активами.

До ризиків, притаманних процесу глобалізації в економічній площині та актуальних для України, можна віднести неконтрольований відтік науковців та

кваліфікованої робочої сили у більш розвинені країни, зміну структури та обсягів національного виробництва внаслідок значних обсягів імпорту більш конкурентоспроможної продукції, втрату контролю держави та національних корпорацій над стратегічно важливими для економіки підприємствами, тощо. У фінансовому секторі варто відокремити небезпеку глобальних фінансових криз та небезпеку підризу суверенітету країн з невисоким рівнем розвитку через боргову та іншу фінансову залежність. При цьому рівень цієї небезпеки є тим більшим, чим нижчим є економічний розвиток країни у порівнянні із розвитком провідних держав світу [4].

Отже, все це однозначно свідчать про повільний, але невідворотний процес інтеграції вітчизняної економіки до світової економічної системи. Позитивні наслідки такої інтеграції очевидні вже сьогодні, в першу чергу у сфері міжнародної торгівлі. В той же час можна відзначити відставання інтеграції до світової економіки у фінансовому секторі, що потребує негайної корекції економічної політики держави з метою збільшення обсягів іноземного інвестування в Україну.

Список використаних джерел:

1. Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002—2011 роки: Послання Президента України до Верховної Ради України. — К.: ІВЦ Держкомстату України, 2009. — С. 63.

2. Світова економіка: Підручник / А.С.Філіпенко, О.І.Рогащ, О.І.Шнирков та ін. - К.: Либідь, 2009. - с.239.

3. Газета «Дзеркало тижня. Україна» за 23 липня 2010 року. Режим доступу: <http://dt.ua/>

4. Держкомстат України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ

ПРОЕКТ ТРУДОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

АТАМАНЮК А.А., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач МАШКОВСЬКА Л.В.

Україна залишилась єдиною державою пострадянського простору, в якій діє Кодекс законів про працю початку 70-х років минулого століття. Незважаючи на внесення суттєвих змін до чинного КЗпП, той «дух» і тенденція, які були закладені в даний нормативно-правовий акт за радянських часів, збереглися, і без сумніву, на сьогоднішній день існує нагальна потреба у прийнятті нового кодексу, в якому були б враховані вимоги сьогодення і який би врегулював трудові відносини в незалежній Україні.

З 2001 року Федерація профспілок України і її членські організації являються активними учасниками роботи проекту Трудового кодексу.

Нині у Верховній Раді України зареєстрований законопроект Трудового кодексу № 1108 від 04.12.2007 р. , у якого є перспективи бути прийнятим.

Тільки на останньому етапі роботи над проектом Трудового кодексу з урахуванням технічних коментарів Міжнародної організації праці безпосередньо Федерацією профспілок України внесено пропозиції до 142 статей.

Законопроект збагачено низкою норм, які відповідають сучасному стану розвитку суспільства. Зокрема, передбачено заборону дискримінації у сфері праці, за додатковими до існуючих ознаками: віку, стану здоров'я, підозри чи наявності захворювання на СНІД, за мовними ознаками, заборона сексуальних домагань (ч.1 ст.4). Заборонено звільнення працівника з ініціативи роботодавця під час перебування у відрядженні (ч.1 ст.3). Збільшується розмір гарантованої підвищеної оплати праці в нічний час з 20 до 30 відсотків окладу за кожну годину(ч.3 ст. 232). Вперше нормативним актом (ч.5 ст.20) встановлюється можливість залучення до трудових відносин малолітніх – осіб до 14 років. Правове регулювання трудових відносин здійснюється на засадах: 1) свободи праці, що включає право на працю, яку кожен вільно обирає; 2) заборони примусової, дитячої праці; 3) поєднання державного і договірною регулювання трудових відносин; 4) захисту від незаконного звільнення.

Незважаючи на переваги, проект Трудового кодексу містить і деякі недоліки. Слід зазначити як недолік цього проекту упущення вимоги чинного Кодексу законів про працю щодо надання гарантій зайнятості, охорони праці, праці жінок, молоді, інвалідів для ряду організаційно-правових форм юридичних осіб. Невиконання законодавства, щодо встановлених вимог працівника під час прийняття на роботу, є підставою для звільнення його з роботи на підставі статті 115 цього Кодексу. Не врахована пропозиція щодо обов'язку роботодавця надавати працівнику письмове обґрунтування відмови у прийнятті його на роботу.

Щодо виникнення та припинення трудових відносин важливо зазначити, що

Кодексом встановлений пріоритет укладення трудового договору на невизначений строк. Ст. 69 передбачено, строковий договір може укладатися у випадках, коли трудові відносини не можуть бути встановлені на невизначений строк з урахуванням характеру наступної роботи, або умов її виконання, або інтересів працівника та в інших випадках, передбачених законодавчими актами. Сьогодні на практиці склалась ситуація, коли вказані підстави укладення строкових трудових договорів вільно тлумачаться сторонами трудових відносин, що призводить до численних трудових спорів про поновлення на роботі працівників, яких було прийнято на роботу на умовах строкового трудового договору.

Колективним договором, а якщо він не укладався - нормативним актом роботодавця, погодженим з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником), тривалість щоденної роботи може бути продовжена, але не більш як до десяти годин за умови дотримання тижневої норми робочого часу, визначеної законом. Дана норма є невиваженою, адже тривалість щоденної роботи в межах робочого тижня повинна бути, як правило, однаковою. В іншому випадку мова вже йде про надурочні роботи, застосування яких має здійснюватися за певною процедурою із відповідною оплатою.

Найважливіші норми, щодо яких не досягнуто домовленості між стороною профспілок та стороною роботодавців, стосуються особливостей регулювання трудових відносин за участю суб'єктів малого підприємництва та врахування такого показника, як «вартість життя» при визначенні розміру мінімальної заробітної плати.

Однією із основних проблем, яка проглядається у проекті Трудового кодексу, - певна відірваність його від практики. Даний проект цілком відображає інтереси роботодавців. По-перше, роботодавець по суті може збільшувати на власний розсуд робочий день. По-друге, в проекті не прописані чітко норми про надурочний час.

Отже, даний проект кодексу має бути суттєво доопрацьований, тому що прийняття його в другому читанні в існуючій редакції призведе до звуження прав працівників і відповідного розширення прав роботодавців, що в свою чергу суперечить статті 22 Конституції України, в якій зазначено, що при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод. Порівняно з проектом, чинний Кодекс законів про працю, незважаючи на свою недосконалість, є більш збалансованим, та дійсно гарантує захист працівників. Варто також зазначити, що прийняття Трудового кодексу в існуючій редакції призведе до зростання соціальної напруги та виллється у масові протести громадян.

ОРГАНИ З СЕРТИФІКАЦІЇ СИСТЕМ ЯКОСТІ, ВИМОГИ ДО НИХ ТА ПОРЯДОК ЇХ АКРЕДИТАЦІЇ

**АТАМАНЮК А.А., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: ГАЙДАЙ Г. С.**

УкрСЕПРО – українська національна система сертифікації, роботи в якій

проводять 149 органів з сертифікації продукції (робіт, послуг) та 811 випробувальних лабораторій (центрів). Головним інститутом в системі Державного Комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики (Держспоживстандарт) по розробці науково – методичних та організаційних засад сертифікації продукції, послуг, систем якості є Український науково-дослідний інститут стандартизації, сертифікації та інформатики (УкрНДІССІ). Даний інститут здійснює інформаційне забезпечення підприємств і організацій з питань сертифікації.

Основні вимоги до органів з сертифікації систем якості, їх функції, а також порядок акредитації в Системі сертифікації УкрСЕПРО устанавлює відповідний Державний стандарт України. Його затверджено і введено в дію наказом Держстандарту України від 31 грудня 1996 р. №583. Стандарт враховує положення нормативних документів Системи: ДСТУ 3410, ДСТУ 3411, а також положення міжнародного стандарту ISO 10011, настанов: ISO/IEC 40, ISO/IEC 62 та європейського стандарту EN 45012. Стандарт є обов'язковим для використання під час акредитації та функціонування органів з сертифікації систем якості в Системі та здійснення інспекційного контролю їх діяльності. В якості органу з сертифікації систем якості можуть бути акредитовані державні організації, що мають статус юридичної особи і визнаються третьою стороною.

Діяльність органу з сертифікації повинна здійснюватись на підставі угоди з Національним органом з сертифікації. Організація може бути акредитована як орган з сертифікації системи якості, якщо вона є незалежною від розробника, виробника, постачальника, споживача і має компетентність, яка дозволяє їй проводити сертифікацію систем якості.

Для цього організація повинна мати: організаційно-функціональну структуру, адміністративні та юридичні права, що забезпечують виконання робіт з сертифікації систем якості; компетентний персонал (в т.ч. – аудиторів, атестованих у Системі на право проведення сертифікації систем якості); актуалізований фонд нормативних документів відповідно до галузі акредитації, зокрема, комплект стандартів та інших нормативних документів з вимогами до визначених видів продукції та методів проведення випробувань; угоди з органами з сертифікації конкретних видів продукції щодо здійснення атестації виробництва та сертифікації систем якості зазначеної продукції; статут, що визначає її діяльність; положення про орган з сертифікації систем якості; документовану систему якості, правила та процедури, що забезпечують проведення сертифікації систем якості та здійснення технічного нагляду за сертифікованими системами та атестованими виробництвами; досвід роботи з сертифікації, що підтверджується документально за результатами виконаних робіт.

Орган з сертифікації має забезпечити безперешкодний доступ до інформації про послуги усім організаціям-заявникам, його діяльність не повинна мати дискримінаційного характеру. Орган з сертифікації має забезпечувати конфіденційність інформації про результати сертифікації, що є комерційною таємницею та регулярно здійснювати внутрішню перевірку ефективності функціонування системи забезпечення якості згідно з вимогами Настанови ISO/IEC 56. Результати таких перевірок мають бути зареєстровані і до них повинні мати вільний доступ особи, які здійснюють інспекційний контроль діяльності

органу з сертифікації.

Персонал органу з сертифікації систем якості має бути підготовлений для компетентного виконання обов'язків, що закріплені за ним, а також мати певний рівень технічних знань, досвід, особисті якості відповідно до вимог гармонізованого національного (ДСТУ ISO 10011) та Європейського (EN 45012) стандарту. Орган з сертифікації має постійно актуалізовувати відомості про кваліфікацію, навчання та професійний рівень і досвід кожного аудитора. Аудитори, які виконують роботи з сертифікації систем якості та атестації виробництв, мають бути атестовані в Системі. Персонал органу з сертифікації систем якості повинен мати інструкції, що визначають задачі, функції, розподіл відповідальності та порядок виконання ними робіт.

До роботи з сертифікації систем якості та атестації виробництва або оцінки окремих елементів систем якості, що потребують спеціальних знань, можуть бути залучені кваліфіковані спеціалісти промисловості, науково-дослідних організацій, вищих закладів освіти та ін.

Спеціалісти, що залучаються до роботи, не повинні бути співробітниками підприємств та організацій, які зацікавлені в результатах сертифікації систем якості.

Організацію та проведення робіт з акредитації органів з сертифікації систем якості здійснює Національний орган з сертифікації. Акредитація органу з сертифікації систем якості є офіційним визнанням Системою його правочинності проводити сертифікацію систем якості (атестацію виробництв) на відповідність вимогам нормативних документів. Національний орган (Система) призначає орган з сертифікації систем якості на потрібний для його підготовки до акредитації період, протягом якого необхідно здійснити: проведення організаційних заходів з метою формування власної структури органу з сертифікації систем якості; розроблення організаційно-методичних документів; набуття практичного досвіду роботи через проведення сертифікації систем якості за разовими рішеннями Національного органу з сертифікації. Акредитація органу з сертифікації складається з таких основних етапів: подання та експертиза документів; перевірка органу з сертифікації; розгляд результатів перевірки; оформлення і видача атестата акредитації.

У процесі акредитації визначається порядок інспекційного контролю за діяльністю органу з сертифікації протягом терміну акредитації.

СЕРТИФІКАЦІЯ ПРОДУКЦІЇ І СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

ВАСИЛИК І.П., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: доцент ГАЙДАЙ Г.С.

В Україні існує державна система сертифікації продукції – Система УкрСЕПРО. У ній проводиться як обов'язкова, так і добровільна сертифікація. Роботи в Системі УкрСЕПРО організовує Державний комітет України з питань технічного регулювання і споживчої політики (Держспоживстандарт України – раніше, до жовтня 2002 року, називався Держстандарт України), який є

Національним органом з сертифікації. В розробці і впровадженні нормативних документів з сертифікації продукції та систем якості активну роль відіграють такі міжнародні організації, як ISO та IEC, з своїми технічними комітетами, Міжнародний Форум з акредитації лабораторій (ILAC), Всесвітній Форум ISO 9000, Міжнародна асоціація з атестації та підготовки експертів-аудиторів (IATCA), а серед європейських: Європейський комітет з стандартизації в електротехніці (CENELEC), Європейська організація якості (EOQ), Європейський фонд з управління якістю (EFQM), Європейська організація з випробувань та сертифікації систем якості (EQNET), Європейська академія сертифікаційної діяльності (EAC) та інші. Робота з сертифікації активізувалася після виходу постанови Кабінету Міністрів №95 від 27.02.92 р. та Декрету Кабінету Міністрів, у відповідності з якими були розроблені перші нормативні документи УкрСЕПРО. Доцільність економічних і торгових зв'язків між країнами СНД сприяла тому, що 13.02.93 р. між ними була підписана угода про проведення узгодженої політики в галузі стандартизації, метрології і сертифікації, згідно з якою особлива увага приділяється розробці і погодженню принципів та політики проведення робіт з сертифікації в державах СНД і взаємному визнанні результатів випробувань. З точки зору гарантій безпеки для життя і здоров'я громадян, їх майна і довкілля існуючий режим зовнішньої торгівлі в Україні є надзвичайно ліберальним. Завезти в США, ЄС або Японію імпортовану продукцію може лише та компанія, яка у відповідності до встановленої законодавством процедури бере на себе повну юридичну відповідальність за якість і безпечність цього товару. Ця відповідальність страхується страховою компанією-резидентом. Митниця дозволить ввезти товар лише за умови наявності підтверджених уповноваженим державним органом гарантій безпеки і страхування. Ті хто побував у США або в одній із країн ЄС, знають, що на етикетці завезеного в ці країни імпортованого товару (обов'язково виконаній на державній мові) міститься інформація про країну і компанію виробника. Головне ж – вказується назва, повна адреса і телефон компанії-резидента, яка несе повну юридичну відповідальність за якість товару. Таким чином формується механізм реальної громадської відповідальності за продаж неякісного або небезпечного товару.

Недосконалістю Українського законодавства в 1996 р. спробував скористатися Світовий Банк, який на підтримку економічних програм Кабінету Міністрів України вимагав одностороннього відкриття ринку для імпортованої продукції. Результатом складних переговорів з представниками Світового Банку стало визнання з їхнього боку того, що Українська державна система сертифікації продукції повністю відповідає вимогам ГАТТ/ВТО, світовій практиці оцінки відповідності і не є дискримінацією стосовно імпортерів. Протягом 1996 року Держстандарт проводив політику, спрямовану на підписання двосторонніх міжнародних угод про співробітництво у сферах стандартизації, метрології та сертифікації, а також угод про взаємне визнання результатів робіт з оцінки відповідності. Протягом 1996 р. було укладено 18 таких угод і переговори проводились більш ніж з 30 країнами світу. На перших порах становлення, Українським науково-виробничим центром стандартизації, метрології та сертифікації і Державним науково-дослідним інститутом були розроблені перші шість керівних нормативних документів державної системи сертифікації

УкрСЕПРО (далі – Система). На їх основі у 1996 р. було розроблено 11 державних стандартів системи УкрСЕПРО, які разом з іншими нормативними документами становлять сучасну базу вітчизняної системи сертифікації. Відповідно до цих документів Система встановлює основні принципи, структуру та правила Української державної системи сертифікації продукції, процесів і послуг (далі – продукції), яка перш за все призначена для проведення обов'язкової та добровільної сертифікації і є відкритою для вступу до неї органів з сертифікації інших держав і доступу до неї будь-яких підприємств та організацій.. Система передбачає такі взаємопов'язані види діяльності: сертифікацію продукції (процесів, послуг); сертифікацію систем якості; атестацію виробництва. Загальне керівництво Системою, організацію та координацію робіт з сертифікації здійснює Держспоживстандарт України – Національний орган з сертифікації, а його функції безпосередньо виконує Управління сертифікації. Організаційну структуру Системи утворюють: Національний орган з сертифікації; науково-технічна комісія; органи з сертифікації продукції; органи з сертифікації систем якості; випробувальні лабораторії; аудитори з сертифікації; науково-методичний та інформаційний центри; територіальні центри стандартизації, метрології та сертифікації; Український навчально-науковий центр зі стандартизації, метрології та сертифікації. Основні етапи акредитації органу з оцінки відповідності: розгляд результатів перевірки органом з акредитації; перевірка органу з сертифікації; укладання угоди між органом Системи та Держспоживстандартом України, якому делегуються функції та повноваження органу з сертифікації в Системі УкрСЕПРО; оформлення та видача атестата акредитації; укладання договору між органом з акредитації та організацією-заявником на проведення акредитації; подання і експертиза документів; реєстрація органу у Реєстрі Системи.

ОСОБЛИВОСТІ СЕРТИФІКАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ В ІНОЗЕМНИХ КРАЇНАХ

**ГАЙДАМАКА Ю.Ю., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: ГАЙДАЙ Г. С.**

Термін «сертифікація» вперше був сформульований і визначений Комітетом з питань стандартизації (СЕРТИКО) міжнародної організації з стандартизації ІСО і включений у Керівництво № 2 ІСО (ІСО/МЕК2) версії 1982 «Загальні терміни та визначення в галузі стандартизації, сертифікації та акредитації випробувальних лабораторій». Згідно з цим документом, сертифікація визнана як дія, що засвідчує за допомогою сертифіката відповідності або знаку відповідності, що продукт або послуга відповідає певним стандартам або іншим нормативним документам. В даний час під сертифікацією розуміється дія третьої сторони, яка забезпечує необхідну впевненість в тому, що продукція, яка належним чином ідентифікована (процес або послуга) відповідає вимогам конкретного стандарту чи іншого нормативного документу. Сертифікація продукції та послуг стала обов'язковою. Вона розглядається як офіційне підтвердження якості і багато в чому визначає конкурентоспроможність продукції, а значить і розвиток виробництва, його

рентабельність і ефективність. В останні роки до традиційно широко поширеної сертифікації продукції додалася сертифікація послуг (у торгівлі, туризмі, обслуговуванні, ремонті), систем якості підприємств, а також сертифікація персоналу. Вся діяльність з питань сертифікації сьогодні базуються на високій компетенції фахівців, які спроможні і певним чином реалізують її завдання та функції, а також розробляють нормативно –методичні документи. В даній публікації розглядаються засоби і методи проведення робіт з сертифікації в різних країнах світу, а також рівень організації цієї роботи в даній сфері.

Сертифікація у Франції: Починаючи з 1981 р. по-над 20 національних організацій були визнані урядом Франції уповноваженими органами із сертифікації. Найбільшим органом із сертифікації є Французька асоціація зі стандартизації (*AFNOR*). Система сертифікації у Франції діє в рамках системи управління знаком відповідності (ОТ), прийнятої у 1939 році. У 1985 р. Адміністративна рада *AFNOR* затвердила новий статут знака NF. Статут відкрив широкий доступ до управління знаком NF, увівши статус "уповноваженого" органу. Уповноважені органи вирішують питання управління знаком NF, користуються широкою автономією в цій діяльності в рамках угоди, що укладається з *AFNOR*. Закон про сертифікацію, чинний у Франції, наголошує, що продукція повинна маркуватися з посиланням на національну організацію, що видала сертифікат. Організаційно сертифікація країни побудована за галузевим принципом і постійно взаємодіє із системою стандартизації. Крім *AFNOR* сертифікацією керують органи державного і галузевого рівня: Французький центр зовнішньої торгівлі (*CNCE*), Центр інформації про норми та технічні регламенти (*CINR*), Союз електротехніків (*UTE*). *AFNOR* визначає повноваження випробувальних центрів і лабораторій, відповідає за їх акредитацію, присвоєння і відміну знака якості, координує співробітництво національних органів із сертифікації з міжнародними організаціями. *CNCE* відповідає за сертифікацію товарів, що імпортуються і експортуються. *CINR* здійснює інформаційне забезпечення національної системи сертифікації та галузей економіки. Провівши сертифікаційні випробування в рамках національної мережі, підприємства вступають в договірні відносини із *AFNOR* і споживачами продукції. Будь-яке порушення з їхнього боку правил сертифікації для даного виду продукції може призвести до санкцій аж до скасування дозволу на випуск сертифікованої продукції. *Оцінка відповідності у Франції має декілька форм:* підтвердження відповідності європейським директивам; заява-декларація виробника про відповідність продукції вимогам європейському стандарту; добровільна сертифікація на відповідність національним стандартам Франції; контролювання безпечності усієї продукції, що знаходиться в продажу. Третя сторона, яка проводить сертифікацію, підтверджує відповідність якості продукції вимогам директив і знакові СЄ. У Франції близько 20% продукції, що випускається, підлягає такому способу оцінки. Заява-декларація виробника, під його відповідальність підтверджує, що продукція за показниками якості відповідає вимогам конкретного європейського стандарту. При цих умовах виробник має право маркувати товар знаком СЄ. Добровільна сертифікація на відповідність національним стандартам Франції проводиться *AFNOR* із застосуванням найжорсткішої схеми сертифікації. Сертифікована продукція маркується знаком відповідності національним стандартам Франції – NF.

Добровільній сертифікації підлягає до 75% продукції, що випускається. У разі застосування даної форми сертифікації підтверджується відповідність товару всім вимогам національного стандарту, у тому числі безпеки. Контроль безпеки продукції, що знаходиться в продажу, проводиться шляхом регулярних перевірок відповідності якості відібраних зразків, які марковані знаками СС і NF, вимогам директив ЄС або національного французького стандарту відповідно. Найактивніша участь у цій діяльності міністерства економіки, яке керує роботою декількох тисяч інспекторів. Право застосування знака NF виробник може отримати на підставі контракту й ліцензії в тому разі, коли в ньому зацікавлена значна частина виробників даного виду продукції: AFNOR затверджує постанови про застосування знака, види обов'язкового контролю і суб'єкти, що його здійснюють, про відповідальність і порядок апеляцій для кожного виду продукції. У Франції знаком NF маркується понад 100 тис. видів продукції, він має 110 модифікацій для різних галузей. Сертифікація на знак NF має добровільний характер. Винятком є продукція медичного напрямку (матеріали, ліки, обладнання), де випробування, у тому числі й клінічні, обов'язкові. Такі товари маркуються знаком NF – MEDICAL.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

**ГАЙДАМАКА Ю.Ю., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач МАШКОВСЬКА Л. В.**

Україна як незалежна, демократична держава перебуває сьогодні на новому та досить складному етапі свого розвитку. Найбільш уразливою та соціально не захищеною категорією населення є молодь. Через відсутність достатнього практичного досвіду, правових та професійних знань, а часто і моральної невідповідності до конкуренції на ринку праці, реалізувати своє право на працю молодим громадянам на сьогоднішній день досить складно. Недостатня увага до вказаної проблеми може призвести до відсутності кваліфікаційного кадрового потенціалу в країні, підвищення безробіття та злочинності серед молоді.

Проблематика працевлаштування та зайнятості молоді давно є предметом дослідження учених (юристів, економістів, демографів, психологів, соціологів), перебуває у фокусі уваги журналістів, представників державних установ та неурядових організацій.

Відповідно до Закону України « Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні, молоддю визнаються громадяни України, віком від 14 до 35 років. У ст. 43 Конституції України закріплено, що “ кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він сам вільно обирає, або на яку вільно погоджується ”. Загальні вимоги до працевлаштування молодих спеціалістів регулюються ст.. 197 Кодексу законів про працю України.

У 2009-2010 навчальному році проводилось дослідження студентів на предмет вивчення їх мотиваційних очікувань щодо майбутньої зайнятості.

Переважає більшість студентів (78%) занепокоєна з приводу майбутнього працевлаштування і на це є певні підстави.

Роботодавці не хочуть брати на роботу початківців, мотивуючи це відсутністю у них досвіду. Аби збалансувати попит і пропозицію на ринку праці, слід чітко прогнозувати: скільки, для кого і де готувати кадри. Такі передбачення мають стати невід'ємною частиною макроекономічного прогнозу розвитку галузей. Для підвищення їх достовірності варто поліпшити якість статистичних даних, удосконалити повністю методологію розрахунків. До цього процесу доцільно залучити фахівців Мінпраці, Міносвіти, служби зайнятості та науковців. Таким прогнозуванням вже більше 50 років займаються у США та у країнах Європи, долучились до нього Росія і Україна.

Прогнозувати, які професії нині потрібні для виробництва і управління, без яких не обійтися у майбутньому необхідно на державному рівні. Лише тоді наша країна зможе посісти чільне місце серед розвинутих держав. Не можна далі миритися з ситуацією, коли випускники багатьох навчальних закладів змушені йти в центри зайнятості, бо здобута ними професія не має попиту на ринку. Так само й ті, хто зараз сидить за шкільною партою, не знають, які професії будуть престижними після отримання ними атестатів зрілості.

Основним заходом зі сприяння працевлаштуванню молоді є відпрацювання порядку надання профорієнтаційних та профдіагностичних послуг як в навчальних закладах різного рівня, так і в центрах зайнятості та громадських організаціях. Актуальним залишається й проведення перенавчання, оскільки молодь є більш відкритою до освоєння нової спеціальності. Причому перенавчання повинно проводитися тільки після аналізу кон'юнктури ринку праці та професійної придатності молодої людини.

Проблеми зайнятості молоді (зокрема випускників навчальних закладів), яка становить третину загальної чисельності незайнятих громадян, що перебувають на обліку в державній службі зайнятості, регулюються відповідно до положень законів України "Про зайнятість населення" від 01.03.1991 № 803-XII (в ред 17.11.2009) та "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття" від 02.03.2000 № 1533-III (в ред від 19.05.2011р.) шляхом:

- надання випускникам навчальних закладів першого робочого місця у рамках державного замовлення на підготовку кваліфікованих робітників і спеціалістів;

- бронювання на підприємствах, в установах та організаціях, незалежно від форми власності з чисельністю понад 20 чоловік, до 5 відсотків загальної кількості робочих місць за робітничими професіями для молоді;

- створення маркетингових служб навчальних закладів з метою сприяння працевлаштуванню випускників;

- надання підтримки підприємницької ініціативи безробітних, у тому числі молоді, зокрема, виплати одноразової допомоги з безробіття для організації підприємницької діяльності;

- створення роботодавцями додаткових робочих місць для працевлаштування безробітних, у першу чергу випускників навчальних закладів і жінок, зареєстрованих у державній службі зайнятості, та надання роботодавцями дотацій у розмірі витрат на заробітну плату працівників, прийнятих на роботу з цієї

категорії осіб;

- економічного стимулювання роботодавців, які приймають на роботу (або стажування) випускників навчальних закладів;

- залучення молодіжних центрів праці до вирішення питань працевлаштування, навчання новим професіям та підвищення кваліфікації молоді;

- надання підтримки підприємцям-початківцям;

- формування підприємницької ініціативи молоді.

Розв'язання проблеми підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці потребує:

- формування державної молодіжної політики з урахуванням інформації щодо прогнозу пропозиції робочої сили згідно з потребами продавців;

- розвитку підприємництва, малого та середнього бізнесу, що забезпечить створення нових робочих місць;

- формування навичок праці з урахуванням вимог її наукової організації, підвищення науково-технічних якостей працівника;

- активізація процесів надання інформації щодо перспектив професійного росту молоді, заохочення її до активного пошуку роботи;

- реформування системи освіти: створення дієвої та ефективної системи безперервного навчання, створення у всіх навчальних закладах підрозділів із працевлаштування своїх випускників;

- через засоби масової інформації, молодіжні організації посилити мотивацію молоді до продуктивної легальної зайнятості, що відіграє важливу роль у розвитку України.

Отже, застосування вищевказаних пропозицій, сприятиме працевлаштуванню молоді на ринку праці та підвищенню її ролі в формуванні економіки України, можливе це лише за умови своєчасного коригування загальнодержавної політики працевлаштування, яка повинна відповідати вимогам ринкової економіки.

ВИБІР, ЗАСТОСУВАННЯ, СТРУКТУРА ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ ШТРИХОВИХ КОДІВ

ГУМЕННА А.С., студ. II курсу факультету менеджменту

Науковий керівник: доцент ГАЙДАЙ Г.С.

Штрихове кодування – це система автоматичної ідентифікації об'єктів кодування. Необхідність впровадження штрихових кодів виникла у зв'язку з розвитком інформаційної технології, широким впровадженням ЕОМ у сферу виробництва і торгівлі. У результаті з'явилась можливість за рахунок автоматизованого обліку надходження, відвантаження і продажу товарів інтенсифікувати товарообіг і спростити документальне оформлення товарів на різних його етапах. Штриховий код – комбінація послідовно розташованих штрихів та проміжків між ними, розміри та розташування яких встановлені певними правилами. Присвоєння кодів об'єктам кодування повинно відбуватись на основі певних правил і методів. Код повинен мати певну структуру і допомагати впорядкуванню об'єктів. Він може бути зображений за допомогою

спеціально обумовлених знаків. Метод кодування має відповідати та забезпечувати такі вимоги: одночасно ідентифікувати об'єкти; враховувати кількість номенклатури, яка кодується, кількість обраних ознак класифікації; використовувати як алфавіт коду цифри і літери алфавіту; забезпечувати мінімальну довжину коду, мінімальний резерв вільних кодових позначень для збереження можливості кодування нових об'єктів без порушення структури класифікації; бути орієнтованим на машинну обробку закодованої інформації; передбачати можливість автома-тичного контролю помилок у кодах.

Залежно від структури штрихові коди можуть бути: цифровими і абетково-цифровими; одномірними або двомірними; дискретними або безперервними; двонапрямними; контролепридатними; з фіксованою довжиною коду або зі змінною довжиною коду; з різною інформаційною щільністю. Найпоширенішими у економічно розвинутих країнах є такі штрихові коди: код «2 з 5 Industrial»; код «2 з 5 Matrix»; код «2 з 5 з чергуванням» чи код ITF (Interleaved Twenty Five); код 39; 93; код Codabar; код 128; код EAN (European Article Number); код UPC (Uniform Product Code); код 49. В Україні рекомендується застосовувати такі найпоширеніші і найперспективніші штрихові коди: Код EAN-13 (EAN-8), Код ITF, Код 39, Код 128. Код ITF – безперервний контролепридатний двонапрямний штриховий код, що належить до родини кодів «2 з 5» і має п'ять елементів у знаку, два з яких є широкими. Особливістю коду ITF є подання пар цифр у знаках штрихового коду за допомогою п'яти штрихів і п'яти проміжків. На непарних позиціях (рахуючи зліва направо) цифри зображаються штрихами, а на парних – проміжками (чергування). При штриховому кодуванні даних з непарною кількістю знаків попереду записується «0». У двійковому зображенні широкий штрих або широкий проміжок ідентичний «1», вузький штрих або вузький проміжок – «0». Номінальна ширина вузького елемента дорівнює 1 мм. Відношення ширини широкого елемента до ширини вузького повинно бути 2,5:1. До номінальних розмірів можна застосовувати масштабні коефіцієнти 0,625; 0,7; 0,8; 0,9; 1, 0; 1,1; 1,2. Застосування масштабного коефіцієнта до розмірів штрихкової позначки не повинно впливати на співвідношення ширини елементів. Перед інформаційними знаками ставиться знак «Старт», після них – знак «Стоп». Знак «Старт» складається з двох вузьких штрихів і двох вузьких проміжків. Знак «Стоп» складається з одного широкого штриха, одного вузького проміжку і одного вузького штриха. Кодом ITF кодується цифрова інформація (цифри від 0 до 9). Код ITF має високу щільність запису. У штрихковій позначці ITF для підвищення надійності зчитування рекомендовано використовувати контрольний знак. Контрольний знак розташовується безпосередньо після інформаційних знаків перед знаком «Стоп». Якщо після додавання контрольного знака кількість знаків у даних є непарною, то попереду кодового рядка безпосередньо після знака «Старт» додається 0. Для подання числа штриховим кодом ITF необхідно його розкласти на пари цифр справа на ліво. Якщо кількість цифр не парна, то старший розряд зліва доповнюється цифрою «0». Приклад: Розрахувати числове значення контрольного знака К для даних 87654351. Цей рядок даних має парну кількість знаків. Додавання контрольного знака зробить кількість знаків непарною. У цьому випадку перед розрахунком контрольного числа рядок повинен бути доповнений зліва нулем. Дані для розрахунку наведені

у табл.:

1. Дані для розрахунку контрольного знака коду ІТФ

Номер позиції	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Код даних	0 8 7 6 5 4 3 5 1 К
Непарні позиції	$0 + 7 + 5 + 3 + 1 = 16 > < 3 = 48$
Парні позиції	$8 + 6 + 4 + 5 = 23$

Контрольний знак дорівнює 9. Дані з контрольним знаком – 0876543519.

Код 39 – це дискретний двонапрямний контролепридатний код із змінною довжиною штрихкової позначки. Він дозволяє кодувати 43 символи (10 цифр, 26 літер латинської абетки та 8 службових знаків). Знак Коду 39 складається із дев'яти елементів: п'яти штрихів та чотирьох проміжків, що чергуються між собою. Три елементи є широкими, інші шість — вузькими. Знак Коду 39 починається і закінчується штрихом. Знаки штрихового коду відокремлюються один від одного роздільними проміжками.

Рис1. Зображення числа 122 штрихковою позначкою Коду 39.

ОСНОВИ СЕРТИФІКАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ ТА СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

МАЦЕНКО О.М., студ. ІІ курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: ГАЙДАЙ Г.С.

Сертифікація (від латинських слів certus – вірний та facio – роблю) – це процедура письмового засвідчення третьою стороною (уповноваженим чи акредитованим органом) відповідності продукції, процесу чи послуги заданим вимогам, атестації виробництва та системи якості. Сертифікація визначає основні принципи, критерії та порядок перевірки і містить настанови з призначення, планування, здійснення та документування перевірок. Перевірка якості – це систематичний та незалежний аналіз, що дає змогу визначити відповідність якості та її наслідків запланованим заходам. Перевірку якості застосовують до систем якості чи її елементів (процесів, продукції, послуг) і, як правило, здійснюють її аудиторі з якості, тобто особи, що мають відповідну освіту, кваліфікацію, несуть

відповідальність за контрольовані ділянки. Кваліфікаційні вимоги до аудиторів з якості встановлені відповідним стандартом. Системою якості називають сукупність організаційної структури, методик, процесів і ресурсів, необхідних для здійснення управління якістю. До питань, що є обов'язковими в контрольних заходах та в процесі проведення необхідних перевірок відносяться: відповідність елементів системи якості встановленим вимогам; визначення ступеня ефективності запровадженої системи якості; надання змоги об'єкту перевірки поліпшити систему якості; стан виконання нормативних вимог; надання дозволу для реєстрації системи якості тощо. Найвищим в Україні національним органом зі сертифікації є Державний комітет України з технічного регулювання та споживчої політики (Держспоживстандарт України). До жовтня 2002 року це був Державний комітет України зі стандартизації, метрології та сертифікації (Держстандарт України). Сьогодні структурні ланки сертифікації або уповноважені в установленому порядку органи, документально підтверджують відповідність продукції, систем управління якістю, систем управління навколишнім середовищем, систем управління охороною праці, персоналу, встановленим вимогам. УкрСЕПРО, її підрозділи проводять як обов'язкову, так і добровільну сертифікацію. Обов'язкова сертифікація в усіх випадках повинна включати перевірку та випробування продукції для визначення її характеристик і подальший державний технічний нагляд за сертифікованою продукцією. Законодавством України визначено перелік продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні. Для продукції, включеної в Перелік, при перетині кордону України, необхідно мати сертифікат відповідності (сертифікат про визнання), виданий в Системі УкрСЕПРО. Без сертифікату відповідності (сертифікату про визнання) перетин продукцією межі України не допускається. Добровільна сертифікація проводиться на відповідність вимогам, які не відносяться до обов'язкових. При цьому сертифікація на відповідність усім обов'язковим вимогам, якщо вони встановлені для цієї продукції, проводиться обов'язково. В процесі добровільної сертифікації, що проводиться в Системі УкрСЕПРО, визначається відповідність параметрів продукції вимогам нормативних документів, які вказані заявником. Слід зазначити, що проведення робіт по добровільній сертифікації істотно підвищує конкурентоспроможність сертифікованої продукції та її привабливість для ринку, дозволяє виробникові ефективніше реалізувати свою продукцію на вигідних умовах.

Продукція, яка ввозиться і реалізується на території України, обов'язково має відповідати вимогам норм і стандартів, що діють в Україні. Така відповідність має підтверджуватися сертифікатом відповідності чи свідоцтвом про визнання відповідності, виданим або визнаним центральним органом виконавчої влади з питань технічного регулювання або акредитованим в установленому порядку органом із сертифікації, який уповноважений на здійснення цієї діяльності в законодавчо регульованій сфері.

Митне оформлення товарів, що ввозяться на митну територію України та підлягають обов'язковій сертифікації, регулюється Порядком митного оформлення імпортованих товарів (продукції), що підлягають обов'язковій сертифікації в Україні.

Успіх більшості сучасних підприємств визначається якістю – починаючи від

процесів виробництва і закінчуючи продукцією і наданими послугами. Орієнтація на якість – основа існування компанії, інструмент, який відкриває нові можливості в сучасному конкурентному середовищі. Фактично, з кожним днем все більше постачальників вимагають доказів дотримання якості виробником шляхом сертифікації, як необхідної умови ведення бізнесу. Відділ сертифікації систем управління допомагає організаціям сертифікуватися по ISO 9001 шляхом аудиту систем управління якістю. Сертифікат на систему управління якістю – аргумент якості Вашої діяльності для Ваших споживачів. Сертифікація з оцінки системи управління якістю щодо виробництва продукції, яка сертифікується, проводиться з метою забезпечення впевненості органу з сертифікації продукції в тому, що продукція, яка виготовляється підприємством, відповідає обов'язковим вимогам нормативних документів, всі технічні, адміністративні та людські чинники, що впливають на якість продукції, знаходяться під контролем, продукція незадовільної якості своєчасно виявляється, а підприємство вживає заходів щодо запобігання виготовлення такої продукції на постійній основі. Сертифікація з оцінки системи управління якістю проводиться органами, що акредитовані на право проведення цих робіт, та виконується за ініціативою заявника або за рішенням органу з сертифікації продукції. Результати оцінки системи управління якістю оформлюються висновком. Сертифікат відповідності на продукцію при сертифікації з оцінкою системи управління якістю видається по терміну дії сертифіката на систему якості (до п'яти років).

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ВІДОМОСТІ ПРО ПОНЯТТЯ СЕРТИФІКАЦІЇ

**ПРОЦЮК П.В., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: ГАЙДАЙ Г.С.**

Історію стандартизації та сертифікації починають розглядати ще з минулого тисячоліття. Ще наприкінці XVIII ст. у німецькому місті Лейпциг відомий гомеопат Самуель Ганеман (1755–1843) запропонував сертифікувати лікарську сировину з рослин для того, щоб ліки, які купуються в різних аптеках, не дуже відрізнялися за якістю. Але того часу ця пропозиція натрапила на опір аптекарів, і Ганеман навіть залишив Лейпциг. Проте та справа, за яку колись постраждав лікар, стала нині обов'язковою і вагомою частиною в діяльності людини, хоча б що вона виробляла: їжу, одяг, техніку тощо.

Сертифікацію визнають як дійство, що підтверджує за допомогою знаку чи сертифіката відповідність виробу вимогам, певних стандартів чи технічних умов. За допомогою сертифікації третя сторона дає письмову гарантію, що товари чи послуги відповідають заданим вимогам. Третьою стороною називають організацію, яка не залежить від постачальника, товаровиробника (перша сторона) і покупця (друга сторона). Слово "сертифікат" відоме як документ, що складений за визначеною формою. Надання сертифіката, що супроводжує випуск і використання якого-небудь приладу, верстата або продукції, ще не означає, що відбувається процес сертифікації. Система сертифікації – це система із власними

правилами виконання процедури сер-тифікації та управління нею, вона забезпечує і гарантує достовірність серти-фіката в найширшому розумінні цього слова, що охоплює всі аспекти виробництва, контролю і забезпечення якості продукції. Серед цих аспектів потрібно назвати, зокрема, такі як технологічні, метрологічні, нормативно-технічні та правові.

Із погляду технології виробництва, видача сертифіката має підтверд-жувати, що весь технологічний процес виготовлення даної продукції було витримано в установлених межах, що вихідні матеріали відповідали всім заданим вимогам, під час проходження виробу по всій технологічній ланці не було відзначено якихось дестабілізуючих факторів або ознак їхньої дії. Як метрологічне забезпечення сертифіката є свідоцтвом того, що всі вимірю-вальні прилади і засоби за всіма своїми метрологічними характеристиками належною мірою відповідають заданим вимогам і забезпечують достовір-ність усіх вимірювань і досліджень продукції на всіх етапах її створення.

Оскільки сертифікат підтверджує відповідність продукції конкретному документу (стандарту чи технічним умовам), то особливо важливо, щоб він був складений, підтверджений та зареєстрований у повній відповідності до правил Системи сертифікації. Мета, принципи та правила побудови і функціонування системи сертифікації, її структура, функції та порядок вико-нання цих функцій регламентовані нормативними документами міжнародних (ISO, ІЕС, Європейської Співдружності) та національних (Державна система стандартизації України, УкрСЕПРО) організацій.

До правових аспектів сертифікації належать питання поширення відповідальності за спостереженням правил процедури системи сертифікації в частині порядку атестації та об'єктивне підтвердження дій органів і служб, які здійснюють нагляд за сертифікацією і проводять дослідження продукції та контроль її якості під час виробництва, приймання й постачання.

Основні терміни, визначення та поняття, що використовуються в Сис-темі сертифікації продукції (УкрСЕПРО), відповідають вимогам як націо-нальних, так і міжнародних стандартів, Закону України "Про підтвердження відповідності". Серед найбільш вживаних зустрічаються: *нормативний документ* – документ, який містить правила, загальні принципи чи характеристики, що стосуються різних видів діяльності або їх результатів; *відповідність* – додержання всіх встановлених вимог до продукції, процесу чи послуг; *якість* – сукупність характеристик об'єкта, які стосуються його здатності задовольнити встановлені та передбачені потреби; *управління якістю* – такі напрямки виконання функції загального управління, які визначають політику, мету й відповідальність у сфері якості, а також здійснюють їх за допомогою таких засобів, як планування якості, оперативне управління якістю, забезпечення якості та покращання якості в межах системи якості; *планування якості* – діяльність, яка встановлює мету і вимоги до якості та до застосування елементів системи якості; *забезпечення якості* – усі планові та систематично виконувані в межах системи якості види діяльності, що підлягають підтвердженню в разі потреби і є необхідними для створення достатньої впевненості в тому, що об'єкт виконуватиме вимоги до якості; *система якості* – сукупність організаційної структури, методик, процесів і ресурсів, необхідних для здійснення управління якістю; *програма якості* – документ, у

якому регламентовано конкретні заходи у сфері якості, ресурси і послідовність діяльності щодо конкретної продукції, проекту чи контракту; *сумісність* – придатність об'єктів до спільного використання в конкретних умовах для виконання відповідних вимог; *взаємозамінність* – придатність об'єкта до використання замість іншого без зміни для виконання однакових вимог; *сертифікація відповідності* – дія третьої сторони, яка доводить, що забезпечується в певненість утому, що належно ідентифікована продукція, процес чи послуги відповідають конкретному стандарту чи іншому нормативному документу; *система сертифікації* – система, яка має власні правила процедури та управління для проведення сертифікації відповідності; *схема сертифікації* – склад і послідовність дії третьої сторони під час проведення сертифікації відповідності; *обов'язкова сертифікація* – сертифікація на відповідність вимогам, які зараховані нормативними документами до обов'язкових вимог і є обов'язковими до виконання; *добровільна сертифікація* – сертифікація на відповідність вимогам, які не внесені нормативними документами до обов'язкових вимог; *атестація виробництва* – офіційне підтвердження органом із сертифікації або іншим спеціально уповноваженим органом наявності необхідних і достатніх умов виробництва певної продукції, які забезпечують стабільне виконання вимог до неї, що встановлені нормативними документами та контролюються під час сертифікації; *орган із сертифікації* – орган, що виконує сертифікацію відповідності; *аудитор* – особа, що атестована на право проведення окремих видів робіт у галузі сертифікації; *сертифікат відповідності* – документ, що видається відповідно до правил системи сертифікації та свідчить про те, що забезпечується впевненість у тому, що належно ідентифікована продукція відповідає конкретному стандарту чи іншому нормативному документу; *знак відповідності* – захищений в установленому порядку знак, що застосовується або виданий відповідно до правил системи сертифікації, який засвідчує, що забезпечуються необхідні гарантії того, що продукція, процес чи послуги відповідають конкретному стандарту чи іншому нормативному документу;

заявник – особа чи підприємство, що звернулися до органу із сертифікації із заявою щодо проведення сертифікації продукції; *інспекційний контроль* – контроль за акредитованими органами із сертифікації, випробувальними лабораторіями та аудиторами з дотримання ними правил системи сертифікації; *технічний нагляд* – нагляд за відповідністю сертифікованої продукції під час її виробництва вимогам стандартів або інших нормативних документів; *обов'язкові вимоги* – вимоги, які встановлені чинними законодавчими актами України або нормативними документами та є обов'язковими для виконання; *науково-технічна комісія* – дорадчий орган при Держспоживстандарті України з вироблення та проведення єдиної політики щодо побудови, функціонування та удосконалення системи сертифікації; *член системи сертифікації* – орган із сертифікації, що діє відповідно до правил системи сертифікації та має змогу брати участь в управлінні системою сертифікації; *учасник системи сертифікації* – орган із сертифікації, що діє згідно з правилами системи сертифікації, але не має змоги брати участь в управлінні системою сертифікації; *доступ до системи сертифікації* – можливість для заявника користуватися сертифікацією згідно з правилами системи сертифікації; *підтвердження відповідності* – діяльність, наслідком якої є

впевненість у тому, що продукція відповідає встановленим вимогам; *акредитація* – процедура, під час якої національний орган з акредитації документально засвідчує компетентність юридичної особи чи відповідного органу з оцінки відповідності виконувати певні види робіт; *оцінка відповідності* – будь-яка діяльність, пов'язана з прямим чи непрямим визначенням того, що встановлені вимоги дотримуються належним чином; *декларування відповідності* – процедура, за допомогою якої виробник під власну повну відповідальність документально засвідчує, що продукція відповідає встановленим вимогам; *орган з оцінки відповідності* – випробувальна або калібрувальна лабораторія, орган сертифікації, орган із контролю, які здійснюють діяльність у сфері оцінки підтвердження відповідності продукції вимогам, встановленим законодавством; *декларація про відповідність* – документ, за допомогою якого виробник або уповноважена ним особа дає письмову гарантію, що продукція відповідає встановленим вимогам.

СИСТЕМА СЕРТИФІКАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ УКРСЕПРО

САУШЕВА О.С., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: ГАЙДАЙ Г.С.

Державний Комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики (Держспоживстандарт України) – національний орган України з сертифікації. Відповідно до Декрету Кабінету Міністрів України «Про стандартизацію і сертифікацію» на нього покладено створення та забезпечення функціонування державної системи сертифікації. Держспоживстандарт України: визначає основні принципи, структуру та правила системи сертифікації в Україні; затверджує переліки продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації, з зазначенням нормативних документів, на відповідність яких проводиться сертифікація; здійснює контроль за додержанням правил сертифікації та за сертифікованою продукцією і інформує заявлені організації та громадські з результатами сертифікації. Державний Комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики і призначені ним органи з сертифікації законодавчо вповноважені виконувати роботи з обов'язкової сертифікації. Україна приєдналась до міжнародних систем сертифікації, зокрема: системи міжнародної електротехнічної комісії (МЕК) з випробувань електрообладнання на відповідність стандартам безпеки; системи сертифікації компонентів електронної техніки МЕК. УкрСЕПРО – українська національна система сертифікації в Україні. В структурі Системи до роботи залучено більше 149 органів з сертифікації продукції (робіт, послуг) та 811 випробувальних лабораторій (центрів). Головним інститутом в системі Державного Комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики по розробці науково – методичних та організаційних засад сертифікації продукції, послуг, систем якості є Український науково-дослідний інститут стандартизації, сертифікації та інформатики (Укр-НДІССІ).

Поряд з цим, Системі (УкрСЕПРО) послуги з сертифікації надає Державний Комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики, зокрема: проводить акредитацію органів з сертифікації, випробувальних

лабораторій (центрів), веде їх Реєстр; готує і атестує аудиторів, веде їх Реєстр; виконує реєстрацію сертифікатів відповідності (свідоцтв про визнання), веде їх Реєстр; веде Реєстр сертифікатів підприємств, які отримали сертифікат на систему якості; веде Реєстр атестатів виробництва, виданих підприємствам; забезпечує створення організаційно-методичної бази сертифікації та випробувань; організує розробку правил сертифікації однорідної продукції (робіт, послуг). Організаційну основу системи сертифікації Укр-СЕПРО становлять державні стандарти України. Організаційну структуру Системи УкрСЕПРО утворюють: Національний орган із сертифікації – Держспоживстандарт України; науково-технічна комісія Держспоживстандарту України; органи із сертифікації продукції; органи із сертифікації систем якості; випробувальні лабораторії (центри); аудитори; науково-методичний та інформаційний центр; територіальні центри стандартизації, метрології та сертифікації Держспоживстандарту України; Український навчально-науковий центр із стандартизації, метрології та якості продукції; заявники. Основні функції учасників Системи УкрСЕПРО наведено в ДСТУ 3410-96. Основні принципи, структура та правила Системи УкрСЕПРО визначено Декретом Кабінету Міністрів України “Про стандартизацію та сертифікацію” та державними стандартами України. Сертифікація в УкрСЕПРО передбачає підтвердження третьою стороною показників, характеристик та властивостей продукції, процесів, послуг на підставі випробувань, обстеження, атестації виробництва та сертифікації систем якості. Право проведення робіт із сертифікації мають органи із сертифікації продукції, випробувальні лабораторії (центри) й аудитори, що акредитовані та занесені до Реєстру Системи. У Системі УкрСЕПРО встановлено такий розподіл відповідальності:

Заявник несе відповідальність за невідповідність сертифікованої продукції вимогам нормативних документів та застосування сертифікатів і знаків відповідності з порушенням правил Системи УкрСЕПРО.

Випробувальна лабораторія (центр) несе відповідальність за недостовірність та необ'єктивність результатів випробувань сертифікованої продукції.

Орган із сертифікації несе відповідальність за необґрунтовану чи неправомірну видачу сертифікатів відповідності, атестатів виробництва та підтвердження їх дії, а також за порушення правил Системи УкрСЕПРО.

Перелік продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні, включає 39 однорідних видів продукції та послуг. Сертифікації підлягає продукція, яка: вироблена в Україні і та, що завозиться до України. Відбір зразків представником органу із сертифікації проводиться виключно в присутності представника виробника (постачальника) і оформляється актом відбору зразків із зазначенням таких відомостей: місце і дата відбору зразків; назва продукції; назва виробника продукції; характеристика продукції в споживчій упаковці; термін та умови зберігання продукції; кількість зразків для випробувань та зразків-свідків для зберігання. Акт оформляється в трьох примірниках і підписується особою, яка проводила відбір, та представником підприємства-виробника або постачальника. Один примірник залишається у виробника, другий (разом із зразками-свідками) — надсилається в орган із сертифікації для зберігання, третій (разом із зразками для випробувань) – в акредитовану випробувальну лабораторію, яка зазначена в рішенні за заявкою. Відібрані зразки для випробувань та зберігання маркують і

пломбують. Підприємство-виробник (постачальник) передає відібрані для випробувань та зберігання зразки продукції у випробувальну лабораторію та в орган із сертифікації за свої кошти.

За відсутності відповідних стандартів правила відбору зразків (їхня кількість) установлюються органом із сертифікації залежно від обсягів випуску (партії).

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО АТЕСТОВАНОГО ВИРОБНИЦТВА ТА ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ ЗА ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ

СЛЮСАР М.В., студентка II курсу факультету менеджменту.

Науковий керівник: доцент ГАЙДАЙ Г.С.

Атестація виробництва в Системі проводиться органом з сертифікації продукції. Її проведення може бути за ініціативою підприємства, що виготовляє продукцію, або на вимогу органу з сертифікації продукції. Атестація виробництва здійснюється з метою оцінки технічних можливостей підприємства, що виготовляє продукцію (далі – підприємство), забезпечення стабільного випуску продукції, яка відповідає вимогам нормативних документів, що на неї поширюється. Вона повинна передбачати отримання кількісної оцінки стабільності відтворення показників продукції. Для показників, що підтверджуються сертифікацією, повинна також передбачатися видача рекомендацій щодо оптимальності кількості зразків (проб, вибірок), що випробовуються з метою сертифікації, способів та правил їх відбору, а також правил і порядку проведення технічного нагляду за виробництвом сертифікованої продукції.

Підприємство, що має намір атестувати виробництво продукції в Системі, повинно мати повний комплект технічної документації на продукцію та її виробництво (зокрема нормативну, технологічну, конструкторську документацію, або документацію, що визначає склад продукції). Склад технічної документації визначається особливостями продукції та технологією виробництва. Підприємство до початку атестації повинно мати відповідні документи, в яких наводяться відомості щодо: організації контролю якості; організації контролю за випуском продукції; структури відповідальності виробничого персоналу перед вищим рівнем керівництва за якість виготовлення продукції та виконання робіт; системи контролю якості в ході технологічного процесу, зокрема контролю матеріалів і комплектуючих виробів; системи контролю за внесенням змін до технічної документації; засобів вимірювань, контролю та випробувального обладнання, що використовується під час виробництва продукції; про системи повірки засобів вимірювань, контролю та випробувального обладнання; порядку формування та позначення партій продукції, що випускається, порядку формування та позначення вибірок з них для випробувань та контролю; порядку реєстрації результатів контролю та випробувань, складання, затвердження та зберігання протоколів випробувань; порядку, що забезпечує випуск тільки тих партій продукції, які відповідають вимогам нормативно-технічної документації.

До проведення атестації підприємство повинно розробити інструкції з

атестації технічних можливостей. Вимоги щодо побудови, викладення та оформлення інструкцій наведені в ДСТУ 3414-96.

ПІДТВЕРДЖЕННЯ ВІДПОВІДНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ВСТАНОВЛЕНИМ ВИМОГАМ

СМЕТАНСЬКА Т.І., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: доцент ГАЙДАЙ Г. С.

Сертифікація в законодавчо регульованій сфері здійснюється згідно з вимогами технічних регламентів з підтвердження відповідності. За результатами сертифікації в разі позитивного рішення уповноваженого органу із сертифікації заявникові видається сертифікат відповідності, зразок якого затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері підтвердження відповідності. Уповноважені органи із сертифікації ведуть реєстри виданих сертифікатів відповідності, свідоцтв про визнання відповідності та подають в установленому порядку інформацію про них до державного реєстру сертифікатів відповідності та свідоцтв про визнання відповідності. Уповноважені органи із сертифікації мають право укладати за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері підтвердження відповідності угоди про взаємне визнання результатів робіт з підтвердження відповідності з уповноваженими органами інших країн. Вимоги до уповноважених органів із сертифікації і порядок надання їм повноважень встановлює Кабінет Міністрів України.

Обов'язки виробників та постачальників продукції, що підлягає підтвердженню відповідності в законодавчо регульованій сфері, регламентуються Законом України «Про підтвердження відповідності». Відповідно до вимог Закону виробник зобов'язаний: сприяти здійсненню всіх процедур підтвердження відповідності, встановлених для конкретного виду продукції; наносити на продукцію національний знак відповідності в законодавчо регульованій сфері; компенсувати споживачам продукції завдані їм збитки в разі виявлення невідповідності продукції вимогам, зазначеним у декларації про відповідність та/або в сертифікаті відповідності чи свідоцтві про визнання відповідності. Цим же Законом виписані зобов'язання і постачальнику продукції, до обов'язків якого входить: реалізовувати продукцію за умови наявності копії сертифіката відповідності та/або копії декларації про відповідність чи копії свідоцтва про визнання відповідності в порядку, визначеному законодавством; припиняти реалізацію продукції, якщо вона не відповідає вимогам нормативних документів, зазначеним у декларації про відповідність або в сертифікаті відповідності. Процедура підтвердження відповідності в законодавчо регульованій сфері для окремих видів продукції, яка може становити небезпеку для життя та здоров'я людини, тварин, рослин, а також майна та охорони довкілля, запроваджується технічними регламентами з підтвердження відповідності.

Із введенням у дію технічних регламентів з підтвердження відповідності спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері

підтвердження відповідності офіційно публікує перелік національних стандартів, добровільне застосування яких може сприйматись як доказ відповідності продукції вимогам технічних регламентів. Виробник чи постачальник також має право підтвердити відповідність продукції вимогам технічних регламентів іншими, ніж відповідність стандартам, шляхами, передбаченими цими регламентами. В ст. 16 Закону України "Про підтвердження відповідності" зазначається, що виробник може скласти декларацію про відповідність з власної ініціативи або на підставі договору зі споживачем, при цьому він відповідає за включення у декларацію недостовірних відомостей згідно із законами України.

Сертифікація в законодавчо нерегульованій сфері здійснюється на добровільних засадах у порядку, визначеному договором між заявником (виробником, постачальником) та органом із сертифікації. При цьому підтверджується відповідність продукції, систем управління якістю, систем екологічного управління довкіллям, персоналу будь-яким заявленим вимогам. Орган із сертифікації встановлює правила здійснення сертифікації, визначає учасників робіт із сертифікації. Сертифікація на добровільних засадах може здійснюватись також органами із сертифікації, уповноваженими на виконання робіт у законодавчо регульованій сфері.

Особа, яка є заявником з підтвердження відповідності, може оскаржити дії та рішення уповноваженого органу із сертифікації шляхом подання скарги до апеляційної комісії або в судовому порядку. Скарги розглядаються апеляційними комісіями, що створюються при уповноважених органах із сертифікації. Типове положення про апеляційні комісії і порядок розгляду ними скарг затверджує спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері підтвердження відповідності. У разі незгоди однієї зі сторін з рішенням апеляційної комісії воно може бути оскаржено у спеціально уповноваженому центральному органі виконавчої влади у сфері підтвердження відповідності.

ВИМОГИ ДО ВИПРОБУВАЛЬНИХ ЛАБОРАТОРІЙ ТА ПОРЯДОК ЇХ АКРЕДИТАЦІЇ

ТРУТНЕНКО І.В., студ. II курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: доцент ГАЙДАЙ Г.С.

Випробувальна лабораторія – це лабораторія, яка проводить технічні операції, що полягають у визначенні однієї чи декількох характеристик певної продукції згідно з встановленою процедурою. Акредитована випробувальна лабораторія повинна мати систему забезпечення, яка відповідає її діяльності та обсягу робіт, що виконуються та актуалізовану документацію. Документація на елементи системи забезпечення якості повинна бути включена до «Керівництва з якості випробувальної лабораторії», яким повинні керуватись співробітники лабораторії. Акредитована лабораторія повинна керуватись певними правами, нею може бути будь-яка лабораторія, що виявила бажання пройти акредитацію, незалежно від її галузевої підпорядкованості і форм власності. Але випробування, з метою сертифікації, проводяться випробувальними лабораторіями, що акредитовані на

технічну компетентність та незалежність в Системі (УкрСЕПРО). Допускається проводити випробування, з метою сертифікації, випробувальними лабораторіями, що акредитовані тільки на технічну компетентність, але з контролем з боку представників органу з сертифікації продукції. Відповідальність за об'єктивність таких випробувань несе орган з сертифікації або організація, що виконує його функції, за дорученням яких випробувальна лабораторія проводить випробування. Інспекційний контроль за діяльністю акредитованих лабораторій здійснює Національний орган з сертифікації або за його дорученням – територіальні центри Держспожив-стандарту України. Акредитація лабораторії може бути достроково зупинена або, у певних випадках, скасована.

До організації та управління лабораторією висуваються конкретні вимоги, зокрема: випробувальна лабораторія повинна мати керівника, який несе відповідальність за її діяльність та результати роботи, призначення та звільнення якого для лабораторії, що акредитована на технічну компетентність та незалежність, повинні проводитися за згодою Національного органу з сертифікації; якщо випробувальна лабораторія, що акредитована, сама не є юридичною особою, а входить до складу органу з сертифікації чи іншої організації, які є юридичними особами, то вона повинна бути структурним підрозділом цих організацій; кожний співробітник лабораторії повинен бути компетентним щодо закріпленої сфери діяльності, а також знати свої права і обов'язки; організаційна структура повинна виключати можливість тиску на співробітників лабораторії, який може вплинути на їх висновки чи результати роботи з випробувань продукції; у лабораторії повинна бути система перевірки компетентними особами ходу та результатів випробувань, а також кваліфікації персоналу лабораторії. Порядок акредитації випробувальних лабораторій передбачає наступні етапи: заява на акредитацію; експертиза поданих документів; перевірка випробувальної лабораторії; перевірки оформлення, реєстрація та видача атестату акредитації. Кожний наступний етап виконується в разі позитивних результатів попереднього. Заявка на акредитацію подається до Національного органу з сертифікації за формою, передбаченою КНД 50-004-93. До заявки додаються : проект "Положення про акредитовану випробувальну лабораторію"; "Керівництво з якості випробувальної лабораторії"; "Паспорт випробувальної лабораторії"; заповнена опитувальна анкета; проект галузі акредитації випробувальної лабораторії.

Національний орган із сертифікації реєструє заявку та організує проведення експертизи документів. Після проведення експертизи та прийняття рішення щодо проведення робіт з акредитації, формується комісія з перевірки лабораторії, до складу якої включають представників виробника, споживача, територіального центру Держспоживстандарту України з залученням експертів-аудиторів Системи. Комісія призначається наказом Голови Держспоживстандарту України і працює за програмою, що затверджується Національним органом з сертифікації. За результатами перевірки складається акт. Рішення щодо акредитації лабораторії приймається після розгляду Національним органом з сертифікації всієї одержаної інформації щодо стану лабораторії та результатів перевірки. Акредитована лабораторія заноситься до Реєстру Системи і їй видається атестат на технічну компетентність та незалежність або тільки на технічну компетентність. Він

видається не більше ніж на три роки.

За шість місяців до закінчення строку дії атестату акредитації лабораторія, яка має намір продовжити дію акредитації, знову подає заявку. Порядок повторної акредитації встановлюється залежно від результатів інспекційного контролю, і вона може проводитись за повною або скороченою процедурою, яка регламентується нормативним документом КНД 50-004-93. Інспекційний контроль за діяльністю акредитованих лабораторій здійснює Національний орган з сертифікації або за його дорученням – територіальні центри Держспоживстандарту України і веде-ться через: періодичні перевірки діяльності лабораторій; присутність в акредитованій лабораторії представників, що призначені Держспожив-стандартом України; подання лабораторією регулярної інформації щодо якості здійснюваних випробувань і даних стосовно порівняльних випробовувань та результатів періодичних власних внутрішніх перевірок системи забезпечення якості випробувань та претензій клієнтів лабораторії і т. ін.; збирання та аналіз інформації від організацій, що здійснюють громадський та державний контроль за якістю продукції; будь-які інші дії контрольного характеру, які можуть забезпечити певність у тому, що лабораторія протягом часу дії атестату акредитації постійно забезпечує відповідність вимогам, які їй ставляться під час акредитації.

Умови інспекційного контролю для лабораторії визначаються під час прийняття рішення щодо акредитації, а його проведення оформлюється додатковою угодою до договору з акредитації або окремим договором.

СИСТЕМИ СЕРТИФІКАЦІ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ (УКРСЕПРО), МІЖДЕРЖАВНОМУ ТА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ

**ЧОРНИЙ Є.С., студентка ІІ курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: ГАЙДАЙ Г.С.**

Системи сертифікації можуть діяти на національному, регіональному, міждержавному чи міжнародному рівнях. Є державні (урядові) і недержавні (неурядові) системи сертифікації. Сертифікацію продукції може проводити і окреме підприємство (самосертифікація), яке при цьому випускає сертифіковані вироби з підтвердженням їх відповідності вимогам певних національних або міжнародних стандартів. Порядок організації і проведення робіт з сертифікації має бути таким, щоб забезпечити достатню об'єктивність сертифікації, достовірність і відтворюваність результатів досліджень, бути економічно ефективним і достатнім як для виробників продукції, потенційних експортерів, так і споживачів цих виробів – імпортерів.

Основою для проведення робіт з сертифікації є: *по-перше* – вибір критеріїв, за якими можна судити, що продукція відповідає інтересам споживачів, вимогам законів країни–імпортера, можливостям виробників. Нормативно-технічні документи на продукцію, в яких наведені відповідні характеристики виробів, повинні мати чіткі, однозначні тлумачення. Для цього вимоги на продукцію регламентуються у спеціальних документах: стандартах, технічних умовах,

технічних регламентах. Вимоги стандарту ма-ють точно виконуватись; *по-друге* – системи сертифікації включають в себе елемент дослідження зразків продукції як необхідний засіб виявлення відповідності продукції стандартам. Визнання систем сертифікації третьою стороною, особливо при багатосторонній співпраці, ґрунтується значною мірою на репутації органу з сертифікації. Ця репутація своєю чергою, залежить від компетенції персоналу, який проводить сертифікацію, і надійності обладнання. Тому винятково важливо, щоб випробувальні центри або лабораторії мали все необхідне обладнання і кваліфікований персонал, працювали за методами випробування, які задовольняють сторони, що беруть участь в сертифікації; *по-третьє* – стабільність технологічних процесів, незалежно від стану національної економіки, із забезпеченням високого рівня виробничої діяльності. Введення на виробництві системи управління якістю поряд з оцінкою і контролем за її дією значною мірою збільшують ефективність виробництва, сприяють стабільному виробництву виробів із заданими якісними показниками; *по-четверте* – система сертифікації повинна базуватись на незалежності результатів проведення робіт із сертифікації. Запевнення виробника в тому, що його виріб відповідає вимогам стандарту, не завжди приймається за правду. Споживач частіше створює власну систему перевірки якості продукції, що є досить поширеним в торгівлі і в промисловості. Однак при сучасному розвитку науки, техніки і технології найбільш ефективними і економічними є системи, що управляються органами, на які не впливають виробники продукції; *по-п'яте* – вибір системи сертифікації мусить відповідати практичним і економічним вимогам на кожен окремий вид продукції; *по-шосте* – принципи сертифікації, методи і порядок функціонування її системи мусять забезпечувати відповідність іншим системам сертифікації. Такий підхід до сертифікації сприяє розвитку зовнішньої торгівлі і міжна-родних економічних відносин, гарантованому виходу сертифікованої продукції на світовий ринок, виключаючи можливість перетворення сертифікації в бар'єр для міжнародних зв'язків; *по-сьоме* – вироби або продукція при позитивних результатах їх сертифікаційних досліджень у відповідних центрах або лабораторіях мусять мати підтвердження цьому у вигляді клейма, спеціального знаку, сертифіката, або бути включеними в перелік сертифікованих товарів, або мати документ, що вони випущені на підприємстві, яке має право на їх сертифікацію.

Якість випущених партій продукції має підтверджуватись знаком або сертифікатом відповідності, нанесення або видача яких контролюється головним контролером і знаходиться під наглядом національної служби нагляду. Цей знак або сертифікат гарантує, що ці партії випущені відповідно до вимог технічних умов. У системі УкрСЕПРО введені національні знаки відповідності. Знак відповідності – це захищений в установленому порядку знак, який свідчить, що маркована ним продукція відповідає конкретному стандарту чи іншому нормативному документу. Маркування продукції цим знаком здійснює орган з сертифікації, що видав сертифікат відповідності, або підприємство-виробник, якщо воно має на це ліцензію, видану органом із сертифікації. Форму, розміри та технічні вимоги до національного знаку відповідності, а також правила його застосування у системі сертифікації УкрСЕПРО, регламентовані відповідним стандартом, який встановив такі зображення національного знаку відповідності:

для продукції, яка відповідає обов'язковим вимогам нормативних документів та вимогам, що передбачені чинними законодавчими актами України, за якими встановлено обов'язкову сертифікацію; для продукції, яка відповідає усім вимогам нормативних документів, що поширюються на дану продукцію; для продукції, яка відповідає окремим вимогам нормативних документів і в сертифікаті перераховуються підтверджені вимоги. Знак відповідності застосовується також для позначення продукції, що не підлягає обов'язковій сертифікації, проте сертифікована з ініціативи виробника, постачальника чи продавця продукції (добровільна сертифікація). Знак або сертифікат відповідності мусить давати можливість посилання на результати досліджень, проведених підприємством–виробником, на основі яких випущений виріб. Система сертифікації УкрСЕПРО (надалі – Система) – державна система сертифікації продукції в Україні, призначена для проведення обов'язкової та добровільної сертифікації продукції (процесів, послуг). Обов'язкова сертифікація проводиться винятково в межах державної системи сертифікації. При обов'язковій сертифікації перевірки підлягають такі групи показників: безпеки; сумісності і взаємозамінності; енерго – та ресурсозбереження; вплив на охорону навколишнього і природного середовища. Система є відкритою для вступу до неї органів з сертифікації та випробувальних лабораторій інших держав за умови визнання правил Системи. Організаційну структуру Системи утворюють: Національний орган із сертифікації – Держспожив-стандарт України; органи із сертифікації продукції; органи із сертифікації систем якості; випробувальні лабораторії (центри); аудитори; науково–методичний та інформаційний центр; територіальні центри стандартизації, метрології та сертифікації Держспоживстандарту України; Український навчально–науковий центр з стандартизації, метрології та якості продукції. Загальне керівництво Системою, організацією та координацією робіт з сертифікації продукції (процесів, послуг) здійснює Національний орган з сертифікації, який виконує такі функції: розробляє стратегію розвитку сертифікації в Україні; організовує та координує роботи, що забезпечують функціонування Системи; взаємодіє з національними органами інших країн та міжнародними організаціями з сертифікації; організовує розроблення і вдосконалення організаційно-методичних документів Системи; приймає рішення щодо міжнародних систем і угод з сертифікації; встановлює основні принципи, правила і структуру Системи; формує і затверджує склад науково-технічної комісії; проводить акредитації органів з сертифікації та випробувальних лабораторій (центрів); проводить атестації аудиторів; здійснює інспекційний контроль за діяльністю органів з сертифікації, випробувальних лабораторій (центрів) та аудиторів; вводить Реєстр Системи; організовує роботи з сертифікації продукції за відсутності органів з сертифікації даного виду продукції; затверджує перелік продукції, яка підлягає обов'язковій сертифікації; розглядає апеляції щодо виконання правил Системи; організовує інформаційне забезпечення діяльності з сертифікації у Системі.

Вагомі завдання покладені і на науково–технічну комісію як елемент оргструктури Системи, зокрема: комісія формує єдину політику з побудови, функціонування і вдосконалення Системи; розробляє і вносить пропозиції щодо взаємодії з національними органами інших країн та міжнародними організаціями з

сертифікації.

Органи з сертифікації продукції здійснюють: управління Системою сертифікації за закріпленою номенклатурою продукції; розробку організаційно-методичних документів із сертифікації закріпленої продукції; акредитацію за дорученням національного органу з сертифікації випробувальних лабораторій (центрів); встановлення схеми і порядку сертифікації закріплених видів продукції; атестацію виробництва; технічний нагляд за сертифікованою продукцією; видачу сертифікатів відповідності та атестатів виробництв.

До основних функцій органів з сертифікації систем якості відносяться: розроблення організаційно-методичних документів з сертифікації систем якості; сертифікація систем якості; атестація виробництв (за пропозицією органу з сертифікації продукції); технічний нагляд за сертифікованими системами якості; видання сертифікатів на системи якості.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ЇЇ ПІДСТАВИ

АДАМЕНКО А.В., студ. III курсу факультету економіки та підприємництва

Науковий керівник : викладач СОЛЬСЬКА Т. В.

Кримінальна відповідальність виступає як правовідношення, що виникає між державою і злочинцем з приводу його особистих або майнових прав. Єдиною підставою кримінальної відповідальності є суспільно небезпечне, винне діяння, що містить всі ознаки складу злочину, передбаченого кримінальним законом.

Покарання є реакцією держави на злочин. Якщо суспільно небезпечне діяння не спричиняє за собою покарання, то воно не може вважатися злочином. Кримінальна караність є обов'язковою ознакою злочину.

Покарання є особливою юридичною мірою державного примушення, яка міститься в кримінально-правовій нормі і призначається тільки по вироку суду особі, визнаній винною в здійсненні злочину. Вказане примушення полягає в передбаченому Кримінальним кодексом позбавленні або обмеженні прав і свобод цієї особи. Кримінальне покарання породжує судимість людини.

Кримінальна відповідальність передбачає основні та додаткові види покарань.

До основних відносяться:

- громадські роботи,
- виправні роботи,
- службові обмеження для військовослужбовців,
- арешт,
- обмеження волі,
- тримання у дисциплінарному батальйоні військовослужбовців,
- позбавлення волі на певний строк,
- довічне позбавлення волі.

Додатковими покараннями є позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу та конфіскація майна.

Штраф та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю можуть застосовуватися як основні, так і як додаткові покарання.

- штраф (грошове стягнення у розмірі від 30 до 1000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян, тобто від 510 до 17 тис. грн);
- позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину;
- позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (на строк від двох до п'яти років);
- громадські роботи (виконання у вільний від навчання або роботи час безоплатних суспільно корисних робіт протягом шістдесяти – двохсот сорока годин);
- виправні роботи (відбуваються за місцем роботи терміном від шести місяців до двох років з відрахуванням на користь держави коштів у розмірі десяти – двадцяти відсотків від зарплати);
- службові обмеження для військовослужбовців;
- конфіскація майна (примусове безоплатне вилучення у власність держави всього або частини майна);
- арешт (тримання засудженого в умовах ізоляції строком від одного до шести місяців);
- обмеження волі (тримання особи в кримінально-виконавчих установах відкритого типу без ізоляції від суспільства з обов'язковим залученням до праці; строк – від одного до п'яти років);
- позбавлення волі на певний строк (ізоляція засудженого в кримінально-виконавчій установі строком від одного до п'ятнадцяти років);
- довічне позбавлення волі – найтяжчий вид кримінального покарання.

Покарання призначається тільки по вироку суду і лише в строго встановленим законом межах і порядку. Ніхто не може бути визнаний винним у здійсненні злочину, а також підданий кримінальному покаранню інакше як за вироком суду і відповідно до закону.

При призначенні покарання суд враховує характер і ступінь суспільної небезпеки злочину, особу винного і обставини справи, які пом'якшують або обтяжують відповідальність.

Обставинами, які пом'якшують відповідальність, визнаються:

- здійснення злочину внаслідок збігу важких особистих або сімейних обставин, через матеріальну або іншу залежність, під впливом загрози або примушування, сильного душевного хвилювання, викликаного неправомірними діями потерпілого; здійснення злочину при перевищенні меж необхідної оборони (тобто обставини, що характеризують умови здійснення злочину);
- здійснення злочину неповнолітнім, жінкою в стані вагітності (тобто обставини, що характеризують особу вчинив злочин).
- щиросерде каяття або явка з повинною, сприяння розкриттю злочину; запобігання настанню шкідливих наслідків злочину, добровільне відшкодування нанесеного збитку або усунення заподіяної шкоди (тобто обставини, що характеризують поведінку особи після здійснення злочину);

Обставинами, які обтяжують відповідальність:

- здійснення злочину особою, яка раніше вчинила злочин, яка знаходиться в

стані сп'яніння, організованою групою

- здійснення злочину з використанням підлеглого або іншого залежного положення особи, відносно якої вчинений злочин;
- здійснення злочину відносно малолітнього, старого або особи, що знаходиться в безпорадному стані;
- здійснення злочину з корисливих або інших спонук;
- спричинення злочином тяжких наслідків;
- підбурювання неповнолітніх до здійснення злочину або залучення неповнолітніх до участі в злочині;
- здійснення злочину з особливою жорстокістю або знуцанням над потерпілим і ін.

Для притягнення до кримінальної відповідальності законом встановлена певна давність (термін): за різні види злочинів від 1 року до 10 років. Після закінчення цих термінів (якщо вони не були перервані або припинені у встановленому законом порядку) особа не може притягати до кримінальної відповідальності.

Чинне законодавство передбачає деякі особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх. Це обумовлено тим, що у них ще не завершений процес формування особи; в результаті цього вони не здатні повною мірою усвідомлювати суспільну небезпеку злочинів, давати адекватну оцінку своїм вчинкам. У зв'язку з цим здійснення злочину в неповнолітньому віці є обставиною, пом'якшувальною відповідальність.

Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх пов'язані з віком, з якого настає кримінальна відповідальність; з обмеженням вживаних до них видів і заходів покарання; з особливостями призначення покарань. Ці особливості розглянуті вище.

Окрім цього, до неповнолітніх замість кримінального покарання судом можуть застосовуватися примусові заходи виховного характеру, до яких відносяться:

- 1) обов'язок публічно або в іншій формі принести вибачення потерпілому;
- 2) попередження;
- 3) передача неповнолітнього під нагляд батькам або під нагляд педагогічному або трудовому колективу, а також окремим громадянам;
- 4) покладання на неповнолітнього, досягло 15-річного віку і має майно або заробіток, обов'язки відшкодувати заподіяний збиток;

напрямо неповнолітнього до спеціальної учбово-виховної установи для дітей і підлітків до його виправлення, але на термін не більше 3 років. Такими установами є загальноосвітні школи соціальної реабілітації (для осіб у віці від 11 до 14 років) і професійні училища соціальної реабілітації (для осіб у віці від 14 до 18 років).

В чинному Кримінальному кодексі України підставам кримінальної відповідальності присвячена ст.3 Загальної частини, вона свідчить: «Кримінальній відповідальності і покаранню підлягає лише особа, винна у вчиненні злочину, тобто така, що умисно або з необережності вчинила передбачене кримінальним законом суспільно небезпечне діяння. Ніхто не може бути визнаний винним у вчиненні злочину, а також підданий кримінальному

покаранню інакше як за вироком суду й відповідно до закону. Юридична відповідальність особи має індивідуальний характер».

Оскільки особа до винесення обвинувального вироку вважається невинуватою у вчиненні злочину, а кримінальна відповідальність має індивідуальний характер, необхідною процесуальною підставою кримінальної відповідальності є обвинувальний вирок суду, в якому особа визнається винною у вчиненні злочину і в якому її відповідальність набуває індивідуального характеру.

МАТЕРІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ТРУДОВИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ

**БІЛА Л.О., студ. III курсу факультету економіки та підприємництва
Науковий керівник: викладач СОЛЬСЬКА Т.В.**

Матеріальна відповідальність як один з видів юридичної відповідальності становить собою обов'язок однієї сторони трудового договору - працівника або власника (уповноваженого ним органу) відшкодувати іншій стороні шкоду, заподіяну внаслідок винного, протиправного невиконання або неналежного виконання трудових обов'язків у встановленому законом розмірі й порядку.

Матеріальній відповідальності властиві усі ознаки юридичної відповідальності. Так, матеріальну відповідальність характеризує державний примус, тобто примус до виконання норм права. Ця ознака у різних галузях виявляється по-різному. Так, у цивільному та трудовому законодавстві передбачена можливість добровільного виконання обов'язку (добровільне відшкодування заподіяної шкоди). В усіх випадках діяльність щодо здійснення державного примусу можлива за умови додержання певного процедурно-процесуального порядку.

Підставою юридичної відповідальності являється правопорушення, яке вказує на момент виникнення юридичної відповідальності, породжує відповідні правовідносини і відповідну відповідальність особи, яка вчинила правопорушення.

Працівник повинен дбайливо ставитися до майна власника підприємства, установи, організації. У свою чергу власник (або уповноважений ним орган) повинен створити працівникам умови, що забезпечують повне збереження дорученого їм майна, забезпечити здорові та нешкідливі умови праці. Невиконання чи неналежне виконання таких обов'язків, покладених на сторони трудового договору, якщо внаслідок цього заподіяна матеріальна шкода, утворює собою трудове майнове правопорушення і є підставою для матеріальної відповідальності. Не являються правопорушеннями дії, які хоч і схожі з правопорушенням, але не визнаються такими внаслідок обставин, при яких вони були вчинені: при необхідній обороні, крайній необхідності та виробничо-господарському ризику.

Загальні підстави і умови матеріальної відповідальності визначені ст. 130 КЗпП. На відміну від цивільного права, що також визначає умови майнової відповідальності, трудове право виділяє з цих умов підставу матеріальної

відповідальності пряму дійсну шкоду. Лише тільки за наявності цієї підстави шкоди - можна ставити питання про те, чи може працівник бути притягнутий до відповідальності, чи є умови цієї відповідальності.

Пленум Верховного Суду України в постанові від 29 грудня 1992 р. № 14 «Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками» роз'яснив, що під прямою дійсною шкодою слід розуміти втрату, погіршення або зниження цінності майна, необхідність для підприємства провести витрати на відновлення, придбання майна чи інших цінностей або провести зайві, тобто викликані внаслідок порушення працівником трудових обов'язків, грошові виплати.

До прямої дійсної шкоди можуть бути також віднесені й суми незаконно нарахованої заробітної плати і премії, вартість пального й мастил, сировини, напівфабрикатів та інших матеріальних цінностей, безпідставно списаних у зв'язку з викривленням даних про обсяг робіт.

Неодержання підприємством прибутку, який планувався і очікувався, у зв'язку з неправомірними діями працівника прямої шкоди не створює, тому немає підстав для притягнення його до матеріальної відповідальності. Це упущена вигода, а не пряма шкода. Цим моментом матеріальна відповідальність за трудовим правом відрізняється від майнової відповідальності за цивільним правом, яким передбачена відповідальність і за неодержані прибутки. Не можуть включатися до шкоди, що підлягає відшкодуванню, неодержані або списані в доход держави прибутки з підстав, пов'язаних з неналежним виконанням працівником трудових обов'язків, так само як і інші неодержані прибутки.

Шкода повинна бути такою, що реально настала для підприємства. Коли працівник самовільно використовує для власних потреб техніку - автомашини, трактори, станки, інше обладнання, - пряму дійсну шкоду становлять амортизація техніки, витрати пального, мастильних матеріалів, електроенергії, необхідність найму і використання техніки інших підприємств.

Встановлення прямої дійсної шкоди досить часто викликає ускладнення. Наприклад, водій автобуса Р. після закінчення зміни пішов до каси здавати виручені від продажу квитків гроші. При поверненні до автобуса він виявив, що з кабіни зникла його сумка з квитками на суму 230 грн. На цю суму до нього й було заявлено позов. Районний суд позов задовольнив повністю, стягнувши зазначену суму з шофера на користь автопідприємства. Судова колегія в цивільних справах обласного суду скасувала рішення районного суду і в позові до Р. відмовила, посилаючись на те, що автопідприємству не заподіяна дійсна шкода. Судова колегія визнала, що районний суд не мала підстав для покладення на Р. матеріальної відповідальності, оскільки автопідприємству не заподіяна пряма дійсна шкода. Автобусні квитки не становлять собою матеріальних цінностей, оскільки вони повинні бути реалізованими. А для цього необхідно ще перевозити пасажирів, експлуатувати транспорт, нести витрати по заробітній платі. Не будучи реалізованими, квитки становлять собою лише папір з нанесеними на ньому певними типографськими знаками.

Пряма дійсна шкода є саме підставою, що зумовлює перевірку умов можливості настання матеріальної відповідальності працівника. За наявності шкоди для настання матеріальної відповідальності необхідні ще три умови:

протиправна поведінка працівника, причинний зв'язок між протиправною поведінкою працівника і результатом у вигляді шкоди, що настала, і вина працівника.

Відповідно до ч. 4 ст. 130 КЗпП на працівників не може бути покладена відповідальність за шкоду, яка відноситься до категорії нормального виробничо-господарського ризику, а також за неoderжані підприємством прибутки, за шкоду, заподіяну працівником, що перебував у стані крайньої необхідності.

Нормальний виробничо-господарський ризик повинен погоджуватись з тією метою, для якої його застосовують; бажаний результат не може бути досягнутий звичайними, неризикованими діями; можливість шкідливих наслідків при нормальному ризику завжди повинна бути ймовірною. Там, де йдеться про свідоме заподіяння шкоди, виправданий ризик відсутній. Ризикувати можна тільки матеріальними цінностями, а не життям чи здоров'ям людини. При цьому ризик повинен ретельно готуватися.

Стан крайньої необхідності виключає протиправну поведінку працівника. Дії визнаються вчиненими у стані крайньої необхідності, коли вони вжиті для усунення загрози суспільним інтересам, майну підприємства, правам особи або інших громадян, якщо загроза за даних обставин не могла бути відвернена іншими засобами і якщо заподіяна шкода є значно меншою, ніж та, яку відвернено.

Безспірним підтвердженням протиправності дій чи бездіяльності працівника, який заподіяв матеріальну шкоду, є притягнення його за це до кримінальної, адміністративної чи дисциплінарної відповідальності. Але матеріальна відповідальність може бути покладена на працівника не тільки у випадках, коли його притягнуто до інших видів юридичної відповідальності. Тому відмова в порушенні кримінальної справи, адміністративного провадження, а також непритягнення працівника до дисциплінарної відповідальності не свідчить про відсутність умов для притягнення його до матеріальної відповідальності.

Протиправна дія чи бездіяльність працівника створює умову покладення на нього матеріальної відповідальності лише тоді, коли шкода настала не тільки після протиправних дій чи бездіяльності, але й була заподіяна саме ними. Між діями чи бездіяльністю працівника і наслідками, що настали у вигляді прямої дійсної шкоди, повинен бути причинний зв'язок. Тому причинний зв'язок є другою умовою для покладення на працівника матеріальної відповідальності. За відсутності причинного зв'язку між протиправними діями і протиправною бездіяльністю і наслідкам, що настали, працівник не може бути притягнений до матеріальної відповідальності.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ

ВЛАСЮК І.В., студ. III курсу, факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач СОЛЬСЬКА Т. В.

На сьогоднішній день розвиток бізнесу так чи інакше обов'язково супроводжується як внутрішньою, так і зовнішньою міграцією працівників.

Залежно від країни міграція має свої більш-менш чіткі особливості, втілені у різноманітних правових нормах. Державна політика України щодо зайнятості населення базується, зокрема, на принципах забезпечення рівних можливостей усім громадянам, незалежно від їхнього походження, соціального чи майнового стану, расової та національної належності, статі, віку, політичних переконань, ставлення до релігії, у реалізації права на вільний вибір виду діяльності відповідно до здібностей та професійної підготовки з урахуванням особистих інтересів та суспільних потреб.

Проте, не в усіх країнах приязно ставляться до іноземців, які намагаються влаштуватися на роботу. Яскравим прикладом вибуху агресії проти працевлаштування іноземців є така держава, як Чехія.

Нову хвилю протистояння підштовхнула економічна криза. Сьогодні на вулицю без роботи вона виштовхнула понад півмільйона громадян. Для 10-мільйонної Чеської Республіки це велике число. Безробіття чехів загостило давню проблему, якою є співжиття чеської більшості з іноземцями. Центр вивчення громадянської думки Інституту соціології Академії наук Чехії повідомив про те, що 72 відсотки чеських громадян вважають, що в районах з високим рівнем безробіття потрібно обмежити або зовсім зупинити прийом на роботу іноземців. Це при тому, що нині на різних ділянках чеського господарства, передусім на будівництві та у сфері обслуговування зайнято близько 500 тисяч іноземців.

Українська робоча сила в цій масі займає друге за кількістю місце – близько 200 тисяч осіб. Тобто вклад іноземців, українських громадян зокрема, до чеської економіки очевидний. Чехи бояться втратити роботу – так пояснює негативне ставлення щодо іноземців автор аналізу з Центру вивчення громадської думки Ян Червенка. «Передусім справа в тому, що люди бояться дешевої робочої сили, яка загрожує працевлаштуванню чехів, бояться того, що іноземці займуть і ті робочі місця, що досі не користувались у них великим попитом, – каже він. – Крім того чехи вважають, що потрібно обмежити працевлаштування іноземців не повсюди, а тільки там, де рівень безробіття найвищий». Вивчення громадської думки також виявило: 36 відсотків чехів вважають, що іноземці загрожують їхньому стилю життя й культурі. Вони неохоче вивчають чеську мову. При цьому чехи визнають, що до «найздібніших» учнів чеської мови належить українці.

Наша держава теж не виключення, деякі громадяни, м'яко кажучи «недолюбляють» іноземців. Саме через це особливу увагу при розгляді цього питання варто приділити правовому регулюванню працевлаштування іноземців в Україні.

До основних нормативно-правових актів, що регулюють працевлаштування іноземців в Україні належать:

- Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (зі змінами і доповненнями);

- Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 року N 322-VIII (зі змінами і доповненнями);

- Закон України «Про статус іноземців та осіб без громадянства» від 04 лютого 1994 року N 3929-XII (зі змінами і доповненнями); - Закон України «Про зайнятість населення» від 01 березня 1991 р. № 803-XII;

- Постанова Кабінету Міністрів України від 08 квітня 2009 р. N 322 «Про

затвердження Порядку видачі, продовження строку дії та анулювання дозволів на використання праці іноземців та осіб без громадянства»;

- Наказ Міністерства праці України, Міністерства юстиції України та Міністерства соціального захисту населення України від 29 липня 1993 року №110 «Про затвердження Інструкції про порядок ведення трудових книжок працівників» (з наступними змінами і доповненнями).

Згідно зі ст. 26 Конституції України, іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами й свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України. Винятки з цього правила встановлюють Конституція, закони чи міжнародні договори України. Право на трудову діяльність іноземців передбачає ст. 8 Закону України «Про правовий статус іноземців» від 4 лютого 1994 р. № 3929-ХІІ. Іноземні громадяни мають рівні з громадянами України права та обов'язки в трудових відносинах, якщо інше не передбачено законодавством України та міжнародними договорами України.

Таким чином, іноземцям та особам без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, надаються права й обов'язки громадян України.

Щодо трудового статусу, то згідно зі ст. 8 Кодексу законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII (далі – КЗпП), трудові відносини іноземних громадян, які працюють на підприємствах, в установах, організаціях України, регулюють законодавство держави, в якій здійснене працевлаштування (наймання) працівника, та міжнародні договори України. Якщо міжнародний договір або міжнародна угода, в яких бере участь Україна, встановлюють інші правила, ніж ті, що їх містить законодавство України про працю, то застосовуються правила міжнародного договору або міжнародної угоди.

Процедуру оформлення іноземцям та особам без громадянства віз для в'їзду в Україну регулюють Правила оформлення візових документів для в'їзду в Україну, затверджені постановою Кабінету Міністрів України «Про запровадження нового порядку оформлення візових документів для в'їзду в Україну» від 20 лютого 1999 р. № 227. Візи залежно від періоду їхньої дії поділяють на короткотермінові та довготермінові. Короткотермінові візи видаються на період до 6 місяців. За загальним правилом довготермінові візи видаються на період від 6 місяців до одного року. Особи, які в'їжджають в Україну з метою працевлаштування та для постійного проживання, мають оформити імміграційну візу. Ділову візу оформлюють особи, які в'їжджають в Україну як:

- співзасновники спільних підприємств;
- – представники компаній (фірм, асоціацій) для здійснення контролю за виконанням контрактів;
- консультанти від іноземних компаній (фірм, асоціацій).

Іноземці та особи без громадянства (крім найнятих відповідно до угоди про розподіл продукції, які прибули в Україну на визначений термін), одержують право на трудову діяльність лише за наявності в них дозволу на працевлаштування, виданого державною службою зайнятості України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України.

Дозвіл на працевлаштування оформляється іноземцю або особі без громадянства, яка має намір займатися в Україні трудовою діяльністю, в двох

випадках. По-перше, якщо в країні (регіоні) відсутні працівники, які спроможні виконувати цей вид роботи. По-друге, якщо є достатнім обґрунтування доцільності використання праці іноземних фахівців. Без спеціальних дозволів можуть працевлаштовуватися такі категорії осіб:

- 1) іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають в Україні;
- 2) особи, яким надано статус біженця в Україні;
- 3) іноземці та особи без громадянства, найняті інвестором у межах і за посадами (спеціальністю), визначеними угодою про розподіл продукції.

Дозвіл на використання праці іноземця видається роботодавцю, що зареєстрований у центрі зайнятості як платник страхових внесків до Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття (далі - Фонд) та не має заборгованості перед ним.

У разі використання роботодавцем праці іноземців без дозволу на використання праці іноземця державна служба зайнятості стягує з роботодавця штраф за кожну таку особу у двадцятикратному розмірі мінімальної заробітної плати, встановленої законом. У разі несплати (відмови від сплати) протягом місяця у добровільному порядку зазначеного штрафу його стягнення провадиться в установленому законом порядку.

Після закінчення строку дії дозвіл на використання праці іноземця повинен бути повернений роботодавцем до центру зайнятості.

Отже, відповідно до Конституції України (ст.26) іноземці, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також мають такі самі обов'язки, як і громадяни України, - за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗАВДАННЯ АТЕСТАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ

**ДЖУГОСТРАНСЬКА А.Д., студ. III курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач СОЛЬСЬКА Т.В.**

Ринкова система господарювання, що складається в Україні, обумовлює необхідність застосування нових форм та методів управління персоналом організації, які дали б можливість підвищити економічну зацікавленість працівників продуктивно і якісно працювати. Особливо актуальною при цьому є проблема створення науково-обґрунтованої системи оцінки трудової діяльності персоналу організації.

Від якості та достовірності інформації, яка отримується в результаті оцінки персоналу залежить прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо підбору, підготовки, розстановки і раціонального використання кадрів в організації.

Особливе місце в оцінці працівників займає атестація керівників і працівників, основною метою якої є оцінка відповідності рівня праці, якостей і потенціалу особистості вимогам виконуваної роботи. Атестація регулярно проводиться у всіх організаціях на основі відповідних нормативних актів і положень, а також з допомогою різних соціально-психологічних процедур

Існуючі на сьогоднішній день на підприємствах і в організаціях системи атестації потребують удосконалення в напрямку врахування впливу ринкових відносин на діяльність персоналу конкретних підприємств і організацій. При цьому практика свідчить, що проблема формування результативної системи оцінки та атестації персоналу для практичної роботи кадрових служб є достатньо складною. Раціональне формування, результативне використання і достовірна оцінка персоналу організації на основі атестації ускладнена у зв'язку з відсутністю методичних розробок щодо проведення атестацій для організацій різних сфер діяльності. Це обумовлює актуальність обраної теми і визначає основні напрями дослідження.

Оцінка персоналу розглядається як елемент управління і як система атестації кадрів, що застосовується в організації в тій чи іншій модифікації. В той же час це необхідний засіб вивчення якісного складу кадрового потенціалу організації, його сильних і слабких сторін, а також основа для удосконалення індивідуальних трудових здібностей працівника і підвищення його кваліфікації. Оскільки результати оцінки визначають положення працівника на виробництві і перспективу його переміщення, то вони є важливим мотиваційним фактором покращення трудової діяльності і відношення до праці.

Таким чином в найбільш загальному вигляді мета оцінки персоналу може бути визначена як покращення управління діяльністю організації. При цьому основними цілями оцінки персоналу є:

- адміністративна, яка полягає в прийнятті кадрових рішень на об'єктивній і регулярній основі (розміщення кадрів, їх переміщення та оплата праці);
- інформативна – забезпечення керівників необхідними даними про кількісний та якісний склад персоналу;
- мотиваційна – орієнтація працівників на покращення трудової діяльності в потрібному для організації напрямку.

Існуючі на сьогоднішній день на підприємствах і в організаціях системи атестації потребують удосконалення в напрямку врахування впливу ринкових відносин на діяльність персоналу конкретних підприємств і організацій. При цьому практика свідчить, що проблема формування результативної системи оцінки та атестації персоналу для практичної роботи кадрових служб є достатньо складною. Раціональне формування, результативне використання і достовірна оцінка персоналу організації на основі атестації ускладнена у зв'язку з відсутністю методичних розробок щодо проведення атестацій для організацій різних сфер діяльності. Це обумовлює актуальність обраної теми і визначає основні напрями дослідження.

Атестація – процедура визначення рівня, кваліфікації знань, практичних навиків, ділових якостей працівників і встановлення їх відповідності, не відповідності робочим місцям, посадам, які вони займають, виявлення їх потенціальних можливостей.

Атестація – це особливий вид оцінювання персоналу. Її особливість полягає в тому, що: використовуються різні методи оцінки тих чи інших характеристик людини; передбачається залучення колективу (його представників) до підготовки матеріалів і безпосереднього проведення атестації. При цьому проводяться опитування працівників, готуються характеристики за участю громадськості,

створюється атестацій на комісія з провідних фахівців і представників громадськості; хід підготовки атестації, зміст матеріалів, які подаються на атестацію та її результати, висвітлюються та обговорюються в колективі.

Виділяють три види атестації: підсумкову, проміжну і спеціальну.

Підсумкова атестація – це повна і всебічна оцінка виробничої діяльності працівників за весь період. Це оцінка минулого, без якої важко зрозуміти сучасне і робити висновки щодо готовності людини до майбутнього. Але навіть найпрекрасніші успіхи в минулому не гарантують їх у майбутньому, оскільки все змінюється, і тому потрібна оцінка особистих якостей, що дозволить передбачити поведінку людини в нестандартних ситуаціях. Цей вид атестації проводиться раз в три – п'ять років.

Проміжна атестація проводиться через відносно короткий період, і кожна наступна атестація ґрунтується на результатах попередньої.

Спеціальна атестація проводиться у випадках необхідності. Так, наприклад, направлення працівника на навчання, затвердження на нову посаду, підвищення заробітної плати.

З врахуванням цілей атестації можна говорити про дві її складові частини: оцінювання праці і оцінювання персоналу. Оцінка праці дає можливість оцінити кількість, якість та інтенсивність праці. Оцінка персоналу дозволяє вивчити ступінь підготовки працівників до виконання саме того виду діяльності, яким він займається, а також виявити рівень його потенціальних можливостей для оцінки перспективи росту.

РОЗВИТОК ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ НА РИНКУ ЗЕРНА УКРАЇНИ

**ДЖУГОСТРАНСЬКА А.Д., студ. III курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: доцент КЛИМЕНКО Л.В.**

Функціонування національної економіки передбачає входження країни у світові інтеграційні процеси. Особлива роль у вирішенні цієї проблеми належить експортно-імпортним відносинам, зокрема на ринку зерна України. Вагоме місце у формуванні зовнішньоекономічного обороту країни традиційно займають зернові культури. Стратегічне значення зерна полягає в його універсальності як продукту харчування, можливості тривалого зберігання, транспортування на далекі відстані тощо. Розвиток зовнішньої торгівлі зерновими культурами в Україні відбувається із значними труднощами, що спричинено недосконалістю інфраструктури, відсутністю належної біржової торгівлі, монополізацією посередницьких послуг комерційними фірмами, а також відмежованістю безпосередніх виробників від експортно-імпортних процесів.

Актуальність проблеми розвитку експортно-імпортних відносин підтверджується тим, що участь України на світовому ринку зерна вимагає структурної перебудови її зернового господарства у контексті розвитку зовнішньоторговельної діяльності, пристосування національних економічних механізмів до вимог відкритості ринку.

До стратегічних культур агропромислового комплексу країни слід віднести виробництво зернових. Україна виробляє достатньо великі обсяги зернових культур, які останнім часом мають тенденцію до зростання. Основними зерновими культурами в Україні при експорті є пшениця (48-60%), ячмінь (26-36%) та кукурудза (8-22%), тобто ті культури, які домінують у виробництві зернових. У географічній структурі експортних поставок зернових культур України чітко простежується переорієнтація з ринків країн СНД на ринки країн Азії, Африки та Європи.

Найбільш крупними країнами-експортерами української пшениці в 2011 р. були такі країни як Іспанія (33%), Туніс (5%), Португалія (5%), Єгипет (4%). У 2009-2011 рр. Україна стала крупним експортером пшениці на світові ринки. Але на пострадянському просторі існують конкуренти України у виробництві і реалізації пшениці на зовнішні ринки, до основних з них можна віднести Росію та Казахстан.

Зернове виробництво є провідною галуззю сільського господарства Черкаської області. Для виробництва зернових тут щороку відводиться достатньо площ, витрачається трудових і матеріальних ресурсів і є основним джерелом доходу для абсолютної більшості сільгоспвиробників, що дає змогу в умовах багатогалузевого господарювання та збитковості інших видів сільгосппродукції здійснювати просте та розширене відтворення.

Частка області у вирощуванні зернобобових культур України 2004-2011 рр. коливалась в межах 14,5-16,9%. За даним показником область у 2009 р. посіла друге місце в країні, виробивши 13194,6 тис. т зернових. На Черкащині спостерігається поживлення міжнародної торгівлі. Зовнішньоторговельний оборот сільськогосподарської продукції області протягом 2000-2011 років мав тенденцію до зростання і в 2011 р. досяг 160,4 млн. доларів США. Це зумовлено збільшенням обсягів експорту зерна, який у 2010 р. проти 2000-го збільшився на 16,9 млн. дол. США. Водночас частка області в експорті зерна з України у 2010 р. зменшилася на 2,4%, що пояснюється його нарощуванням іншими областями. Також спостерігаються значні коливання в обсягах імпорту зернових культур. Найменші обсяги імпорту за останні п'ять років зафіксовано у 2005 р. – 2,1 млн. дол. США, або 9,2% загальнообласного імпорту сільськогосподарської продукції, а найвище у 2008 р. – 12,3 млн. дол. США, або 35,7%. Основною імпортованою культурою на ринку зерна Черкащини є кукурудза, обсяги якої у 2011 р. сягнули 3042,4 т, що значно більше ніж у попередні роки. Імпорт зерна в цілому у 2011 р. становив 9,3 млн. дол. США.

Сучасними проблемами розвитку вітчизняних аграріїв: є стрибкоподібні з року в рік коливання врожаю зернових культур, які опосередковано відображаються на обсягах експорту та імпорту; висока залежність виробництва зернових культур від агрометеорологічних умов зумовлює втрати урожаю в окремі роки на території України до 45-50%. Фахівці вважають, що вирішення даних проблеми полягає в проведенні комплексу належних наукових досліджень – від визначення оптимальних термінів проведення агротехнічних робіт до вибору і селекції оптимальних сортів. Крім того, з метою мінімізації застосування засобів захисту рослин та максимізації у використанні біологічних методів захисту рослин слід застосовувати інтенсивні технології адаптовані до кліматичних умов

конкретної країни.

На зростання обсягів експорту зернових культур впливає: рівень державного регулювання внутрішнього ринку зерна та досконалість його інституційного середовища; кон'юнктура світового ринку зерна; природно-кліматичні умови; рівень витрат на виробництво зернових культур; наявність каналів збуту тощо.

Отже, в умовах інтеграційних процесів в економіці України, першочерговим завданням є вирішення внутрішніх проблем і досягнення економічного росту. На наш погляд, в першу чергу необхідно вирішити проблеми безробіття та інфляції, забезпечити внутрішнього споживача товарами та послугами, збільшити рівень економічної та продовольчої безпеки країни. І не останню роль в процесі стабілізації економічного життя країни повинно відігравати сільське господарство, яке є не тільки матеріальною основою для розвитку зовнішньої торгівлі країни, але й має вплив на продовольчу безпеку країни, підвищує рівень зайнятості і забезпечує населення продуктами харчування. Тому розвиток сільського господарства повинен стати одним із важелів який допоможе не тільки збільшувати обсяги зовнішньої торгівлі, але і сприяти загальному підвищенню добробуту держави.

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ

**КАСЯНЧУК О.В., студ. III курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач СОЛЬСЬКА Т.В.**

Проблеми, пов'язані з розвитком ринкової економічної системи в Україні, вимагають активного формування ринку праці і забезпечення високого рівня зайнятості економічно активної частини населення, а особливо молоді.

У ст.43 Конституції України закріплено, що “ кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він сам вільно обирає або на яку вільно погоджується ”. Вільне обрання праці та вільне погодження на неї означає, що тільки самій особі належить виключне право розпорядження своїми здібностями до творчої і продуктивної праці. При цьому людина може обирати той чи інший вид діяльності, рід занять. Але, на жаль, на практиці дана норма Конституції України реалізується не повністю. Сучасний стан економіки й зростання безробіття вимагають всебічних досліджень проблем зайнятості різних категорій населення з метою регулювання цих процесів. За таких соціально-економічних умов особливі труднощі із працевлаштуванням виникають у молоді, осіб перед пенсійного віку, жінок з дітьми тощо. Для таких категорій громадян при прийомі на роботу встановлюється ряд гарантій на законодавчому рівні. Проте кількість таких гарантій є обмежена, а існуючі - не завжди є ефективними. Яскравим прикладом цього є наявність проблем, що виникають при працевлаштуванні молоді. Головна з них полягає сьогодні не стільки у відсутності робочих місць, як у нездатності держави, роботодавців та самих молодих спеціалістів знайти спільну мову. Роботодавці, зазвичай, бажають відразу мати відданого супер професіонала, який був би готовий працювати за середню зарплату 12 годин на день без вихідних. Натомість молоді невіддані не супер

професіонали, насмілилось припустити, бажають здебільшого протилежного.

Окрім цієї головної проблеми спробуємо розглянути інші, які існують на практиці.

Законодавство передбачає, що при прийнятті на роботу неповнолітнього із ним повинен бути укладений письмовий трудовий договір. На практиці дана норма виконується не завжди, і органи, на які покладено функцію нагляду за виконанням цього припису (а саме прокуратура, служба в справах неповнолітніх), цього не виконують. Тут можна було б передбачити негативні правові наслідки для роботодавця за невиконання даної норми.

В Законі України “ Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні ” закріплено, що “ держава забезпечує працездатній молоді надання першого робочого місця на строк не менший двох років після закінчення або припинення навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах...”, але дія цієї статті поширюється тільки на осіб, підготовка яких здійснюється за державним замовленням. Також законодавством не передбачена відповідальність за можливість відсутності робочих місць на підприємстві, на яке направляється молодий спеціаліст. Отже, коли молодий спеціаліст направляється на роботу на певне підприємство, а там йому дають обґрунтовану відмову у прийомі на роботу у зв'язку з відсутністю робочих місць, то він не може заперечити це рішення.

Тим же законом передбачено створення квоти робочих місць для працевлаштування молоді. Ця квота визначається місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування в межах встановлених в Законі України “ Про зайнятість населення ” (5% від загальної кількості робочих місць на підприємствах з чисельністю більше 20 чоловік). Для молоді це питання є досить проблемним, хоча законодавством передбачено накладення штрафів у разі відмови прийняти на роботу молоді у межах встановлених квот. Доцільно було б, крім накладення штрафів за невиконання даного припису встановити певні економічні методи стимулювання для підприємств, установ, організацій в разі працевлаштування молоді понад встановлені квоти, а також чіткіше врегулювати в законодавстві механізм як стимулювання, так і накладення штрафів і створити певні органи, які б здійснювали за ними контроль.

Також доцільним було б надання можливості “ тиснути ” на роботодавця з метою покращення умов праці, так як у разі звільнення за власним бажанням молоді працівники несуть відповідальність у вигляді повернення коштів за їх підготовку. Тобто в даному випадку має місце порушення трудової угоди, оскільки випускник, що вступив до вузу за скеруванням від певної державної установи несе відповідальність за відмову працювати в цій установі, натомість установа за відмову працевлаштування працівника відповідальності не несе. Така ж ситуація існує, коли підготовка спеціаліста здійснюється за рахунок фізичних чи юридичних осіб. Хотілось би, щоб законодавець встановив гарантії для тих, хто вчиться не за державним замовленням.

Закон України “ Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні ” також зазначає, що “ Молодіжні центри праці, що діють відповідно до Типового положення, а також громадські молодіжні організації (агентства, біржі, бюро та інші) за наявності в них відповідного дозволу виданого державною

службою зайнятості, сприяють працевлаштуванню молоді, в тому числі учнів, студентів, аспірантів у поза навчальний час, надають послуги, пов'язані з профорієнтацією та підготовкою до роботи за новою професією. ” Так, безперечно, це прогресивне положення українського законодавства. Та чи сприяє держава створенню таких “ молодіжних центрів праці ”, чи достатньо вони забезпечені ресурсами для здійснення своєї діяльності і для інформування населення про свою діяльність? Практика дає нам негативну відповідь.

Отже, це лише декілька питань, що виникають при працевлаштуванні молоді. Проте, зверніть увагу, це питання, які недостатньо врегульовані в законодавстві. Але ж існує ще багато інших, про які в законодавстві не згадано. Це, зокрема:

- Відсутність затверджених регіональних програм працевлаштування студентів у вільний від навчання час.

- Відсутність законодавчо встановлених гарантій захисту молодих працівників від дискримінації за віковою ознакою.

Молоді працівники, що укладають трудовий договір і працюють на умовах неповного робочого часу повинні отримувати таку ж заробітну плату, як працівники з повним робочим днем, а переважно мають оплаченим лише фактично відпрацьований час. Немає конкретної вказівки закону щодо цих двох випадків.

Для вирішення даних проблем необхідно боротися не з наслідками, а з причинами їх виникнення та існування. В руслі бачення цих проблем можна було б запропонувати такі заходи їх вирішення:

- Створити Молодіжну біржу праці.

- Розробляти проекти, орієнтовані на фінансування активних заходів сприяння зайнятості серед молоді.

- Проводити дослідження з метою визначення спеціальностей, професійних навиків та рівня кваліфікації, якими повинні володіти випускники.

- Включити до навчальних програм обов'язкове стажування студентів. Розробити механізм пропагування серед студентів та учнів роботи за сумісництвом у вільний від навчання час та організацію експериментальних підприємств у навчальних закладах.

- Розробити та впровадити механізм фінансової та іншої підтримки підприємств, установ та організацій, які беруть участь у реалізації цієї програми.

- Проводити навчання з техніки пошуку роботи та розповсюдження матеріалів щодо проблем зайнятості, розширення інформаційного поля про стан на локальному ринку праці, потенційних роботодавців з метою створення умов для самовизначення особи.

- Проводити інформативні й навчальні семінари та тренінги щодо можливостей працевлаштування, активізації власних зусиль у вирішенні проблем зайнятості та підвищенні самооцінки.

- Організувати зустрічі з роботодавцями та колишніми безробітними, які успішно знайшли роботу чи заснували власний бізнес.

- Забезпечити широке висвітлення позитивного досвіду засобами масової інформації.

- Запровадити в програмах навчальних закладів курси з техніки пошуку

роботи та факультативні заняття з організації власної справи.

- Впровадити координацію міжнародної діяльності: в частині обміну студентами з метою стажування, виконання волонтерських і тимчасових робіт.

- Створення при вузах або при службах зайнятості відділів по сприянні працевлаштуванню молоді.

Право на працю є одним з основних прав людини. І для того, щоб говорити про майбутнє нашої держави, а саме молодь - це і є її майбутнє, потрібно підтримати її сьогодні і допомогти у реалізації цього життєво необхідного права людини.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

**КІРГАН О.О., студ. III курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач СОЛЬСЬКА Т.В.**

Пенсійне забезпечення державних службовців відбувається відповідно до Закону України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 р., яким встановлено пільгові умови набуття права на пенсію цією категорією осіб. Крім того, державним службовцям встановлено пенсії у розмірах вищих, ніж для інших категорій пенсіонерів.

Особливістю пенсій, що передбачені Законом України «Про державну службу», є те, що за його нормами пенсії призначаються не лише державним службовцям, але й деяким іншим категоріям осіб. Це, зокрема, стосується журналістів державних і комунальних засобів масової інформації, службових осіб Національного банку України, працівників дипломатичної служби, працівників органів судової експертизи, посадових осіб митних органів, помічників-консультантів народних депутатів. При цьому необхідно пам'ятати, що особливості умов права на пенсію, а також порядку обчислення стажу, що дає право на відповідну пенсію, встановлюється спеціальним законодавством.

Державними службовцями вважаються особи, які займають посади в державних органах та їх апараті, здійснюють професійну діяльність щодо практичного виконання завдань та функцій держави, наділені для цього відповідними службовими повноваженнями і одержують заробітну плату за рахунок державних коштів.

Для набуття права на пенсію державні службовці повинні досягти загального пенсійного віку: для чоловіків – 62 роки, для жінок – 60 років. Важливою умовою є наявність в особи загального страхового стажу, а також спеціального стажу державної служби. Щодо тривалості загального стажу, то він повинен становити для чоловіків 25 років, для жінок — 20 років. Спеціальний стаж перебування на державній службі закон встановлює тривалістю не менше 10 років.

Ще однією умовою призначення цього виду пенсій є обов'язкове звільнення з посади державного службовця і вихід його на пенсію.

Варто наголосити, що у разі, коли державного службовця було звільнено з державної служби у зв'язку із засудженням за умисний злочин, вчинений з

використанням свого посадового становища, або вчиненням корупційного діяння, він позбавляється права на одержання спеціальної пенсії. У таких випадках пенсія державному службовцю призначається на загальних підставах.

Пенсія державному службовцю виплачується у повному розмірі незалежно від його заробітку (прибутку), одержуваного після виходу на пенсію.

Слід зазначити, що пенсія державним службовцям може бути призначена достроково лише відповідно до ст. 26 Закону України «Про зайнятість населення» та ст. 21 Закону України «про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших осіб похилого віку в Україні»

Так, згідно ст. 26 Закону України «Про зайнятість населення», особам, трудовий договір з якими було розірвано з ініціативи власника або уповноваженого ним органу у зв'язку із змінами в організації виробництва і праці (в тому числі ліквідацією, реорганізацією, перепрофілюванням підприємств, установ, організацій, скороченням чисельності або штату працівників), за умови їх реєстрації в службі зайнятості протягом семи календарних днів після звільнення як таких, що шукають роботу, гарантоване право на достроковий вихід на пенсію за півтора року до досягнення пенсійного віку, що дає право на призначення пенсії відповідно до Закону України «Про державну службу», якщо до визнання такої особи безробітною для неї неможливо було підібрати підходящу роботу та якщо вона має страховий стаж, необхідний для призначення пенсії за віком у мінімальному розмірі, передбачений абз. 1ч. 1ст. Закону України «Про обов'язкове державне пенсійне забезпечення» (для чоловіків – 35 років, для жінок – 30 років).

На таких же умовах призначаються пенсії особам, трудовий договір з якими розірвано за півтора року до досягнення пенсійного віку, встановленого ст. 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», або віку, що дає право на призначення пенсії відповідно до Закону України «Про державну службу» у зв'язку з виявленою невідповідністю працівника займаній посаді за станом здоров'я. При звільненні за станом здоров'я (ч. 2 ст. 40 Кодексу законів про працю) для призначення пенсії достатньо відповідного запису в трудовій книжці.

Згідно із Законом України «Про державну службу» (в редакції, що діяла до 01.10.2011 р.). передбачено, що пенсія відповідно до вказаного Закону призначається залежно від тривалості стажу державної служби в розмірі від 80-90% суми їх заробітної плати, із якої було сплачено єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а до 1 січня 2011 р. – страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування.

При додержанні певних умов державним службовцям призначаються також пенсії по інвалідності. Пенсія по інвалідності за наявності страхового стажу, встановленого для призначення пенсії по інвалідності відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», призначається особам, визнаним інвалідами I або II групи у період перебування на державній службі, що мають стаж державної служби не менше 10 років, а також особам із числа інвалідів I та II групи незалежно від часу встановлення їм інвалідності, які мають не менше 10 років стажу державної служби на посадах віднесених до категорій посад державних службовців, якщо безпосередньо перед

зверненням за призначенням такої пенсії вони працювали на зазначених посадах.

Законом України «Про державну службу» передбачено і пенсії у зв'язку із втратою годувальника. У разі смерті державного службовця вони призначаються його членам сім'ї за наявності у померлого годувальника стажу державної служби не менше 10 років та загального трудового стажу згідно з вимогами пенсійного законодавства. Право на пенсію мають непрацездатні члени сім'ї померлого годувальника, які були на його утриманні на момент смерті. Дітям пенсія призначається незалежно від того, були вони на утриманні годувальника чи ні. Коло непрацездатних членів сім'ї визначається відповідно до вимог Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається у розмірах 70 % заробітної плати померлого годувальника на одного утриманця і 90 % — на двох і більше утриманців.

За такими самими правилами призначаються пенсії журналістам державних і комунальних засобів масової інформації, працівникам установ Національного банку України, помічникам-консультантам народних депутатів України, працівникам дипломатичної служби, службовим особам митних органів, працівникам органів судової експертизи, що як вже було зазначено, прирівняні у пенсійному забезпеченні до державних службовців.

Пенсії також нараховуються посадовим особам місцевого самоврядування. Посадовою особою місцевого самоврядування вважається особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження щодо здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету.

Спеціальні пенсії призначаються прокурорам і слідчим незалежно від віку, які мають стаж роботи не менше 20 років, у тому числі на посадах прокурорів і слідчих прокуратури не менше 10 років. Розмір пенсії становить 80 % від суми їх середньомісячної зарплати. За кожний повний рік роботи понад 10 років на цих посадах пенсія збільшується на 2 %, але не більше 90 % місячного заробітку.

Тим особам, які не мають обов'язкової 20-річної вислуги, але стаж роботи в органах прокуратури становить не менше 10 років, при досягненні чоловіками 55 років і стажу 25 років, а жінками — 50 років і стажу відповідно 20 років, пенсія призначається пропорційно кількості повних років роботи на прокурорських посадах з розрахунку 80 % місячного заробітку за 20 років вислуги. Право на пенсію мають прокурори та слідчі прокуратур, які перед зверненням за призначенням пенсії працювали в органах прокуратури.

Але як відомо на круглому столі у голов держслужби України відбулося обговорення законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи. У рамках громадського обговорення проекту Закону «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» Віце-прем'єр-міністр України - Міністр соціальної політики Сергій Тігіпко та перший заступник Голови правління Пенсійного фонду України Василь Кравчук провели в Головному управлінні державної служби України круглий стіл. Сергій Тігіпко ознайомив присутніх з основними положеннями законопроекту, розповів про мету й очікувані результати пенсійної реформи.

Пенсійний вік чоловіків - держслужбовців пропонують збільшити до 62

років починаючи з 2013 року. А починаючи з 2011 року поступово підвищуватиметься пенсійний вік для жінок — щороку на півроку. До того ж планується встановити граничний вік перебування на державній службі: 62 роки для чоловіків і 60 років - для жінок.

ОСОБЛИВОСТІ ОПЛАТИ ПРАЦІ РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ ПРАЦІВНИКІВ

**КЛИМЧУК А.В., студ. III курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач СОЛЬСЬКА Т. В.**

Сучасна політика спрямована на ефективність функціонування та розвиток суб'єктів господарювання, забезпечення формування відповідних індивідуальних і колективних стимулів, основною формою реалізації яких є оплата праці різних категорій персоналу.

За умов розвитку підприємництва та існування різних форм власності заробіток працівника вже не визначається розміром якогось гарантованого фонду оплати праці, а все більше залежить від кінцевих результатів і доходів від діяльності підприємства.

Однією з визначальних ознак зарплати як виду трудового доходу є те, що розмір оплати визначається по заздалегідь визначених нормах і розцінках. Сукупність цих настанов визначає певний тип (вид) організації оплати праці.

Показником складності виконуваної роботи є розряд, за яким тарифікується певна робота. Водночас розряд також є показником рівня кваліфікації самого працівника. Розмір оплати праці робітника зростає в міру підвищення розряду виконуваної ним роботи (оплата праці завжди здійснюють залежно від розряду виконуваної роботи).

Залежність розміру оплати праці від умов виконання роботи проявляється в тому, що він змінюється залежно від групи умов.

Розрізняють умови:

- а) нормальні;
- б) важкі і шкідливі;
- в) особливо важкі і особливо шкідливі.

Більш висока оплата за більш складну працю визначається за допомогою тарифної сітки.

Для керівників, спеціалістів, службовців роль тарифу виконують схеми посадових окладів, які дозволяють диференціювати оклади в залежності від посади, складності роботи в межах посади, індивідуальних відмінностей в кваліфікації і деяких інших характеристик.

Оплата та стимулювання праці перших керівників підприємств, заснованих на державній власності, казенних підприємств та інших підприємств, в яких держава має більш 50 відсотків акцій (холдингові), а також підприємств, заснованих на комунальній власності, регулюються центральними і місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на контрактній основі.

Оплата праці керівників структурних підрозділів, професіоналів, фахівців та технічних службовців підприємств регулюється частинами другою та шостою ст. 96 і частинами другою та третьою ст. 97 Кодексу законів про працю України.

Умови розміру оплати праці працівників установ та організацій, що фінансуються з бюджету, визначаються Кабінетом Міністрів України.

Рівень оплати праці в кожному сільськогосподарському підприємстві залежить від кінцевого результату його роботи, тобто від валового прибутку. Взаємозв'язок міри праці та її оплати здійснюється через форми і системи оплати праці, які залежать від особливостей сільськогосподарського виробництва, від нових економічних та трудових відносин.

Розмір ставок зарплати (посадових окладів), а також надбавок до них у деяких галузях (освіта, охорона здоров'я, культура) визначається на підставі щорічної тарифікації, яка проводиться постійно діючою тарифікаційною комісією. Результати роботи комісії відображаються у тарифікаційних списках, які є єдиним документом, що визначає розмір посадових місячних окладів, тарифних ставок і надбавок працівникам окремих установ.

Нарахування заробітної плати в бюджетних установах різних галузей має свої особливості і суттєві відмінності. Так, у середніх закладах освіти зарплата педагогічним працівникам виплачується за фактичну кількість годин викладацької роботи за ставкою з урахуванням категорії, освіти, доплат за перевірку зошитів, додаткової оплати за класне керівництво, завідування кабінетом, керівництво гуртком, групою подовженого дня і т. ін., з підвищенням ставки за звання «учитель-методист», «заслужений учитель», за науковий ступінь тощо.

У медичних закладах посадові оклади лікарів диференціюють залежно від посади, категорії (вища, перша, друга, без категорії), типу медичної установи (стаціонар, поліклініка), з підвищенням посадових окладів за керівництво відділенням, кабінетом, лабораторією, відділом тощо. Посадові оклади середнього медперсоналу диференціюють залежно від посади та категорії.

У вищій школі для професорсько-викладацького складу ставки встановлюють залежно від посади, рівня акредитації, вченого звання, наукового ступеня, стажу роботи.

Останнім часом чисельність працівників міліції неухильно скорочується. За минулі п'ять років з органів внутрішніх справ звільнилося понад 71 тисячі працівників. Дефіцит досвідчених кадрів є однією з причин, по яких правоохоронна діяльність не може виконуватися органами внутрішніх справ України на тому рівні, якого досягли розвинені країни.

Застаріла та недосконала система оплати праці працівників міліції є основною причиною того, що досвідчені й кваліфіковані кадри не бажають працювати в органах внутрішніх справ. Складність, суперечливість і неоднозначність правового регулювання системи оплати праці працівників міліції також є причиною великої кількості позовних заяв про стягнення заборгованості з грошового забезпечення і про перерахунок пенсій, які на даний момент розглядаються судами в порядку адміністративного судочинства.

Отже, під організацією заробітної плати слід розуміти правильне використання основних положень законодавства про працю, спрямованих на визначення розмірів оплати праці різних категорій працівників, намагання

встановити оптимальні співвідношення між номінальною та реальною заробітною платою.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРЕШКОДИ ПРИ УКЛАДАННІ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ

**КЛИМЧУК А.В., студ. III курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: викладач СОЛЬСЬКА Т. В.**

Переважає більшість громадян влаштовуються на роботу, укладаючи трудовий договір. Термін «договір» має багато значень, що передбачається різними нормами цивільного, трудового, земельного, міжнародного права. Кожна з цих та інших галузей права розглядає договір як різновид угод, що визначаються природою відносин, які становлять предмет регулювання цієї чи іншої галузі права.

Працівник має право реалізувати свої здібності до продуктивної і творчої праці шляхом укладення трудового договору на одному або одночасно на декількох підприємствах.

Трудовий договір впливає на динаміку трудових відносин, породжуючи їх, змінюючи чи припиняючи. Він визначає і обсяг кореспондуючих прав та обов'язків сторін (виконувати роботу, виплачувати заробітну плату), регулює поведінку сторін при здійсненні трудових відносин (дотримуватись правил внутрішнього розпорядку, забезпечувати належні умови праці).

Проблемам застосування трудових договорів на практиці в науці трудового права приділялося і надається достатньо багато уваги. Досліджуючи проблеми, пов'язані з вивченням трудових договорів, присвячували монографічні праці таких видатних вчених, як Александров Н.Г., Алексеев С.С., Бару М.І., Безугла Я.І., Венедіктов В.С., Жернаков У.В., Зуб І.В., Кондратьєв Р.І., Лівшиц Р.З., Мацюк А.Р., Прокопенко В.І., Процевський А.І., Ротань В.Г. і багато інших.

Правове визначення трудового договору міститься в ст. 21 КЗпП – це угода між працівником і власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом, або фізичною особою, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з підляганням внутрішньому трудовому розпорядкові, а власник або уповноважений ним орган чи фізична особа зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін.

При всій різноманітності видів трудової діяльності суть праці робітника, артиста, моряка, вчителя, державного службовця єдина, їхнє правове становище зумовлюється договором трудового найму. Трудовий договір виступає універсальною моделлю трудового найму, визнаною у всіх країнах світу.

Предметом трудового договору виступає жива праця, інакше кажучи, процес праці. Це означає, що працівник зобов'язується виконувати певну роботу або займати певну посаду на підприємстві, а власник або уповноважена ним адміністрація зобов'язується забезпечити його цією роботою, надавати засоби

виробництва, обладнання, прилади, механізми, приміщення, сировину, матеріали, комплектуючі деталі, давати вказівки, конкретні завдання. Власник має право доручити працівнику виконати будь-яке завдання в межах тієї роботи, яка обумовлена трудовим договором.

Уклавши трудовий договір, працівник включається в штат підприємства і зобов'язаний підкорятися правилам внутрішнього трудового розпорядку, затвердженим на конкретному підприємстві.

Проте, часто виникають проблеми саме при укладанні трудового договору, що спричиняють його розірвання або непорозуміння у подальшій співпраці між працівником та роботодавцем.

Наприклад, працівники, які уклали трудовий договір у віці 15 років, також не володіє в повному обсязі трудовими правами, вони не можуть виконувати і багато трудові обов'язки, зокрема працювати понад встановлену тривалість робочого часу. З дозволу органу опіки та піклування і одного з батьків (опікуна, піклувальника) трудовий договір може статися укладеним з учнями, які досягли віку 14 років, з метою виконання в незайняте від навчання часу нескладного праці, не завдає шкоди їх здоров'ю і не порушує ходу навчання. Виникнення правосуб'єктності у працівників у віці 14 років пов'язано з волевиявленням одного з батьків або особи їх замінює, а також відповідного органу опіки та піклування. Відсутність такого волевиявлення не дозволяє зробити висновок про наявність у них трудової правосуб'єктності, яка передбачає за своїм розсудом розпорядження здібностями до праці. Тому слід зробити висновок, що трудова правосуб'єктність працівників у віці 14 років обмежена чинним законодавством, а також волевиявленням батьків, осіб що їх заміняють, а також органів опіки та піклування.

Використання праці неповнолітніх на інших роботах іншими організаціями є порушенням трудового законодавства. Наприклад, підліток у віці 12 років не може працювати дворником в будь-якій організації. Однак при залученні до праці підлітка у віці до 14 років порушення допускає роботодавець, тому тягар несприятливих наслідків не може бути покладено на працівника. Зокрема, підліток не може бути позбавлений права на отримання заробітної плати за виконану роботу. Більше того, у нього є право вимагати виплати гарантійних доплат, передбачених законодавством. У свою чергу, роботодавець може бути притягнутий за порушення трудового законодавства, яке виразилося в допуску до роботи підлітка у віці 12 років, до встановлених заходів відповідальності, зокрема до адміністративної відповідальності.

Трудовий договір укладається з конкретним працівником, тому трудовий договір має особистий характер. У зв'язку, з чим при виконанні трудового договору інтереси працівника може представляти особа, яка працівник уповноважив на це представництво. Обсяг повноважень на представництво також визначає особисто працівник. Працівник може доручити представництво своїх інтересів при виконанні зобов'язань за трудовим договором як фізичному, так і юридичній особі, зокрема профспілки. Наділення повноваженнями з представництва конкретного працівника може відбуватися шляхом видачі довіреності або шляхом подання заяви в ході судового розгляду. Від імені неповнолітніх працівників при виконанні зобов'язань за трудовим договором

можуть виступати їх законні представники. Законні представники мають право вступити на захист інтересів неповнолітнього працівника і без його згоди, тобто вони не повинні оформляти довіреність, а також отримувати від працівника письмову заяву для здійснення його представництва.

На захист неповнолітніх працівників крім законних представників можуть виступити органи опіки та піклування. Таким чином, представництво інтересів працівників при реалізації умов трудового договору здійснюють лише особи, уповноважені самими працівниками, а неповнолітніх працівників – їх законні представники, а також органи опіки та піклування.

Також до числа нерегульованих проблем відноситься визначення суб'єктного складу, тобто учасників контракту, його сторін. Коло суб'єктів, з якими може укладатися контракт, повинно бути обумовлено категоріями працівників, передбачених законодавчими актами.

В зв'язку з цим виникають два надзвичайно важливих питання: з ким з працюючого на підприємстві персоналу (працівників) може бути укладений контракт і чи є укладення контракту правом чи обов'язком працівника і роботодавця.

Трудовий договір є підставою виникнення індивідуального правовідносини, в рамках якого здійснюється регулювання всіх аспектів взаємин, що виникають між сторонами цього договору і цього правовідносини. У цьому полягає його головна роль як регулятора відносин.

Тому, щоб усунути проблеми та перешкоди при укладанні трудового договору слід вирішити наступні задачі:

- проаналізувати порядок укладення, умови, які можуть бути включені в зміст контракту і підстави, по яких він може бути розірваний;
- на основі чинного законодавства у сфері регулювання захисту порушених прав працівника визначити механізми, які будуть сприяти компенсації працівнику нанесеного йому матеріального і морального збитку;
- виявити і запропонувати шляхи усунення суперечностей і неточностей, що є в нині чинному законодавстві про працю, які можуть зумовити зменшення прав працівника за ініціативою працедавця.

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ ПІДПРИЄМСТВ АПК

**КЛИМЧУК А.В., студ. III курсу факультету менеджменту
Науковий керівник: доцент КЛИМЕНКО Л.В.**

Зовнішньоекономічна діяльність є важливою і невід'ємною частиною господарської діяльності підприємств, фірм, усіх учасників ринкових відносин. В умовах централізованої, планової системи господарювання зовнішньоекономічні зв'язки здійснювалися тільки на державному рівні. Підприємства, як юридичні особи, були позбавлені можливості самостійного виходу на зовнішній ринок.

Перехід до ринкових відносин і організація фондового, товарного ринків та ринків факторів виробництва створюють сприятливі умови для здійснення

зовнішньоекономічної діяльності підприємств і організацій АПК, підвищення рівня та обсягів виробництва. У нових економічних умовах господарювання підприємства і об'єднання АПК отримали право безпосередньо здійснювати експортно-імпортні операції. Тому питання організації експортно-імпортної діяльності підприємств АПК, визначення економічної ефективності експорту певних видів продукції, дослідження шляхів організації виходу підприємств АПК на зовнішній ринок є досить актуальними.

Проблеми щодо удосконалення експортно-імпортних операцій досліджувалися такими вченими-економістами, як: Янковський Е.А., Островський Л.Е., Казанцев С.К., Макогон Ю.В., Кравченко В.А., Кравцова В.В, Мамутов В.К., Чувпило О.О., Новицький В.Е. та інші.

Вихід підприємства на зовнішній ринок, зовнішньоекономічну сферу, дозволяє підвищити загальну ефективність функціонування підприємства. Здійснення підприємством ефективною зовнішньоекономічної діяльності має значення не лише для самого підприємства, а й для країни в цілому: зростає національний дохід країни, зростає продуктивність праці, знижується собівартість продукції, впроваджуються ресурсозберігаючі технології, збільшується питома вага експорту, зростає рівень автоматизації і механізації, збільшуються іноземні інвестиції.

Дослідивши розвиток галузей АПК в останні роки можна зробити висновок, що першочергові заходи щодо здійснення позитивних структурних зрушень та зміцнення міжнародної конкурентоспроможності вітчизняних підприємств у сфері АПК України мають відбуватися за такими напрямками:

1. Створення умов для залучення як вітчизняного, так і іноземного інвестиційного потенціалу на цілі модернізації виробництв відповідно до потреб забезпечення конкурентоспроможності.

2. Вдосконалення механізму мотивації до зниження енерговитрат на підставі прямих і непрямих форм стимулювання.

3. Запобігання нецільовому використанню активів українських підприємств шляхом встановлення більш жорсткої та персоніфікованої відповідальності керівництв підприємств за результати роботи.

4. Сприяння збільшенню доходів та підвищенню рівня життя населення як підґрунтя для забезпечення стабільного платоспроможного попиту.

5. Забезпечення національної економіки сучасною інформаційною інфраструктурою для мінімізації витрат виробничого процесу.

6. Проведення заходів серед населення щодо заохочення споживачів купувати вітчизняну продукцію, але належної якості та за прийнятною ціною.

7. Стимулювання впровадження на підприємствах систем сертифікації якості та безпечності виробництва харчових продуктів згідно з міжнародними стандартами, а також приведення національних стандартів у відповідність з міжнародними.

Особливо важливо, в даний час, щоб усі процеси, які відбуваються на внутрішньому ринку активно функціонували в режимі досить складного світового ринку за умови досконалого механізму адаптації експортно-імпортних операцій до зовнішнього економічного середовища.

Удосконалення організації експортних операцій необхідно починати з:

правильного підбору менеджера з продаж, адже від його кваліфікації залежить правильна організація експортних операцій; правильного вибору маркетингової політики; правильного підбору агентів з пошуку ринків збуту; дослідження цін на продукцію; пошуку шляхів мінімізації витрат на організацію експортних операцій та їх здійснення.

Удосконалення ефективності імпорتنих операцій можна досягти шляхом: пошуку більш вигідних постачальників; застосування засобів страхування валютних ризиків; організації потрібних строків поставки; організації безперервності поставок, якщо це необхідно для ефективної діяльності підприємства та правильного вибору транспортного забезпечення.

Також слід зазначити, що за умов кризового стану галузей АПК необхідна суттєва державна підтримка як в фінансовому, так і в організаційному відношенні, яка повинна здійснюватися на демократичних засадах з використанням механізму ринку і полягати в поєднанні вільного ринкового ціноутворення з підтримкою вітчизняних товаровиробників та розумним протекціонізмом.

Отже, при правильній організації експортно-імпорتنих операцій можна досягти високих фінансових результатів. Стратегія управління АПК України на світовому ринку повинна спрямовуватися на виявлення такого сегменту зовнішнього ринку, вимоги до товару якого максимально співвідносилися б з вимогами внутрішнього ринку та спиралася на розвиток адекватного виробничого потенціалу та чітку державну політику регулювання експортної діяльності виробників, з одного боку, а з іншого - забезпечувала б вихід України на ринки розвинених країн світу за рівних умов доступу, що можна буде реалізувати в режимі СОТ.

ПРАВА ТА ОBOB'ЯЗКИ БАТЬКІВ І ДІТЕЙ ЗА СІМЕЙНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

КОВАЛЬОВА С.М., студ. III курсу факультету економіки та підприємництва

Науковий керівник: викладач СОЛЬСЬКА Т.В.

Турбота про підростаюче покоління хвилює не тільки громадськість нашої держави, але й весь світ.

Виховання в сім'ї є першоосновою розвитку особистості дитини. На кожного з батьків покладається однакова відповідальність за виховання, навчання та розвиток дитини.

Поняття «дитина» («діти») вживається в двох значеннях:

По-перше, це громадяни, які не досягли певного віку: правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття (18 років). До досягнення нею 14 років дитина вважається малолітньою. У віці від 14 до 18 років дитина є неповнолітньою.

По-друге, діти — це особи, які походять від інших осіб (своїх батьків) та є їхніми родичами першого ступеня по прямій нисхідній лінії.

Взаємні права та обов'язки батьків і дітей ґрунтуються на походженні дітей

від них, посвідченому у встановленому законом порядку. Таке посвідчення оформлюється: реєстрацією народження дитини в державних органах реєстрації актів цивільного стану за заявою будь-кого з батьків чи близьких, родичів, якщо дитина народжується у шлюбі; на основі добровільного визнання батьківства дитини батьком, який не перебуває у шлюбі з матір'ю дитини; на основі встановлення батьківства судом, якщо батьки не перебувають у шлюбі, а батько заперечує батьківство.

Мати і батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебувають вони (чи перебували раніше) у шлюбі та чи проживають разом з дитиною. Діти мають рівні права та обов'язки щодо батьків, незалежно від того, чи були їхні батьки у шлюбі між собою.

Батьки зобов'язані передусім забрати дитину з пологового будинку або іншого закладу охорони здоров'я та не пізніше одного місяця з дня народження дитини зареєструвати її народження в державному органі реєстрації актів цивільного стану. Вони повинні визначити дитині прізвище, ім'я та по батькові. Прізвище дитини встановлюється за прізвищем батьків, а якщо прізвища батьків різні, то за їхньою згодою; за загальним правилом дитині може бути дано не більше двох імен.

На батьків покладається обов'язок виховувати дитину у дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини; піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний і моральний розвиток; забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, готувати її до самостійного життя. Усі питання виховання дитини вирішуються батьками спільно. Той з батьків, хто проживає окремо від дитини, зобов'язаний брати участь в її вихованні і має право на особисте спілкування з нею. А той з батьків, з яким проживає дитина, не вправі перешкоджати іншому спілкуватися з дитиною та брати участь в її вихованні, якщо таке спілкування не перешкоджає нормальному розвитку дитини.

Місце проживання дитини, яка не досягла 10 років, визначається за згодою батьків, у віці від 10 років — за спільною згодою батьків та самої дитини, а після досягнення 14 років — нею самою.

Батьки зобов'язані поважати дитину. Батьківські права не можуть здійснюватися всупереч інтересам дітей. Забороняються будь-які види експлуатації батьками своєї дитини, фізичні покарання дитини батьками, а також застосування ними інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини.

Дитина має право противитися неналежному виконанню батьками своїх обов'язків щодо неї, звертатися за захистом своїх прав та інтересів до органу опіки та піклування, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій, а після досягнення 14 років — безпосередньо до суду.

Діти можуть мати майно на праві особистої приватної власності. Батьки не мають права на це майно, так само як і діти не мають права на майно батьків. Батьки управляють майном малолітньої дитини в її інтересах без спеціального на те повноваження. При цьому вони зобов'язані вислухати думку дитини щодо способів управління її майном.

Майно, придбане батьками або одним із них для забезпечення розвитку,

навчання та виховання дитини (одяг, інші речі особистого вжитку, іграшки, книги, музичні інструменти, спортивне обладнання тощо) також є власністю дитини.

Батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття. Способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину визначаються за домовленістю між ними. Той з них, хто проживає окремо від дитини, може брати участь в її утриманні в грошовій або натуральній формі. Той з батьків, який відмовляється надавати утримання на неповнолітню дитину, може бути зобов'язаний судом до сплати аліментів.

При визначенні розміру аліментів суд враховує стан здоров'я та матеріальний стан дитини і платника аліментів, наявність у нього інших дітей, непрацездатних членів сім'ї, а також інші обставини, що мають істотне значення.

Якщо діти після досягнення повноліття продовжують навчання і у зв'язку з цим потребують матеріальної допомоги, батьки зобов'язані утримувати їх до досягнення 23 років, якщо вони в змозі надавати таку матеріальну допомогу. У разі припинення навчання припиняється й право на утримання.

Згідно зі ст. 154 СК України батьки мають право на самозахист дитини, повнолітніх дочки та сина. Батьки мають право звертатися до суду, органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій за захистом прав та інтересів дитини, а також непрацездатних сина, дочки як законні представники без спеціальних на те повноважень. Вони мають право звернутися за захистом прав та інтересів дітей і тоді, коли відповідно до закону вони самі мають право звернутися за таким захистом.

Необхідно зауважити, що стаття 155 Сімейного кодексу України регулює здійснення батьківських прав та виконання батьківських обов'язків та визначає, що здійснення батьками своїх прав та виконання обов'язків мають ґрунтуватися на повазі до прав дитини та її людської гідності, ухилення батьків від виконання батьківських обов'язків є підставою для покладення на них відповідальності, встановленої законом.

На органи опіки і піклування покладено вирішення спорів щодо участі у вихованні дитини того з батьків, хто проживає окремо від неї. Так, за заявою матері, батька дитини орган опіки та піклування визначає способи участі у вихованні дитини та спілкування з нею того з батьків, хто проживає окремо від неї. Рішення про це орган опіки та піклування постановляє на підставі вивчення умов життя батьків, їхнього ставлення до дитини, інших питань, що мають істотне значення для справи. Рішення органу опіки та піклування є обов'язковим для виконання. Особа, яка ухиляється від виконання рішення органу опіки та піклування, зобов'язана відшкодувати матеріальну та моральну шкоду, завдану тому з батьків, хто проживає окремо від неї.

Згідно статей 157 та 158, якщо той з батьків, з ким проживає дитина, чинить перешкоди тому з батьків, хто проживає окремо, у спілкуванні з дитиною та у її вихованні, зокрема якщо він ухиляється від виконання рішення органу опіки і піклування, другий із батьків має право на звернення до суду з позовом про усунення цих перешкод.

Суд визначає способи участі одного з батьків у вихованні дитини (періодичні чи систематичні побачення, можливість спільного відпочинку, відвідування дитиною місця його проживання тощо), місце та час їхнього спілкування з

урахуванням віку, стану здоров'я дитини, поведінки батьків, а також інших обставин, що мають істотне значення. В окремих випадках, якщо це стосується інтересів дитини, суд може обумовити побачення з дитиною присутністю іншої особи.

За заявою заінтересованої особи суд може зупинити виконання рішення органу опіки та піклування до вирішення спору.

Необхідно зауважити, що стаття 159 дає визначення вирішення судом спору щодо участі у вихованні дитини того з батьків, хто проживає окремо від неї – суд визначає способи участі одного з батьків у вихованні дитини (періодичні чи систематичні побачення, можливість спільного відпочинку, відвідування дитиною місця його проживання тощо), місце та час їхнього спілкування, з урахуванням віку, стану здоров'я дитини. В окремих випадках, якщо це викликано інтересами дитини, суд може обумовити побачення з дитиною присутністю іншої особи.

У разі ухилення від виконання рішення суду особою, з якою проживає дитина, суд за заявою того з батьків, хто проживає окремо, може передати дитину для проживання з ним.

Особа, яка ухиляється від виконання рішення суду, зобов'язана відшкодувати матеріальну та моральну шкоду, завдану тому з батьків, хто проживає окремо від дитини.